B. C. U.
01
M89

ACADEMIA DE ȘTIINȚE SOCIALE ȘI POLITICE
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU"

BIBLIOGRAFIA ANALITICĂ A LITERATURII ROMÂNE VECHI

volumul I

Cărțile populare laice

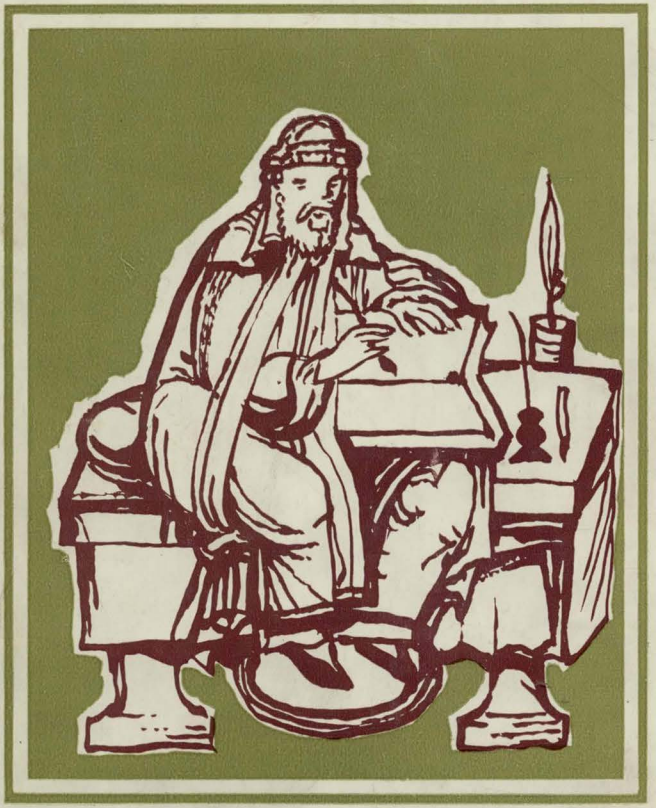

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

BIBLIOGRAFIA ANALITICĂ A LITERATURII ROMÂNE VECHI

volumul I

Cărțile populare laice

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

BIBLIOGRAFIA ANALITICĂ A LITERATURII ROMÂNE VECHI

VOLUMUL I

CĂRŢILE POPULARE LAICE

PARTEA I

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

ACADEMIA DE ŞTIINŢE SOCIALE ŞI POLITICE
INSTITUTUL DE ISTORIE ŞI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU"

MIHAI MORARU — CĂTĂLINA VELCULESCU

BIBLIOGRAFIA ANALITICĂ
A
CĂRŢILOR POPULARE LAICE

PARTEA I

6527

sub îngrijirea ştiinţifică a lui
I. C. CHIŢIMIA

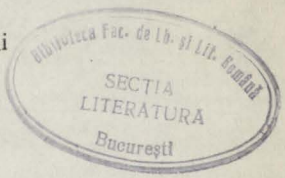

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
BUCUREŞTI
1976

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Coperta de : *Damian Petrescu*

ANALYTICAL BIBLIOGRAPHY OF SECULAR POPULAR BOOKS

АНАЛИТИЧЕСКАЯ БИБЛИОГРАФИЯ НАРОДНЫХ СВЕТСКИХ КНИГ

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
Calea Victoriei nr. 125, Bucureşti, sectorul 1

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

SUMAR

Introducere 11
Notă asupra ediției 19
Abrevieri 21

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ 23
Antologii 23 ✦ Studii 27

ALEXANDRIA. VREDNICA DE ÎNSEMNARE ÎNTÎMPLARE . . 55
Manuscrise 55 ✦ Ediții 95 ✦ Bibliografie 104

ALȚIDALIS ȘI ZELIDIA 117
Manuscrise 117 ✦ Bibliografie 120

ARCHIRIE ȘI ANADAN 121
Manuscrise 121 ✦ Ediții 162 ✦ Bibliografie 164

ARGHIR ȘI ELENA 167
Manuscrise 167 ✦ Ediții 174 ✦ Bibliografie 180.

BERTOLDO 182
Manuscrise 182 ✦ Ediții 194 ✦ Bibliografie 196

EROTOCRIT 197
Manuscrise 197 ✦ Bibliografie 206

ESOPIA 211
Manuscrise 211 ✦ Ediții 224 ✦ Bibliografie 228

FILEROT ȘI ANTHUSA 233
Manuscrise 233 ✦ Ediții 241 ✦ Bibliografie 241

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие 11
Замечание о издании 19
Сокращения 21

ОБЩАЯ БИБЛИОГРАФИЯ 23
Антологии 23 ✦ Исследования 27

АЛЕКСАНДРИЯ. ПРИКЛЮЧЕНИЯ ЧЕТЫРЕХ РУССКИХ МОРЯКОВ 55
Рукописи 55 ✦ Издания 95 ✦ Библиография 104

АЛЦИДАЛИС И ЗЕЛИДА 117
Рукописи 117 ✦ Библиография 120

АКИР ПРЕМУДРЫЙ 121
Рукописи 121 ✦ Издания 162 ✦ Библиография 164

АРГИР И ЕЛЕНА 167
Рукописи 167 ✦ Издания 174 ✦ Библиография 180

БЕРТОЛЬДО 182
Рукописи 182 ✦ Издания 194 ✦ Библиография 196

ЭРОТОКРИТ 197
Рукописи 197 ✦ Библиография 206

ЭЗОПИЯ 211
Рукописи 211 ✦ Издания 224 ✦ Библиография 228

ФИЛЕРОТ И АНТУСА 233
Рукописи 233 ✦ Издания 241 ✦ Библиография 241

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

CONTENTS

Foreword 11

Remarks on the edition 19

Abbreviations 21

GENERAL BIBLIOGRAPHY 23

Anthologies 23 ✦ Studies 27

ALEXANDRIA, THE RUSSIAN FOUR-SEAMEN' HAPPINGS THE WORTHY OF NOTE EVENT 55

Manuscripts 55 ✦ Editions 95 ✦ Bibliography 104

ALTIDALIS AND ZELIDE 117

Manuscripts 117 ✦ Bibliography 120

ARCHIRIE AND ANADAN 121

Manuscripts 121 ✦ Editions 162 ✦ Bibliography 164

ARGHIR AND ELENA 167

Manuscripts 167 ✦ Editions 174 ✦ Bibliography 180

BERTOLDO 182

Manuscripts 182 ✦ Editions 194 ✦ Bibliography 196

EROTOKRITOS 197

Manuscripts 197 ✦ Bibliography 206

AESOPIA 211

Manuscripts 211 ✦ Editions 224 ✦ Bibliography 228

PHILEROT AND ANTHUSA 233

Manuscripts 233 ✦ Editions 241 ✦ Bibliography 241

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

INTRODUCERE

Lucrările de bibliografie au fost și mai rămîn încă teme neagreate, în multe cazuri chiar dezavuate de cercetători, pentru că li s-au părut acestora inapte pentru emiterea de noi idei sau pentru noi interpretări și desfășurarea talentului lor creator. S-au găsit totuși întotdeauna oameni de știință care au alcătuit asemenea opere, nu fiindcă nu erau capabili de sinteze și idei noi, ci pentru că, prețuind, pînă la sinteză, documentarea și informația completă, au simțit singuri nevoia de instrumente care să servească în cercetare și altora. Așa au luat naștere, în cele mai dese cazuri, marile lucrări de bibliografie, în multe situații individuale, însemnînd uneori singurul aport științific de pondere al unei vieți întregi, devenit însă cu vremea, în ochii urmașilor, monumental.

Dar lucrările bibliografice au pus la încercare chiar concepția autorilor și prin aceasta s-au doeosebit unele de altele în chip evident. Ele sînt deci operă de creație, nu simplă adunare de titluri și de date tehnice. Simplele liste de cărți literare, care au servit, dealtfel, cu multe veacuri în urmă, informației intelectualilor, au dat progresiv naștere conceptului de istorie literară în evoluția și diferitele ei ipostaze. Dacă s-ar scrie o istorie a conceptului de bibliografie din cele mai vechi timpuri pînă astăzi, s-ar vedea cît de inventivă a fost mintea autorilor în dezvoltarea acestui concept și în transgresarea lui spre alte concepte în domeniul științelor umaniste.

Amintim diversele cataloage de celebre incunabule, tipărituri vechi și tipografi din Occident și din alte țări [1], apoi lucrări , precum aceea a unui Karol Estreicher (1827—1908), monumentala *Bibliografia polska*, în desfășurare atît cronologică, cît și alfabetică (după autori), continuată de Stanisław Estreicher și Karol Estreicher (altul). Furnizează date și pentru cărțile cele mai puțin cunoscute, unele interesînd cultura românească [2].

---

[1] Vezi, bunăoară, K. Haebler, *Bibliografia iberica del siglo XV*, 1—2, La Haya-Leipzig, 1903—1917; W. Wiłsocki, *Incunabula typographica Bibliothecae Universitatis Jagellonicae Cracoviensis inde ab inventa arte imprimendi usque ad a. 1500*, Cracovia, 1900; T. Wierzbowski, *Bibliographia polonica XV ac XVI ss.*, 3 vol., Varșovia, 1889—1894; W. J. Meyer, *Die französischen Drucker- und Verlegerzeichen des XV. Jahrhunderts*, München, 1926; M. L. Poulain, *Catalogue des livres imprimés au quinzième siècle des bibliothèques de Belgique*, 4 vol., Bruxelles, 1932; T. M. Guarnaschelli, E. Valenziani, *Indice generale degli incunaboli delle biblioteche d'Italia*, 3 vol., Roma, 1943—1954; F. Ritter, *Catalogue des incunables et livres du XVIe siècle de la Bibliothèque Municipale de Strassbourg*, 1948; W. L. Schreiber, *Catalogue des incunables à figures imprimés en Allemagne, en Suisse, en Autriche-Hongrie et Scandinavie*, vol. 1—2, Leipzig, 1910—1911; G. Zedler, *Gutenbergs älteste Type und die mit ihr hergestellten Drucke*, Mainz, 1934; Anna Lewicka-Kamińska, *Incunabula Bibliothecae Jagellonicae Cracoviensis*, Cracovia, 1962. Aceste lucrări și altele de același fel sînt interesante și pentru fondul de incunabule și cărți vechi din bibliotecile românești.

[2] O lucrare bibliografică importantă a publicat în trei volume Ludwik Finkel (1858—1930): *Bibliografia historii polskiej*, Cracovia, 1891—1914, meticulos alcătuită, cu înscrierea și a operelor literare (reprodusă prin metoda ofsett: Varșovia, 1955—1956). Atît bibliografia lui Estreicher, cît și aceea a lui Finkel sînt folositoare pentru literatura română veche și relațiile culturale polono-române.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

De asemenea Gabriel Korbut (1862—1934) a conceput un nou tip de informare bibliografică asupra literaturii polone, din secolul al X-lea pînă în primele decenii ale secolului al XX-lea : *Literatura polska*, publicată în două ediţii în timpul vieţii sale, prima în 1917—1921, în trei volume, iar a doua în 1929—1931, în patru volume. Opera lui Korbut a devenit un instrument de mînă întîi în cercetările literare pentru chipul în care putea servi informaţiei [3].

Opera lui Gabriel Korbut a fost luată drept model în 1950 de Institutul de Cercetări Literare al Academiei Polone de Ştiinţe, care a scos un *Nowy Korbut* (Noul Korbut).

Contribuţia ştiinţifică şi inovaţia în domeniul bibliografiei sînt deci tot atît de importante şi de acute precum în oricare altă disciplină.

Gîndirea românească s-a manifestat strălucit în materie de bibliografie şi pledează pentru importanţa rezultatelor şi continuitatea muncii în acest sector. *Bibliografia românească veche*, în 3 volume, cu completări în volumul al 4-lea, Bucureşti, 1903, 1910, 1912—1936, 1944, lucrată de Ion Bianu, Nerva Hodoş şi Dan Simonescu, este fundamentală şi fără egal în concepţie, ceea ce a fost remarcat şi de străini, după cum reiese din studiile efectuate comparativ. De format mare, în folio, această lucrare, care conţine prezentarea tipăriturilor între 1508 şi 1830, reprezintă o imagine artistică şi ştiinţifică ideală a cărţii vechi româneşti, prin transcrierea titlurilor în literă originală chirilică, cu dispoziţia rîndurilor, prin reproducerea în facsimile a unor pagini, frontispicii, ilustraţii, viniete şi litere iniţiale (uneori în culori), prin transmiterea unor părţi întregi din conţinut, prefaţă sau epiloguri şi prin înscrierea şi a cărţilor apărute pe pămîntul românesc în alte limbi : slavonă, greacă, arabă, bulgară. Este notabil faptul că s-au găsit atunci fonduri pentru ca o operă (e drept, de înaltă concepţie bibliografică) să apară în condiţii grafice de lux. Dacă ţinem seamă şi de alte publicaţii vechi de bibliografiere, şi anume de cataloage de manuscrise şi periodice [4], unele încă în curs de efectuare, se observă că munca în acest sector a pornit pe un drum care a solicitat şi justificat continuarea în concepţie avansată [5].

---

[3] O încercare apropiată a iniţiat la noi Gh. Adamescu în *Contribuţii la bibliografia românească*, 3 vol., Bucureşti, 1921, 1923, 1928, realizată însă grăbit şi dispersat, cu infime sau fără date biografice (acolo unde le putea totuşi avea), cu omisiuni şi reveniri peste reveniri, pentru completarea operei autorilor sau a scrierilor despre ei, ceea ce i-a adus şi multe critici. Lucrarea putea fi reluată însă într-o realizare colectivă, adusă la zi, dar fuga de asemenea opere se vede şi aici.

[4] Vezi Ioan Bianu, *Catalogul manuscriptelor româneşti*, t.I (nr. 1—300), Bucureşti, 1907; Ioan Bianu şi Remus Caracaş, t. II (nr. 301—728), Bucureşti, 1913; Ioan Bianu şi Gh. Nicolaiasa, t. III (nr. 729—1 061), Craiova, 1931; G. Strempel, Florica Moisil, L. Stoianovici, t. IV (1062—1380), Bucureşti, 1967 : Constantin Litzica, *Catalogul manuscriptelor greceşti*, Bucureşti, 1909; Nerva Hodoş şi Al. Sadi Ionescu, *Publicaţiunile periodice româneşti (ziare, gazete, reviste)*, cu o introducere de Ioan Bianu, catalog alfabetic, 1820—1906, Bucureşti, 1913 (continuat).

[5] Există o linie de continuitate organică în opera de bibliografiere iniţiată de fapt de Academia Română, căci în 1895, în şedinţa din 28 februarie, Ioan Bianu a propus, pe lîngă *Bibliografia cărţilor româneşti vechi (1508—1830)*, o *Bibliografie română modernă* de la 1831 încoace, precum şi o *Bibliografie a periodicelor româneşti*, cu prezentarea „sistematică [...] a articolelor literare şi ştiinţifice". În 1945, D. Caracostea a revenit la vechile propuneri ale lui Bianu şi a cerut să se sprijine o *Bibliografie a cărţilor de la 1831* înainte şi o a doua *Bibliografie a periodicelor*. Propunerea a fost acceptată şi s-au alocat fondurile necesare pentru început. *Bibliografia românească modernă* a început cu perioada 1831—1860, cînd s-a decretat înlocuirea alfabetului chirilic cu cel latin. S-a hotărît ca noua bibliografie să nu mai reproducă prefeţele cărţilor. Un colectiv, format din acad. Ştefan Ciobanu, coordonator (a luat parte efectiv la de-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Bibliografia românească veche prezintă *in extenso* tipăriturile vechi, dar trebuie subliniat în mod expres faptul că literatura română veche s-a dezvoltat în special în regim de manuscrise, pentru că, deşi cultura românească a dispus, ca puţine altele în sud-estul Europei, de tipar şi artă tipografică din vreme, sub teasc s-au pus totuşi cu mare precădere cărţile religioase, încît nici una dintre cărţile populare n-au fost tipărite înainte de secolul al XVIII-lea, iar marile opere istoriografice cu funcţie literară s-au publicat de-abia la jumătatea secolului al XIX-lea. „Cartea de mînă" a suplinit cartea tipărită şi s-a răspîndit în foarte numeroase sau mai puţin numeroase copii (totul a depins şi de genul ei), încît funcţiunea cărţilor tipărite din alte literaturi a fost îndeplinită în literatura română de cărţile-manuscrise. Dealtfel, cartea-manuscris a fost la începuturile tiparului mai scumpă material şi mai apreciată artistic în întreaga Europă, fiindcă păstra încă frumuseţea artei caligrafice şi a ilustrărilor de mînă (vezi, de exemplu, splendorile de artă caligrafică şi desen al *Evanghelierului*, în limbile slavonă şi greacă, din 1429, scris de Gavril Uric din Moldova şi aflat azi la Biblioteca Bodleiana din Oxford). În unele incunabule, ilustrările au continuat să fie făcute cu mîna şi în culori. Cărţile populare s-au răspîndit la noi sub forma cărţii-manuscris, iar în secolele XVII—XVIII marii cronicari şi-au dat operele la copiat pe curat, după care au intrat în circulaţie manuscrisă.

Dintre toate copiile-manuscrise cîte vor fi existat, multe s-au deteriorat, iar altele s-au pierdut în iureşul evenimentelor şi al vremurilor grele, dar ceea ce a rămas a păstrat totuşi proporţia lor pe genuri. După mai bine de un secol de descoperiri şi achiziţii în biblioteci, numărul cărţilor-manuscrise arată ce scrieri au fost mai căutate şi mai citite în secolele XVI, XVII şi XVIII. Este într-un fel acelaşi lucru precum ediţiile şi tirajul unei cărţi tipărite.

Din acest punct de vedere, inventarierea actuală a manuscriselor în bibliotecile din ţară pune în poziţie favorabilă cărţile populare, pentru cele mai multe dintre cele, cu răspîndire europeană, aflîndu-se zeci şi zeci de manuscrise (indicile final al cărţii de faţă este grăitor). În al doilea rînd se situează scrierile istoriografice luate în totalitate, iar pe planul al treilea cad cele religioase, care s-au bucurat însă de cartea tipărită, chiar de la apariţia tiparului.

Difuzarea şi căutarea cărţilor populare rezultă şi din vechimea primelor cărţi-manuscrise păstrate, şi anume *Codex Sturdzanus*, copiat între anii 1580 şi 1619 de popa Grigore din Măhaci, de unde şi „textele măhăcene", numite aşa de B. P. Hasdeu, *Codicele de la Cohalm* (1592), *Codicele Todorescu* (sec. XVI), *Codex Neogoeanus* (1620) etc., toate cu mult înainte de cronicile în limba română, ele numărîndu-se şi printre primele texte scrise în limba română.

Concepţia unei bibliografii analitice a literaturii române vechi a plecat deci de la ideea accentuării funcţiunii sociale şi literare a scrierilor

---

scrierea cărţilor), Ion C. Chiţimia, Al. Bistriţianu şi Gh. Vrabie, a încheiat lucrarea pînă la sfîrşitul anului 1947. În formă manuscrisă a fost depusă în seiful Bibliotecii Academiei, în seama bibliotecarului Gh. Nicolaiasa.

Din *Bibliografia analitică a periodicelor româneşti*, lucrată magistral şi organizată după sistemul zecimal de Ioan Lupu, Nestor Cameriano şi Ovidiu Papadima, au apărut primele două volume (1790—1858) a cîte 3 fascicule: I (Bucureşti, 1966—1967; II (Bucureşti, 1970—1972); al treilea (1859—1865) aşteaptă încă să fie tipărit.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

vechi, în sensul transmiterii de modele şi colportării de motive universale, al stabilirii de structuri componenţiale comune, originale, al procesului formării limbii literare, în care elementele vii populare, alături de cele de continuitate (normative), au jucat un rol important. Pentru aceasta am considerat necesar ca manuscrisele, în totalitatea acumulărilor în bibliotecile din ţară, să fie supuse unui examen atent şi comparativ, pentru a remarca preluările de structuri, forme şi motive, de la un manuscris la altul şi de la o epocă la alta, cu eventuale schimbări. Acest lucru însă nu este posibil fără o prezentare şi descriere sistematică a manuscriselor existente actualmente. De aceea am conceput o *Bibliografie analitică a literaturii române vechi*, care, pentru a fi un bun instrument de lucru, să nu se limiteze numai la manuscrise, ci să înscrie şi ediţiile scrierilor respective pînă la cele critice, precum şi studiile importante despre ele.

Bibliografia analitică a literaturii române vechi se deschide cu *Bibliografia analitică a cărţilor populare laice*, volumul I, după care va urma *Bibliografia analitică a istoriografiei române vechi* (restrînsă la operele care dezvoltă procesul literar), volumul al II-lea, ultimul volum, al III-lea, fiind consacrat *Bibliografiei analitice a literaturii beletristice.*

Referitor la cărţile populare, acestea au avut în cultura românească privilegiul studierii de către cîţiva mari specialişti în materie, precum B. P. Hasdeu, M. Gaster, N. Cartojan şi N. Iorga. Hasdeu a aprofundat *Codex Sturdzanus* în toate implicaţiile lui textuale şi filologice, iar Gaster, avînd la dispoziţie un număr de manuscrise şi cărţi vechi, a insistat pe o mare întindere de timp asupra anumitor cărţi populare, găsîndu-le de obicei originea în cultura ebraică veche [6].

Dar cel care a realizat o sinteză integrală şi sistematică, după investigaţii de cîteva decenii la începutul secolului al XX-lea, a fost N. Cartojan, în lucrarea sa *Cărţile populare în literatura românească*, 2 volume, Bucureşti, 1924—1938 [7]. Spre deosebire de sinteze similare din cîteva literaturi (nici pînă astăzi nu au toate literaturile asemenea lucrări, absolut necesare), precum John Cheap, W. Würzbach, Lutz Mackensen, Julian Krzyżanowski [8], care au operat cu cărţi tipărite, Cartojan a fost silit să urmărească pentru epoca veche manuscrisele (cele mai multe miscelanee) într-o vreme cînd acestea nu erau înregistrate sistematic în cartoteci cum sînt astăzi (cel puţin în parte) [9]. N. Cartojan a realizat, după cercetări şi în biblioteci străine (Paris, Londra, Atena), o lucrare fundamentală. Eventualele lipsuri, cu a căror semnalare unii vor să-şi facă reclamă de specialişti, sînt ale stadiului de cercetări, dar lucrarea dată este de construcţie solidă şi

---

[6] Pentru Hasdeu, vezi în special *Cărţile poporane ale românilor*, Bucureşti, 1879, iar pentru Gaster, *Literatura populară română*, Bucureşti, 1883; pentru bibliografia acestuia din urmă, vezi şi lucrarea noastră *Folcloriştii şi folcloristica românească*, Bucureşti, 1968, p. 324—326. Pentru N. Iorga, vezi mai ales, *Faze sufleteşti şi cărţi reprezentative la români cu specială privire la legăturile „Alexandriei" cu Mihai Viteazul*, în „Analele Academiei Române", sect. ist., seria II, t. XXXVII, 1914—1915, p. 545—605.

[7] Apărută într-o ediţie recentă, îngrijită de Alexandru Chiriacescu, cu un studiu introductiv de Dan Zamfirescu şi altul final de Mihai Moraru: N. Cartojan, *Cărţile populare în literatura românească*, 2 vol., Bucureşti, Editura enciclopedică română, 1974.

[8] John Cheap, *The Chapman's Library*, Glasgow, 1877—1878; W. Würzbach, *Geschichte des französischen Romans*, Heidelberg, 1912; Lutz Mackensen, *Die Deutschen Volksbücher*, Leipzig, 1927; Julian Krzyżanowski, *Romans polski wieku XVI*, Lublin, 1934 (ediţie nouă: 1962).

[9] Singur învăţatul bulgar Iordan Ivanov, *Bogomilski knigi i legendi*, Sofia, 1925 (ediţie nouă: 1970), a operat şi cu manuscrise.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

imaginea generală a istoriei cărţilor populare în literaurta românească nu va putea fi schimbată. Se va putea scrie altceva, în altă viziune şi stil.

Pentru lucrări de altă concepţie se cere însă reluarea studiului comparat al tuturor manuscriselor cunoscute azi. Faţă de cele cunoscute de Cartojan, numărul lor s-a dublat şi triplat, mai ales pentru cărţi de difuziune europeană: *Alexandria, Varlaam şi Ioasaf, Archirie şi Anadan, Bertoldo* etc. În vederea aceasta, bibliografierea analitică a acestor manuscrise (de obicei miscelanee), adică radiografierea interiorului lor, este indispensabilă; pentru a putea merge repede la textele cărţilor populare, a vedea în acelaşi timp în ce companie de alte texte se găsesc, a sesiza apoi trecerea lor din epocă în epocă, din bibliotecă în bibliotecă, din unele mîini în altele, folosind eventuale însemnări.

Chiar dacă anumite manuscrise, neinventariate încă, vor scăpa, scopul lucrării nu va fi deturnat, pentru că cele descrise sînt destul de multe pentru fiecare operă ca să ajute la stabilirea unor corelaţii şi fenomene literare comune scrierilor, greu de răsturnat prin ivirea unor noi copii manuscrise. Este vorba de a urmări în linii mari funcţiunea şi unitatea organică a scrierilor, pe baza unui număr mai mare de asemenea copii. Pe de altă parte însă, se va vedea că adeseori scrierile populare (chiar cele istoriografice) se comportă folcloric şi copiile lor devin variante-manuscrise, fenomen care se înscrie în preluarea şi transmiterea în mod literar a textelor.

În descrierea manuscriselor s-a socotit oportun să se păstreze sistemul din *Catalogul manuscriselor româneşti* (vol. IV), pentru ca cele descrise în această lucrare să nu fie reluate în alt sistem, cu o altă muncă, iar cele descrise în *Bibliografia* prezentă şi necuprinse încă în *Catalogul manuscriselor* să poată fi prezentate în *Catalogul* care va continua, după descrierea din *Bibliografie*, fără dublarea muncii de cercetare, descifrare şi ordonare.

Aşa cum reiese din titlu, nu ne-am oprit la manuscrisele în limbi străine, fiindcă ne interesează rolul cărţilor populare, adaptate româneşte, în dezvoltarea literaturii române. Cărţile populare în alte limbi îşi găsesc locul în descrierile cataloagelor de manuscripte slavone, greceşti, iar cărţile tipărite în limbi străine au fost incluse în *Bibliografia românească veche.*

Rolul literar al cărţilor populare este evident şi el e probat, de pildă, de scrisul lui Miron Costin, care respinge cu spirit critic *Alexandria*, în ce priveşte adevărul istoric, ca fiind „plină de basne", adică de legende sau mituri, dar foloseşte în cronica sa anumite structuri şi imagini literare plastice, existente tocmai în această *Alexandrie*, ca în cazul căderii lui Vasile Lupu, cînd reia următoarea comparaţie din *Alexandria*: „Aşa iaste împărăţia ca şi copaciul mare: cînd cade mare sunet face" sub forma: „Precum [...] copacii cei înalţi mare sunet fac, cînd să oboară, aşea şi casele cèle înalte şi întemeiate [...] cu mare răsipă purceg [...], cînd cad". Sau a se vedea, invers, portretul lui Alexandru cel Mare, refăcut după cel al lui Ştefan cel Mare din cronica lui Grigore Ureche, aşa cum apare în *Alexandria*, ms. BAR **3512** (vezi mai jos, p. 80). Şi asemenea preluări şi treceri dintr-un text în altul sînt numeroase.

Dar pe lîngă astfel de examene stilistice interne, pentru a descoperi punctele de întîlnire ale textelor vechi, care dau anumite conformaţii specifice scrisului românesc, specificul scrisului rezultă în plus din studii comparate ale aceloraşi cărţi pe arie zonală. Într-un climat propriu se pro-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

zintă, de exemplu, *Alexandria* slavonă de redacţie sîrbocroată din secolul al XIV-lea în podoabele ei bizantine vechi şi în alt climat cultural *Alexandria* românească din secolul al XVI-lea (sfîrşit) în „lucrătură" artistică populară. De asemenea, *Istoria lui Skinder* în structură occidentală păstrează nota minunilor medievale utilizate în slujba credinţei, pe cînd naraţiunea românească, pe baza motivelor populare, se desfăşoară în nota de naturaleţe a basmului folcloric, fără apel la serviciile divinităţii [10].

Pînă a ajunge însă la asemenea distincţii privind cărţile populare, este nevoie de studierea formelor lor interne, folosind numeroasele texte prin intermediul cărora au prins mereu viaţă nouă. Pentru aceasta încercăm aici descrierea textelor, în special a manuscriptelor rare sau necatalogate. În această înlănţuire de idei s-a conceput *Bibliografia analitică a literaturii române vechi* şi, în interiorul ei, a *Bibliografiei cărţilor populare laice.*

Pentru *Bibliografie analitică a cărţilor populare laice* s-au descris aproximativ 300 de manuscrise, în care au fost copiate cele 18 cărţi populare urmărite în ele [11], cu funcţie importantă literară. Deşi unele din aceste cărţi, precum *Floarea darurilor* (*Fiore de virtù*) sau *Varlaam şi Ioasaf*, au o „ramă" exterioară religioasă, anecdotica lor este întru totul laică şi motivele acestei anecdotici au intrat pe diferite căi în literatura universală. Partea narativă a făcut, dealtfel, succesul tuturor cărţilor populare, partea dogmatică neinteresînd, încît într-un roman ca *Varlaam şi Ioasaf* ea a fost foarte mult diminuată.

Bibliografia, fiind un instrument de lucru, pentru a fi uşor de consultat, am adoptat criteriul de prezentare alfabetic, nu pe cel cronologic, destul de nesigur, dat fiind faptul că dispunem numai de copii, nici pe cel al clasificării tematice, util pentru alte tipuri de lucrări. Dealtfel, şi aşa lucrarea începe cu *Alexandria*, cel mai vechi roman în literatura română şi unul dintre cele mai răspîndite în literaturile europene, sub forma lui de poem în versuri sau de proză.

Dacă ordinea cărţilor e alfabetică, ordinea manuscriselor pentru fiecare din cărţi este cronologică (pentru toate cărţile din bibliografie), fapt care înscrie în mod stabil poziţia bibliografică a manuscrisului. Astfel, manuscrisul miscelaneu este descris amănunţit la prima lui luare în considerare pentru una dintre cărţi; la cele următoare se reproduc titlul exact al cărţii respective şi capitolele ei, precum şi eventualele modificări.

În general, pentru fiecare carte populară s-au înscris în bibliografie trei secţiuni: 1. *manuscrise*; 2. *ediţii*; 3. *studii şi articole* (pînă la 1970). Întrucît însă, în ce priveşte ediţiile şi studiile, nu o dată s-au publicat la un loc mai multe cărţi populare sau fragmente din ele în crestomaţii, deasemenea studii de sinteză despre cărţile populare, prezentarea şi analiza acestora au fost cuprinse într-o primă parte, la începutul *Bibliografiei* noastre, pentru a se păstra imaginea unităţii acestor lucrări, pentru a putea deci să fie urmărite integral dintr-o ochire, şi pentru a nu se repeta titlurile

---

[10] Vezi comunicarea noastră *L'„Histoire de Skinder" en Europe et surtout dans le Sud-Est Européen*, în *Actes du premier Congrès International des Études Balkaniques et Sud-est Européennes*, seria VII, Sofia, 1971, p. 129—138.

[11] Pe lîngă aceste cărţi cu individualitate notabilă, se ivesc în complexurile textuale (descrieri de manuscrise, ediţii, bibliografie critică) şi alte scrieri populare (literatură astrologică, apocrife etc.), înscrise în indicii finali.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

lor la fiecare carte în parte, aci folosindu-se sistemul de trimitere cu abrevierile diferitelor poziţii bibliografice. La *Istoria Troiei* au fost descrise manuscrisele individuale desprinse din cronografe, dar bibliografia critică cuprinde şi studiile despre cronografe.

Pentru descrierea manuscriselor s-au întrebuinţat cataloagele existente, în special *Catalogul manuscriselor româneşti* (din BAR), dar au fost revăzute toate descrierile de manuscrise din volumele I—III şi a fost adoptat, drept criteriu unic, principiul de descriere din volumul al IV-lea al acestui catalog. Corectările, revizuirile şi adăugirile au fost făcute în mod tacit. Pe deasupra s-au făcut investigaţii noi în Biblioteca Academiei R. S. România, în Biblioteca de Stat, în Biblioteca „Astra" din Sibiu, în Biblioteca Muzeului judeţean din Alba Iulia, în Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei, în Biblioteca Universităţii din Cluj-Napoca şi în alte biblioteci, punîndu-se în valoare manuscrise necunoscute şi nestudiate pînă acum. De asemenea, au fost incluse descrieri de manuscrise existente în biblioteci din străinătate : Leningrad, Kiev, Viena, Sofia etc. Firește, în manuscrisul reprezentînd în sine o carte populară se stăruie asupra conţinutului şi asupra capitolelor, asupra defecţiunilor (acefal sau alte părţi lipsă), se reproduc începutul şi sfîrşitul textului, se dau toate însemnările şi precizările datorite copiştilor, posesorilor sau cititorilor, data achiziţiei etc. În ce priveşte ediţiile, la cele vechi se reproduc predosloviile, în ele fiind cuprinse date care pot interesa sociologia literaturii. În schimb, la ediţiile noi, studiile introductive au fost înscrise la bibliografia studiilor despre cărţile populare, conţinînd de obicei puncte de vedere, idei, păreri critice.

Pentru bibliografia studiilor în care se prezintă analitic ideile şi contribuţia autorilor s-au folosit o serie de lucrări generale, dar, în acelaşi timp, bibliografiile sistematice din unele publicaţii periodice importante, precum : „Dacoromania", „Cercetări literare", „Anuarul Institutului de istorie naţională", „Revista istorică", „Revista istorică română", „Făt-Frumos", uneori şi periodice străine, ca : Zeitschrift für romanische Philologie, bogată în date, de asemenea „Internationale volkskundliche Bibliographie, Revue des études roumaines" etc.

Dintre istoriile literare au fost luate în consideraţie cele care se ocupă mai aprofundat de cărţile populare, mai ales după ce Cartojan le-a introdus în circuit ştiinţific cu sinteza lui. În orice caz, bibliografia studiilor nu este exhaustivă, ci selectivă, ţinînd seama că scopul principal al lucrării este partea textografică, în vederea unor viitoare noi ediţii, cercetări, studii, bazate pe texte.

Cartea va dispune în final de indici de nume şi de opere, de lista de cărţi populare şi manuscrise în care se găsesc etc., care vor ajuta desigur la o utilizare rapidă a informaţiei privind legende, teme, motive.

Păstrarea poziţiei bibliografice intacte a fiecărui manuscrsis şi a fiecărei ediţii permite încadrarea manuscriselor încă nedescrise de la diverse biblioteci din ţară, sau a unor ediţii vechi ce s-ar descoperi, la aceeaşi poziţie, prin urmare posibilitatea revenirii cu completări şi întregiri, aşa cum s-a procedat cu volumul al IV-lea al *Bibliografiei româneşti vechi*. Dar consecinţa imediată a acestei lucrări, care dă o imagine generală a circulaţiei manuscriselor şi ediţiilor de cărţi populare, ar putea fi descoperirea de materiale noi, care nu se identifică cu cele descrise în *Biblio-*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

grafie și, invers, înlăturarea unor materiale ca „descoprire" de noi individualități, cînd ele se identifică întocmai cu unele texte din această bibliografie, deci cunoscute. Desigur, bibliotecile centrelor provinciale, în ale căror depozite există materiale manuscrise rămase în umbră, neintroduse nici măcar în fișele din cartoteci, ar putea alcătui, după modelul descripției *Bibliografiei* de față sau al *Catalogului manuscriselor românești*, cataloage care să ajute la valorificarea tezaurului de cultură și literatură veche prin punerea în circuit a tot ce există necunoscut. În scopul acesta însă este nevoie de încadrarea tuturor centrelor, a bibliotecilor, a arhivelor cu specialiști în materie, lucru încă neîmplinit peste tot.

Considerăm că *Bibliografia cărților populare laice* este în primul rînd o imagine vie a circulației de bunuri culturale în trecut, în sînul poporului, la intersecția dintre folclor și cultura instituțională, cu aspecte originale și creatoare, iar în al doilea rînd este un fundament pentru viitoare ediții, mai ușor și temeinic de alcătuit, pentru studii diverse de filologie, istorie literară, literatură comparată, socilogia literaturii, teorie literară, folcloristică etc. Numeroase tipuri de specialiști deci vor putea afla baza de pornire la lucrări de analiză sau de sinteză.

În fine, este de subliniat că pentru realizarea *Bibliografiei cărților populare laice* au depus un efort considerabil de investigație și ordonare doi tineri cercetători : ***Mihai Moraru*** pentru partea de manuscrise și ediții ; ***Cătălina Velculescu*** pentru bibliografia generală și de referință. S-a muncit susținut pentru o lucrare care se anunța inițial ingrată și fără perspective, dar, cu disciplină și prețuire a fenomenelor de cultură veche, au obținut rezultate remarcabile și s-au încărcat de idei și cunoștințe bogate, pe care au început să le utilizeze și le vor putea utiliza mai mult în cercetările de specialitate.

Lucrările de bibliografie sînt de reluat și de pus pe planul întîi al muncii de cercetare științifică în colectiv.

I. C. CHIȚIMIA

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Ediția se deschide cu bibliografia analitică a lucrărilor de sinteză despre cărțile populare, pentru a avea o imagine de ansamblu și pentru a nu se dispersa părerile din sinteze la fiecare carte populară descrisă separat (aci se trimite doar la bibliografia introductivă).

În continuare se face prezentarea fiecărei cărți populare în ordine alfabetică, pe trei secțiuni : 1. manuscrise ; 2. ediții ; 3. studii și articole despre cartea respectivă.

Pentru a întări principiul sistemic în munca științifică și a folosi o metodă unitară, aptă pentru transfer de informație de la o lucrare la alta, în descrierea manuscriselor de cărți populare s-au adoptat criteriile existente în *Catalogul manuscriselor românești* (din Biblioteca Academiei R.S.R.), volumul al IV-lea. Dar la manuscrisele de cărți populare din volumele I—III ale aceluiași *Catalog* s-a revăzut materialul și s-a descris din nou conform criteriilor volumului al IV-lea și celor ale prezentei *Bibliografii*. Față de *Catalogul manuscriselor românești* însă, *Bibliografia* de față continuă descrierea numai a manuscriselor conținînd cărți populare din Biblioteca Academiei, de la ms. rom. **1398** pînă la ms. rom. **6097** (un număr de cca. 190 mse). Sînt descrise apoi manuscrisele existente în Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei R.S.R. (7 mse), în Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca (6 mse), în Biblioteca Centrală de Stat — București (2 mse), Biblioteca Muzeului Literaturii Române (1 ms.), Biblioteca Astra-Sibiu (3 mse), Biblioteca Județeană-Craiova (4 mse), Biblioteca Județeană Alba Iulia (1 ms.). Pentru manuscrisele existente în alte fonduri publice din țară și din străinătate s-au folosit, acolo unde au existat, semnalările și descrierile făcute de cei care au cercetat manuscrisele respective.

Descrierea fiecărui manuscris este amănunțită, fiind folosite elemente externe și interne : cotă, bibliotecă, datare, proveniență, starea manuscrisului (complet, incomplet), titlu, conținut, însemnări marginale diverse (în ordine cronologică), dimensiuni, legătură, frontispicii, desene, ornamente etc. În reproducerea însemnărilor s-a adoptat transcrierea interpretativă, străduindu-ne să redăm realitatea fonetică și în general lingvistică a dialectelor și graiurilor în perioadele respective. Întregirile în text au fost trecute între paranteze ascuțite, iar eliminările unor repetiții apar între paranteze drepte.

Pentru fiecare secțiune s-a introdus ordinea cronologică, atît la manuscrise, cît și la tipărituri. Pentru tipărituri s-au avut în vedere edițiile vechi, *princeps*, pentru care s-au folosit și *Bibliografia românească veche*, scoasă de I. Bianu, Nerva Hodoș și Dan Simonescu, bibliografiile lui D. Iarcu și Gh. Adamescu și alte semnalări. S-au reprodus complet titlurile cărților (marcîndu-se dispunerea elementelor titlurilor prin bare și prin

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

caracterele literelor), apoi s-au dat ediţiile următoare. S-au reprodus, de asemenea, însemnările ologrefe de pe paginile cărţilor, în acest caz indicîndu-se cota cărţii.

La secţiunea „bibliografii de referinţă" s-au prezentat în ordine cronologică toate studiile importante (pînă la 1970), în poziţii numerotate cu semnalarea succintă a conţinutului studiilor. Astfel istoricul problemelor apare clar în expunerea bibliografică.

I. C. C.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

ABREVIERI

A şi A	*Arhirie şi Anadan*
Adev. lit. şi art.	„Adevărul literar şi artistic"
Alex.	*Alexandria*
An. Acad. Rom.	„Analele Academiei Române"
An. Acad. R.P.R.	„Analele Academiei R.P.R."
An. Inst. ist. naţ.	„Anuarul Institutului Istorie Naţională"
Arch. f. sl. Phil.	„Archiv für slawische Philologie"
Arch. Rom.	„Archivum Romanicum"
Arghir	*Istoria lui Arghir şi a Elenei*
Arh. Olt.	„Arhivele Olteniei"
BAR	Biblioteca Academiei Române
BGEFR	*Bibliografia generală a etnografiei şi folclorului românesc*, 1, [Bucureşti], 1968.
BO	„Biserica ortodoxă"
BOR	„Biserica ortodoxă română"
BRV	Ioan Bianu, Nerva Hodoş, Dan Simonescu, *Bibliografia română veche, 1508—1830.*
Bul. com. mon. ist.	„Buletinul comisiei monumentelor istorice"
Byz. Zeit.	„Byzantinische Zeitschrift"
Cercet. folcl.	„Cercetări folclorice"
Cercet. ist.	„Cercetări istorice"
Cercet. lit.	„Cercetări literare"
CM I, II, III, IV	Ion Bianu, R. Caracaş, G. Nicolaiasa, G. Strempel, Fl. Moisil, L. Stoianovici, *Catalogul manuscriselor româneşti*, I—IV, 1907—1967
Col. lui Tr.	„Columna lui Traian"
Conv. lit.	„Convorbiri literare"
Cronogr.	*Cronografe*
DR	„Dacoromania"
Erot.	*Erotocritul*
Flore	*Floarea darurilor* (*Fiore di virtù*)
Fiz.	*Fiziologul*
Gaz. lit.	„Gazeta literară"
Gaz. Trans.	„Gazeta Transilvaniei"
Gl. Buc.	„Glasul Bucovinei"
I.N.	„Ion Neculce"
Inf.	Informaţie
Int. Volk. Bibl.	„Internationale Volkskundliche Bibliographie"
Ist. poem.	*Istoria poemelor* (*Poricologos*)
L. şi lit.	„Limbă şi literatură"
Lit. pop. rom.	M. Gaster, *Literatura populară română*, Bucureşti, 1883
L.lt.	„Limba română"
Mag. ist.	„Magazin istoric"
Mitrop. Mold. Suc.	„Mitropolia Moldovei şi Sucevei"
Rec.	Recenzii
RER	„Revue des études roumaines"
RESEE	„Revue des études sud-est européennes"
Rev. critică lit.	„Revista critică literară"
Rev. etnogr. folc.	„Revista de etnografie şi folclor"
Rev. étud. slav.	„Revue des études slaves"
Rev. fil.	„Revista filologică"
Rev. his. s. e. europ.	„Revue historique du sud-est européen"
Rev. ist.	„Revista istorică"
Rev. ist. arh. fil.	„Revista de istorie, arheologie şi filologie"
Rev. ist. rom.	„Revista istorică română"
Rev. Mold.	„Revista Moldovei"

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

RFR	„Revista Fundațiilor"
RITL	„Revista de istorie și teorie literară"
RLC	„Revue de littérature comparée"
Rsl.	„Romanoslavica"
SCILF	„Studii și cercetări de istorie literară și folclor"
St. cercet. bibl.	„Studii și cercetări de documentare și bibliologie"
Trans.	„Transilvania"
Troia	*Istoria Troadei*
Tel. rom.	„Telegraful român"
Univ.	„Universul"
Vrednica	*Vrednica de însemnare întîmplare*
V și I	*Varlaam și Ioasaf*
Zeit. f. rom. Phil.	„Zeitschrift fur romanische Philologie"
Zeit. f. sl. Phil.	„Zeitschrift für slawische Philologie"

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Antologii

I. G a s t e r, M., CHRESTOMAȚIE ROMÂNĂ. Texte tipărite și manuscrise (sec. XVI—XIX) dialectale și populare, cu o introducere, gramatică și un glosar româno-francez.

Vol. I. Introducere, gramatică, texte (1550—1710), Leipzig. București, 1891.

În volumul I al *Chrestomației* sînt cuprinse:

1. XLIII, p. 129—134: *Varlaam și Ioasaf*, care reproduce primele 3 capitole după ediția Odobescu; titlul după ms. Eminescu din 1814 ‹ms. BAR 2769›; *Pilda inorogului* (p. 165) este reprodusă din *Învățăturile lui Neagoe Basarab* (v. și vol. II, p. 76).

2. CIV, p. 340—343: *Floarea Darurilor* — fragmente din predoslovia ediției din 1700 și capitolele II și XIII după aceeași ediție.

3. CVII, p. 350—354: *Isopie* — fragmente dintr-un ms. din jurul anului 1705 *(Isopie* сиртѣч *Cartea lui Isop înțeleptul)* p. 1—3 și 20—21 (din *Viața lui Esop*), iar dintre fabule, după același ms., *Leu, măgariul, vulpea; Cărbunariul și pănzariul; Vulpea și maimuța* ‹ms. BAR 2456› V. II, **12.**

Vol. II. Texte (1710—1830), dialectologie, literatură populară, glosar.

În volumul al II-lea al *Chrestomației* sînt reproduse:

1. CXXXIX, p. 76—78: *Varlaam și Ioasaf*, traducerea lui Vlad Boțulescu ‹ms. BAR 417, copie din 1878 după ms. Viena v. mse.›: *Nașterea lui Iosafat și Pilda cu privighetoarea*, v. I, **1.**

2. CXLIV, p. 88—93: *Iliodor* — fragment dintr-un ms. de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea ‹ms BAR 2605?›, care cuprinde tomul I, (ff. 44^{r}—46^{r}), și, după ms. Eminescu din jurul anului 1813, care cuprinde tomul II, un fragment din cartea a IX-a (ff. 41^{r}—42^{r}) ‹ms. BAR 2774 a fost în posesia lui Eminescu, dar datează din 1784; ms. 2769 datează din 1811›.

3. CXLVI, p. 97—98: *Istoria poamelor* (Poricologos) — dintr-un ms din 1810 (ff. 8^{r}—11^{v}); în întregime.

4. CL, p. 109—111: *Physiologus* — reproduce după ms. Gaster din 1777 ‹ms. BAR 1151›, capitolele I, X, XI, XVIII, XXIV.

5. CLII, p. 118—122: *Bertold* — fragment din ms. Gaster (1779) ‹ms. BAR 1067›, ff. 40^{r}, 51^{r}, 73^{r-v} ‹v. infra-**10**›.

CLXX, p. 168—171: reproduce după ediția de la Sibiu din 1799, p. 1—6 și p. 19—20.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

6. CLVI, p. 128—132 : *Aravicon Mythologicon* — reproduce după ms. bibl. centrale nr. 9 din 1783 ‹ms BAR 2587 ?› ff. 67ᵛ—68ᵛ *(Călătoria a V-a a lui Sevah*, și ff. 235ʳ—236ʳ *(Peștera și tronul lui Solomon)*.

7. CLVII, p. 132—134 : *Alecsăndrie* — fragment din ms. Gaster (1784), ff. 61ʳ—62ʳ *(Țara furnicilor uriașe; Țara piticilor)* și ff. 69ʳ—71ᵛ *(Venirea lui Alexandru până aproape de rai și întoarcerea)*.

CLXIX, p. 166—168 : fragment din ms. BAR (1799) ‹ms. BAR 270› capitolele despre *Nașterea lui Alexandru* și despre *Călătoria lui Alexandru la rai*.

8. CLVIII, p. 134—135 : *Archirie și Anadan* — fragment din ms. Gaster (1784), ff. 100ʳ—101ʳ (din *Învățăturile lui Archirie*) și ff. 106ᵛ—108ʳ *(Archirie și Faraon împărat)*.

9. CLXXII, p. 172—177 : *Arghir și Elena* — reproduce după ediția de la Sibiu din 1868 ‹?› p. 1 sq. și p. 51. Variante după un exemplar aflat în posesia sa, fără foaie de titlu, 8°, 104 ff. ‹ed. de la 1801 sau 1830 din Sibiu›.

10. CLXXIII, p. 178—188 : *Erotocrit și Aretusa* — fragment din ms. Eminescu (cca. 1800), ff. 1—2 ; după ms. bibl. centrale nr.325 din 1818, ff. 42ᵛ—43ʳ, 53ᵛ—54ʳ ‹ms. BAR 2606 ?›.

11. CLXXV, ff. 188—190 : *Sindipa* — reproduce după ediția de la Sibiu, din 1802, p. 1—4 și 58—60.

12. CLXXXII, p. 207—211 : *Esopie* — reproduce după ediția f. l., din 1812, p. 60—69, 79—80 *(Vulturele și vulpea)*, 121—122 *(Doi bozi)*, 137 *(Găina și rînduraoa)* ; v. I, **3**.

II. *CĂRȚILE POPULARE ÎN LITERATURA ROMÂNEASCĂ*
Ediție îngrijită și studiu introductiv de Ion C. Chițimia și Dan Simonescu. 2 vol., Editura pentru literatură, 1963.

Volumul I cuprinde :

p. V—XXXVI : *Studiu introductiv* de I. C. Chițimia și Dan Simonescu ; p. XXXVII—XL : *Lămuriri asupra ediției*.

1. *Istoriia a Alexandrului celui Mare din Machedoniia și a lui Darie din Persida împăraților.*
Este reprodusă, în întregime, ediția de la Sibiu din 1794.

2. *Împărățiia lui Priiam, împăratul Troadei, cetății ceii mari.*
Este reprodus ms. BAR **86**, ff. 118—128, din 22 iunie 1689 (f. 418ᵛ).

3. *Viiața și pildele preaînțeleptului Esop.*
Este reprodusă ediția lui Petru Bart, de la Sibiu, din 1795, căreia îi sînt adăugate, după ms. BAR **2088**, încă 32 de fabule.

4. *Viiața lui Bertoldo și a lui Bertoldino, feciorului lui, dimpreună și a lui Cacasino, nepotului lui.*
Este reprodusă ediția lui Petru Bart, de la Sibiu, din 1799.

5. *Toată viața, istețiile și faptele minunatului Tilu Buhoglindă, cele de rîs și minunate la cetire spre trecerea de vreme în zilele sau ceasurile omului cele de odihnă.*
Este reprodusă ediția de la Brașov din 1840.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

6. *Povestea lui Archirie filosofului cînd îl învăţă pe nepotul său Anadan carte.*
Textul este reprodus după ms. BAR **3518** (ff. 20^{v}—41^{v}) din secolul al XVIII-lea.

7. *Istoriia lui Skinderiu-împăratu, cari istorii s-au tălmăcit di pri limba turciască pri limba românească.*
Textul este reprodus după ms. BAR **1344** (ff. 12^{r}—34^{v}) din 1797 şi după ms. **1262** (ff. 59^{v}—**61**^{v}).

8. *Povestea despre Sindipa filosoful.*
Textul este reprodus după ms. BAR **1436** (ff. 79^{r}—121^{v}), de la începutul secolului al XVIII-lea.

9. *Aravicon Mithologhicon <Halima>.*
Sînt reproduse fragmente după ms. BAR **2587** din 1783.

Volumul II cuprinde :

10. *Istoriia lui Imberie, fecior împăratului al Provenţii.*
Textul este reprodus după ms. BAR **1817** din 1789.

11. *Istoriia lui Erotocrit cu Aretusa.*
Sînt reproduse fragmente din ms. BAR **158** din 1785.

12. *Istoria lui Filerot cu Antusa.*
Sînt reproduse fragmente din ms. BAR **197** de la începutul secolului al XIX-lea.

13. *A lui Eliodor istorie ethiopicească.*
Sînt reproduse fragmente din ms. BAR **57** din 1786.

14. *Istorie veteazului lui Poliţionu şi a frăţîni-său Argu, cu prefrumoasa Militina.*
Textul este reprodus după ms. BCS R II **24** din 1794.

15. *Vrednica de însemnare întîmplare a patru corăbieri ruseşti.*
Este reprodusă ediţia din 1824 (Braşov?), în care textul apare alături de cel al *Alexandriei*.

16. *Povestiri din hronografe.*
Sînt reproduse fragmente din ms. BAR **4793** (ff. 54^{r}—57^{r}; 151^{r}—152^{r}: 272^{r}—274^{r}; 281^{v}—284^{r}) de la începutul secolului al XVIII-lea şi din ms. BAR **86** (ff. 128^{r-v}; 200^{r}—203^{r}; 209^{r}—210^{v}; 216^{r}—219^{v}) din 1689.

17. *Împărăţîia poamelor şi tuturor legumilor.*
Textul este reprodus după ms. BAR **2989** (ff. 112^{v}—114^{r}) din sec. al XVIII-lea.

18. *Floarea Darurilor. Carte frumoasă şi de folos fieştecăruia creştin.*
Sînt reproduse trei capitole după ediţia de la Snagov din 1700.

19. *Varlaam şi Ioasaf.*
Sînt reproduse fragmente din capitolele 10, 12, 13, 29 şi 30 ale romanului, după ms. BAR **1551** din 1791.

20. *Anecdote, snoave, istorioare şi fabule din calendare.*
Sînt reproduse fragmente din calendarele tipărite în : 1785 la Iaşi, 1813 la Buda, 1817 la Buda, 1820 la Sibiu, 1821 la Iaşi, 1825 , 1826 şi 1829 la Buda, 1830 la Sibiu, 1814 la Buda *(Calendariu ... pre 100 de ani)*, 1816 şi 1818 la Buda.

Ediţia mai cuprinde : un glosar, un indice de nume proprii, 12 ilustraţii. *Alexandria* şi *Istoria Troadei* sînt considerate *romane pseudoistorice*; *Esopia*, *Bertoldo*, *Til Buhoglindă*, *Archirie şi Anadan* sînt considerate *romane ale înţelepciunii populare* (*satirice*); *Istoria lui Skinder*, *Sindipa*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

și *Halima* sînt considerate *romane moralizatoare; Imberie și Margarona, Erotocritul, Filerot și Antusa, Istoria ethiopicească, Poliție și Militina* sînt înglobate în capitolul numit „Romane cavalerești și erotice".

III. *HALIMA ȘI ALTE CĂRȚI POPULARE.* Ediție îngrijită de I. C. Chițimia și Dan Simonescu, 1963, Editura pentru literatură ‹București›, 412 p. + Glosar (p. 415—424).

V—XI — *Prefață* de I. C. Chițimia.

XIII—XIV — *Notă asupra ediției* de Dan Simonescu :

„Volumul de față reprezintă o parte dintr-o ediție mai amplă, intitulată *Cărțile populare în literatura românească*, apărută în îngrijirea lui Ion C. Chițimia și Dan Simonescu (București, Editura pentru literatură, 1963, 2 vol).

Volumul cuprinde :

1. *Alexandria*, în reproducerea celui mai vechi și mai îngrijit text, tipărit la Sibiu, în anul 1794, cu cheltuiala lui Simeon Pantea din Selcioa de Sus, de pe Arieș.

2. *Viiața și pildele lui Esop*, pe scurt, *Esopia*, după ediția veche tipărită la Sibiu în 1795. „Pentru că ediția veche cuprinde numai 111 « pilde » (fabule) am adaus pildele nr. 112—143 după ms. nr. 2088 din Biblioteca Academiei R.P.R., scris și el tot în anul 1795".

3. *Viiața lui Bertoldo* reproduce ediția tipărită la Sibiu în 1799.

4. *Toată viața, istețiile și faptele minunatului Tilu Buhoglindă* o avem în prelucrarea lui Ioan Barac. Populariul scriitor a tipărit opera sa la Brașov, în 1840 ; acest text, cel mai vechi în limba română, este retipărit în prezentul volum .

5. *Povestiri arabe din Halima* sînt transcrise din ms. nr. 2587 al Bibliotecii Academiei R.P.R. Înfățișează numai cîteva povestiri, dintre cele mai puțin cunoscute, totodată cele mai frumoase. La frumusețea lor literară contribuie traducerea măiastră a lui Rafail din Hurez, făcută în anul 1783.

6. *Istoria lui Imberie și a Margaronei* se află scrisă într-un singur ms., cel cu nr. 1871 din Biblioteca Academiei R.S.R. ; ediția de față reproduce textul acestui ms., tradus în 1798 de un harnic copist din părțile Muscelului, Ioniță zis și Niculae Șoimescu.

7. *Istoriè veteazului lui Poliționu și a frățîni-său Argu, cu prèfrumoasa Militina* reproduce textul singurului ms. cunoscut pînă acum cu această povestire, Ms. R. 24 din Biblioteca Centrală de Stat a R.P.R. (București), copiat de moldovanul Iordache Chirel, în 1794."

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

1 F. J. Sulzer, *Geschichte des transalpinischen Daciens*, vol. III, Viena, 1782, p. 39—40.

Printre cărțile tipărite în Muntenia, autorul amintește *Alexandria*, *Floarea darurilor* și un *Cronograf*; printre manuscrise este *Calimah*, *Arabische Fabeln aus dem Griechischen* (adică *Halima*).

2 *Halima*, vol. III, 1837.

La sfîrșitul volumului, pe pagini nenumerotate, apare un catalog al cărților care se vindeau la librăria lui Iosif Romano și I. Popovici și la librăria lui Visarion Rusu (București). Printre altele, se găseau : *Calendar*, *Gromovnic*, *Istoria lui Arghir* de Barac, *Viața și pildele lui Esop*, *Istoria lui Alexandru Machedon*, *Istoria Sindipii filosoful*, *Floarea Darului* (sic), *Halima*, *Bertoldo și Bertoldino*.

3 M. Kogălniceanu, *Moldau und Walachei. Römänische oder Wallachische Sprache und Literatur von einem moldauer*, „Magazin für die Literatur des Auslandes", 1837, nr. 8.

Se afirmă că, în epocă, cele mai răspîndite cărți erau *Alexandria* și *Arghir și Elena* (Numărul lipsește la B.A.R. ; este citat după *Opere*, București, 1946, vol. I, p. 545—546).

4 I. Heliade-Rădulescu, *Dispozițiile și încercările mele de poezie*, „Curier de ambe sexele", 1838—1840; ed. a II-a, vol. II, 1862, p. 117—122.

Amintindu-și cum a învățat să citească românește cu slove chirilice din *Alexandria* (p. 117—118), autorul dă amănunte interesante despre circulația cărților populare la începutul secolului trecut (1811—1812). Se vorbește de asemenea despre un calendar cu zodii (p. 119), *Arghir* (p. 119) și *Esopia* (p. 120) (ca manual în școala grecească).

5 M. Kogălniceanu, [*Ciorna unui discurs despre istoria culturii și a literaturii române*], [1839], în *Documente și manuscrise literare* (publicate de Paul Cornea și Elena Piru), București, 1969, p. 217, 220, 223, 234.

Printre cărțile care circulau în secolul al XVIII-lea sînt amintite *Alexandria* („écrite par un moldave"), cunoscută încă de Miron Costin, dar imprimată abia în 1780, și *Arghir și frumoasa Elena*. În secolul al XIX-lea, în afară de *Alexandria*, era foarte citit și *Erotocritul*, în traducerea lui Anton Pann.

6 * * * *Ce s-a scris și s-a tipărit pînă acum pentru poporul român? Și cum s-a scris și s-a tipărit?*, „Tel. rom.", I. 1853, .p. 25—29—30.

Alexandria, *Sindipa*, *Floarea darurilor*, *Istoria lui Arghir*, *Esopia* (vezi *BGEFR*, nr. 6623).

7 [Pavel Vasici], *Monarhia austriacă. Transilvania*, „Tel. rom.", III, 1855, nr. 20, p. 78, col. II.

Se accentuează că scrierile destinate poporului trebuie să păstreze simplitatea formei din „*Alexandria*, *Istoria lui Arghir*, *Fabulele lui Esop* ...", despre a căror răspîndire există

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

nenumărate mărturii (vezi Ion Breazu, *Studii de literatură română şi comparată*, *I*, Cluj, 1970, p. 405); (*BGEFR*, nr. 6644, indică greşit anul 1853).

8 T. Cipariu, *Crestomaţia sau Analecte literare*, Blaj, 1858, p. XXVI, XXVIII, XXXI—XXXII.

T. Cipariu cunoaşte *Floarea darurilor* (p. XXVI), editată în secolul al XVIII-lea, numai din citarea lui Sulzer, iar *Alexandria* din acelaşi secol numai din Del Chiaro (p. XXVIII).

Printre scriitorii secolului al XVII-lea, îl aminteşte şi pe Petru Danovici, pe care îl consideră autor al unei cronici netipărite (p. XXXI—XXXII).

9 T. Cipariu, *Principia de limba şi de scriptura*, Blaj, 1866, ed. a II-a, p. 114, 115, 116, 119.

Pentru extragerea exemplelor, T. Cipariu a folosit şi texte din: *Gromovnic* (p. 114), *Al XII-lea vis al lui Mamer* (p. 114) (amîndouă dintr-un ms. miscelaneu, nedatat), un *Fragment de virtuţi şi răutăţi în XI capete* sîrbeşte-românesţe, cu citaţiuni din clasicii greci şi latini (p. 115) (fragment dintr-un ms. miscelaneu de la începutul sec. al XVII-lea); *Floarea darurilor*, tipărită în 1700, în reeditarea din 1794 (p. 119).

10 * * * *Cum se susţin pe la noi scrierile ştiinţifice*, „Trans.", VI, 1873, p. 58—59.

Alexandria, *O mie şi una de nopţi*, *Buhoglindă*, *Agatanghelu*, „tot cărţi una ca una, din care am tras noi bătrînii ştiinţa şi înţelepciunea", nu se mai potrivesc vremurilor şi trebuie înlocuite prin cunoştinţe ştiinţifice.

11 V. Gr. Popu, *Conspect asupra literaturii române şi literaţilor ei* ..., vol. I, Bucureşti, 1875.

Autorul crede că, în 1636, Petru Danovici a scris o cronică (încă netipărită) de la facerea lumii pînă la 1624 (p. 50).

„*Alexandria* cea mincinoasă" este atribuită lui Miron Costin (p. 53).

12 B. P. Hasdeu, *Cărţile poporane ale românilor în secolul XVI, în legătură cu literatura poporană cea nescrisă*, în *Cuvente den betrani* vol. II, 1879, Bucureşti, p. XXIII—XLI.

Pentru prima dată, într-o lucrare românească, se face o cercetare atentă a influenţelor complexe şi reciproce dintre folclor şi cărţile populare, subliniindu-se descendenţa celor din urmă din teme ale literaturii orale. Această teorie şi cea contemporană a lui Gaster (vezi *infra* nr. 14), care susţinea că întreaga literatură populară derivă din literatura cultă, sînt expresia a două puncte de vedere diametral opuse, în jurul cărora se desfăşoară pînă în zilele noastre polemicile din scrierile de specialitate.

Este explicat mecanismul localizărilor şi modernizărilor ce intervin în transmiterea cărţilor populare, grupate — cel mai adesea fără vreo legătură cu conţinutul lor — în codice miscelanee.

Pentru întrepătrunderea literaturii populare scrise cu cea nescrisă este citat ca ilustrativ modul cum povestea lui Arghir a fost luată din folclorul român, prelucrată în limba maghiară, tradusă în limba română, pentru ca sub această nouă formă să pătrundă din nou în folclorul român.

De asemenea, este descris manuscrisul de la Arhivele Statului din Bucureşti, în care se găseşte *Istoria Troiei* într-o formă neobişnuită (p. 183, nota 26) şi *Esopia* (p. 183, nota 24).

13 A Bîrseanu, *Ce cetim şi ce să cetim?* ..., „Gaz. Trans.", XLIV, 1881, nr. 146—147.

Articolul este o pledoarie în favoarea răspîndirii cărţilor populare (vezi *BGEFR* nr. 6614).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

14 M. Gaster, *Literatura populară română*, Bucureşti, 1883, 605 p.

În această lucrare, literatura populară este clasificată în: estetică, etică, religioasă. În cadrul literaturii estetice sînt studiate următoarele cărţi:

Alexandria (p. 7—31). Autorul aminteşte mai multe mărturii despre existenţa unei traduceri româneşti din slavă încă din secolul al XVII-lea, deşi primul manuscris cunoscut de el data doar din 1704. De asemenea enumeră celelalte manuscrise şi ediţii conservate (cele de după 1810 cu „adausul despre corăbierii din Spiţberg"). Gaster susţine că episoadele comune cu folclorul român sînt rezultatul influenţei romanului asupra folclorului.

Varlaam şi Ioasaf (p. 32—53). Cîteva fragmente în slavonă au fost incluse în *Învăţăturile lui Neagoe Basarab*. În 1648, Udrişte Năsturel a dat o traducere integrală, tot din slavonă. În 1764, se face o altă traducere, din italiană, de Boţulescu. Redacţia română cea mai nouă, din care fuseseră excluse parabolele, era cea din *Vieţile sfinţilor*, tipărită la Mănăstirea Neamţului în 1812.

Gaster încearcă să demonstreze că cele trei parabole: a inorogului, a celor trei prieteni şi a celor trei racle, ca şi *Cîntecul puştiei* au pătruns din roman în folclor şi nu invers.

Sindipa (p. 54—77). Cartea a fost tradusă în româneşte din neogreacă de două ori: o dată la sfîrşitul secolului al XVIII-lea (manuscris din 1779) după ediţia din 1744, Veneţia, şi a doua oară în 1802, de Simion Pantea, care a şi tipărit-o la Sibiu. Pildele „peştii pe brazdă" şi „cei trei gheboşi" au intrat atît în literatura populară română, cît şi în cea cultă.

Bertoldo (p. 78—91, 208—211, 233—236). Pornită din literatura ebraică, povestirea s-a amplificat în circulaţia ei prin Europa. La noi s-a tradus varianta neogreacă a cărţii italiene a lui Giulio Cesare Croce, fiind însă cunoscute atît redacţia integrală (într-un manuscris din 1779 şi în *Vicleniile meşterului Perdaf*, Galaţi, 1875), cît şi cea prescurtată (ediţia din 1799 şi 1836, Sibiu).

Povestea cu „fata săracului cea isteaţă" a intrat în folclor şi a circulat independent. Anton Pann a culeş şi versificat o variantă.

Halima (p. 92—103). Traducerile în româneşte s-au făcut fie după versiunea neogreacă (în care poveştile din *1001 de nopţi* sînt amestecate cu cele din *1001 de zile*: un manuscris din 1782, tradus la Braşov, un altul din 1783, tradus la Horez, traducerea lui G. Gorjan, tipărită la 1835—1837), fie după versiunea lui Galland din *1001 de nopţi* (prin intermediar german, tipărită de Ion Barac la Braşov în 1835—1836), sau direct din franceză, în 1879. Există şi traduceri şi prelucrări parţiale.

Archir şi Anadan (p. 104—113, 211—213, 237). Cunoscută în Europa ca o parte din *1001 de nopţi*, povestirea aceasta a circulat la noi independent, tradusă din slavonă în secolul al XVII-lea şi prelucrată de Anton Pann. Unele episoade sînt comune cu *Esopia*, altele cu *Bertoldo*. Anumite povestiri au intrat în folclor şi au căpătat o circulaţie independentă (oraşul zidit în aer, copacul cu 12 ramuri, zborul omului etc.).

Iliodor (p. 126—128). Romanul a fost tradus în română la mijlocul secolului al XVIII-lea, dar s-au păstrat numai copii de la sfîrşitul aceluiaşi secol.

Din cauza dimensiunilor sale mari, a avut o circulaţie mai restrînsă.

Filerot şi Antusa (129—131). Fără să se facă deosebirea de *Erotocrit*, sînt enumerate manuscrisele şi ediţiile. Cel mai vechi manuscris cunoscut din *Erotocrit* era din 1800, iar din *Filerot* din 1826.

Floarea darurilor (138—145; 201—204), tipărită în 1700 la Snagov, a fost tradusă din greceşte. Are părţi comune cu *Fiziologul*. Unele fragmente au intrat şi în *Învăţăturile lui Neagoe*, ceea ce arată că cele două cărţi au fost cunoscute încă din secolul al XVI-lea. Povestiri ca cea despre dreptatea îngerului sau despre copilul-sihastru venit pentru prima dată în oraş au căpătat o circulaţie independentă.

Viaţa şi *Pildele lui Esop* (p. 184—196, 237—238) au fost traduse încă de la sfîrşitul secolului al XVII-lea, dar primul manuscris păstrat este din 1705; cea mai veche ediţie pe care o cunoaşte este cea din 1812. *Viaţa*, asemănătoare cu *Archirie şi Anadan*, apare atît în manuscrise, cît şi în variantele editate, cu aceleaşi momente principale, variaţiile fiind mai mult de ordin lingvistic. *Fabulele* diferă însă de la manuscris la manuscris şi de la manuscrise la tipărituri, atît ca număr, cît şi ca material cuprins. Sînt urmărite aceste diferenţe, adăugîndu-se prelucrările lui Anton Pann şi Ispirescu.

Solomon (p. 324—328). Sînt indicate legăturile legendelor solomonice cu *Espoia*, *Archirie şi Anadan* şi *Bertoldo*.

Cărţi de prevestire (p. 497 şi urm.). În 1816, la sfîrşitul unui sinaxar, au fost tipărite toate cărţile de prevestire care circulau: *Astrologhie*, *Gromovnic*, *Obrociri de zile*, *Prognosticon*, *Coliadnic*, *Trepetnic*, *Zodiile*.

La fiecare carte sînt menţionate primul manuscris păstrat, data posibilă a traducerii şi prima ediţie cunoscută.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Rec.: a *Raportul P.S.S. Episcopul Melchisedec asupra operei d-lui M. Gaster*, „An. Acad. Rom.", secț. I, s. II, tom. 5, 1882—1883, p. 163—170.

Este rezumată cartea *Literatura populară română* și comparată cu volumul II din *Cuvente den betrani* a lui Hasdeu. Autorul prezentării demonstrează că unele cărți din cele pe care astăzi le-am numi de literatură populară scrisă *(Halima, Buhoglindă, Genoveva)* nu aparțin folclorului românesc, pentru că, intrate de curînd, n-au fost încă asimilate. Sînt enumerate cîteva greșeli de exprimare.

b „Educatorul", I, 1883, p. 104.

c Schwartzfeld, „Anuar pentru izraeliți", VI, 1883, p. 107—111.

Completează afirmația lui Gaster cu privire la influența cărților populare asupra folclorului, remarcînd în mod corect că nu trebuie uitat faptul că folclorul a existat și înaintea cărților populare. Mai mult, ele însele sînt, probabil, „de proveniență populară".

d Gustav Mayer, „Allgemeine Zeitung", München, 1884, nr. 24, p. 347.

Suplimentul literar. (Ziarul nu se găsește la BAR. Articolul a fost reprodus în „Fraternitatea", VI, 1884, p. 23).

e Kr. Nyrop, „România", 1885, p. 149. Reprodusă în „Contemporanul", IV, 1885, p. 463—470.

f * * * „Românul", XXIX, 1885, p. 22—23

g Vezi **Alex.** nr. **26 e**.

15 M. Gaster, *Ilchester lectures on Greeko-Slavonic literatures*, London, 1887.

Urmărind circulația cărților populare în limba greacă și slavonă, Gaster vrea să demonstreze că literatura populară derivă din cea scrisă (p. 120—123). Sînt date informații despre traducerile românești din *Alexandria* (p. 97), *Războiul Troiei* (p. 101—104), *Varlaam și Ioasaf*, *Archirie și Anadan* (p. 111, 112).

16 Al. Philippide, *Introducere în istoria limbei și literaturei române*, Iași, 1888.

Pentru secolul al XVII-lea sînt amintite între manuscrise: *Codex Neagoeanus* — cu *Alexandria*, *Floarea darurilor* și *Rojdanic* (p. 80, nr. 54); *Cronograful* lui Mihail Moxa (p. 80, nr. 55) și alte *Cronografe* (p. 81, nr. 66 și nr. 67; p. 82, nr. 82).

Din *Varlaam și Ioasaf*, tradus de Udriște Năsturel la 1648, cunoaște numai o copie de secolul al XVIII-lea (p. 96, nr. 21). Dintre cărțile tipărite în secolele XVIII și XIX enumeră: *Floarea darurilor*, Snagov, 1703 (p. 149, nr. 1), și Sibiu, 1814 (p. 151, nr. 28); *Cronograf* „înainte de 1782" (p. 152 nr. 10); *Alexandria* „înainte de 1782" (p. 156, nr. 1), Mohilău, 1797 (p. 156, nr. 3); f. l., 1810 (p. 157, nr. 12), *Bertoldo*, Sibiu, 1799 (p. 157, nr. 4); *Arghir*, Sibiu, 1801 (p. 156, nr. 5); *Sindipa*, Sibiu, 1802 (p. 156); *Esopia* f. l., 1812, (p. 157, nr. 12a), Iași, 1816 (ac. p. nr. 15a), Sibiu, 1816 (ac. p. nr. 15b). Relativ la manuscrisele de cărți populare dintre 1700 și 1821 (p. 163—165) este citat Gaster cu *Lit. pop. rom.* Fără să se indice un anumit manuscris, sînt amintite cărțile cunoscute din acest secol. *Filerot* este confundat cu *Erotocrit*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

17 Il. Puşcariu, *Documente pentru limbă şi istorie*, vol. I, Sibiu, 1889; vol. II, Sibiu, 1897.

Vol. I. *Un manuscris vechi aflat în biblioteca lui Gheorghe Lazăr* (p. 1—29). La Avrig s-a găsit acel manuscris care cuprinde, între altele, *Gromovnicul lui Iraclie împăratul* (9 foi din care se reproduc titlul şi cîteva fragmente) şi două fragmente fără titlu din *Floarea darurilor* (redate în întregime).

Vol. II. *Colecţiune de cărţi şi manuscrise vechi* (p. 383—384). Unul din manuscrise (aflate, probabil, în posesiunea autorului care nu spune de unde le-a luat) este un *Cronograf*, copiat de *Constantin Gridovici* în 1823, la Braşov.

18 W. Rudow, *Geschichte des rumänischen Schriftums bis zur Gegenwart*, Wernigerode, 1892.

Este amintită traducerea în româneşte a *Alexandriei* (p. 17, nr. 2). De asemenea sînt menţionate *Cronograful* lui Moxa şi traducerea dintr-un cronograf făcută la 1636 de Petru Danovici (p. 27).

19 Enea Hodoş, *Manual de istorie a literaturii române*, Caransebeş, 1893.

Sînt prezentate, folosindu-se cercetările lui Hasdeu şi Gaster, următoarele cărţi populare: *Alexandria* (p. 13—14); *Varlaam şi Ioasaf* (p. 14—15); *Halima* (p. 15); *Arghir şi Elena* (p. 19—21).

20 A. Densuşianu, *Istoria limbei şi literaturei române*, Iaşi, 1894, red. a II-a.

Adoptînd un punct de vedere greşit, autorul consideră cărţile populare fie lipsite de valoare, pentru că sînt doar nişte traduceri *(1001 de nopţi, Alexandria)*, fie primejdioase, pentru că sînt rezultatul propagandei bogomilice *(Varlaam şi Ioasaf)*. Acestora le opune literatura populară scrisă, de inspiraţie naţională, în care include însă şi o carte populară: Barac — *Arghir şi Elena* (p. 180—183, 278, 307). Sînt date şi cîteva ştiri despre cronografe (p. 227).

21 L. Şăineanu, *Basmele române* ..., Bucureşti, 1895, p. 23, 24, 29, 42, 86, 94, 412, 621, 991.

Între cărţile populare şi folclor au existat influenţări reciproce; se fac exemplificări cu episoade din *Alexandria*.

22 L. Şăineanu, *Studii folclorice. Cercetări în domeniul literaturii populare*, Bucureşti, 1896.

Este descrisă legătura credinţelor populare despre căpcăuni cu *Alexandria*, ca un exemplu tipic al schimbului reciproc dintre cărţile populare şi folclor (p. 175—190).

23 M. Gaster, *Rumänische Literatur*, *Grundriss der Romanischen Philologie* herausgegeben von G. Gröber, II, 1896, partea a 3-a p. 262—428.

Într-o încercare de prezentare informativă, destinată filologilor, a istoriei literaturii româneşti (încercare al cărei principal merit este acela de a fi fost redactată într-o limbă de largă circulaţie), Gaster urmăreşte şi soarta cărţilor populare în această literatură, enumerînd manuscrisele şi ediţiile cunoscute pe atunci. Pentru că titlurile ce ne interesează apar fără o sistematizare anume de-a lungul întregii lucrări, le citäm în continuare, menţionînd în paranteză paginile corespunzătoare: *Floarea darurilor* (p. 282, 313, 388), *Varlaam şi Ioasaf* (p. 285, 348, 382—384, 427); *Cronografe* (p. 287—289, 332); *Esopia*, *Archirie şi Anadan* (p. 312—313), *Etiopica*, (p. 337); *Halima* (p. 337, 386—387), *Sindipa* (p. 338, 385), *Bertoldo* (p. 337, 338, 388); *Erotocritul* (p. 339, 391); *Arghir şi Elena* (p. 351); *Alexandria* (p. 379—380), *Istoria Troiei* (p. 380—382); *Literatură astrologică* (p. 420—423).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

24 K. Krumbacher, *Geschichte der Byzantinischen Literatur*, München, 1897.

Sînt citate și studiile despre prelucrările românești ale unor cărți (populare) bizantine (*Istoria Troiei*, p. 845; *Alexandria*, p. 851; *Erotocritul*, p. 871; *Fiziologul*, p. 877; *Varlaam și Ioasaf*, p. 890; *Sindipa*, p. 894; *Esopia*, p. 898; etc.).

25 I. G. Sbiera, *Mișcări culturale și literare la românii din sînga Dunării între 1504 și 1714*, Cernăuți, 1897.

Utilizînd datele oferite de studiile anterioare, autorul vorbește, în cadrul acestei istorii a literaturii române vechi, și despre circulația unora din cărțile populare: *Floarea darurilor* (p. 68, 70), *Varlaam și Ioasaf* (p. 74, 281—282), *Cronografe* (p. 240, 244—245), scrierile astrologice (p. 268), *Alexandria* (p. 276—281), *Archirie* și *Anadan* (p. 282—283), *Esopia*, (p. 283—284), *Eliodor* (p. 284—285).

26 O. Densusianu, *Istoria literaturii române*. Curs predat de domnul profesor Ovid Densusianu, redactat de Filip Drugescu, f. l, 1898.

Sînt prezentate pe larg, cu expunerea unor opinii noi, cîteva cărți populare: *Alexandria* (p. 146—163), *Rojdanicul* (p. 163—170); *Varlaam și Ioasaf* (p. 273—302, 311—312); *Fiziolog* (p. 649—651); *Floarea darurilor* (p. 582—588); *Etiopica* (p. 664—666), *Bertoldo* (p. 670—679). Se acordă o atenție deosebită legăturilor cu folclorul.

27 N. Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, vol. I și II, București, 1901.

Sînt amintite manuscrise și ediții de cărți populare. Se dau știri despre circulația și răsunetul pe care l-au avut în acea epocă. *Alexandria*: I, p. 85; II, p. 272, 341, n. 1, 457, 458, 459, n.1, 491, 528; *Arghir și Elena*: II, p. 326, 474, 528; *Astrologie*: I, p. 537—538, II, p. 331—332, 458; *Bertoldo*: II, p. 326; *Erotocritul*: II, p. 439; *Esopia*: I, p. 537—538; II, p. 326, 427; *Fiore*: I, p. 434, II, p. 325; *Halima*: p. 432; *Heliodor*;: I, p. 357; II, p. 383, 448, n. 3; *Sindipa*: I, p. 116; II, p. 84 n.1; *Skinder*: I, p. 116; II, p. 84 n.1; *Troia*: I p. 86; II p. 439; *Cronografe*: I, p. 83—86, 116, II *(Observații, adaosuri)* p. 50; *Varlaam și Ioasaf*.

28 N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VII, 1904; vol. XIII, 1906; vol. XVI, 1909.

Sînt indicate ediții și manuscrise cu *Varlaam și Ioasaf*, *Floarea darurilor*, *Alexandria*, *Halima*, *Erotocrit*, precum și mențiuni documentare despre circulația lor.

Autorul face elogiul cărților populare (vol. VII, *Istoria literaturii religioase a românilor pînă la 1688*, p. CLXVI, 139, 148, 166—167, 218).

Printre manuscrisele și tipăriturile expuse la Sibiu erau și următoarele manuscrise: două *Cronografe* și *Varlaam și Ioasaf* din secolul al XVII-lea (vol. XII, p. 2,5).

N. Iorga a văzut un manuscris din 1826 cu *Filerot și Antusa*.

La Mănăstirea Vorona se găsea, între altele, cartea *Cronograf*, tipărită în 1837 și 1847 la Neamț, și un ms. din secolul al XVIII-lea cu *Floarea darurilor* (vol. XVI, p. 22, 273, 274).

29 L. Iațimirski, *Славянския и русския рукописи румынскихъ библиотекъ*, Petersburg, 1905.

Dintre cărțile populare în limba slavonă care s-au copiat sau au circulat pe teritoriul țării noastre se mai păstrau manuscrise cu: *Varlaam și Ioasaf* (p. 66—67, 69, 438—440, 695, 782, 964); *Esopia* și *Istoria Troiei* (în varianta neobișnuită, semnalată de P. Sîrcu) (p. 842—844).

30 S. Mehedinți, *Americanism literar*, „Conv. lit.", XLII, 1908, vol. I, p. 77.

Sînt enumerate cărțile populare citite la începutul secolului al XIX-lea *(Arghir, Alexandria, Floarea darurilor)*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

31 M. Gaster, *Rumanian Literature*, în *Encyclopaedia Britanica*, vol. XXIII, Cambridge, 1911.

Sînt amintite *Floarea darurilor*, *Cronografele*, *Etiopica*, *Halima*, *Erotocritul* și *Filerot* și *Antusa*, *Arghir* și *Elena*, *Alexandria*, *Varlaam* și *Ioasaf*, *Sindipa*, *Archir* și *Anadan*, *Bertoldo*, *Astrologie* (p. 845—849).

32 D. Russo, *Elenismul în România. Epoca bizantină și fanariotă*, București, 1912, 70 p.

Studiind legăturile dintre români și greci în epoca bizantină și fanariotă, D. Russo amintește și izvorul cîtorva cărți populare, precum și modul specific de a fi preluate pe pămînt românesc:

Istoria poamelor (p. 32), *Cronografele* (p. 33—35, 56, 60), *Istoria etiopicească*, *Varlaam* și *Ioasaf*, *Alexandria*, *Esopia*, *Sindipa*, *Legenda Troiei*, *Floarea darurilor*, *Erotocritul* etc. (p. 57).

33 Gh. Adamescu, *Istoria literaturii române*, București, ed. I, 1914.

Literatura populară scrisă (p.62—73, 79—82, 83—84). Rezumînd cele mai importante lucrări apărute, autorul vorbește despre: literatura eroică: *Alexandria* (p. 64—67), *Varlaam* și *Ioasaf* (p. 67—68), *Istoria Sindipii* (68—69), *Halima* (69—70), *Archir* și *Anadan* (70—71), *Bertoldo* (72), *Filerot* și *Antuza* (72), *Dracul* și *femeia* (73), cărțile de prevestire și de noroc: *Astrologhie*, *Gromovnic*, *Trepetnic*, *Cărți de zodii*, *Cărți de vise* (79—82): literatura etică: *Viața* și *pildele lui Isop* (83—84), *Floarea darurilor* (84), *Pilde filosofești* (84).

34 M. Gaster *Roumanian Bird and Beast Stories*, Londra, 1915.

Sînt amintite unele relații posibile între cărțile populare *(Fiziologul*, *Varlaam* și *Ioasaf*, *Esopia*, *Archirie* și *Anadan)* și povestirile românești despre păsări și animale (p. 6, 25, 27—32, 52, 355—356).

35 N. Iorga, *Faze sufletești și cărți reprezentative la români cu specială privire la legăturile „Alexandriei" cu Mihai Viteazul*, „An. Acad. Rom.", secț. ist., s. II, tom. 37, 1914—1915, ședința de la 15/25 mai 1915, p. 545—605, 20 de ilustrații.

Autorul stabilește legătura dintre mentalitatea dominantă a diferitelor perioade din istoria medievală a românilor și cărțile populare traduse sau răspîndite atunci.

Putem considera acest articol drept punctul de plecare al unui mod nou de cercetare la noi a cărților populare, privite în contextul epocii, ca o exprimare a originalității prin modalitatea de selectare și adaptare a unui material de circulație universală.

36 I. Nistor, *Românii și rutenii în Bucovina*, București, 1915.

În jurul anului 1803, moldovenii citeau în traduceri manuscrise *Iliada* și *Odiseea* (traduse liber după Homer), *Alexandria*, *Esopia*, *Istoria etiopicească* a lui Heliodor (p. 174).

37 N. Iorga, *Locul românilor în dezvoltarea vieții sufletești a popoarelor romanice*, „Rev. ist.", V, 1919, p. 117.

Este discutată data răspîndirii la noi a cărților populare.

38 *Anthologie de la Littérature Roumaine*, Paris, 1920, N. Iorga, *Pérface*, p. XV—XVI.

Sînt amintite *Alexandria* și *Cronografele*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

39 S. Puşcariu, *Istoria literaturii române, epoca veche*, Sibiu ed. a II-a, 1930 (ediţia I, 1921).

Ediţia a II-a : *Literatura profană şi de imaginaţie* (p. 80—82, 84—86, 88—89). Sînt expuse sintetic datele oferite de studiile anterioare asupra cărţilor populare; *Astrologie* (p. 84). *Fiziologul* (p. 84), *Albinuşa* (p. 85, 110); *Alexandria* (p. 85—86); *Cronografe* (p. 86, 110—111); *Istoria Troadei* (p. 86, 110, 188); *Varlaam şi Ioasaf* (p. 76—77, 110, 189); *Etiopica*; *Sindipa*, *Halima*; *Esopia*; *Bertoldo*; *Archirie şi Anadan*; *Erotocrit* (şi *Filerot*) (p. 188—189, 194—197).

40 G. Pascu, *Istoria literaturii române din sec. al XVII-lea*, Iaşi, 1922.

Se rezumă relatările din studiile anterioare despre *Alexandria* (p. 33—37). Autorul este convins că traducerea s-a făcut în Moldova din sîrbeşte.
Sînt date cîteva informaţii despre *Varlaam şi Ioasaf* (p. 76—77).

41 P. V. Haneş, *Istoria literaturii româneşti*, ed. a III-a, Bucureşti /1931/ (ed. I, 1924; ed. a II-a, 1927).

Este amintită în treacăt şi literatura populară scrisă şi se dau titluri de cărţi populare (p. 15).

41A I. Negrescu, *Influenţa slavă asupra fabulei româneşti*, vol. I, Chişinău, 1925, 39 p.

Sînt enumerate motive din *Archirie şi Anadan*, *Esopia*, *Halima*, *Varlaam şi Ioasaf*, care se găsesc şi în fabulele româneşti.

42 I. Şiadbei, *Ştiinţă şi improvizaţie. Istoria literaturii române în străinătate*, Iaşi, 1925.

Autorul are convingerea că M. Gaster a exagerat explicînd mereu literatura orală ca un rezultat al influenţei livreşti (p. 26). *Trepetnicul* şi *Istoria lui Skinder* nu sînt de origine turcească, aşa cum afirmase Gaster (p. 32—33).

43 N. Iorga, *Istoria literaturii româneşti*, vol. I, Bucureşti, 1925; vol. II, Bucureşti, 1926.

Vol. I. *Alexandria* s-a tradus din limba sîrbească, probabil, în Moldova şi nu în Transilavania.
Din greceşte s-a tradus *Povestea Troiei*. În aceeaşi epocă s-au mai tradus: *Albinuşa (Floarea darurilor)*, *Rojdanicul*, *Poricologul*, poate şi *Povestea lui Sandipa filozoful* (vol. I, p. 167—169).
În 1648—1649, logofătul Udrişte Năsturel a tradus în româneşte romanul *Varlaam şi Ioasaf* după tipăritura de la Kutein, dar nu l-a tipărit (vol. I, p. 246, 277).
Cronograful lui Moxa nu s-a răspîndit şi nu a avut influenţă. Celelalte două tipărituri de cronografe: al lui Dorotei al Monembaziei (tradus de dascălul Grigorie) şi cel tradus de Petru Danovici au circulat şi s-au copiat. Cel din urmă mai ales a fost foarte popular (vol. I, p. 309—313; vol. II, p. 34—35).

44 C. Loghin, *Istoria literaturii române din Bucovina*, Cernăuţi, 1926.

Sînt enumerate manuscrisele de cărţi populare copiate în Bucovina: *Alexandria*, *Erotocrit*, *Sindipa*, *Istoria Troiei*, *Esopia* (p. 13—14).

45 L. Morariu, *O nouă dovadă de cărturărie moldovenească în Bucovina*, „Bibliotecile noastre", III, 1926, nr. 2, p. 3.

Reaminteşte manuscrisele bucovinene de cărţi populare de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

46 N. Cartojan, *Elemente occidentale în literatura veche românească*. Curs ţinut în anul 1926—1927 [Bucureşti].

În legătură cu *Alexandria* rezumă afirmaţiile din lucrările sale anterioare (p. 57—76).

Capitolul „Fiore di virtù" prefigurează rezumativ comunicarea monografică din 1928 (p. 77—94).

Romanul Troiei este o traducere prin intermediar grecesc a prelucrării lui Guido de la Colonna după poemul lui Benoît de Sainte-Maure şi nu trebuie confundat cu *legendele Troiei*, care s-au răspîndit prin intermediul cronografelor (p. 138—165).

Capitolul *Pierre et Maguelonne* este de fapt prezentarea unui manuscris de la 1789, necunoscut pînă la această lucrare, şi a condiţiilor în care s-au făcut traducerile din provensală (prin intermediar) în greacă şi din greacă în română (p. 166—180).

Viaţa lui Bertoldo, scriere a lui Giulio Cesare Croce, este alcătuită din motive venite atît din literatura Asiei Mici, cît şi din cea populară, a Italiei şi Germaniei. În română, traducerile s-au făcut fie prin intermediar grecesc (manuscrise din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea), fie direct din italiană (tipărită la Galaţi, în 1875), fie din italiană şi franceză (traducere tipărită de Petru Bart la Sibiu, în 1799, şi retipărită la Bucureşti în 1836) (p. 186—206).

47 N. Cartojan, *Contribuţiuni privitoare la originile liricii româneşti în Principate*, „Rev. fil.", I, 1927, p. 189—206.

Unele motive frecvente în lirica de la începutul secolului XIX apar şi în *Erotocritul*, *Alexandria* şi *Varlaam şi Ioasaf*.

Rec.:

a D. Simonescu, „Conv. lit", LXI, 1928, p. 146—147.

Prezintă istoricul motivului „amărîtă turturea":

b C. Tagliavini, „Studi rumeni", III, 1928, p. 132.

48 Em. C. Grigoraş, *Un ciclu de poeme*, „Propilee literare", II, 1927, nr. 6, p. 17—19.

Este acelaşi studiu, cu mici schimbări ca în „Conv. lit.", 1928 (vezi, *infra*, nr. **52**).

49 G. Pascu, *Istoria literaturii române în sec. al XVIII-lea*, vol. III, Iaşi, 1927.

Gravitarea spre Orient (p. 298—301). Sînt citate cîteva ediţii ale unor cărţi populare (*Sindipa*, *Alexandria*, *Floarea darurilor*, *Bertoldo*, *Arghir* ... etc.).

50 I. Colan, *Viaţa şi opera lui Ion Barac*, „An. Acad. Rom.", Secţ. lit., s. III, tom. IV, 1928—1929, p. 9—34, şedinţa de la 16 dec. 1921.

Între 1836 şi 1838, Barac a publicat la Braşov *Halima*, traducere parţială a unui izvor german.

În 1843 apare la Braşov o prelucrare a unei poveşti din *Halima*, anume *Cei trei fraţi gheboşi*, reeditată ulterior.

Relativ la *Istoria lui Arghir şi a Elenei*, Ion Colan ajunge la concluzia că Barac a prelucrat scrierea lui Gyergyai, folosind şi variantele româneşti ale poveştii, cu circulaţie orală. Însuşi Gyergyai se inspirase din acestea, şi nu dintr-o cronică italiană, cum afirmase. Povestea românească îşi are sursa în mitologia greco-romană.

Rec.: a N. Iorga, „Rev. ist.", XIV, 1928, p. 333—336.

Cîteva îndreptări.

b C. N. Stănescu, „VR", XX, 1928, vol. 76, p. 355—358.

Cîteva întregiri la informaţia bibliografică în legătură cu *Arghir şi Elena*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

c I. Turcu, „Trans", LIX, 1928, p. 659—661.

Autorul recenziei cunoştea unii ciobani care-l ştiau pe de rost pe *Arghir* în versiunea lui I. Barac.

d Vezi *Arghir* nr. **15.**

51 I. Bărbulescu, *Curente literare la români în perioada slavonismului cultural*, Bucureşti, 1928, p. 250 şi 372

Sînt amintite copiile în limba slavonă făcute pe teritoriul ţării noastre după: *Cronografe, Fiziolog, Varlaam şi Ioasaf, Esopia, Alexandria, Povestea Troiei* (p. 249—252).

Din limba slavă s-au tradus: *Cronografe, Fiziologul, Varlaam şi Ioasaf, Alexandria* (p. 371—373).

52 Em. C. Grigoraş, *Poezia românească în sec. XVII şi XVIII*, „Conv. lit.", LXI, 1928, p. 88—106.

Autorul încearcă să arate că traducerile unor cărţi (printre care erau şi unele populare) erau făcute în versuri scrise în continuare, aşa cum se obişnuia în epocă.

53 N. Iorga, *Livres populaires dans le sud-est de l'Europe et surtout chez les Roumains.* Quatre conféreances données en Sorbonne, „Bulletin de la Section Historique Acad. Roum.,", XIV, 1928, p. 7—72.

Scopul acestor patru conferinţe este de a prezenta în străinătate concluziile la care au ajuns cercetătorii cărţilor populare la români. Apar însă şi multe date noi.

54 R. Ortiz, *Medioevo rumeno*, Roma, 1928, p. 42—43, 53, 58, 75—79.

Sînt date cîteva informaţii şi o scurtă bibliografie despre cărţile populare româneşti: *Cronograf* (p. 42, 75), *Fiore di virtù* (p. 42, 75). *Troia* (p. 42, 75), *Esopia* (p. 42, 76), *Alexandria* (p. 42, 53, 58, 76—77), *Sindipa* (p. 42, 77), *Varlaam şi Ioasaf* (p. 42—, 78), *Astr.* (p. 42, 78—79). *Halima* (p. 42), *Bertoldo* (p. 43).

55 D. Simonescu, *Sibilele în literatura românească*, extras din volumul *Contribuţiuni privitoare la istoria literaturii române: epoca veche*, Bucureşti, 1928.

Motivul Sibilelor a intrat în literatura română şi prin *Alexandria* şi prin *legenda Troadei* (p. 6, 19). *În cronografele* traduse în româneşte erau de asemenea amintite Sibilele (p. 14, 19).

56 N. Cartojan, *Livres populaires roumaines traduits du slave*, „Recueil des Travaux du I-er congrès des philologues slaves à Praha en 1929", tom. II, p. 37—44, Praga, 1932.

Vezi rezumatul următor de la nr. **57.**

57 N. Cartojan, *Livres populaires roumains traduits du slave*, Praga, 1931, 8 p. Extras din „Zvlástni otisk ze sborniku Praci I Sjezdu slavonskych filologu v Praze", 1929, II, p. 37—44.

Sînt urmărite izvoarele slave ale cărţilor populare, traduse în secolele XVI şi XVII, şi anume: *Fiore di virtù* (p. 3—4: este semnalată importanţa fragmentelor păstrate din versiunile bilingve româno-slave), *Fiziologul* (p. 4—5: încă nu se cunoaşte data exactă a traducerii), *Alexandria* (p. 5—6: este remarcată persistenţa ei în memoria ţăranilor contemporani cu autorul

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

comunicării şi reflexele în toponimie), *Varlaam şi Ioasaf* (p. 6—7 : este posibil ca Udriste Năsturel să fi folosit ediţia de la Kutein), *Archirie şi Anadan* (p. 7—8: traducerea slavă fusese făcută după armeană; traducerile româneşti au încercări de localizare).

Rec.: a N. Bănescu, „Byz. Zeit", Band XXXIII, 1933, p. 163.

b Traian Ionescu, *Note de istorie literară cehoslovacă*, „Rev. ist.", XIX, 1933, p. 177—178.

c I. Hankiss, „Vasárnap", (Arad), XII, 1934, nr. 6, p. 129.

Consideraţii generale asupra primelor traduceri în româneşte.

58 N. Cartojan, *Cărţile populare în literatura românească*, vol. I 1929; 271 p. + XV planşe.

Literatura astrologică de prevestire (p. 172—187). Sînt descrise formarea, circulaţia acestei literaturi şi lupta bisericii creştine împotriva ei. La noi, deşi interzisă oficial, era tipărită chiar în tipografiile bisericii.

Rojdanicul (p. 174—178). În primul *Rojdanic* cunoscut, cel din *Codex Neagoeanus* (1620), prezicerile se fac după luna în care s-a născut copilul. Un alt tip este acela în care prezicerile se fac după zodia anului, iar al treilea tip (căruia îi aparţin prezicerile din *Calendarul* lui Petru Şoanul, din 1733, Braşov, reluate în cel din 1816, Iaşi) face prezicerile după planeta care stăpîneşte anul de naştere.

Gromovnic (p. 178—180). S-a tradus de mai multe ori din slavonă şi greacă. Deşi a circulat de timpuriu, alături de *Rojdanic*, s-au păstrat numai texte tîrzii. În 1639 a fost tipărit la Alba Iulia. Diferitele traduceri au texte deosebite, care uneori se contrazic.

Trepetnic (p. 180). Apare în tipăritura din 1639 de la Alba Iulia; circula şi înainte de aceasta; a fost mereu reluat în *Calendare*.

Fiziologul (p. 188—194). În româneşte s-au făcut trei traduceri: prima din sîrbă (unde fusese tradusă din greacă), a doua direct din greacă (amîndouă păstrate în copii de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea); izvorul celei de-a treia traduceri nu se cunoaşte. Unele povestiri din *Fiziolcg* au trecut în folclor sau în literatura cultă.

Fiore di virtù (p. 195—208). În versiunile româneşti apar pasaje în plus, cum ar fi legenda Casiei. Traducerile româneşti s-au făcut în secolul al XVI-lea din italiană (cunoscută numai din indicaţia unui manuscris rusesc) şi din slavă (o primă traducere — păstrată în *Codex Neagoeanus* — un ms de la biserica Şcheilor din Braşov, alte două fragmentare); în anul 1700 se tipăreşte o traducere după varianta greacă prelucrată. *Fiore di virtù* a influenţat şi literatura populară şi pe cea cultă.

Romanul popular (p. 209—212) este alcătuit de un cărturar, prin îmbinarea unor elemente de folclor cu altele de literatură cultă. Trecînd prin medii sociale şi etnografice diverse, se modifică şi capătă un caracter universal, în care fiecare traducere introduce elemente specific locale.

Pătruns în literatura română în secolul al XVI-lea, romanul popular vine pînă la sfîrşitul secolului al XVII-lea prin intermediul sud-slav din două direcţii opuse: Occident şi Orient.

Alexandria (p. 213—231). Traducerea românească cea mai veche s-a făcut din sîrbeşte la sfîrşitul secolului al XVI-lea; cea mai veche copie păstrată este cea din *Codex Neagoeanus* (1620). Este urmărită influenţa romanului asupra cărturarilor şi a artei şi literaturii populare. Sînt descrise ediţiile pornite de la cele două variante româneşti ale aceleiaşi traduceri, una completă, alta prescurtată.

Varlaam şi Ioasaf (1648) (p. 232—250). În româneşte a fost tradus în 1648 de Udriste Năsturel după un original slav tipărit la Kutein de Petru Movilă (traducere păstrată doar în copii ulterioare, în care conţinutul este uneori modificat). Alte două traduceri s-au făcut din italiană: una de Vlad Boţulescu în 1743, alta de Samuel Micu Klein. O altă traducere, prescurtată, se află în *Vieţile sfinţilor*. Sînt urmărite influenţa romanului asupra picturii şi onomasticii religioase, precum şi răspîndirea *Cîntecului pustiei* şi a unor parabole (a inorogului, a tînărului sihastru în oraş, a celor patru racle, a celor trei prieteni etc.).

Archirie şi Anadan (p. 251—262). Romanul a fost tradus în româneşte din slavă, cea mai veche copie cunoscută fiind din secolul al XVII-lea. Diferitele copii păstrate se deosebesc între ele prin cuprinsul lor. Anton Pann a tipărit o prelucrare. Atît în folclor, cît şi în literatura cultă se găsesc urme ale influenţei acestui roman.

Prezentarea fiecărei cărţi populare este însoţită de un rezumat al cuprinsului, o descriere a circulaţiei anterioare şi o bibliografie.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Rec.: a Byck, „Adev. lit. şi art", IX, 1929, seria a II-a, nr. 471, p. 9.

Se arată importanţa cărţilor populare.

b N. Iorga, „Rev. ist.", XV, 1929, p. 166—167.

c T.M.P. şi D. Fecioru, „Raze de lumină", I, 1929, p. 116—181, 268—273.

d I. Turcu, „Trans",. LX, 1929, p. 1019—1021.

Prezenţa unor motive din cărţile populare în folclor nu înseamnă neapărat că acestea au influenţat folclorul. Dimpotrivă, anumite motive circulau oral înainte de consemnarea lor în cărţi. Marea şi rapida răspîndire a unor cărţi se explică tocmai prin faptul că ele cuprindeau un material deja cunoscut şi nu făceau decît să întărească cu autoritatea scrierii legendele orale.

e * * * „Arhivele Olteniei", IX, 1929, p. 541—542.

f N. Drăganu, „An. Instit. Ist. naţ", V, 1928—1930, p. 543—561.

Se face un istoric al cercetării cărţilor populare în România. N. Cartojan este primul care le studiază din punct de vedere „istoric-literar, cu întrebuinţarea metodei filologice".

g M. Popescu, „Conv. lit.", LXIII, 1930, p. 110—111.

Casa Steinberg răspîndeşte anual 10 000 de exemplare de literatură apocrifă.

h S. Puşcariu, DR, VI, 1929—1930, p. 422—424.

i M R/oques/, „Romania", LVI, 1930, p. 433—444.

Cere ediţii critice.

j C. Tagliavini, „Studi Rumeni", IV, 1929—1930, p. 195—199.

l * * * „Arch. Rom.", XVI, (nr. 1), 1932, p. 189—192.

m N. B/ănescu/, .„Byz. Zeit"". XXXIII, 1933, p. 410.

59 N. Iorga, *Istoria literaturii româneşti. Introducere sintetică*, Bucureşti, 1929.

Primul fond străin al literaturii românilor (p. 44—48, 58, 59). Cărţile populare au fost traduse atunci cînd nevoile psihologice ale cititorilor din ţările române au cerut-o, iar odată traduse au modelat anumiţi oameni în sensul cuprinsului lor. Fără să reprezinte o literatură originală, traducerile acestor cărţi marchează o anumită stare culturală şi sufletească cu specific românesc.

Un semn al spiritului Renaşterii ce pătrundea la noi este traducerea de către Udrişte Năsturel a romanului *Varlaam şi Ioasaf* (p. 77; vezi şi p. 53, 55).

60 A. S., *Prelegeri pedagogice. Cărţile populare şi importanţa lor pentru folclorul românesc. Conferinţa domnului profesor universitar Cartojan*, „Şcoala română", XXXVI, 1931, nr. 5—6, p. 36—37.

Conferinţa a fost ţinută la Societatea Institutorilor.

Cărţile populare au fost alcătuite din îmbinarea unor teme folclorice cu teme de literatură cultă. Circulînd, aceste cărţi au intrat din nou în legătură cu folclorul.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

61 N. Cartojan, *Literatura română în epoca fanariotă.* Curs ţinut în anul 1932—1933, [Bucureşti].

Literatura de imaginaţie a fost tradusă la noi mai ales din greceşte. Bizanţul fusese un centru de întîlnire a literaturii din Orient şi din Occident. Romanele au fie un izvor indic, fie unul antic, fie unul creştin.

Fiecare din cărţile populare pe care le vom înşirui în continuare este cercetată din punctul de vedere al provenienţei, circulaţiei anterioare şi traducerii ei în româneşte, enumerîndu-se primele manuscrise româneşti păstrate, precum şi legăturile cu folclorul şi literatura noastră cultă: *Sindipa* (p. 58—82); *Esopia* (p. 83—111); *Etiopica* (p. 112—138); *Erotocritul* (p. 139—164): *Filerot şi Antusa* (p. 165—173); *Imberie şi Margarona* (p. 174—188); *Romanul Troiei* (p. 189—220); *Bertoldo* (p. 221—224); *Halima* (p. 245—273); *Fiziolog* (p. 300—302, 331); *Floarea darurilor* (p. 302—306, 331); *Poricologosul* (p. 306—312, 332).

Acest curs conţine informaţii de amănunt şi opinii ce vor sta la baza volumului II din *Cărţile populare româneşti* (vezi nr. **77**).

62 G. Bogdan-Duică, *I. Barac*, Bucureşti, 1933.

Arghir şi Elena s-a publicat în 1801, la Sibiu. Se face o comparaţie amănunţită între traducerea lui I. Barac şi originalul lui Gyergyai (p. 33—43, 30).

Autorul identifică ediţia după care a tradus Barac între 1838 şi 1840, *1001 de nopţi* şi textele pe care le-a tradus în prefaţă.

Povestea celor *Trei gheboşi* a luat-o I. Barac dintr-o traducere germană a prelucrării lui Gueulette, care, la rîndul lui, continua, printr-un intermediar italian (Straparola), o poveste din *Sindipa* (p. 32, 103—106).

63 V. Grecu, *Influenţa bizantină în literatura românească.* Conferinţă ţinută la Universitatea Liberă din Bucureşti în ziua de 23 noiembrie 1932, Cernăuţi, 1933.

Sînt reluate — în rezumat — cercetările deja făcute asupra unor cărţi populare care au venit din literatura bizantină în română prin intermediar slav sau neogrec: *Alexandria, Varlaam şi Ioasaf* (p. 6—8), cronografele (p. 8—9, 10—14), *Floarea darurilor, Războiul Troadei, Esopia, Sindipa* (p. 9—10), *Erotocritul, Filerot şi Anthusa* (p. 15—17), *Fiziolog* (p. 17—18).

Rec.: a D. Simonescu, „Conv. lit"., LXVI, 1933, p. 593—594.

64 N. Cartojan, *Les premiers éléments occidentaux dans la littérature roumaine*, RLC, XIV, 1934.

Prin intermediul limbii sîrbe au pătruns la noi, din literatura italiană, *Fiore di virtù* (p. 16) şi, după o versiune occidentală încă necunoscută, *Alexandria* (p. 16). Prin mijlocirea limbii greceşti au fost traduse povestirile italiene *Bertoldo* (p. 25) şi romanele cavalereşti franceze *Le Roman de Troie* (p. 26) şi *Pièrre de Provence et la belle Maguelonne* (p. 26).

Rec.: a C. D. Fortunescu, „Arh. Olt.", XIII, 1934, p. 228;

b D. Simonescu, „Conv. lit.", LXVII, 1934, p. 387.

65 P. Haneş, *Histoire de la littérature roumaine*, Paris, 1934, p. 272.

Sînt prezentate, pe scurt, trei dintre cărţile populare considerate ca cele mai importante: *Alexandria* (p. 37—38), *Floarea darurilor* (p. 38—39) şi *Varlaam şi Ioasaf* (p. 39—41).

66 C. Loghin und Dr. S. Dremmer, *Geschichte der rumänischen Literatur*, Cernăuţi, 1934, 202 p.

Sînt enumerate cîteva din cărţile populare cunoscute la noi (p. 26).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

67 „Cercetări literare", I, 1934.

Rec.: a M. G. Constantinescu, „Universul", LI, 1934 nr. 219, p. 4;

b M. Eliade, „Vremea", VII, 1934, nr. 346, p. 5. (Inf. luată din „Cercet. lit.", II, 1935, p. 150);

c F. Florescu, „Adev. lit. şi art.", XIII, 1934, nr. 722, p. 9, col. 5;

d C. D. Fortunescu, „Arh. Olt.", XIII, 1934, p. 509—510;

e N. Iorga, „Rev. ist.", XX, 1934, p. 392;

f A. Mazon, „Rev. étud. slav.", XIV, 1934, p. 237;

g D. Murăraşu, „Tinerimea română", LIII, 1934, nr. 1, p. 37;

h Dan Smîntînescu, „Ţara noastră", XII, 1934, nr. 651, p. 2 (Inf. luată din „Cercet. lit.", II, 1936, p. 150);

i T. S., B.O.R. LII, seria III, 1934, nr. 7—8, p. 552, 554, 556;

j Paul I. Papadopol, „Universul", LII, 1935, nr. 206, p. 4;

l Octav Suluţ, „Familia", II, 1935, seria III, nr. 2, p. 111—112;

m Ioan Tomuţa, „Societatea de mîine", XII, 1935, nr. 1, p. 64;

n M/ario/ R/oques/, „România", LXII, 1936, nr. 247, p. 428; ...

p. Vezi **68 e**.

68 „Cercetări literare", II, 1936;

Rec.: a „Ţara Bîrsei", VII, 1935, nr. 2, p. 193—194;

b Aurel Marin, „Ţara Bîrsei", IX, 1937, p. 293—294;

c A. Sacerdoţeanu, „Ţara noastră", XVI, 1937, nr. 1343, p. 1;

d F. V. „Südostdeutsche Forschungen", V, 1940, p. 707.

69 „Cercetări literare", III, 1940;

Rec.: a „Deutsche Literaturzeitung", Berlin, 29 septembrie 1940, Caiet 39/40, p. 902—906.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

70 B. Munteano, *Les influences orientales en Roumanie*, R.L.C., XIV, 1934, nr. 1, p. 169—174, 176—177.

Subliniind importanța cărților populare, autorul arată că acestea au fost una din căile cele mai importante de răspîndire a unor elemente orientale în pături sociale diferite. Ele au influențat folclorul și viața cotidiană a românilor. Studierea lor are o mare importanță pentru literatura comparată.

71 T. Bratu, *Die deutschen Volksbücher*, „Vom Leben und Wirken der Romanen. II. Rumänische Reihe", Caiet 7—12, 1936, p. 81—109.

Reprodus cu mici schimbări în R.F.R., III, 1936, nr. 10.

72 Traian Bratu, *Cărțile populare germane la români*, RFR, III, 1936, nr. 10, p. 55—76.

Sînt abordate și probleme mai generale: a României ca loc de încrucișare a influențelor orientale și occidentale, a procesului de formare a unui erou popular și a raportului dintre literatura cultă și cea populară („scufundarea" temelor culte). Sînt amintiți editori și de cărți populare românești.

73 N. Cartojan, *Dr. M. Gaster's activity in the Field of Rumanian Language, Literature and Folk-lore*, în volumul *Occident and Orient. Gaster Anniversary Volume*, Londra, 1936

Sînt citate și cercetările în domeniul cărților populare.

74 M. Gaster, *Introducere* la *Povestea vorbii* de Anton Pann, Craiova, 1936, p. L—LXXVII.

Autorul susține că Anton Pann a început să scrie sub influența mișcării din Transilvania de retipărire a cărților populare, mișcare legată de cea similară din Germania. Pann a folosit manuscrise care circulau cuprinzînd *Erotocrit*, *Floarea darurilor*, *Archirie și Anadan* etc. și cărora el le-a dat o formă nouă. Gaster reproduce textul român al unui fragment dintr-un manuscris bilingv slavo-român cu *Floarea darurilor*, pe care-l avea la Londra. Amintește lucrările lui N. Cartojan despre cărțile populare.

75 D. Murăraşu, *Eminescu și literatura populară*. Prefață la Mihail Eminescu, *Literatura populară*, ed. I, 1936, Craiova (ed. a II-a, p. 31—32).

În vremea cînd era bibliotecar la Iași, Eminescu cere să se achiziționeze manuscrise de cărți populare. Sînt enumerate manuscrisele de cărți populare ce au aparținut lui Eminescu și au fost folosite de Gaster în lucrările sale (*Varlaam și Ioasaf*, *Etiopica*, *Erotocritul*, *Cronograf* etc.).

76 N. Cartojan, *Les romans courtois et les romans d'aventures dans le Sud-Est européen et surtout dans la littérature roumaine*, „Bulletin of the international committee of historical sciences", Paris, 1938, vol. X, partea a III-a, nr. 40, p. 615—616.

Este rezumată o comunicare trimisă de N. Cartojan la al XVIII-lea Congres Internațional de Științe Istorice de la Zürich. Se relatează că romanele cavalerești franceze au pătruns întîi în Italia și de acolo fie în Croația, prin coloniile venețiene de pe țărmul adriatic, fie în limba greacă, prin intermediul venețienilor în general, dar mai ales al celor din Creta. Din limbile greacă și sîrbă, aceste romane au fost traduse în limba română. Pentru *Alexandria*, *Romanul Troiei*, *Pierre ... et ... Maguelonne*, *Paris et Vienne* este descrisă modalitatea de pătrundere și adaptare în literatura română.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

77 N. Cartojan, *Cărțile populare în literatura românească*, vol. II, 1938, 449 p. + 15 planșe.

Cultura neogreacă și cărțile populare grecești la noi (p. 13—22). Bizanțul a fost locul de întîlnire al celor două civilizații: orientală și occidentală. Cultura grecească, trăind și după invazia turcilor, și-a exercitat influența asupra celei românești fie prin Patriarhia din Constantinopol și mănăstirile din Muntele Athos (de aici vin cărțile populare cu cuprins religios), fie prin colonia grecească din Veneția (pentru cărțile populare laice).

Hronografe (p. 24—29). Din literatura istorică bizantină, au fost cunoscute la noi cronografele, traduse după Dorotei de Monembazia (cu mai puțină răspîndire) sau după Matei Cigala (tipul cel mai răspîndit).

Minunile Maicii Domnului (p. 119). Este povestită minunea călugăriței orbite, legendă care a fost încorporată și în *Fiore di virtù*.

Literatura didactică (p. 235—236). În secolul al XVIII-lea se traduc din greacă, în versiune completă, două cărți: *Fiziologul* și *Floarea darurilor*, traduse în secolul anterior din slavă, în versiuni incomplete.

Istoria poamelor (Porikologos) (p. 237—242). Traducerea în românește s-a făcut în secolul al XIX-lea, în Țara Românească, de unde s-a răspîndit și în Moldova și Transilvania. Anton Pann a prelucrat-o în *Povestea vorbei*. A intrat în folclor.

Legende istorice bizantine (p. 245—249). S-au desprins din cronografe și au circulat independent. *Istoria Troadei* (p. 245—246) s-a răspîndit la noi în varianta din cronograful lui Cigala, în secolul al XVIII-lea.

Romanul popular (p. 250). Contactul cu literatura grecească are ca rezultat traducerea unor romane populare cu conținut foarte variat, venite din diverse alte literaturi.

Romane grecești (p. 251—283). *Viața lui Esop* (p. 251—268). Se arată contaminarea cu *Archirie și Anadan*. În cultura română a circulat întîi în limba greacă. Cel mai vechi manuscris românesc păstrat a fost executat în 1703 de Costea Dascălul din Șcheii Brașovului și cuprinde numai *Viața lui Esop*. Manuscrisele sînt foarte diferite în conținut: unele conțin numai viața, altele și fabulele, într-un număr și o redactare diversă; cea mai veche ediție cunoscută este cea din 1795, tipărită de Petru Bart la Sibiu, dar la baza reeditărilor ulterioare, pînă la Sadoveanu, stă tipăritura din 1807 a lui Ioan Bart, tot la Sibiu. N. Cartojan a găsit copia traducerii din rusește, făcută de Vartolomeu Măzăreanul în 1763, după o ediție de la Petersburg, versiune cu totul diferită de cele traduse din greacă. *Esopia* a influențat nu numai folclorul românesc, ci și pictura bisericească.

Romanul erotic grecesc. Etiopica (p. 269—283). Traducerea în românește s-a făcut în 1772 de Toma vel logofătul din Moldova.

Romane orientale (p. 284—320). *Sindipa* (p. 284—297). Sînt comparate versiunile occidentale cu cele orientale; traducerea românească descinde din acestea din urmă și a fost făcută în a doua jumătate a secolului al XVII-lea în Țara Românească. Primul manuscris păstrat este copia lui Costea Dascălul din Șcheii Brașovului în 1703. Tipărirea (1802, Sibiu) s-a făcut însă după o altă traducere, mai tîrzie. Anumite snoave au pătruns în folclor și în literatura cultă.

Halima (p. 298—320). *O mie și una de nopți*, este o carte de origine indică, avînd numeroase legături cu *Sindipa*, în timp ce *O mie și una de zile* nu este de origine orientală, ci este o compilație după diferite izvoare. Cele două colecții de povestiri au fost combinate într-una singură, în ediția grecească de la Veneția, 1757, pe care o reproduc traducerile românești. Primul manuscris păstrat este din 1783, de la Mînăstirea Hurez. Această traducere a fost prelucrată și tipărită de Gherasim Gorjan în 1835. În 1836, Ion Barac a început publicarea unei traduceri din germană, prelucrată mai tîrziu de Emil Gîrleanu. Liviu Rebreanu a început o nouă traducere din germană. Anumite povestiri au circulat independent în folclor și în literatura cultă (mortul ucis de mai multe ori, omul care cunoaște limba animalelor).

Romanele cavalerești (p. 321—363). *Romanul Troiei* (p. 321—332), la origine un roman „courtois", a fost tradus prin intermediar italian în limba greacă de unde, în sec. al XVIII-lea, s-a făcut traducerea românească.

Imberie și Margarona (Pierre de Provence et la belle Maguelonne)) (p. 333—343). Traducerea grecească este o prelucrare și totodată o localizare; aceasta a servit ca izvor variantelor românești încă nestudiate.

Erotocritul (p. 344—359).

S-au făcut în secolul al XVIII-lea două traduceri în românește. Dionisie Fotino a făcut o prelucrare în neogreacă, care de fapt este izvorul cărții românești tipărite de Anton Pann în 1837, la Sibiu. Fiind foarte răspîndit, poemul a influențat literatura cultă și folclorul.

Filerot și Antusa (p. 360—363). Este o prelucrare românească de la începutul secolului al XIX-lea, a romanului *Erotocrit*.

Romane populare italiene (p. 364—383), *Bertoldo*. În secolul al XVI-lea, italianul Giulio Cesare Croce a prelucrat legendele germane despre Marcolf (cu rădăcini în literatura Asiei Mici).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Cartea sa a fost tradusă în greacă în secolul al XVII-lea, de unde a trecut în română, un secol mai tîrziu. Traduceri din italiană şi franceză (cum credea I. Bogdan) nu s-au făcut. La Sibiu s-a tipărit în 1799 traducerea variantei germane tipărite în 1751, derivată din cea franceză. Există prelucrări româneşti (1875, Editura Nebunelli, Galaţi). Cartea, inspirată fiind din folclor, are şi numeroase episoade comune cu snoavele româneşti.

În încheiere (p. 384—390) este subliniată importanţa cărţilor populare pentru dezvoltarea limbii literare.

La fiecare carte populară sînt date un rezumat al cuprinsului şi o descriere a genezei şi circulaţiei.

Fiecare capitol este urmat de o bibliografie care cuprinde : ediţii, manuscrise, studii străine şi româneşti.

Rec.: a N. B ă n e s c u, „Byz. Zeit"., XXXIX, 1939, p. 476. Completări.

b V. G r e c u, „Codrul Cosminului", X—XII, 1936—1939, p. 615—621.

Semnalează cîteva omisiuni sau erori. Sugerează ca, la o nouă ediţie, să se renunţe la împărţirea rigidă între cărţile venite prin intermediul slav şi cele venite prin intermediul grecesc.

c N. I o r g a, „Revue historique du Sud-Est européen", XVI, 1939, p. 184—185.

d C. K e r o f i l a s, *Bibliothèques et Livres populaires grecs. Par un auteur grec : M. Margaris et un auteur roumain : N. Cartojan*, „Messager d'Athène", nouvelle série, nr. 5 278, 18 mai 1939.

Subliniază importanţa deosebită a cărţii pentru istoria literaturii greceşti.

e T. O n c i u l e s c u, „Archivio di tradizioni popolari italiene", Napoli, 1939, p. 205—208 (Inf. luată din „Cercet. lit.", V, 1943, p. 264).

f A. S a c e r d o ţ e a n u, „Rev. Arh.", vol. III, 2, nr. 8, 1939, p. 393.

h „Neamul românesc", XXXIV, 1939, 8, 9, 10 martie, p. 2 ;

i D. S m î n t î n e s c u, „Conv. lit.", LXXII, 1939, p. 355—359.

Se subliniază ce aduce nou N. Cartojan ca metodă de lucru şi informaţie.

j N. G. S v o r o n o s, „Το νέον κράτος ", II, 1939, p. 409—412 (Inf. luată din „Cercet. lit.", V, 1943, p. 264).

k G. V r a b i e, „Gîndirea", XVIII, 1939, p. 163—167.

Se accentuează concluziile privind legăturile cu Bizanţul, asimilarea şi adaosurile pe teren românesc, comunitatea de teme folclorice cu Occidentul şi Orientul.

l N. F a ç o n, „Arch. Rom.", XXIV, 1940, nr. 3, p. 319—324.

Prin intermediu grecesc pătrunde la noi cultura occidentală şi se diminuează influenţa culturii slave.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

m V. Grecu, „Südostdeutsche Forschungen", V, 1940, p. 695—697.

Se fac considerații asupra lucrărilor anterioare ale lui Cartojan în domeniul cărților populare, asupra metodei de lucru și a importanței rezultatelor cercetării. Prezintă opinii proprii despre cărțile populare.

n L. Galdi, „Archivum Europae centro-orientalis", VII, 1941, fasc. 1—3, p. 345—350.

Consideră necesară o ediție critică a textelor. În timp ce în românește *Romanul Troiei* și *Frumoasa Margarona* s-au tradus din grecește, la 1766 și, respectiv, 1789, în maghiară aceleași cărți s-au tradus din germană cu aproape un secol înainte.

o M. Eliade, *Cărțile populare în literatura românească*, RFR, VI, 1939, nr. 4, p. 132—147.

Sînt elogiate cele două volume despre *Cărțile populare* ale lui N. Cartojan. Urmărind soarta acestor cărți populare, autorul recenziei descifrează două procese concomitente, dar antinomice: „degradarea fantasticului" („trecerea de la simburele primordial mitic la legende și povești în necontenită devenire și alterare") și „transformarea elementelor istorice — personaje, întîmplări — în categorii folclorice" (realizată printr-o „depărtare progresivă de nivelul întîmplărilor imediate și o apropiere pronunțată de nivelul categoriilor și realităților impersonale, imutabile").

77 A M. Eliade, *Les livres populaires dans la littérature roumaine*, „Zalmoxis", II, 1939, p. 63—78.

Pornind de la o prezentare a celor două volume (mai ales a ultimului) din *Cărțile populare în literatura românească* de N. Cartojan, Mircea Eliade expune cîteva probleme teoretice ridicate de această lucrare. În primul rînd este urmărită și ilustrată cu exemple problema criteriilor după care un popor selectează anumite cărți populare și nu altele. Este discutată, apoi, schimbarea în timp a preferințelor la același popor. O atenție deosebită este acordată unor procese contrare, întîlnite și în folclor și în cărțile populare: laicizarea fantasticului, transformarea afirmațiilor „savante" în magie (formă de manifestare a degradării fantasticului) și transformarea evenimentelor și personajelor istorice în tipuri impersonale.

78 D. Simonescu, *Colecția de manuscripte M. Gaster din Biblioteca Academiei Române*, „VR", XXXII, 1940, nr. 5, p. 26—32.

Sînt enumerate manuscrisele de literatură populară din colecția lui Gaster și se indică acelea dintre ele care au aparținut, probabil, lui M. Eminescu.

79 N. Cartojan, *Istoria literaturii române vechi*, 3 vol., București, 1940, 1942, 1945.

Vol. I. *Istoria slavilor sud-dunăreni* (p. 12). Este stabilit locul cărților populare în literatura română veche.

Literatura didactică (p. 71—74). Sînt prezentate *Fiziologul* și *Fiore di virtù* din punctul de vedere al genezei lor, al căilor de intrare în limba română și al ecoului în literatura populară și cultă și în artele plastice.

Literatura de prevestire (p. 74—76). *Rojdanicul, Gromovnicul, Trepetnicul* au fost traduse la începutul secolului al XVII-lea, au avut o largă circulație și au influențat folclorul.

Romanul popular (p. 76—81). Pentru romanele *Alexandria* (tradusă în secolul al XVI-lea, *Varlaam și Ioasaf* și *Archirie și Anadan* (traduse în secolul al XVII-lea) se urmărește geneza și circulația, căile și momentul intrării în limba română și se dau exemple de influențe asupra literaturii populare și culte (vezi și vol. II, p. 98).

Vol. II. *Cronografele* (p. 135—138). Din limba slavă a tradus un cronograf în română călugărul Mihail Moxa (se descriu izvoarele traducerii, peregrinările unicului manuscris cunoscut atunci).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Din greceşte, cronografele au fost traduse după compilaţiile lui Dorotei (căruia autorul îi spune şi Ierotei) al Monembazei şi ale lui Cigala. A circulat mai ales o versiune născută din contaminarea celor două traduceri. Sînt enumerate elementele din cronografe intrate în folclor (mai ales legendele apocrife), localizările şi fragmente care au circulat independent (de exemplu *Istoria Troadei*).

Rec.: a Dan Simonescu, „Arhiva românească", V, 1940, p. 348.

Este rezumat capitolul despre cărţile populare, subliniindu-se faptul că pentru prima dată autorul le încadrează organic în evoluţia literaturii româneşti.

b N. Iorga, „Rev. ist.", XXVII—XXVIII, 1941—1942, p. 79—80.

Este prezentat un rezumat al capitolelor despre cărţile populare cu reluarea opiniilor proprii, expuse anterior.

80 Şt. Ciobanu, *Istoria literaturii române vechi*, vol. II (Curs dactilografiat), 1939—1940, Bucureşti.

Scrieri apocrife (p. 65—163). Se menţionează care anume din scrierile apocrife a circulat şi prin intermediul cronografelor.

Viaţa lui Bertoldo îşi are unul din izvoare în povestirea apocrifă despre Solomon şi Kitovras (p. 110—112).

Literatura profană (p. 163—216). Sînt rezumate rezultatele cercetărilor anterioare asupra următoarelor cărţi populare: *Alexandria* (p. 166—175), *Istoria Troiei* după Benoît de Sainte-Maure (p. 175—178), *Varlaam şi Ioasaf* (p. 178—188), *Archirie şi Anadan* (p. 188—196), *Esopia* (p. 196—198), *Sindipa* (p. 199—204), *Floarea darurilor* (205—208), *Fiziologul* (p. 209—210), scrierile astrologice: *Gromovnic*, *Trepetnic*, *Rojdanic* (p. 210—214). *Bibliografie* (p. 215—216).

81 I. Cazan, *Literatura populară. Lămuriri în vederea unui plan de cercetare*, Bucureşti, 1940, p. 5, 8, 20, 21.

În cercetarea folclorului, literatura populară orală nu poate fi studiată separat de literatura populară scrisă. Dintre cărţile populare laice sînt amintite direct: *Fiziologul* (p. 21), *Floarea darurilor* (p. 20 şi 21), *Archirie şi Anadan* (p. 20) ca exemplu de modificare a subiectului prin circulaţie orală faţă de conservarea lui prin circulaţia scrisă.

82 Şt. Bîrsănescu, *Istoria pedagogiei româneşti*, Bucureşti, 1941, p. 19—20, 41—42.

În traducerile româneşti ale cărţilor populare se găsesc elemente de pedagogie.

83 Mario Ruffini, *Nicola Cartojan*, extras din „La Rassegna italo-romena", XXI, 1941, nr. 4.

Este subliniată mai ales importanţa cercetărilor sale în domeniul cărţilor populare.

84 D. Fecioru, *Un catalog vechi de manuscrise şi cărţi al Bibliotecii Mănăstirii Neamţului*, BOR, LIX, 1941, p. 414—443.

În acest catalog, alcătuit pe la 1800—1825, sînt trecute următoarele cărţi populare: *Alexandria* (p. 419), *Pildele filosofeşti* şi alte adunări (poate este vorba de *Floarea darurilor*) (p. 428), *Hronograful* sfîntului Dimitrie Rostovschi (p. 430), *Floarea darului* în greceşte (p. 433, 436), *Hronicon* în greceşte (p. 439), *Varlaam şi Ioasaf* (p. 443).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

85 M. Sadoveanu, *Cartea pentru popor*, „Ethnos", II, fasc. I—II, 1942—1943, p. 170—175.

Sadoveanu pledează pentru reeditarea unor cărți populare, care fie nu se mai găseau, fie circulau în variante ridicole ca limbaj (articol reprodus cu unele modificări în *Opere*, vol. XIX, [1964], p. 47—53).

86 D. Simonescu, *Mînăstirea Neamțului ca focar de cultură*, Iași, 1943.

Este amintit catalogul cărților găsite la mănăstire în 1820—1825, catalog în care se află și cărți populare (p. 4—5, 9, 10).

87 N. Comșa, *Manuscrisele românești din Biblioteca Centrală de la Blaj*, Blaj, 1944, 231 p.

Unele dintre manuscrisele găsite cuprind cărți populare.

88 A. Gorovei, *Moses Gaster și folclorul românesc*, „Anuarul arhivei de folclor", VII, 1945, p. 1—11.

Este amintită și cercetarea cărților populare.

89 Ion Lolu, *Cărțile populare*, „Căminul cultural", II, 1945, p. 583—587.

Sînt citate lucrările principale despre cărțile populare, expunîndu-se apoi pe scurt: perioada intrării în literatura română, originea, căile de pătrundere.

90 N. Condeescu, *Încă un cuvînt despre N. Cartojan*, „Universul literar", LIV, 1945, nr. 6, p. 10—11; nr. 7, p. 6—7; nr. 8 p. 6—7.

Sînt date informații inedite despre modul cum lucra N. Cartojan (adunarea materialului, redactarea, legăturile cu literaturile străine) și despre modul cum își comunica descoperirile. Cuprinde și multe referințe cu privire la cărțile populare.

91 I. Diaconescu—Tismana, *N. Cartojan un mare iubitor al poporului*, „Căminul cultural", XI, 1945, p. 299—309.

Prezintă activitatea lui N. Cartojan, subliniind noutatea și importanța studiilor sale despre literatura populară scrisă.

92 D. Simonescu, *N. Cartojan (1883—1944)*, „Rev. ist. rom.", XV, 1945, fasc. II, p. 193—215.

Se subliniază ce a adus nou N. Cartojan în cadrul studiilor române și europene despre cărțile populare. Se dă bibliografia lucrărilor lui.

93 I. Diaconescu—Tismana, *Balada lui Iovan Iorgovan în literatura populară română*, Slatina, 1946.

În *Cuvînt înainte* (p. 1—5) este amintită legătura dintre folclor și cărțile populare.

Rec.: a. I. C. Chițimia, „Rev. ist. rom.", XVI, 1946, fasc. III, p. 319—320.

Recenzentul presupune că prezența unor cărți populare de proveniență și circulație apuseană în literatura populară română nu înseamnă că la noi exista conștiința legăturii cu acest Apus, pentru că traducerile se făceau prin intermediare grecești sau slavone.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

94 M. Golescu, *Cum arată inorogul şi ce ştiu românii despre el*, „Cercetări folclorice", I, 1947, p. 62—76.

Sînt notate diferitele locuri şi forme sub care inorogul apare în folclorul românesc (cărţi populare, colinde, pictură, sculptură, povestiri). Concluzia este că a fost cunoscut din *Fiziolog*, *Varlaam şi Ioasaf*, *Alexandria*, cărţi în care se găsesc urme ale unei străvechi civilizaţii indice, interpretate prin simbolistica animalieră adoptată de evul mediu european.

95 Şt. Ciobanu, *Istoria literaturii române*, vol. I, Bucureşti, 1947.

Sînt expuse sintetic datele cunoscute despre cărţi populare, făcîndu-se dese referiri la situaţia lor în literatura popoarelor învecinate: *Alexandria* (p. 227—230); *Istoria Troiei* (p. 230—231), *Varlaam şi Ioasaf* (p. 231—235) (Udriste Năsturel nu a tradus după ediţia de la Kutein, care era în limba ucraineană, ci după un text venit de la slavii din sud); *Archirie şi Anadan* (Sinagrip), (p. 235—238); *Esopia* (p. 239—240); *Sindipa* (p. 240—242); *Fiore di virtù* (p. 242—243); *Fiziologul* (p. 244); *Astrologie* (p. 244—246).

96 E. Turdeanu, *La littérature bulgare du XIV-e siècle et sa diffusion dans les Pays Roumains*, Paris, 1947.

Cronografuł lui Manasses a fost unul din izvoarele principale ale lui Moxa.

Legendele Troiei din acest cronograf nu au pătruns în literatura română ca povestiri independente, ci ca parte componentă a unor versiuni din *Alexandria*. Alte versiuni ale acestui roman relatează istoria Troiei după altă sursă: povestirea, compusă în secolul al XV-lea de un cărturar din Macedonia, în care numele greceşti sînt total deformate (Og pentru Agamemnon, Sion pentru Menelaos etc.) (p. 31—33).

Varlaam şi Ioasaf (p. 49—55). Pe teritoriul ţării noastre se găsesc copii din redacţia bulgară (Măn. Neamţu), sîrbă (Măn. Neamţu), rusă (Măn. Neamţu şi Agapia).

La Mănăstirea Neamţu există singura ilustrare murală a acestui roman. Fragmente din *Varlaam şi Ioasaf* apar în scrierile *Viaţa patriarhului Nifon* şi *Învăţăturile lui Neagoe Voevod*.

Traducerea lui Udriste Năsturel a fost făcută după una din copiile slavone care circulau în ţară, îndreptată după ediţia de la Kutein (care reproduce una din ediţiile latine ale lui Billius). Udriste Năsturel a modernizat textul slav şi a stabilit versiunea sa bilingvă, special pentru a fi citită paralel în slavă şi română.

În secolul al XVIII-lea s-a recurs la modele italiene.

În *Vieţile sfinţilor* tipărite la Neamţu între 1806 şi 1811 s-a revenit la un text slav, anume la cel al episcopului Dimitrie de Rostov din secolul al XVIII-lea.

În ţările române au mai circulat în redacţie bulgară *Viaţa lui Esop* şi o variantă a *Istoriei Troiei (Dit d'Alexandre le Vieil)* (p. 56—58).

97 Δ. Β. Οἰκονομίδης *(Die griechischen Volksbücher und ihr Einfluss auf das Geistige Leben des Rumänischen Volkes)*, „Ἐπετηρὶς τοῦ λαογραφικοῦ Ἀρχείου", Atena, VI, 1951, p. 3—56.

(Inf. luată din Int. Volksk. Bibl., 1950—51, nr. 7972).

98 I. C. Chiţimia, *B. P. Hasdeu şi problemele de folclor*, SCILF, I, 1952, p. 176—180.

În *Cărţile populare ale românilor* ... (vol. II din *Cuvinte din bătrîni*), B. P. Haşdeu a arătat că nu folclorul derivă din cărţile populare, ci acestea sînt alcătuite pornind de la folclor, sub a cărui influenţă se şi transformă prin circulaţia în aceeaşi limbă şi prin trecerea de la o limbă la alta (vezi infra, nr. **130**).

99 D. Munteano, *La littérature comparée chez les Roumains*, extras din „Yearbook of Comparative and General Literature", 1953, nr.2, the University of North Carolina, p. 19—27.

Între cele mai de seamă lucrări de literatură comparată sînt amintite sinteza lui N. Cartojan asupra cărţilor populare, precum şi lucrările asupra cărţilor: *Floarea darurilor*, *Războiul Troiei*, *Erotocritul* (p. 20, 22, 23).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

100 Δ. Β. Οἰκονομίδης, în „Ἐπετηρὶς τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου", Atena, IV, 1953, p. 49—57.

Sînt studiate influenţele greceşti asupra literaturii populare române (Inf. luată din *Int. Volksk. Bibl.*, 1952—1954, nr. 10 894).

101 A. Elian, *Eminescu şi vechiul scris românesc*, „St. cercet. bibl.", I, 1955, p. 129—160.

Sînt analizate două rapoarte, în care M. Eminescu propunea, ca bibliotecar, cumpărarea unor manuscrise şi ediţii de cărţi populare.

Autorul articolului încearcă să reconstituie inventarul colecţiei de manuscrise a lui M. Eminescu. Între acestea erau : *Cronograf, Etiopica, Erotocritul, Varlaam şi Ioasaf.* Sînt reconstituite peregrinările acestor manuscrise.

102 M. Sadoveanu, *Limba povestirilor istorice*, „An. Acad. R.P.R.", vol. V, partea I, 1955, p. 76—77.

Primele traduceri de cărţi populare au fost făcute de oameni simpli, necunoscători ai meşteşugului literar.

103 Tudor Vianu, *Anton Pann*, [Bucureşti], 1955. (Reprodus în volumul *Studii de literatură română*, [Bucureşti], 1965.)

Anton Pann a continuat activitatea de prelucrare şi răspîndire a cărţilor populare iniţiată de Florian Aron şi Ion Barac. Este descris modul în care cărţile populare erau vîndute în tîrguri (p. 13, 16, 18, 19, 20).

103 A Teodora Voinescu, *Elemente locale realiste în pictura religioasă din regiunea Oltenia*, „Studii şi cercetări de istoria artei", 1954, nr. 1—2, p. 61—77.

Este semnalată influenţa cărţilor populare laice asupra picturii.

104 G. Ştrempel, *Copişti de manuscrise româneşti pînă la 1800*, Bucureşti, 1959, 350 p.

Prezenţa titlurilor de cărţi în *Indicele general* al volumului face posibilă şi urmărirea cărţilor populare. În *Introducere* se vorbeşte în treacăt şi despre probleme specifice ale copiştilor şi manuscriselor de cărţi populare.

105 E. Turdeanu, *În amintirea lui N. Cartojan*, „România", New York, IV, 1959, nr. 43, p. 6.

Inf. luată din RER., 1965, p. 224.

106 I. C. Chiţimia, *Paremiologie*, în SCILF, IX, 1960, nr. 3, p. 462, 468, 472—475, 483.

Sînt prezentate influenţele reciproce dintre folclor, cărţi populare şi literatura cultă şi se accentuează importanţa procesului de adaptare prin traducere.

107 Al. Piru, *Literatura română veche*, Bucureşti, 1961 (paginile sînt indicate după ediţia a II-a, 1962).

Se face un scurt rezumat al părerilor despre cărţile populare şi se relatează pe scurt conţinutul acestora. În secolul al XVII-lea sînt amintite : *Alexandria, Fiore de virtù, Fiziologul*, literatura astrologică şi de prevestire (p. 219—236), iar în secolul al XVIII-lea : *Archirie şi Anadan, Esopia, Sindipa, Halima, Etiopica, Istoria surpării Troadei, Erotocritul, Imberie şi Margarona, Berloldo, Istoria poamelor* (p. 457—486).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Udrişte Năsturel (p. 100—104) a tradus din elineşte în slavonă şi română *Varlaam şi Ioasaf*, care a circulat în numeroase manuscrise şi, mai tîrziu, a fost editat şi prelucrat.

Rec.: a Vezi *Fiore* nr. **10**

b Al. Piru, *În jurul literaturii române vechi*, „Gaz. lit". IX, 1962, nr. 49, p. 6.

Sînt discutate observaţiile şi completările aduse de Pandele Olteanu în recenzia la volumul *Literatura românească veche*, apărută în revista „Luceafărul". Al. Piru nu crede că *Fiore di virtù* a fost tradusă direct din italieneşte în română în secolul al XVI-lea.

108 I. C. Chiţimia, *Problema raporturilor dintre cărţile populare şi folclor*, „Analele Universităţii Bucureşti", Filologie, X, 1961, nr. 23, p. 57—70.

Autorul combate părerea că folclorul a fost influenţat de cărţile populare. În realitate, păstrînd doar o schemă unică, o carte populară „înrămează" creaţii folclorice mai vechi, ce diferă de la un popor la altul; de aici marele număr de variante şi dificultatea găsirii izvorului de la care s-a pornit. Literatura populară scrisă face astfel trecerea de la literatura orală la cea cultă. Fără a crea folclorul, cărţile populare au ajutat difuzarea lui.

În fiecare etapă de cultură română veche a fost preferat un anumit tip de carte populară. Scriitorii s-au inspirat din ele, dar, urmărind circulaţia motivelor, trebuie să nu omitem posibilitatea ca unele elemente să fi fost luate direct din folclor.

Cărţile populare religioase, dar şi cele laice, au inspirat numeroase scene de pictură murală şi de miniaturi pe manuscrise.

Folosind o limbă vie, cu multe caractere de oralitate, bogată în imagini, literatura populară scrisă a ajutat la împrospătarea limbii literare.

109 A. Piru, *Literatura română în perioada feudală* (1400—1780), „Limbă şi literatură", 1961, 5, p. 136—137.

Face o enumerare a cărţilor populare, a căror valoare nu stă în originalitatea lor inexistentă, ci în faptul că „au suplinit lipsa unei literaturi de imaginaţie, formînd gustul literar ...".

110 D. I. Lăudat, *Istoria literaturii române vechi*, Bucureşti, 1962, 1963.

Partea I. *Cărţile populare în limba română în veacul al XVI-lea* (p. 107—111). Prezintă un scurt istoric al studiilor despre cărţile populare şi sînt expuse cîteva cunoştinţe de bază asupra provenienţei şi circulaţiei lor: *Floarea darurilor* (p. 115 — 117).

Alexandria (p. 117 — 118), *Varlaam şi Ioasaf* (p. 141—142).

Partea a II-a. *Cărţile populare româneşti apărute în veacurile al XVII-lea şi al XVIII-lea* (p. 208—285).

Sînt rezumate cunoştinţele anterioare şi se dă o scurtă bibliografie critică despre: *Literatura astrologică de prevestire*, *Archirie şi Anadan* (p. 220—224), *Esopia* (p. 224—240). *Sindipa* (p. 240—245), *Halima* (p. 245—256), *Erotocritul* (p. 256—261), *Filerot şi Antusa* (p. 261—264), *Bertoldo* (p. 264—269), *Romanul Troiei* (p. 269—272), *Etiopica* (p. 272—278), *Imberie şi Maghelona* (p. 278—282), *Istoria poamelor* (p. 282—285).

111 *Halima şi alte cărţi populare*, [Bucureşti], 1963.

În *Prefaţă* (p. V—XI), I. C. Chiţimia arată cum cărţile populare, care nu sînt creaţia originală a unui anumit autor, ci culegeri de motive din literatura populară, au circulat cu mare uşurinţă, fiind primite pretutindeni ca un produs local, nu ca unul străin. Oralitatea unora dintre ele este evidentă. Acelaşi motiv se întîlneşte în cărţi diferite, nu prin influenţa lor reciprocă, ci prin pornirea de la o sursă comună: folclorul. Traducerea unor asemenea cărţi înseamnă şi oca iza re.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

112 *Cărțile populare în literatura românească*, vol. I și II, București, 1963, ediție și studiu introductiv de I. C. Chițimia și Dan Simonescu.

Studiu introductiv (vol. I) de Dan Simonescu (p. V—XXII) și Ion C. Chițimia (p. XII—XXXVI). Sînt prezentate originea cărților populare și valorificarea lor în cultura europeană în general și română în special, de către filologi și scriitori. Circulația acestor cărți implică anonimatul și forma variabilă, pentru că traducerile nu sînt transpuneri exacte. ci localizări și adaptări. O carte populară, odată intrată într-o anumită literatură, se răspîndește cu atît mai repede cu cît în alcătuirea ei au intrat mai multe elemente folclorice ce-și găsesc ecoul în noul mediu folcloric. În anumite epoci din istoria românilor s-au tradus anumite cărți, al căror conținut își găsea rezonanță în cititori. Odată intrate în literatura noastră, cărțile populare au devenit imbold și pentru artele plastice. Trebuie însă descifrate cu finețe care anume elemente sînt de inspirație direct folclorică și care vin prin intermediul acestei literaturi populare scrise.

Rec.: a Al. Piru, „Gaz. lit.", X, 1963, nr. 50, p. 7.

Este prezentată critic ediția și sînt discutate principiile de selecție și de clasificare a textelor. Sînt negate: existența unor elemente originale în traducerile românești, posibilitatea circulației orale, valoarea lor estetică sau de document lingvistic, precum și capacitatea de a stîrni interesul cititorului contemporan. *Istoria lui Skinder* și *Istoria lui Poliție* descind pe căi diferite din același izvor: *Historia septem sapientium*, crede autorul.

b I. C. Chițimia, „Gaz. lit.", XI, 1964, nr. 16, p. 6.

Este un răspuns la recenzia lui Al. Piru. Sînt discutate criteriile de selectare și clasificare a textelor, prezența bocetului în *Alexandria* (deci problema raportului cărților populare-folclor), izvorul istoriei lui Skinder și a lui Poliție etc.

c V. Cîndea, „LR", XIII, 1964, nr. 3, p. 280—284.

Se face prezentarea ediției, cu accentuarea descendenței din studiile lui Hașdeu, Gaster, Cartojan. Se afirmă că textele din antologie interesează nu numai pe istoricii literari și lingviști ci și pe cititorul contemporan. Sînt prezentate observații în legătură cu aparatul critic.

d N. Florescu, „Iașul literar", XV, 1964, nr. 1, p. 82—83.

Subliniază procesul de localizare în traducerea cărților populare și influența asupra literaturii populare și culte.

e O. Șchiau, „Steaua", XV, 1964, nr. 1, p. 95—98.

Prezentare a ediției cu accentuarea unor concluzii și cîteva observații critice.

f Al. Piru, „Rev. etnogr. folc.", X, 1965, nr. 1, p. 109—112.

Aceleași afirmații ca în „Gaz. lit.", X, 1963, nr. 50, p. 7.

g Ariadna Camariano, RESEE, IV, 1966, nr. 1—2, p. 265—269.

113 I. C. Chițimia, *N. Cartojan, istoric literar*, „Luceafărul", VII, 1964, nr. 7, p. 4.

Se arată ce a adus nou N. Cartojan în cercetarea cărților populare în comparație cu studiile anterioare, române și străine.

114 I. C. Chițimia, *Folclorul și cercetările folclorice în anii puterii populare*. RITL., XIII, 1964, p. 569.

În ultimii ani s-a arătat că majoritatea cărților populare sînt alcătuite pe o bază folclorică și că, prin circulație, încorporează noi elemente din folclor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

115 Al. Piru, *Literatura română premodernă*, Bucureşti, 1964.

Referitor la scrierile lui Ion Barac se vorbeşte mai amănunţit despre *Arghir şi Elena* (p. 144—146) şi în treacăt despre *Halima* (p. 142).

116 * * * *Istoria literaturii române* (tratat), vol. I, Bucureşti, 1964.

Sînt prezentate rezultatele cercetărilor anterioare despre : *Alexandria, Varlaam şi Ioasaf, Floarea darurilor, Fiziologul*, literatura astrologică de prevestire, *Cronografe, Archirie şi Anadan, Esopia, Sindipa*, cu cele două variante ale versiunii occidentale cunoscute la noi : *Istoria lui Skinder* şi *Istoria viteazului Polifion, Halima, Etiopica Istoria surpării Troadei, Erotocritul, Filerot şi Antuza, Imberie şi Margarona, Bertoldo, Istoria poamelor (Poricologos)* (p. 721—750).

117 D. Zamfirescu, *Eminescu şi literatura română veche*, „Luceafărul", VII, 1964, nr. 9, p. 4.

Articolul este reprodus, cu note în plus, în volumul din 1967 (vezi, *infra*, nr. **127**).

118 N. Antonescu, *Aniversarea profesorului Cartojan (două decenii de la moartea sa)*, „Steaua", XVI, 1965, nr. 1, p. 78—80.

Este amintită activitatea de cercetare în domeniul cărţilor populare.

119 Keith Hitchins, *Reflexions of India in Rumanian Popular Literature, XVI to XVIII Centuries*, „Indo-Asian Culture", 1965, p. 106—125.

Sînt urmărite cărţile populare româneşti care îşi au originea în literatura veche indiană *(Varlaam şi Ioasaf, Halima şi Sindipa)* sau care conţin informaţii despre India *(Alexandria)*.

120 P. P. Panaitescu, *Începuturile şi biruinţa scrisului în limba română*, Bucureşti, 1965.

În afara textelor apocrife, printre primele traduceri în română au mai fost şi cărţile *Varlaam şi Ioasaf* (din care a existat, desigur, o traducere anterioară aceleia a lui Udrişte Năsturel), *Alexandria, Fiore di virtù*. Acestea au circulat mai întîi în limba slavonă (s-au găsit copii în Moldova şi Muntenia). Primele traduceri s-au făcut însă în Transilvania. Aceste cărţi nu numai că au influenţat folclorul literar românesc şi pictura, dar ele însele au căpătat forme noi, prin traducerea şi circulaţia pe pămînt românesc, sub influenţa acestui folclor (p. 93—111).

121 D. Simonescu, *Romanul popular în literatura română medievală*, Bucureşti, 1965, 63 p., text bilingv, român şi francez.

După ce se discută chestiunea paternităţii cărţilor populare şi a schimbării prin circulaţie, se arată că momentul traducerii lor denotă de obicei o similitudine între împrejurările istorice româneşti şi conţinutul operei. Circulaţia intensă pe teritoriul românesc, atît pe cale scrisă, cît şi orală, duce la transformări ce ilustrează un mod specific de însuşire a literaturii universale. Sînt prezentate pe scurt romanele populare traduse la noi, într-o clasificare tematică, şi mai ales adaosurile şi îndreptările autohtone, precum şi prelucrările. Este subliniată importanţa acestor romane pentru demonstrarea legăturii cu literatura universală şi pentru dezvoltarea culturii româneşti (limbă, pictură, miniaturi, literatură).

121 A I. C. Chiţimia, *N. Cartojan*, „Revista de istorie şi teorie literară", XX, 1966, nr, 3, p. 471—477.

Este definită importanţa studiilor despre cărţile populare.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

122 Al. Duțu, *Un livre de chevet dans les Pays Roumains au XVIIIe siècle. „Les dits des philosophes"*, RESEE, IV, 1966, nr. 1—2.

În vremea lui Brîncoveanu s-au tipărit pentru prima dată la noi și altfel de cărți decît cele bisericești *(Alexandria, Floarea darurilor)* (p. 514—515). *Pildele filosofești* sînt strîns legate în circulația lor de *Fiore di virtù*, alături de care apar tipărite și cu care deseori sînt asociate în culegerile manuscrise. În aceste culegeri sînt intercalate și fragmente din *Cronografe*, *Istoria Troiei* etc. (p. 516—520). În țările române circulau în secolul al XVIII-lea culegeri manuscrise de maxime adunate din surse diverse: *Pilde filosofești*, *Floarea darurilor*, *Cronografe*, *Alexandria*, *Varlaam și Ioasaf*, *Archirie și Anadan*, *Esopia* (p. 523—527).

123 D. Simonescu, *Idei despre educație și învățămînt în cărțile populare românești*, în volumul *Din istoria pedagogiei românești*, vol. II, 1966, p. 44—57.

În unele cărți populare se găseau referiri la procesul de învățămînt. Uneori, ideile pedagogice întîlnite au fost încorporate în gîndirea pedagogică proprie a poporului român.

124 G. Muntean, *Proverbe românești*, București, 1967.

În cărțile populare există proverbe ce au avut anterior o circulație orală și a căror răspîndire s-a amplificat prin mijlocirea acestor cărți; de asemenea, din cărțile populare au trecut în circulație orală proverbe de origine cărturărească *(Prefața*, mai ales paginile XIII, XVI, XIX, XXI, XXIII).

125 Vezi *Halima* nr. **10**.

126 G. Ștrempel, *Fondul de manuscrise românești al Bibliotecii Academiei*, „St. cercet. doc. bibl.", IX (serie nouă), 1967, nr. 2—3, p. 255—257.

Sînt amintite cîteva din manuscrisele ce cuprind cărți populare, și anume cele mai importante prin vechimea sau execuția lor artistică (copii din *Floarea darurilor*, *Varlaam și Ioasaf*, *Alexandria*, *Erotocritul*, *Cronografe* etc.).

127 D. Zamfirescu, *Studii și articole de literatură română veche*, București, 1967.

Eminescu și literatura română veche (p. 35—49). Manuscrisele de cărți populare ale lui Eminescu au fost folosite de Gaster în cele două lucrări de sinteză ale sale, care se pare a fi fost sugerate de poet însuși.

Însemnări pe marginea unor cărți despre copiști de manuscrise (p. 60—61). Este definită importanța catalogului lui G. Ștrempel *Copiști de manuscrise* ..., pentru studierea cărților populare.

128 I. C. Chițimia, *Un basm necunoscut înregistrat în sec. al XVIII-lea*, RITL, XVII, 1968, nr. 1, p. 109—111.

Într-o poveste populară înregistrată în scris la sfîrșitul secolului al XVIII-lea se regăsesc motive din cărțile populare, fără ca acest lucru să presupună un împrumut, ci, dimpotrivă, o circulație paralelă a lor și în literatura orală.

129 I. C. Chițimia. *Comparatismul și perspectivele lui în studiul cărților populare*, în volumul *Studii de literatură comparată*, București 1968, p. 111—120.

Studiul comparat al cărților populare duce la concluzia că în aceste cărți au fost introduse motive folclorice. Trecerea dintr-o limbă într-alta nu este o simplă traducere, ci o transpunere într-o tonalitate specific națională, cu rezonanțe folclorice.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

130 I. C. Chiţimia, *Folclorişti şi folcloristică românească*, Bucureşti, 1968.

B. P. Hasdeu şi problemele folclorului (p. 54—58). (Vezi *supra* nr. **98**.)
Contribuţia lui M. Gaster în domeniul folclorului (p. 285—287, 289, 292—298, 318, 320—321).

M. Gaster a publicat şi studiat majoritatea textelor de literatură populară scrisă românească. El a avut convingerea greşită că temele acestor cărţi venite din cultura orientului indian şi ebraic sînt baza pe care s-a format folclorul românesc. Gaster nu a sesizat influenţa reciprocă dintre literatura populară scrisă şi orală şi rolul primordial al acesteia din urmă.

131 I. C. Chiţimia, *Les livres populaires dans les littératures slaves et la littérature roumaine, leurs fonction littéraire nationale et l'importance en plan universel*, Rsl., 1968, nr. 16, p. 257—271.

Cărţile populare, studiate mai ales din punct de vedere istoric-literar, pot fi cercetate acum şi din punctul de vedere al funcţiei lor în literatura unei naţiuni, şi din punctul de vedere al valorii lor estetice.

Traducerile cărţilor populare nu sînt simple transpuneri, ci adaptări la expresiile, motivele, semnificaţiile limbii care le primeşte. Anumite fragmente din cărţile populare capătă o circulaţie independentă şi o arie de răspîndire mai largă decît cartea însăşi. Deşi, de obicei, traducerea, odată făcută, este recopiată mereu, se întîlnesc însă şi cazuri cînd operaţia de transpunere este reluată dintr-o altă limbă. În comparaţie cu Europa occidentală, unde cărţile populare au fost deseori versificate, sud-estul preferă scrierile în proză (vezi şi *Skinder*, nr. 4).

132 Al. Duţu, *Coordonate ale culturii româneşti în sec. al XVIII-lea*, Bucureşti, 1968.

Peregrinarea cărţilor de „desfătare" brîncoveneşti (p. 25—115; vezi şi p. 357, 369, 382). Este analizat contextul cultural care a permis ca la începutul secolului al XVIII-lea să fie tipărite primele cărţi cu conţinut laic: *Floarea darurilor*, *Pilde filosofeşti* şi, probabil, *Alexandria* (p. 25, 38, 42, 64, 67—69), şi este urmărită circulaţia manuscriselor cu copii după primele două din volumele amintite mai sus. De cele mai multe ori copistul a selecţionat numai anumite maxime, de un interes deosebit pentru cititor, şi le-a integrat unor culegeri, alături de fragmente din *Alexandria*, *Istoria Troiei* (p. 51, 52) etc.

Sînt prezentate adaosurile traducătorilor la romanele *Etiopica* sau *Alţidalis şi Zelidia* (p. 255) ca o reflectare a mentalităţii epocii.

133 A. Fochi, *Recherches de folklore comparé sud-est européen en Roumanie* (XIXe siècle), RESEE, VI, 1968, nr. 1, p. 127—129.

Este prezentată teoria lui Gaster, conform căreia literatura populară nescrisă este un efect al literaturii scrise, teorie infirmată de cercetătorii ulteriori.

134 M. Tomescu, *Istoria cărţii româneşti*, Bucureşti, 1968.

Alături de celelalte cărţi manuscrise şi tipărite sînt date şi amănunte despre circulaţia cărţilor populare (vezi p. 20, 40—41, 44, 62, 64, 75, 78, 88, 90, 92, 114, 115, 154, 157).

135 G. Vrabie, *Folcloristica română*, Bucureşti, 1968.

Se indică ce au adus nou în folcloristica română B. P. Hasdeu (p. 188 şi urm.), M. Gaster (p. 236 şi urm)., N. Cartojan (p. 361 şi urm.) prin studierea raportului dintre cărţile populare şi folclor.

136 Mihail Fănescu, *Din istoria comerţului cu cartea în Moldova, între anii 1775—1821*, „Studia bibliologica", III, 1969, p. I, p. 161—175.

Sînt amintite şi cărţile populare *Alexandria*, *Esopia*, *Erotocritul*, *Halima* (p. 164—165).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

137 N. Florescu, *N. Cartojan, Istoric literar*, „Astra", IV, 1969, nr. 4, p. 12.

Sînt amintite cercetările în domeniul cărților populare (concepția generală, metoda, rezultatele).

138 N. Georgescu-Tistu, *Perioada folclorică a culturii și a bibliotecilor din România*, „Studia bibliologica", III, 1969, p. I, p. 177—204.

Sînt caracterizate cărțile populare și grupate după locul de proveniență.

139 Șt. Ionescu și I. Panait, *Constantin vodă Brîncoveanu*, București, 1969.

Următoarele cărți populare au circulat în manuscrise sau au fost tipărite în timpul domniei lui Constantin Brîncoveanu: *Varlaam și Ioasaf, Alexandria, Esopia, Sindipa, Archirie și Anadan* (p. 343—345).

140 G. Ivașcu, *Istoria literaturii române*, *București*, 1969.

Între primele cărți traduse din slavă au fost *Fiore di virtù* și *Alexandria* (p. 109—110). Cărțile populare nu sînt expresia unei culturi originale, ci rămîn (după părerea autorului) simple traduceri. Sînt amintite titlurile acestor traduceri în română, insistîndu-se asupra cronografelor (p. 240—241).

141 G. Ștrempel, *Romanul popular în colecțiile de manuscrise ale Bibliotecii Academiei*, „St. cerc. bibl.", XI, 1969, p. 113—118.

Unele din manuscrisele achiziționate între 1950 și 1967 conțin fragmente din *Alexandria, Gromovnic, Trepetnic, Archirie și Anadan, Varlaam și Ioasaf, Fiore di virtù, Halima.* Aceste manuscrise datează din secolele XVI—XVIII.

142 Olga Cicanci, *Literatura în limba greacă în Moldova și Țara Românească*, „Studii", 1970, nr. 1, p. 17—42.

Se enumeră manuscrisele de cărți populare în limba greacă din secolul al XVII-lea, care au circulat pe teritoriul țării noastre: *Esopia, Alexandria, Fiziologul, Fiore di virtù, Războiul Troiei, Stehpanites și Ichnilates* (p. 26—33).

143 Elena Dunăreanu, *Calendarele românești sibiene, 1793—1970*, Sibiu, 1970.

În unele calendare apăreau și fragmente din cărți populare (*Alexandria, Esopia*, scrieri astrologice).

144 Ion Oprișan, *Rolul cărților populare în opera lui Mihail Sadoveanu*, în volumul colectiv *Izvoare folclorice și creație originală*, București, 1970, p. 11—44.

Sînt urmărite raporturile lui M. Sadoveanu cu cărțile populare (reeditare, prelucrare, transformare în opere proprii și influențe difuzate în celelalte scrieri, la diferite nivele).

145 Barbu Theodorescu, *Schiță pentru o istorie a culturii în Oltenia*, „Mitropolia Olteniei", XXII, 1970, nr. 5—8.

La Mănăstirea Bistrița, ctitoria Craioveștilor, s-au găsit manuscrise cu *Varlaam și Ioasaf* (după traducerea lui Udriște Năsturel) și *Esopia* (ms. din 1721) (p. 870). *Alexandria* a fost tradusă din sîrbește în românește în Oltenia (p. 871, 882).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

ALEXANDRIA
VREDNICA DE ÎNSEMNARE ÎNTÎMPLARE...

Manuscrise

Ms. BAR 3821

1620 Transilvania

Ff. 1^{r}—76^{v}

Acefal. Inc. : ... acolo un stălp de piatră înalt şi alergă Alexandru la stălp şi văzu pre stălp obraz de om şi slove elineşti. ‹*stîlpul lui Sanhos*›.

F.3^{v} — Glava 36 ; f.7^{v} — Glava 37 ; f.8^{r} — Glav‹a› 38 ; f.8^{v} — Glava 39 ; f.9^{r} — Glava 40 ; Glava 41 ; f.10^{r} — Glava 42 ; f.17^{r} — Glava 43 ; f.19^{r} — Glava 44 ; f.20^{v} — Glava 45 ; f.21^{v} — Glava 46 ; f.22^{r} — Glava 47 ; f.22^{v} — Glava 48 ; f.25^{r} — Glava ‹49› ; f. 31^{v} — Glava 50. În‹ce›puiu războelea lu Por împărat ; f.39^{r} — Glava 51 ; f.40^{v} — Glava 52. Deicea începuiu împărăţie muerască ; f.43^{r} — Glava 53 ; f.44^{r} — Glava 54 ; f. 45^{r} — Glava 55. Începuiu de altă împărăţie a Cliofiliei ; f. 48^{v} — Glava 56.

Des. : Iară Filon împărăţi Persida frumos, iar Antioh împărăţi la Indie lu Por, iar Atigon împărăţi Rimul şi tot apu‹su›l şi fură 4 împăraţi pre tot̆ă lume şi fură toc‹me›le bune în lume şi în zilele lor pace şi viiaţă multă.

Б‹о›гъ да прости. Тровднвшес младо Попа Iwн Влаѣь. v. *Copişti*... p. 130.

---

f.77^{r} : Cu mila lui Dumnezeu săv‹răşiiu› eu, popa Ion di în Simpietru această carte ce s‹ă› c‹he›amă Alexandrie. M‹e›s‹ea›ţ cireşeriu să începu în 15 zil‹e› şi să sfrăşi în luna lu agus‹t› 4 zil‹e›. Vă let 7128 ‹1620›. În zilel‹e› lui Betlian Gabor craiu şi cine va ceti aice şi va afla greşit au cuvînt neplin au netocmit să nu-m glăstemaţi ‹*sic*›, ce ziceţi budaprosti, cum şi voi să fiţi ertaţi la zua de judeţ că am scris în grab‹ă›...

Ms. are 196 ff. Mai conţine :

ff.78^{r}—126^{v} : *Floarea Darurilor* ‹*v.-*›.

ff. 125^{v}—126^{v} : Începuiu scara S‹vea›t‹o›vo Darovanici.

ff.126^{v}—127^{v} : ‹*v. însemnări Floarea Darurilor*›.

ff. 128^{r}—136^{v} : Pravila sfinţilor părinţi 318 după învăţătura mar‹e›lui Vasilie.

ff. 137^{r}—141^{v} : Începuiu *Rujdelniţa*.

ff. 142^{r}—196^{v} : *Text slavon.* ‹Н›ачало к‹ѣ›чернiи.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f. 149^{v} : начало п<о>в<ѣ>рници.
f.161^{v} : чинь вгда даьжно вс<т>ь. *Molitve <slavon>*.
f. 165^{r} : нача<л>о оутрьница.
f. 194^{v} : начъло подо<б>ны
<Compară şi cu Floarea Darurilor, **4620** *— descr. gen. a ms.ului>*.

---

95 × 140. Num. orig. cu chirilice a colilor. Scriere imitînd tiparul. Frontispicii : ff. 31^{v}, 40^{v}, 45^{v} etc.

Ms. BAR 4289

Sec. XVIII (început)

Ff. 223^{r}—260^{v}

f. 223^{r} : Începutul lucrurilor a lui Alexandru împărat a toată lumea.
f. 232^{v} : De naşterea calului lui Alecsandru, Docipal.
Des. f. 260^{v} : ... Scriu la voi Ierusalimnenilor şi ce aţ scris am înţeles c<ă> nu vă să cade voi să vă închinaţ lui Darie, că voi sînteţ omeni lui Sa<vaot> ...

Ms . mai conţine :
ff. 1^{r}—222^{v} : Molitvenic.

Însemnare copist Molitvenic :
f. 222^{v} : Slavă şi laudă lui Dumnezeu, unui în troiţă îi dăm, care bine au vrut de văzui după început şi sfîrşitul cărţii aceştie ce să zice Molitvenic, iar pre tine, pravoslavnice cetitoriule, cu umilinţă te rog ca de vei afla nescare greşuri în lucrul acesta al mieu să nu blastămi, ce cu blîndeţe îndreptează şi pliniaşte, că ce că şi eu sînt asemene cu neputinţă ţinut de slabă fire care nu lasă pre nice un om a rămîne fără greşală ...
Scris-am eu diecu Trţe <Giurgiu ?> ot Ribiţă vă meseaţ octovrie, 21 dni, săvrişis siiu kniga ot Ilariona Velikavo ; ot rojd. Hristova 1702, ot săzdanie mira.<...>

150 × 185. Num. orig. cu chirilice. Leg. orig. în piele, ornamentată.

Ms. BAR 1867

1717 Ţara Românească

Ff. 1^{v}—157^{v}

Acefal. Inc. f.1.^{r} :... împărăţia ta. Şi trimiseră sol la Darie împărat şi cărţile lor şi deaderă cărţile lui Darie împărat şi ceti cărţile şi să miră Darie de aceasta şi să milostivi pre acei crai şi să sculă Darie împărat însuşi cu sila lui şi purcease la Eghipet ...

---

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f. 193^{v} : ‹Însemnare copist Esopie› : Sfîrşitul Pildelor şi tuturor jigăniilor înţeleptului Isop, care să aseamănă cu pildele. Să să ştie că această Isopie o am scris eu, mult păcătosu, robul lui Dumnezeu, Reseţe[1] în zilele lui Ioan Voevod şi a mitropolitului nostru, chir Mitrofan, m‹e›s‹ea›ţa iul‹ie›2 dni l‹ea›t 7225 ‹1717›.
f.1^{r} ‹*jos*› : 1777, fevr‹uarie› 16.
f.12^{v} : Constantin.
f.236^{v} : Prec‹u›mu s‹ă›ştie c-am scris eu, Mihai logofăt.
f. 205^{v} : Încercare condei.
ff.. 94^{v}—95^{r} : Însemnare din 1845.
Donat de episcopul Dionisie de la Buzău la 17 septembrie 1897.

Ms. are 238 ff. Mai conţine :
ff. 158^{r}—193^{v} : *Esopie* ‹*v.*-›.
ff. 222^{r}—235^{v} : *Archirie şi Anadan* ‹*v.*-›.
ff. 194^{v}—204^{v} : *Gromovnic.*
ff. 206^{r}—221^{v} : *Crugurile lunilor.*

100 × 120. Frontispicii : ff.5^{v}, 11^{v}, 14^{r}, 21^{r}, 193^{v}, 225^{r}.

Ms. 4351
Bibl. Centr. Univ. Cluj-Napoca

Sec. XVIII$_{2}^{ex}$ (început) Transilvania

Ff. 1^{r}—164^{v}

Acefal. Inc. : ... citir‹ă› carte şi zise carte : O, dragii miei eghipteni, eu nu putuiu să văzu răutate voastră şi m‹ă› duş b‹ăt›răn dela voi şi voi veni tănăru până la 30 de ani.
f.5^{v} : Glav‹a›I. Vreme vine de naştere coconului.
f.8^{r} : Şi d‹ea›ca fu Alexandru de 3 ai. Gl‹ava› II.
f.11^{r} : De morte lui Nehtenav împărat tatăl lu Alexandru. Glav‹a› III.
f.13^{v} : Glav‹a› IV. De calul Ducipal.
f.17^{r} : Alexandru fu de 15 ‹?› ai şi auzi că este o măestrie la ostrovul Dafneonului făcută de eleni. Glav‹a› V.
f.20^{r} : Alexandru la Anthina cetate. Glava X.
f.30^{r} : Şi se apropie Alexandru de Rim. Glav‹a› XI.
f.35^{v} : Alexandru purcese spre ţara ‹l›eşască. Glava XII.
f.38^{r} : Şi purceseră cu catărgele prea mare. Glava XIII.
f.43^{r} : Şi de acole merse Alexandru la ţara iudile. Glava XIV.
f.49^{r} : De acolo purcese ...
f.52^{v} : Şi într-aceia vrem‹e› sosiră vestnici dela margine ‹?›. Glava XVI.
f.59^{v} : Glava XVII.
f.63^{r} : Alexandru merse la ‹Va›vilon cetate. Glav‹a› XVIII.
f.66^{v} : Şi acole vine un boieriu alu Darie pre nume Anvis. Glava XIX.

---

[1] G. Ştrempel, *Copişti ..., p. 176—177, consideră numele* Reseţe, *criptogramă pentru* Petre.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.70^{v}: Alexandru văzu într-ace noapte pre Irimie proroc. Glava XX.
f.77^{v}: Glav‹a› XXI. Darie trimise carte la Por împărat.
f.82^{r}: Iară doi boeri a lui credincioşi. Glava XXII.
f.89^{r}: Alexandru se cunun‹ă› cu Roxanda împărăteasa. Glava XXIII.
f.90^{v}: XXIV. Alexandru deşchis‹ă› vistierele lui Darie.
f.94^{r}: Începem de alte împărăţie. Glav‹a› XXV.
f.96^{r}: XXVI.
f.96^{v}: XXVII. Şi aflar‹ă› o ţară cu omeni cît cotul.
f.98^{r}: XXVIII.
f.100^{v}: XXIX.
f.101^{v}: XXX. Şi merseră pînă la ţara căpcăunilor.
f.102^{r}: XXXI. Şi sosiră la o mare.
f.102^{v}: XXXII Şi d‹e› acole merse pînă la o coad‹ă› de mare.
f.105^{v}: XXXIII. Alexandru sculă-s‹e› de acole şi purcese la Nogomudri.
f.107^{r}: Alexandru zise şi făcur‹ă› un vas mare. XXXIV.
f.113^{v}: XXXV. Şi mai merse nainte 4 zile.
f.114^{v}: XXXVI. Alexandru merse nainte 5 zile.
f.115^{r}: XXXVII; f.116^{r}: XXXVIII; f. 117^{v}: XXXIX; f. 118^{v}: XL. Alexandru merse 100 (?) de zile şi se apropie de mirulul şi dede la o beserică a sorelui.
f.122^{r}: Începuiu de Por împărat. XLI.
f.126^{r}: Şi zise să se gătească de războiu. XLII.
f.133^{r}: Şi încălecă pre Docipal. XLIII.
f.140^{r}: Alexandru de acole merse prea Evremitu (?) împărat. XLV.
f.142^{v}: Începuiu de alte împărăţii de apoi. XLVI.
f.148^{r}: XLVII.
f.160^{r}: De ‹a›icea se rădicară cu toate oştile. XLIX.
Incomplet. Des.: Platon zis‹e›: Fi-va svrăşenie vecului şi dîn direpţi se împle cinul cel ...
Lipsesc capitolele VI—IX, XLIV, XLVIII.

---

f. 50^{v}: Gheorghie.
Însemnări posesie sau copist (?), Braşov (f. 91^{r}, f. 141^{v}, ff. 150^{v}—151^{r}).
Fost 1136/1949 Bibl. Univ. Cluj.

100 × 145

Ms. BAR. 3395

Sec. XVIII (început) Ţara Românească

Ff. 1^{r}—100^{r}

Acefal. Inc.: f.1^{r}: ... proap‹e› de tine chilioară şi cînd vei vrea să faci cuconul să mă chem‹i› la tine.
Lipsesc, după num. copist, 6 ff.
f.100^{r}: *Des.*: ... Alixandru şezu în scaonul lu Por împărat.

---

ff.28^{v}—30^{r}: Să să ştie că această cărticică ce se che‹a›mă Lecsade ‹*sic*› /Este a lu Duonbravă, copilul/ ot Bâne ‹ţi; şti?›.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

ff.89^{v}—91^{v} : Să să ştie aceas‹tă› car‹te› este a lui feciorului ; cen s-o fura să f‹i›e afurisit. Dumbravă logofătul.
f.1^{r} : *Însemnări din care se mai distinge, în urma recondiţionării ms.* : Alexandrie ms. muntenesc de pe la 1700. La 91 b, Dumbravă logofătul.
La ff.100^{v} şi 107^{v} însemnări din 1815, 1817, 1818.

100 × 140. Desene : f. 84^{r}. Mai mulţi copişti.

Ms. 208 (216)
Bibl. Fil. Acad. Cluj-Napoca

1734 Ţara Românească

Ff. 1^{r}—103^{v}

f.1^{r} : În vremea aceaia era cursu anilor ‹5250› de la începutul lumii.
f.4^{r} : Cînd vru să nască Olimbiada coconul.
f.7^{v} : De calul Ducipal.
f.8^{v} : Cînd mearse Alixandru la ostrovul Dafinului.
f.16^{v} : Cînd mearse Alixandru la Solon cetate.
f.17^{v} : Cînd mearse Alixand‹r›u la Athina cetate.
f.25^{r} : Cînd mearse la Persida ţară, la hotarul lui Darie.
Darie împărat scrie carte.
Cînd scrise Darie carte la Ierusalim.
f.29^{r} : Cînd veni veast‹e› de la Darie.
f.35^{v} : Cînd scrise Darie carte la Alixandru.
f.36^{r} : Cînd văzu în vis pre Ieremiia prorocul.
f.40^{r} : Cînd scrise Darie carte la Por împărat.
f.44^{v} : Cînd dăşchise vistiriile lui Darie împărat.
f.45^{r} : Sfîrşii de Darie împărat.
f.45^{v} : Cînd mearse Alixandru cu oştile pre Cris împărat.
f.46^{r} : Cînd mearse Alixandru spre partea răsăritului.
f.55^{v} : Cînd mearse Alixandru la raiu.
f.61^{r} : Cînd scrise carte Alixandru la muma lui şi la Aristotel dascălul.
f.64^{v} : Începui de războiele lui Por împărat.
f.71^{v} : Începui a scrie de alt‹e› împărăţii muereşti, de Thalistrada împărăteasa mozănilor.
f.97^{v} : Cînd scrise Mirneva ‹*sic*› cart‹e› la feciorii ei şi trimise otrava.

Ms. are 113 ff. Mai conţine :
ff.104^{r}—113^{v} : *Poveaste de jale şi pre scurt asupra nedreptei morţi a prea cinstitului Costandin Cantacozino*, marelui postialnic al Ţării Rumâneşti făcută dă prea bun şi scumpu priiatnic al său, întru semnare a dragostii şi a ostenealii, tipărindu-se cu a sa cheltuială, însă grecească fiind şi acum pre limba rumânească scoasă de Radul logofătul Greceanul, tot în viersuri tocmită, aseamene ca şi cea grecească, cu care mică şi nevriadnecă osteneală ca în loc de plecată şi smeritǎ slujbă mă închin dumniaei Preacinstitei jupîneasii Stancăi Cantacuzinei, a acestuiaş

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

răposat C‹onstantin› C‹antacuzino› iubită fiică fiind şi maică prealuminatului şi preacreştinului stăpînului nostru Ioan Costandin B‹asarab› B‹rîncovan› voevod, domnului şi oblăduitoriului toatei Ţării Rumâneşti. Leat 7243 ‹1735›, m‹esea›ţ‹a› fev‹ruarie› 4. Însă scoasă după tipar şi scrisă cu mîna de Dumitru Loga s‹î›n Anastase suf‹r›agiul în zilele prea luminatului domnu Io Grigorie Ghica voevod, trecînd doi ani din domniia mării sale la Paşte.
Incomplet. Des.: Aceastea şi altele zicea, nimica n-au mîncat, / Ce pu...

---

f. 103^{v}: Şi o am scris eu, Costandin Săidăcar sin popii Nico‹la›i ot Mo‹go›şoaia. Measeţa dic‹hemvrie› 15 dni. 7243 ‹1734›.

f. nenum. I: Aceasta carte este a lui jupunu Radovici Petru.
‹*creion*›: În 30 iunie 1840.
‹*lat.*›: Acestu manuscriptu l-am cumpăratu cu 5 fl. v.a. de la Emilianu Micu, teologu absol. din Diecesa Aradului, de origine din Spata, 31/3, 1884. Victor Mihaly, episcopul Lugosiului.

150 × 200. Ff. albe: 2^{v}—4^{r}. Frontispicii, ornamente: ff. 1^{r}, 7^{r} etc. Comşa, **208**; cota nouă, **216**.

Ms. Alexandrie
Biblioteca Municipală Cluj-Napoca

1741 Transilvania

Ff. 1^{r}—59^{v}

f. 1^{r}: Începutul cu Dumnezeu al *Alicsandriei.*
Textul are 22 de capitole. Ff. sînt legate astfel: 1—8, 17—24, 10—16, 25—59. F. 9. lipseşte.

Ms. are 59 ff.+3 ff. nenum. Mai conţine: *Cronică, adecă poveste pentru unguri.*

---

f.59^{v}: Al dumneavosatră smerit, iară al sfinţiilor voastre plecat fiiu, Vasile Pantor ot Craiova ‹*în continuare aceeaşi semnătură cu litere latine şi numele tradus în lb. maghiară*: László, anno 1741›.
Iară dumneavostră întru Domnul Hs. fraţilor carei vă veţi întîmpla a ceti pre această cărticică şi veţi afla greşéle, îndreptaţi cu duhul blîndeţelor, nepuindu-ne în ponos. Că precum nu poate fi ceriul fără de stele, aşa şi scriitoriul fără de smintele. Ca să învrednicească Hristosul nostru împărăţii lui pentru ale dumneavostră blîndeţe şi îndreptători de greşale întru vecii netrecuţi şi nesfîrşiţi ... Iubite cetitori /să fii pentru mine rugători/ greşala ce vei afla / îndată nu defăima. / De vei afla şi greşit, / ştii bine că nu am tipărit, / că carele tipăreşte,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

/acela încă greşeşte, / dară eu, om neprocopsit, / să nu fiu mai mult greşit . .

150 × 185. Leg. orig. Frontispicii, iniţiale ornate.

Ms. este descris de către Vasile Stanca, *Un manuscris necunoscut al Alexandriei-1741*, în „Studii şi cercetări bibliologice", XII, 1972, unde se fac şi corectări la descrierea ms. 208 (216), din Bibl. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. (*v. supra*).

Ms. BAR 438

1746 Ţara Românească

Ff. 6r—123r

f.6r: *Alexandrie a marelui împărat Alexandru Machidon*, acuma întracestaş chip scrisă în zilile prea luminatului nostru Dumnu Io Costandin Nicolae Voivod, — Mitropolit fiind a toată ţeara Kir Neofitu, — cu toată cheltuiala Dimii Stolnic de la dum. vel Ban, la leat 7255. Scris de Costandin, copil din casă totu de la dum. vel Ban, fecioru Stoicăi. S-au început la Fev. 1 dni şi s-au sfirşit la Fev. 10 dni de la Hs. 1746.

f.7r: Cu vrerea şi cu ajutoriul lui Dumnezeu începui a scrie de naşterea marelui împărat Alexandru Machidon.

f.16r: Începem a scrie de ostrov Dafionului.

f.17v: Pentru Tătari.

f. 19r: Pentru împărăţia lu Anarhos împărat.

f. 25r: De aici să începem de războiul lui Alixandru împăratu.

f. 26r: Pentru Antina cetate.

f. 29v: Pentru cetatea Rîmului.

f. 34r: Pentru împărăţiia lui Darie.

f. 62r: Începemu de alte împărăţii de la pustie.

f. 79r: Pentru împărăţiia lui Por împăratu.

f. 89v: Pentru Thalistrada împărăteasa Amazonilor.

f. 94r: Pentru împărăţia Cleofilii împărătesii.

f. 116v: Începui a scrie de moartea lui Alicsandru şi de otrava ce bău din măna slugii.

Dăruit Academiei de D. A. Sturdza în 1885. Mai înainte a făcut parte din biblioteca lui N. Istrati, de la Rotopăneşti (f. 6v). La f. 6r — pecete şi iscălitură: Ioanu logofăt. Afurisanie la ff. 11v—12r (Neculachi Istrati). La ff. 94v—101v: Această / Alecxandrie / iaste a Dinchii <?> / ce slujaşte / la dum<nealui> /vel/ vornic / Greacean/.

Copistul mai semnează la f. 123r, după obişnuita cerere de iertăciune pentru greşeli şi la f. 89v, în frontispiciul capitolului (v. *Copişti* . . . , p. 31).

Ms. mai conţine fragmente de *Coliadnic*, descîntec, cîntece de stea, *Întrebări şi răspunsuri* privitoare la funcţiile şi obiectele bisericeşti, cîteva însemnări ale lui Petrachi Istrati. *CM*, II, p. 138—143.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. BAR 1723

Sec. XVIII (prima jum.) Transilvania

Ff. 1^{r}—133^{v}

Acefal. ‹*lipseşte 1 f*› *Inc.* : ... şi cetitoriu de stele. Şi atita era de iscusit cît lua toate rodurile şi bunătăţile de la patru ţări şi le ducea în ţara lui.

---

f. 16^{v} : Teodor Popov‹ici›.
f. 33^{r} : Aco p‹is›al az Toadir ce şi ... nu ... preuţilor ce şi ... nu ştiu.
f. 35^{v} : Pisah siiu Alixandriiu Theodor Popovici. ‹v. şi f. 118^{v}; *Copişti* ..., p. 189—190›.
f. 84^{v} : Znati sen. ‹*început însemnare*›.
f. nenum. ant. : Alexandria — De la dl. G. Bogdan — Duică în schimb pentru cîteva broşuri din Anale (3 Mai 1901).

160 × 210. Num. orig. cu chirilice. Frontispicii şi iniţiale ornate la ff. : 5^{v}, 10^{r}, 17^{r}, etc. Discontinuităţi : ff. 104^{v}—105^{r}.

Ms. BAR 575

Sec. XVIII (cca. 1750) Ţara Românească

Ff. 52^{r}—128^{v}

f. 52^{r} : Începuiu a scrie de *Viaţa şi lucrul marealui Alexandru împărat de la Machidoniia din cetate ce să chiema Filipus.*
F. 56^{r} : Glava 2 ; f. 56^{v} : Cap 3 ; f. 58^{r} : Cap IV : f. 58^{v} : Cap 5 ; f. 59^{r} : Cap 6 ; f. 60^{v} : Cap 7 ; f. 61^{r} : Cap VIII ; f. 61^{v} — 62 ^{r} : ‹D›e aice să începe împărăţiia lui Alexandru dintîi. Cap. 9 ; f. 62^{v} : Cap 10 ; f. 65^{r} : Cap 11 ; f. 65^{v} : Cap 12 ; f. 67^{v} : Cap 13 ; f. 69^{r} : Cap 14 ; f. 69^{v} : Cap 15 ; f. 70^{v} : Cap 16 ; f. 71^{v} : Cap 17 ; f. 72^{r} : Cap 18 ; f. 74^{r} : Cap 19 ; f. 75^{v} : Cap 20 ; f. 77^{r} : Cap 21 ; f. 78^{r} : Cap 22 ; f. 78^{v} : Cap 24‹*sic*› ; f. 80^{r} : Cap 24 ; f. 82^{r} : Cap 25 ; f. 84^{v} : Cap 26 ; f. 86^{r} : Cap 27 ; f. 87^{r} : Cap 28 ; f. 89^{r} : De-acie să începe războiul în pustie. Cap 29 ; f. 90^{r} : Cap 30 ; Cap 31 ; f. 91^{r} : Cap 32 ; f. 92^{v} : Cap 35 ; Cap 34‹*sic*› ; f. 93^{r} : Cap 37 ; Cap 36 ; Cap 38 ; Cap 39 ; f. 95^{r} : Cap 39 ‹*sic*› ; f. 96^{r} : Cap 40 ; f. 100^{v} : Glava 40. De aicea să înceape războiul lui Poriu împărat ; f. 102^{v} : Cap 51 ‹*sic*› ; f. 104^{v} : Cap 53 ; f. 105^{r} : Cap 54 ; f. 107^{r} : Cap 55 ; f. 108^{v} : Cap 56 ; f. 115^{r} : Cap 57 ; f. 117^{v} : Cap 59 ; f. 120^{r} : Cap 60 ; f. 120^{v} : Cap 61 ; Cap 62 ; f. 121^{r} : Cap 63 ; Cap 64 ; Cap 65 ; f. 121^{v} : Cap 66 ; Cap 67 ; f.122^{r} : Cap 68 ; Cap 69 ; f. 123^{v} : Cap 70 ; Cap 71 ; f. 124^{r} : Cap 72 ; f. 124^{v} : Cap 73 ; f. 125^{r} : Cap 74 ; f. 127^{r} : Cap 75 ; f. 128^{r} : Cap 76.

‹Ms. a fost scris în jurul anului 1750 şi reproduce, cu lipsuri, adaosuri şi inversiuni, două alte mse. ale Alexandriei›.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f. 52^{r} : Început-am Alecsandriia în luna lui Aprieliia <?> în 2 zi<le>.
f. 90^{r} : Şi am scris eu ierei Thoma ot satul Lupul Munteanul ot ecum. Argeş la veat *<sic>* 1750, marte, 20.
f. 105^{v} : Această Alicsendrie s-au scris la 1753 ghenar (?) 13 de robol lui Dumnezău Ioan <?> Popovici <?> ot ...
ff. 52^{r}—57^{r} : Această carte anume Alexandrie / <să> să ştie că iaste / a preotului Ştefan ot Colţ<ea> Argeşanu / rămasă de la unc<hi>ul moş <?> pop <a> Thoma ot Colţ<ea> / dăruită de pomană *<urmează obişnuitele afurisanii>* ... / ... / ... /... leat 1784. v. *Copişti*..., p. 243.
f. 95^{v} : Această carte chiemată a preotului Tho<ma> Ştefan 1787.
f. 119^{v} : *Însemnări cu scris neîngrijit* : (Neculai Popovici, 1779) *şi desene.*
ff. 128^{v}—129^{r} : Această carte a lui ierei Ştefan ot Colţea 1780 că<n>d [am] eram eu Ştefan dasc<a>l la Bucureşti, la m<ănăstirea> Colţii, / 1780, de învăţam carte de pomană la Ioan dascăl.

Celelalte file, din aceeaşi epocă, împreună cu care este legată *Alexandria*, mai conţin : *Cintec de dojană sufletului* (... Pre tut ceasul mă îmbie dorul ...) şi *Poricologos* (v.-). Această parte a codicelui provine de la librarul Daniel din Iaşi (1891) — v. f. 51^{r}. Restul ms-ului, din diferite epoci (pînă la 1853), este descris în CM, II, p. 329—331 şi conţine : cîntece, poezii, reţete, rugăciuni, *Viaţa sf. Haralambie*, texte liturgice etc., o parte provenind din Moldova.

Ms. BAR 4373

Sec. XVIII — Moldova (?)

Ff. 1^{r}—65^{v}

Acefal. Inc. f. 2^{r} :... şi acolo era neşte viteji... să-şi ispitească norocul... cu aceai viteji, de-l tăe, tăet era şi-i lua calul şi sabiia.
f. 65^{v} : *Des.* : Şi nu putură răbda săgeţile cei din cetate şi deşchisără o poartă şi năvăliră tătarăi şi mulţi intrară în cetate, iară cetăţeni puseră prah de puşcă şi-l aprinseră acolo şi periră ... de tătari.
Greşeli de legătură : f. 53 urmează după f. 49^{v}, ff. 50—52 îşi au locul între ff. 41^{v}—42^{r} ; f. 65 este înaintea f. 2. *Desinit*-ul este deci : ... ce pasă cu Dumnezeu şi ne iartă şi fii ertat de noi şi de Dumnezeu, şi iară ne vom aduna la judeţ cu tine. Iară Filip vraciul spintecă o măşcoe de vie ...

Cumpărat de la Alb. Zwiebel la 3 aprilie 1915.

160 × 185.

Ms. BAR 1629

1756 — Moldova

Ff. 2^{r}—49^{v}

f. 2^{r} : *Inc.* : Într-acea vreme mearsă agiutor lui Darie Împăratul ... Eghipetul ... şi ave Filipu crăiiasă pre anume Olimbiiada şi era foarte frumoasă şi feciori nu făce ...

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f. 49^{v}: Sfîrşitul Alixăndriei: această Alixăndrie am făcut-o eu, Ioniţă copil; să se ştie la leat 1756 martie dni<?>.

Ms. are 70 ff. Mai conţine la f. 68^{v}: *cugetări*, iar la ff. 69^{v}—70^{r}: *Cîntecul pustiei*. F. 63^{v}: Aceste stihuri sînt scrise de mine, Ioniţi Popa, întru <în>tîe domnie a măriei sale Costandin voevod, la anii de la Hs. 1778. La f. 70^{r}: Ioniţă Popa 1789. V. şi *Copişti* ... p. 131.

Donaţie Dr.G. Popovici în 1902.

185 × 225. Scriere neîngrijită. F.22^{v} — inversată.

Ms. BAR 1702

Sec. XVIII (mijloc)

Ff. 1^{r}—124^{r}

f. 1^{r}: *Viiaţa marelui împărat Alexandru de la Machedoniia.* Iar cursul anilor din ceputul lumii de la Adam pînă atunce era 8200 <*sic*> de ani.
f. 5^{v}: Începui de naşterea lui Alexandru; f. 9^{v}: Pentru născutul calului lui Alexandru; f. 16^{v}: Pentru începutul împărăţiei lui Alexandru, împăratul a toată lume, ce l-au rădicat Dumnezeu; f. 18^{r}: Începutul pentru Darie împărat; f. 21^{v}: Începutul pentru războaiele lui Alexandru împărat; f. 22^{r}: Într-acea vreme rădică Dumnezeu împărat pre Alexandru Machedon; f. 31^{r}: Şi de acolea să întoarsă Alexandru la lume; f. 37^{r}: Şi de acolea purceasă Alexandru la Eghipet la cetatea lui Nehtinav împărat; f. 46^{v}: Alexandru de acolea purceasă la Vavilon şi s-au apropiat de dînsul; f. 48^{r}: Darie auzi că i-au luat Alexandru Vavilonul şi să umplu de jale mare; f. 52^{v}: Alexandru văzu într-aceea noapte pre Ierimie prooroc în vis; f. 64^{v}: Şi deşchisără vistieriile lui Darie împărat; f. 66^{r}: Începuiu a scrie de reale pustii; f. 73^{v}: Şi de acolea purceasă şi mearsă şi agiunsă la o ţară cu de alt feliu de oameni; f. 98^{r}: Alexandru purceasă de acolea spre Erimintie împărat; f. 98^{v}: Şi să apropiară munţii unul de altul, numai de 12 coţi nu s-au împreunat;
f. 124^{r}: *Des.:* Iar Adigon fu împărat Rîmului şi au fost patru împăraţi peste pravoslavnica toată lumea.
Богъ нашемъ слава и держава во вѣкы. Amin.

Ms are 146 ff. Mai conţine: *Istoria Troadei (v.-)*: f. 125^{r}—147^{v}.

---

f. 124^{r}: De pe izvod ce am găsit am scris. Costandi<n> Chiricea. cop. int.: 1702. De cînd s-au dus muscalii de la ţara Moldovii, şi au rămas domn în ţara Moldovii, măria sa Gligo<rie> Ghica vodă <*anul greşit*>.

Din biblioteca mitropolitului Moldovei şi Sucevei, Iosif Naniescu, dăruită Academiei Române în 1884. (v. ştampila — f. 146^{v}).

150 × 225. Leg. orig. ornamentată.
V. *Copişti* ..., p. 25.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. BAR 3521

Sec. XVIII (a doua jumătate) Moldova (?)

Ff. 1r–85v

f. 1r : Începui a scrie, cu vrere lui Dumnezeu, *Lucrurile marelui împărat Alixandru de la Machedonie din cetatea Felipusului*, cum au luat lumea toată şi cîte războe au pătut ‹*sic*› cu toţ împăraţii lumii şi cu toate dehăniile de pre lume şi pre toate le-au bătut Alixandru şi fu împărat preste toţ împăraţii lumii.

f. 85v : *Des.* : ... şi zise Alicsandru : Proclet să fie cela ce hrăneşte ucigătoriul de oamen‹i› şi curva în cas‹ă› şi vînzător‹ul› de cetat‹e› şi iară ...

---

f. 67r : Aceast‹ă› cart‹e› de istorii esti părin‹t›asc‹ă ? ›. Caracaş.

f. 84v : ‹*aceeaşi mînă ca mai sus*› : 1778. ‹*cf. ms. BAR* **1264**›.

f. 53r : *Iscălitură* : Caraz ‹ ? › Dumitru ‹ ? ›.

f. 1r : *Ştampilă* : Donaţia Gr. Tocilescu.
Doc. răm. de la Gr. Tocilescu. Dăruite Academiei Române. Facultatea de Litere Bucureşti, şed. 5 martie 1910.

150 × 200. Desene : ff. 1r, 4v, 13v (Alexandru cl‹n›d s-au pus împărat în scaunul tătîne-său cu sfetnicii lui şade la sfat), 21v (Antii ; ‹Atena›), 24r (... şi acolo află nişte oameni cu obraz‹ă›le de om şi cu trupul de şarpe), 24r (... şi era acolo nişte pasări cu obrazele de mueri), 32r (Alecsandru împăr‹a›t ; Ne‹tina›v împăr‹a›t), 37r (Vavilon), 45r (... şi-l ajunsără doi boeri ai lui pre nume Candarcurs şi Răzvan şi-l lovir‹ă› amîndoi cu sulițele şi căzu Darie dupre cal jos), 47v (... şi zise : Spînzuraţi-i. *leg.* : Candarcus, Răzvan), 53v (... şi ajunse la o ţară cu oamen‹i› cu 6 picioare şi cu 6 mîini ; *în desen apar cu 4 mîini şi 4 picioare*), 55r (Alec‹sandru›, Ivant), 58r (... şi zidi stîlp de piatră şi-l polii cu auru şi să scrise Alicsandru în stîlp), 59r (... iar un peşte mare sări şi şupi ‹ ? › la Alecsandru să-l mănînce), 59v (Trage bine la ţîntă ; ... şi în ce da cu săgeata, nu greşa), 60v (... şi ‹a›junse la o ţară cu nişte oamen‹i› cu un picior şi cu o mîn‹ă› şi cu un ochi şi cu coada de oae).
Leg. orig. Ornamente : ff.2v, 7r, 8v, 9r etc. Num. orig. a filelor, corespunzătoare celei făcute de bibliotecă.

Ms. BAR 1303

Sec. XVIII (a doua jumătate)

Ff. 1r–120v

f. 1r : */Alexandria/*.
Acefal. Inc. : ... pre tocmeli şi născu ‹co›con şi Nethinav îl luo în braţă.

f. 5v : Început de‹s›pre calul lui Alexandru.

f. 16r : Început de Darie împărat.

f. 20r : Început de războiul lui Alixandru Machedon.

f. 58v : Început de la al doilea război.

f. 79r : Început despre războiul lui Por împărat.

Din fondul Tache Anastasiu.
Cumpărat de la văduva prof. Iosif Fleischer din Suceava, la 6/19 iulie 1900.

---

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. mai conţine : rugăciuni, *Legenda Duminecii*, *Alfavita cea sufletească*, stihoslovii. *CM*, IV, p. 501.

Ms. BAR 3093

1776 Transilvania

Ff. 92r—144r

f. 92r : *Povestirea împăratului Alecsandru de Machedonia.*

Ms. are 153 ff. Mai conţine :

f. 1r : Cartea judecăţii acelui bine credinciosului împăratului Constantin Iusti‹ni›an al greacilor. ‹Urmează, fără titlu, cîteva părţi din *Pravila* lui Ştefan al sîrbilor›.

f. 56r : Întrebări şi răspunsuri filosofeşti şi proroceşti cînd s-au întrăbat împăratul Leont cu dascali şi cu filosofi.

f. 68v : Adăogai încăş şi aceste întrebări filosofeşti.

f. 74v : Pilde filosofeşti de învăţătură la tot omu.

f. 78v : Pintru mînie.
f. 79r : Pintru curvie.
f. 79v : Pintru năsaţiu.
f. 80r : Pintru omu ce să arată că iaste bun.
Pintru post.
f. 80v : Pintru lăcomie.
Pintru răbdare.
f. 81r : Pintru mueri.
f. 81v : Pintru rîndul curteniei.
f. 82r : Pintru netocmeală.
f. 82v : Pintru socotinţă.
Pintru trufie.
f. 83r : Pintru hicleşug.
f. 83v : Pintru înşălătură.
f. 84r : Pintru judecători.
f. 84v : Pintru nemilostenie.
f. 85v : Pintru scumpete.
f. 86v : Pintru răsfăţar‹e›.
f. 87r : Pentru cel ce laudă.
f. 87v : Pintru milostenie.
f. 88v : Pilde pintru omul leneş.
f. 89r : Pintru toate faptele rele ce le face omul pe ascuns.

ff. 92r—144r : ‹*v. supra*›.

f. 144v : Pintru leacuri arată.

f. 153r-v : Cîntarea lui Iancu ‹*alf. de tranziţie*› : Astăzi cu bucurie/ Românilor veniţi.

---

f. 91r : Sfîrşitu-s-au deplin această sfîntă carte cu ostăninţa mea celui mai înlăuntru nume, iar mai mult cu ajutoriul lui Dumnezeu, la anul 1776, în luna lui octomvrie, în 10 zile.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

ff. 88ᵛ—89ʳ : Dimitri Teodorovici.
Teresca To‹do›rovici.
f. 123ʳ : Gheorghie Petrovici.
f. nenum. ant.: Scris-am eu, Nicolae Popovici de la ... cu mînă de ţerînă, mîna va putrezi şi scrisoarea va trăi.
f. 3ʳ : Constantin Subovi — protopresviter.
f. 62ʳ : Diacon Lăpăd‹a›t.
f. nenum. ant. : Aduse de Regina Popovits lui Dmn. Ionasiu 1857. Luna febr. in Fabriens.
Infandum Regina Joanni jubes renovare dolorem.
f. nenum. post. : ‹*lat.*› Nicolae Popescul, păstori sufletesc, locuitoriu în Buziaş.
Cumpărat de la d.L. Tempea, la 24 Octombre 1905.

175 × 220. Num. orig. a colilor şi filelor. Desene : f.68ᵛ, 74ᵛ, 92ʳ, 150ᵛ.

Ms. BAR 4104

1777 Moldova

Ff. 1ᵛ—48ᵛ

f. 4ʳ : Întru acee vreme împărăţiia la Indie Pori împărat şi la Persida împărăţie Darie împărat.
f. 4ᵛ : Pentru purcesul lui Darie împărat cu crai şi cu oştile asupra lui Nehteneav împărat.
Între ff. 41ᵛ—42ʳ trebuie intercalate ff. 1, 2 în această ordine: 2ʳ—2ᵛ—1ᵛ.

---

f. 48ᵛ : Şi am scris eu, Enachi, sin hagi Fragul ot Tighine, în dugheana dumi‹sale› giupănului Teodor Dorobăţi la le‹a›t 1777, septemvri‹e› 5 la Eşi am sfîrşit. ‹v. *Copişti* ..., p. 63›.

Ms. are 177 ff. Mai conţine :
ff. 49ʳ—53ᵛ : *Viaţa sfîntului mucenic Gheorghie.*
ff. 54ʳ—59ᵛ : *Mucenicia sfîntului Teodoru.*
ff. 60ʳ—64ᵛ : *Învăţătura la îngroparea dumnezeului nostru Is. Hs.*
f. 65ʳ : Cuvinte de folos care oricare creşten le va ceti şi care vor asculta, tuturora de folos le va fi (Omul în lume născînd / Să naşte gol şi plîngînd).
f. 65ᵛ : O, Neculae ferecite / Adu-ţ şi de mine aminte. Cîntecul lui Iosaf : O, prea frumoasă pustie / Priemeşte-mă întru a ta desiia ...
f. 66ʳ : Tu eşti lumina ce sfîntă.
O, prea milostivă maică / Tu spre ruga mea te pleacă.
f. 66ᵛ : Veniţ fraţilor să vă cînt / Ce me-am adus aminte în gînd.
f. 67ʳ : Preste tot ceasul mă îmbie dorul / Ca să-m grăescu către Domnul.
f. 68ᵛ : De vei vre să ştie bolnavul muri-va au scula-să-va.
f. 69ʳ : Carte a patru a lui doftor Simun Siriniuş de erbăriile lui. Cap. 88. Iarbă grasă.
‹Ciornă (zapis de învoială din 1808, aprilie, 4) ›.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

ff. 70r—77r: *Sindipa (v.-).*
ff. 77v—80r: *Întrebări şi răspunsuri. Inc.*: Cene fu proroc întîiu pre pămînt.
f. 79r: De unde fu luat lutul acela din care zidi Dumnezeu pre Adam.
f. 80r–v: *Pildă. Inc.*: Un om oarecarele să pogoră din Ierusalim în Erihon şi căzu în tîlhări de-l jefuiră şi-l rănir<ă>.
ff. 81r—94v: *Istoria Troadei (v.-).*
ff. 95r—97r: Uciderea lui Grigorie Ghica vodă.
ff. 97v—101r: *Archirie şi Anadan (v.-).*
f. 102r: Viaţa lui Ionichie cel Mare.
f. 112r: Viaţa lui Pavel mărturisitoriul.
f. 117r: Vezuha <*sic*> — aripa Satanii.
f. 118r: Crugurile lunii.
f. 118v: Descîntec: Lună luminată.
f. 119r: Pentru cînd muşcă pe om şarpele.
f. 121v: *Trepetnic*: Începutul pentru sămnele oamenilor cînd să arată.
f. 123r: Istorie lui Adam care şi noi ne ...
f. 123v: *Leacuri.*
f. 124v: Amon şi Fisoghie. *Inc.*: Spune la istorile Rîmului că împăratul Dionăsie au vrut să taie capul unăi mueri.
ff. 125r—126v: *Erotocrit. (v.-).*
f. 127r: Luna lui septemvrie: Muceniia sfîntului marelui mucenicu Efstafiia şi soţiei lui Theopista şi copiii lor Agapie şi Theopis.
f. 136r: Pre cuviosul părint<e>le nostru Alexi, omul lui Dumnezeu; luna lui mart în 17 zile.
f. 141v: Istoriia pentru un vătah de tîlhar<i>.
f. 143r: Altă istoriia pentru o giupîneasă ce au născut un pruncu negru ca de harap.
f. 151r: Cuvînt de pază sufletească la luna maiu 5 zile, la prologar, list 122.
f. 166r: Cuvînt despre post şi patimi.
f. 172r: Întrebări şi răspunsuri. *Inc.*: Ce zice cucoşul cînd cîntă.
f. 172v: Ce iaste vlăd<i>ca?
F. 176 urma la legat după 171v.

---

f. 64v: Şi am scris eu, Agapie la leat 1783 oc<tomvrie> 13.
f. 69v: Agapie Ioan. 1783, avg<ust> 14 am făcut această floare.
f. 70r: 1785, fev<ruarie>13.
f. 80v: Şi am scris eu, Agapie sin Ioan ot Chisinov (?) le<a>t 1784.
f. 94v: Şi am scris eu, Ienachi sin hagi Fragul ot Tighine în dughiana dumisale giupînul Theodor Dorăbăţ la le<a>t 1777, avgust 11 am sfîrşit.
f. 94v: 1783, marte 15.
f. 101v: Aceast<ă> cărte mii-a-o daruit căpit<an> Vasil ot trugul Iaşului în vrem<e> pre înălţatului domn Costantin Alexandru Epsilant voevoda letu 1800, iuni 10.
f. 176r: Să s<ă>ştie de cî<n>d am cetit pi această carte ... la le<a>t 1802, eu, preutul Vasile sin Roşca. Pentru minunile care am văzut şi m-am minunat şi cine va mai ceti şi pre mine va pomeni ...

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f. nenum. I : Această carte easti a lui Mă‹r›gărit. 1812.
f. 1^{r} : Această carte easte a lui Mă‹r›găriti. Caracşa Olu 1812.
f. 95^{r} : *Însemnare din 1826.*
f. 101^{r} : Eu am făcut ace‹a›st‹ă› storie cu mîna me şi am scăris ‹*sic*› anume Petre Caracaş. 1825 martie (?) 25. Iaaşi.
f. nenum. I : Cumpărat de la Alb. Zwiebel la 18 ianuarie 1912.

215 × 275. Frontispicii, desene : ff.1^{r}, 4^{v}, 5^{v}, 26^{r}, 48^{v}, 69^{v}, 70^{r}, 77^{v}, 81^{r}, 93^{v}, 94^{v}, 97^{r} (Uciderea lui Grigore Ghica vodă : 1777), 125^{r}. Num. orig. cu arabe.

Ms. BAR 1296

1781 Moldova

Ff. 1^{r}–110^{v}

f. 1^{r}: *Alexandrie.* Aice am scris pentru împărăţie lui Alexandru Machidon, din Hronograf scris pe scurt ş‹i› pre puţin, însă numai ca să s‹ă› ştii cum că iaste [că-i] a[r]devărat pisaniia sa şi adevărat au făcut multe vitejii în toat‹ă› lume, iar nu cum fac ‹*sic*› unii că sint basne, ci adevărat acela chiiar zice şi faci minciuna lui bună şi pes[c]aniile împăraţilor şi al sfinţilor mincinoase, de vremi ce-l învaţă diiavolul, tată-său. Cap. 63.
f. 6^{v}: Venire lui Filip, craiul Machedonie.
f. 9^{v}: Pentru Ducepal a lui Alixandru.
f. 11^{r}: Aice ş-au ispitit Alexandru norocul.
f. 15^{r}: Aice au încoronat pre Alicsandru, de l-au făcut împărat a toată lume. Sfatul filosofilor.
f. 16^{v}: Aice au scris Darie la machedonen‹i›, la boerii ţării.
f. 21^{r}: Cînd miarsă Alicsandru la Solon cetate. Războiul al 3‹-lea›. Cap 8.
f. 22^{r}: Cînd au mer[ă]su Alicsandru la Afisna cetate. Războiul al 4‹-lea›. Cap 9, glava 15.
f. 26^{v}: Războiul al 5‹-lea›. Cap 17, glav‹a› 30.
f. 29^{v}: Războiul al 10‹-lea›, că l-au făcut la ţar‹ă› cerşilor. Cap 31, glava 40. Aice au bătut ţara Cerşi.
f. 33^{v}: Cînd au mers Alecsandru la Persida, la hotarul lui Darie împărat. Cap 35, glava 49.
f. 33^{v}: Cînd scris‹ă› Darie la Ierusalim şi toate cetăţile lui.
f. 36^{v}: Războiul al 34‹-lea›. Cap 43. Cînd au bătut Eghipetul lui Nehtinav împărat.
f. 39^{r}: Cînd venir‹ă› vestitor‹i› de la Darie împărat. Războiul al 35‹-lea›.
f. 41^{r}: Cînd au trimis Darie sol la Alicsan‹d›ru împărat. Cap. 36
f. 45^{r}: Cînd au mersi ‹*sic*› Alicsandru la Vavilon. Războiul al 38‹-lea›. Cap 49.
f. 46^{v}: Cînd auzi Darie că au luoat Alecsandru şi Vavilonul. Războiul 38. Cap 50.
f. 50^{v}: Cînd au scris Darie, ace‹l› rî‹n›d, carte la Alexandro împărat. Războiul al 38‹-lea›. Cap 51 Scriind aşa ...

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f. 51^{v}: Cînd au mers Alecsandru sol la Dari ‹e› împărat şi nu l-au cunoscut. Cap 52.

f. 57^{v}: Cînd scrisă Darie împărat la Pori împărat. Războiul al 39‹-lea›. Cap 53.

f. 65^{v}: Cînd au bătut Alecsandru pre Crit împărat. Războiul al 40‹-lea›. Cap 54.

f. 66^{r}: Aice au purces Alicsandru la rai.

f. 73^{r}: Aice au agiuns Alicsandru la rai. Cap 56.

f. 81^{r-v}: Cînd au scris Alecsandru carte la mumă-sa şi la Aristotel dascal. Cap 60. Scriind aşa ...

f. 81^{v}: Cînd au scris Pori oştile lui. Războiul 50. Cap 60. Războiul lui Por împărat.

f. 83^{v}: Cînd au venit Filon de la Persida ţară. Războiul 66. Cap 3.

f. 86^{v}: Cînd marsă Alecsandru la Indie cetate. Cap 59. Aice au întrat Alecsandru în Indie, cetat‹ea› lui Por împărat.

f. 87^{v}: Aice au făcut Alecsandru împărat război şi cu muerele, adică cu împărătesile. Ca‹p› 100. Războiul al 82‹lea›. Thalastrada împărătiasa.

f. 89^{v}: Cînd marsă Alecsandru spre Ivimitrie împărat. Războiul a‹l› 66‹-lea›. Cap 10.

f. 89^{v}: Cînd marsă Alecsandru spre amiiazăzi, spre li‹m›bile păgine. Cap 85. Bătae cu limbile cele păgîne.

f. 91^{r}: Pentru cetat‹ea› ci din ţara Mastrendon‹u›lui şi pentru curţile Candachiei Cleofile‹i› împărătesii[i].

f. 99^{r}: Aice au sfîrşit Alecsandru războaele [războaele] din toat‹ă› lume‹a›.

f. 105^{r}: Aice au otrăvit pre Alecsandru.

---

f. 109^{v}: Şi am scris şi eu, smeritul şi rivnitoriul de scripturi‹i› aceasta Alecsăndrie în şcoala Putni‹i›, în mănăstire ‹a› Putnii, în anii de la zidire ‹a› lumii 7289, iară de la Hristos 1781, eu mai micul între dascali Gheorghi dascal, fe[m]vrurie în 22.

Cumpărat de la văduva prof. Iosif Fleischer din Suceava, la 6/19 iulie 1900.

Ms. mai conţine fragmente escatologice, omilii, descîntec. *CM*, IV, p. 483—486. *Copişti* ... p. 78.

Ms. BAR 3372

1781 Ţara Românească

Ff. 12^{v}—113^{v}

f. 12^{v}: *Alexăndrie cu multe cuvinte de treabă spre folosul omului* s-au scris la văleat 1781.

f. 13^{r-v}: Cu vrearea lui Dumnezeu începui a scrie de împărăţia lui Alexandru împărat.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Viiaţa şi războaele ale marelui împărat Alexandru ce au fost la Machedonie de la Filip. Iară apoi cum au luat toată lumea şi cîte războae au făcut cu împăraţi mari şi cu toate limbile de pre faţa a tot pămîntul şi cu alte dihanii sălbatece prin piustietăţi. Şi fu împărat a tot pămîntul de la răsărit pînă la apus.

f. 18^{v}: Aicea însemnează de naşterea lui Alexandru.
f. 21^{v}: Aicea însemnează pentru Ducipal, calul lui Alexandru, cum s-au născut.
f. 26^{v}: Alexandru stătu împărat în scaunul tătîne-său Filip, la Machedonie.
f. 30^{v}: În vremea aceaia rîdică Dumnezeu pre Alexandru împărat.
f. 36^{r}: Alexandru de acolea purcease spre ţara ceşilor ‹?› spre amiază noapte.
f. 58^{v}: Începui a scrie de alte împărăţii.
f. 70^{r}: Şi de acolea să întoarsă Alexandru pe apa Eufratului la lume.
f. 75^{v}: Începui a scrie de războaiele lui Por împărat al Indiei.
f. 77^{v}: Întîiul război ce făcu Alexandru cu Por împărat.
f. 84^{r}: Începui de alte împărăţii muereşti.
f. 88^{v}: Începui de alte împărăţii.
f. 105^{r}: Şi după aceea sosi şi Olimbiiada de la Machedonie.
f. 106^{v}: Începui a scrie de moartea lui Alexandru şi de otrava ce bău din ‹mîna› slujitorilor lui.
f. 114^{r}: Iar după Alexandru puseră pre Ptolomei împărat preste toţi împăraţii.

Ms. are 221 ff. Mai conţine :
ff. 2^{r}—4^{v}: *Versuri cu caracter social (Tînguirea iepurelui).*
ff. 4^{v}—6^{r}: *Poricologos* ‹*v-*›.
f. 6^{r}: *Istoria Ţării Româneşti la 1769* (Săracă Ţară Românească ...).
f. 9^{r}: Această istoriia am scris eu, Nicolae Ungurean, şi cine va citi mă va pomeni pănă cînd scrisoarea va fi.
ff. 9^{v}—11^{v}: *Însemnări gospodăreşti din 1781, 1793, o notă despre botezarea unui neamţ cu numele de Afanasie, versuri populare (Ilencuţa şi turcii).*
f. 12^{r}: *Versuri* (Frunza verde de lipan / Sărace Stanciu Găman ...).
ff. 12^{v}—113^{v}: *v. supra-Alexandrie.*
ff. 114^{v}—221^{v}: *Esopie* ‹*v-*›.
f. 10^{v}: Leata 1793 ianuarie 18 ... Gheorghi ‹?›. În această să să ştie precum s-au născut un copil faţă ‹?› cu două capete şi cu patru mîine şi cu patru picere şi cu patru ochi şi la pîntece lipit şi l-au văzut toţi oameni den oraşu şi vlădica Mateia, mitropolitul de la Tîrnovo, şi cu toţi oameni lui ce-i avea pe lîngă el şi-au dat voie şe-a-şi botezat ; după acestea au trăit zece zile ... ‹?›... şi pentru acestea am semnat eu, Gunca ‹?›, feciorul lui moş Nicolae din mahala ...‹?›... de hramul Demetrie; cine [cine] va ceti să pomenească.
f. 9^{v}: S-a scris la leat 1805 în luna lui dechembrie în 6 zile.
f. 11^{r}: ‹*lat*› Papp nobilis de Transylvania.
f. 197^{v}: Să se ştie precum m-am alcă ‹tu›it cu parintele Dinu de la anul 1820.

160 × 225. Num. orig. a colilor cu chirilice, iar a filelor cu arabe. Desene : ff. 12^{v}, 13^{r}.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. BAR 3391

1782 Moldova

Ff. 9r—51r

[Alixăndria lui Alixandru Machidon, toat<ă>]

Acefal. Inc. f. 9r: ... împărat al împăr<ă>ţii tale. Şi noi să dăm haragi şi să fim supt mâna împăr<ă>ţii tale. Şi trimes<ă>ră sol la marele Dariie împărat < conform num. orig. lipseşte 1 f.>.

Ms. are 430 ff. Mai conţine:

f. 1r–v: *Însemnări ale lui Gr. Creţu.*

f. 4v: *Fragment Rojdanic.* Naşterea pruncilor. Crug<u> luni<i>. Temelie.

ff. 5v—7v: Pinax adecă însămnare de cele ce s<ă> află într-această carte, scris cu mă<na> de preot<u>lui Radului ot Bog<dă>neşti.

ff. 9r—51r: *Alexandrie (v. supra).*

f. 51v: *Fragment de cronică rimată.* Sau facerea de voroave în stihuri pentru sfîrşitul cel cu urgie împărătească a răpăosatului domnu Grigorie Ghica voevod, carile s-au tîmplat la anii de la Hristos 1777, octomvrie 1.

ff. 52r—78r: *Sindipa (v.-).*

ff. 78v—79r: *Leacuri.* Doftorii cum învaţă aice. Pentru leacuri.

ff. 79v—229r: *Hronograf de la facerea lumii pînă la sfîrşitul celei de a doua şederi în scaunul patriarhiei de la Constantinopol a lui Dionisie (1491).*

Inc.: Început pentru strămoşul nostru Adam şi Eva, cum au tîlcuit sfinţii părinţi. Ce s<ă> cheam<ă> Adam, adec<ă> pămînt ...

Des.: Iar apoi au vrut şi au aşezat toat<ă> turma lui Hs. şi au făcut pace şi lineşte în 2 ani (1489—1491) şi apoi iar s-au prostit de bună voia. Şi s-au pus alt în loc. Şi de aice mai sînt multe împărăţii turceşti, dar sînt tot mai mici lucruri, mai scurte, mai odihnite.

ff. 229v—289r: De aice să încep cîte minuni au făcut împărat nostru Domnul Is. Hs. şi cu precurata sa maică la cei ce au stătut cu credinţă.

Textul Minunilor Precistei şi ale lui Is. Hs. începe la f. 238r: Istoriia pentru un vătav de tîlhari. *Între ff. 229a—238r se află:* Muncenie sfîntului marelui mucenic Ethătafie *<sic pt. Evstafie>* Plachida, noul Iov, *iar între ff. 254r—260r, o predică religioasă*: Cuvînt de polză sufletească *şi Viaţa sf. Alexie:* Pentru cuviosul părintele nostru Alexie, omul lui Dumnezău.

ff. 289r—296v: Cazanie în Sfînta şi Mare Vineri a Paştilor, pentru patimile împărat<u>lui Isus.

f. 296v: *Răvaş de friguri (în slavonă):* De friguri să <s>crii pe hîrtie. Cesuri răle, care să nu s<ă> facă început sau cale depărtat<ă>. Aceste zile le-au arătat Dumnezău lui Moisă şi lui Efrim în lege veche.

ff. 297r—334r: Pilde filosofeşti dup<ă> limba grecească tălmăcite rom<â>neşte.

ff. 334v—337r: *Întrebări şi răspunsuri.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Inc.: În‹trebare›: Cine au fost proroc întîiu pe lume?
f. 335^{r}: Întrebare lui Ezimir eretic cu filosof Panaite.
f. 337^{r}: Întrebare din ce s‹ă› zămisleşte omul?

ff. 337^{v}—338^{r}: *Leacuri.* Pentru oamenii cii legaţi. Pentru dideochiul copiilor. De putoare de gură. Pentru limbrici. Pentru omul care să chiş‹ă› sînge. Pentru omul carele are venin. Pentru omul care nu pre aude. Pentru cînd plînge copilul mic mult. Pentru pecingeni. Pentru chelbe de cap.

f. 338^{r}: *Şaradă.* Cum au zis fetele lui Lot fiilor lor.

ff. 339^{r}—340^{r}: Întrebări şi răspunsuri ca s‹ă› cread‹ă› că au muncit pe Mesie cel adev‹ă›rat.

f. 340^{r-v}: 72 de nume a Domnului Nostru Is. Hs.
: Alte 72 de nume ale Precistii.

ff. 340^{v}—348^{v}: /*Taina Liturghii*/ Cînd au stricat Amfilog împărat cetate Ierusalim‹u›lui cu poronca lui Amurat împărat.

ff. 348^{v}—350^{r}: *Pilde moral-religioase.* O jitie pentru suflet păcătos mergînd la iad. Altă jitiia pentru mărturisaniia.

ff. 350^{r}—351^{r}: Molifta care să adormi cu dînsa.

ff. 351^{r}—355^{v}: *Versuri religioase.* Cîntecu călugărescu în verşuri: Tu eşti lumin‹ă› pre sfînt‹ă› ...; Cîntecu în verşuri spre slava troiţii: Slavă să aibă neîncetat ...; Cuvinte în verşiuri pentru strămoşul nostru Adam: Veniţ‹i› toţ‹i› cei din Adam ...

ff. 355^{v}—361^{r}: *Archirie şi Anadan* ‹*v.* -›.

ff. 361^{v}—362^{v}: /Învăţături de multe feliuri/. *Inc.*: Cînd ţi-i voe să faci din vinu albu, roşu ...

ff. 362^{v}—371^{v}: *Esopie* ‹*v.* -›.

f. 371^{r}: *Pildă morală cu un împărat şi grădinarul său.*

f. 372^{r-v}: *Text cu conţinut apocaliptic.* /Pentru muncele de lume de aiuri cum sînt/. *Inc.*: Un om avîndu-şi viiaţ‹ă› curat‹ă› şi toate păcatele lui mărturisite ...

ff. 372^{v}—373^{v}: Aceste le-am scos din Pravila ce mare ... *Inc.*: Bărbatul cu muerea o spiţă să socotescu că sînt ...

ff. 374^{v}—379^{v}: *Zodiia bărbătească* cum arată aice.
Zodii scoas‹e› di pe greciie pe moldovenie pe 12 luni. Cine la ce zodiia s-au născut în luna aceia cum arată.
f. 379^{r}: *Zodiile fămeiaşti* cum le arată. *Incomplet. Des.*: ... şi cînd să va bolnăvi să fac‹ă› lăturghiia sfintei Sfeclii şi alte sfinte rugăciune a pre sfintei născătorii de Dumnezeu şi cu unt din candel‹ă› să s‹ă› ungă şi-i va trece.

ff. 382^{r}—393^{r}: /Cărindariu adec‹ă› arătarea anilor./ Partea a patra. De cunoscut vremile înainte viitoare. *Inc.*: Pe aceste veleturi acestor ani stăpîneşte planeta lunii care are acest semnu ...

ff. 393^{r}—417^{v}: Început cum este toate ţările în lume toat‹ă›. *Descriere geografică a ţărilor din Europa, Asia şi Africa.*

ff. 417^{v}—422^{v}: De aice lăsaiu şi eu, ‹i›er‹o›monah Rafail, învăţătur‹ă› fiilor mei, lui Iordache şi lui Ştefan şi de or urma învăţ‹ă›turii mele n-or greşi, de le sluji minte şi năr‹av›ul bine/ şi de s-or sili să urmez‹e› ori ei, ori alţii, n-or greşi, avînd şi frica lui Dumnezeu şi rug‹ă›ciune‹a› să n-o păr‹ă›sească şi biserica. *Inc.*: La stăpîn să slujască bine şi cu dreptate ...

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

ff. 423^{r}—425^{r}: *Povestiri moralizatoare, exemple, maxime.* / Alte basne sînt de aice. / Pi‹l›d‹e› filosofeşti foarte fromoas‹e› şi de folos celor ce vo‹r› ceti.

ff. 425^{r}—426^{r}: *Fragment de cronică rimată.* Stihiri asupra răposatului peririi lu Bogdan Manolache vel vornec i lui Ioniţe Cuza bi‹v› vel sto‹lnec›, care au perit de sabiia în zilele mării sale Costantin Dimitrie Moruz v‹oe›vod. 1778, avgust 18.
Inc.: O, ce groznică tîmplare ...
Des: Arată pe Bălănescul / ‹Mărtu›risindu-să că-i viclean / Arată şi pe Bogdan ...

---

f.51^{r}: Anul dela Hristos 1782, luna fevr‹uarie› 12.

f.78^{r}: Aceste ce scriu aice s-au scris de mine, robul lui Dumnezeu, erei Radul, 1785, iuli‹e› 4.

f.334^{r}: Sfîrşit pildelor. Eu, preut Radul sin preutului Ivtime ot Bră‹t?›ila am scris.

f.361^{r}: Am scris eu, ierămonah Rafail sin preotului Iftime.

f.239^{v}: Ierămonah Rafail sin erei Ivtime am scris această carte să rămăe copiilor mei, lui Iordache şi Ştefan.

f.89^{v}: ‹*după pasajul despre Lot*›: Am scris şi noi aice, dar adevărul nu-l ştim.

f.51^{v}: Însămnat-am eu, Ştefan, carte, ap‹rilie› 30, l‹eat› 1792.

f.312^{r}: Ştefan, lu‹na› mart‹ie› 9. *Acelaşi semnează, în 1792, la f. 281^{v}.*

f.7^{v}: Am cetit eu spus f‹o›arte frumo‹a›s‹ă› carte aceasta.

f.5^{r}: Cu plecăciune mă închin şi sărut cins‹ti›ta măna părintelui Avram. Această sfîntă carte am cetit şi am înţăles şi este spre înţelesu. 1823, mart‹ie› 2.

ff.1^{v}, 2^{r} etc.: *Însemnări ale lui Gr. Creţu în posesia căruia a fost manuscrisul:*

cop. ant. int.: Cumpărată de Dl. Cantoniari, zugrav de la V. a Fanaragiţei din Roman, pre la 1881—2.
Este dinainte de 1819; vezi sfîrşitul tablei de materii. Cuprinsul: Alexandria, Sindipa, Isopia (cu 48 de fabule), Hronograful, istorii, minuni şi cîntece călugăreşti, un cărindariu, geografie, unde se vorbeşte şi de ţările româneşti. Pentru data 1782 vezi f.44 retro şi verso ‹*sic. Gr. Creţu foloseşte num. copistului*› unde să spune că scriitoriul necunoscut e şi autoriul poeziei lui Ghica vodă ‹*v.f.51^{v}*: S-au alcătuit de mine / ce‹l› necunoscut de nime / carile trăiesc pe lume / şi mă aflu fără nume...›. La urmă e şi poezia boerilor Bogdan şi Cuza. La f. 71, ca şi la începutul Pinaxului se vede iscălit erei Radul 1785. La foaia 234, 350^{v}, 356^{r} şi 414^{v} se vede însemnat Rafail monah. ‹*şters:* 369^{v} sus şi începutul pinaxului›.

f.1^{v}: Bogna e o locuinţă izolată în jud. Roman numai după Frunzerea ‹Frunzescu›. Cel ce scrie sfîrşitul *Alexandriei* pune *ea* în loc de *e*, ca şi la urma cuvintelor *î* în loc de *ă*. Sînt sate cu numele Bogdăneşti în ţ. Suceava, Bacău (2, din care unul în plasa Bistriţa de Sus, de răzeşi), Tutova şi Fălciu (v. „Buciumul Român"). În Bucovina nu e.
Scriitoriul al doilea care trebuie să fi trăit pe la 1762 şi 1785

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

în Bogdăneşti îşi arată arta şi la f.39, 42, 131, 132, unde e de observat jos *ioo*, cf. 31, 163, 174, 249^{v}, 255^{r}, 260^{v}, 261^{v}, 262^{r} şi multe titluri şi iniţiale pînă la f.283, f.303^{v}, 310^{v}, 314a, 371b, 372. Să se mai controleze. La f. 44b, 267^{v}, 307 iscălit e Ştefan (1792). Nu e de crezut că scriitoriul II e Isache ierodiaconul episcopiei Rădăuţi ‹*însemn. marg.* Gr. Creţu : De unde l-am scos pe acesta? ›, deşi amîndoi întrebuinţează *ea* în loc de *e*, ci mai curînd e Iordache feciorul (care scrie cunoscut, ca şi tată-său necunoscut *ia*) mai mare al preutului Radu, căci el au putut ajuta tatălui său şi înainte de a se face călugăr şi după aceea. Ştefan, fiul al doilea scriea rău. Cine să fi scris f.118b de la un loc, 144b, 155b. s., 163b. s., 171. Dar cele cîteva rînduri de la 422. Se poate ca Iordachi să fi învăţat la o mănăstire, însă nefiind învăţat întrebuinţa *ea* şi unde nu trebuia? De pe la 250, presupusul mieu Iordache scrie şi titlurile cu roşu deschis, iar un altul (acela ar fi ierod. Isachi) cu roşu închis. Gr. Creţu.

f.5^{v} ‹privitor la numele preotului Radu din titlul Pinaxului› : Probabil numele mirenesc al mon. Rafail. Gr. Creţu.

160 × 230. Num. orig. cu chirilice. Frontispicii, iniţiale ornate : ff. 5^{v}, 51^{r}, 78^{r}, etc. Leg. orig. în lemn şi piele, cu ornamente. Ff. albe : 2^{v}—4^{r}, 8^{r-v}, 338^{v}, 380^{r}—381^{v}, 426^{v}—430^{v}.

Ms. BAR 5496

1782 Transilvania

Ff. 1^{r}—133^{v}

f.1^{r} : *Arătare despre marele Alexandru împărat.*

f.133^{v} : Celor ce să vor întîmpla a ceti această istorie a lui Alexandru marele împărat şi vor afla ceva greşăli în cuvinte sau în slove sau şi izvodul acesta nu să va lovi cu alte izvoade, să iarte şi să nu se prea grăbească a m‹ă› ponoslui, că precum am aflat aşa am şi scris : 1782.

Eu, popa Costandin Mihailovici, fiind diac şi lăcuitoriu acum în Sibiu ot leat 1781.

---

f.20^{v} : C‹ons›tan‹din›. ‹v. *Copişti* ..., p. 153›.

Ms. are 142 ff. Mai conţine :

ff.134^{r}—140^{v} : Martie 31. Mucenicu Ipatie ... acela dintru sfinţi părintele nostru sfinţitului mucenic Ipatie, făcătoriu de minuni.

f.142^{r} : Versuri (... un crezător / Ca un mult pătimitor/). Fragment din *Arghir şi Elena* (Te visaş ‹*sic*› mişcînd din buze/O, prea drăgălaşe muză).

170 × 215. Num. orig. a colilor. Ff. deteriorate 1—3, 100.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. 27

Biblioteca „Astra"-Sibiu

1783 Transilvania

Ff. 1^{r}—126^{r}

f.1^{r}: Cu vrearea lui Dumnezeu începuiu a scrii *Viiaţa şi poveastea şi lucrul marelui împărat Alexandru dela Machedonie din Filipus cetate* cum luo lumea toată şi cîte războaie făcu ‹cu› toate dihaniile cîte făcu Dumnezeu pre pămînt şi au fost împărat a toată lumea ...

f.6^{v}: De aicea înainte să ne apucăm de naşterea lui Alexandru ...

f.10^{v}: Începuiu a scrii de calul lui Alixandru, Docipal, cum născu la Filip ...

f.17^{r}: Începuiu împărăţiia dintîiu a lui Alixandru Machidon ...

f.22^{v}: Începuiu războaele lui Alixandru de lume ...

f.25^{r}: Şi se duse solul în cetate.

f.28^{r-v}: Şi de acolea purceasă la Rîm, la Papa şi-ş luo oştile şi fură o sută de mii / de oameni.

f.32^{r}: Şi de acolea să întoarse iară la lume.

f.33^{r}: După aceaia nu să ştia unii cu alţii.

f.34^{r}: Şi acolea făcu Alixandru o cetate ... Tîmpinare.

f.35^{r}: Şi de acolea să întoarsă Alexandru şi mearse la Persida, spre Darie împărat.

f.38^{v}: Alexandru purceasă la Eghipet.

f.42^{r}: Darie trimisă soli şi cu carte la Alixandru şi scrie aşa.

f.49^{r}: Iară acolea era un fecior de boiariu, Anvis.

f.62^{v}: Şi deşchiseră vistieriile lui Darie.

f.64^{v}: Începuiu de împărăţiia de pustie.

f.70^{v}: Şi mai mearseră mai nainte şi ajunseră Ţara Cătcăunilor.

f.78^{v}—80^{r}: Alixandru mearse 10 (X) zile şi ajunse la o ţară cu oameni cu o mînă şi cu / un picior.

f.83^{r}: Poriu împărat strînse oştile şi toată putearea lui şi făcu căutare şi scrise.

f.85^{r}: Începuiu de războaele lui Poriu împărat.

f.91^{v}: Visteriia lui Poriu împărat.

f.92^{v}: Începuiu de împărăţiia muerească Amonzoneilor ‹*sic*›.

f.95^{v}: Alixandru să ridică de acolea la ţara Mersilomului.

f.97^{r}: Începuiu de alte împărăţii.

f.100^{v}: De aicea intră Alixandru în Iad.

f.108^{r-v}: Alixandru acolea făcu ospeaţe / mari şi să veseliră mult acolea şi spunea Alixandru ce au văzut în peşteră.

f.119^{v}: Alixandru mearsă cu mumă-să.

f.125^{v}: Şi după Alixandru puseră împărat pă Potolomei preste împăraţi.

Ms. are 129 ff. Mai conţine: ff.127^{r}—129^{r}: *fragmente rugăciuni, versuri* (Din tinereaţile meale vrăjmaşul mă ispiteşte ...; Acum ceasul mi-au venit / Şi lumea am părăsit ...; Întru în oraşu nu departe / Trei diiaci învăţa carte ...).

---

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.126^{r} : Lume înşelătoare şi deşartă cum mîngîi pre oameni şi apoi îi bagi de grab supt pămînt.
Această Alixandrie o am scris eu, popa Savva Popovici. 1783, martie 2.
f.97^{r} : 1783, martie 4. Язъ писахъ сiй, Попа Савва Поповичь.
Cop. ant. int. : Alisatiie lui Ionăşu Muţu di Răşinaru (v. şi f.1^{v}—2^{r}).
ff.7^{v}—13^{r} : Radu popii / I[n]onăşu o muritu / la anu 1783. Scris-au eu Ionăşu Muţu. Işea <?> Radulii popi I[n]onăşu / o muritu la anu / 1795 / I[n]onăşu a Radului popoi/ <I>onăşu de cînd s-o <însu>ratu cu / Flore Itodoi ot Tritueni / de anu 1782 / de cînd s-o <însu>ratu Itodoiu pînă acu.
ff.125^{v}—126^{r} : *alf. tranz.* Aceasta Alis<ăn>drie a lui Dan Omot <?>.

180 × 220. Leg. orig. în lemn şi piele cu ornamente. V. Mircea Avram, *Cartea românească manuscrisă*, p. 27—29.

Pt. ms. BAR **1155** din 1784, v. *CM.* IV, p. 215-221 şi *Anexa* **1**. Pt. ms. BAR. **1065** (cca. 1784), v. *CM.* IV, p. 21 şi *Anexa* **2**.

Ms. BAR 1572

Sec. XVIII (cca. 1785) Moldova

Ff. 1^{r}—33^{r}

Acefal. Lipsesc, după num. copist., 101 ff.Inc. :
f.1^{r} :... <ca> lul lui Poriu de cerbice şi-l trînti în pămînt, iar Poriu căzu de pre cal gios şi acolo muri.
f.33^{r} : Sfîrşitul Alexandriei.

Ms. are 90 ff. Mai conţine :
ff.37^{r}—90^{v} : Pentru luare prea slăvitei cetăţi a Ţarigradului.

f.39^{r} : Scrie 332 : an de cînd au luat turcul Ţarigrad.
f.34^{r} : Să să ştie de cînd am eşit de la şcoala dascălului Chiriac la anul 1811, de<che>mv<rie> 21 şi am întrat la isprăvă eşind la anul 1812 fevr. 8, în vremea prea înalt Escelenţie Sa Domnul Ghenaral Sfetnic de taină, sănator ... şi cavaler Vasilie Ivanovici ... Toader, iar fiind ispravnic.
f.34^{v} : Toader Ianachi, 1812, fevr. 10.
f.6^{r} : 1822.
Al<e>x<a>ndru 1697 *<cu aceeaşi cerneală ca şi* 1822>.
f.35^{r} : Această carti este rămasă de la părinţi şi găsindu-o am cetit-o din scoarţă în scoarţă şi m-am iscronorisit ... adică eu Vasile Buzilă.
Cette livre appartient a moi Vasile Bousila.
f.33^{r} : Machidon 1810 ... iunie<?> 12.
f.36^{v} : Să să ştie decînd am scris eu aice de la 1810, mart<ie> 12 zile.
Alexandru<?> Mateescu. 1820.
f.1^{r} : Creţescu Dionisie, fiu de preut din judeţul Iaşi *consideră că* : *<lat.>* Asta Alexandrie e scrisa în Moldova pre la 1785 (6). Ideile în general samenă cu ale Alexandriei tipărită. Schimbarea e în espresiuni, în şirulu fraselor şi în numeru, unele din avuţiile lui Poriu nu le mai numeră. Filigranul Alexandriei — un leu

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

sub un coronament şi avînd dedesupt literele F.L. — Luarea Ţarigradului literele M.R. La pagina 135 fac nişte note la anii 1811 etc. tinerii Toader şi Vasile Buzilă, cărora le-a rămas cartea de la părinţi. 137 b. sînt note de la 1816 (sau 1810) şi 1820.

140 × 195. Num. orig. cu chirilice şi arabe.

Ms. BAR 5558

1786 Ţara Românească

Ff. 1r—8v

Fără titlu. Inc. f.1r: ... la ţara Palistineai că acolo vrea să moa ... Alexandru aşteapta ceasul morţii. Iar într-o ... mearse un om şi zise: Împărate, găsit-am o comoară.

---

f.8v: Sfîrşit şi lui Dumnezeu mărire în veaci. Pisah Mantas *(cu litere greceşti)* dascalul ot Sfînta Vinere. Leat 1786, octomvrie, 20 s-au săvîrşit. <v. *Copişti* ..., p. 144>.

f.41r: Sfîrşit lui Dumnezeu laudă. S-au isprăvit în lună lui noem <vrie>, 8 zile şi am scris eu, Manta, log<ofăt> ot Sfînta Vineri, leat 1786.

Ms. are 113 ff. Mai conţine:

f.9r: *Apocalips. Inc.*: Obiceaiu au împăraţii blagosloviţi cre<şt>ini cînd vor să meargă la războiu întîiu trimite pre oamenii lor să meargă la cetăţile care vor să le bată pentru ca să arate oamenilor carii lăcuiasc înlăuntru să easă să-i întîmpine şi să-i priimească.

f.41v: De la Mîntuirea păcătoşilor partea a treaia din ceale mai presus de fire minuni ale prea sfintei stăpînii noastre născătoarei de Dumnezeu şi pururea fecioareai Marie, puţine oarecare scrisă de Agapie filosoful spre folosul de obşte.

f.113v: Minunea a 36-a. Pentru nespusa frumuseţe a pururea fecioareai care s-au învrednicit a o vedea un cliric cu bună cucernicie şi făcătoriu de bunătăţi.
Des.: ... o slaveasc pre dînsa care îm face atîta facere de bine şi nu numai lumina ochilor.

155 × 230. Num. orig.: ff.1r—41r, resp. 82—124. Între ff.10—11, lipsesc 2 ff. (cf. num. orig.) Ştampilă: ff.9r, 52r, 106r: Biblioteca Lt. colonel D. A. Pappasoglu.

Ms. BAR 1362

1786—1787 Ţara Românească

Ff. 79r—152v

f.79r: Cu vrerea lui Dumnezeu, începuiu a scrie de împărăţia lui Alexandru împărat, după cum să vede.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.79^{r}: Cu‹m› au luat toată lumea.
f.81^{v}: Cum născu Alexandru împărat Machedon.
f.83^{v}: Scriem acum dă calul lui Alexandru, Ducipal, cum născu.
f.89^{r}: Acum scriem dă Darie împărat.
f.91^{v}: Începuiu a scrie dă războiul lui Alexandru împărat.
f.115^{v}: De aici să începe dă alte împărăţii şi dă pustiiu.
f.128^{r}: Începuiu a scrie dă împărăţiia lui Por împărat, după cum să vede.
f.137^{r}: Începuiu a scrie dă alte împărăţii.
f.149^{v}: Am început a scrie acum dă moartea lui Alexandru împărat.

Ms. mai conţine *Halima* (*v.*-). *OM*, IV, p. 625.

Ms. BAR 4646

1788 Moldova

Ff. 3^{r}—150^{v}

f.3^{r}: Această Alexandrie s-au scris în zilele pre luminatului împărat Iosep şi a c‹hesaro› c‹răeştii› rîmlineşti împăraţii crai‹u›l Ghermanii, Bohemii, Dalmaţii, Croaţii, Slovonii, Galiţii, Duxul Toşcani, Hungarii. 1788, april 25.
f.3^{v}: Înştiinţare pentru ci să cade a citi Alexandri‹a›. Pentru ca să ştie adîncurile scripturilor şi ca să ştie cum au fost mai înainte şi cum trăe omini‹i› şi cum s-au bătut împăraţi în lume şi cîte războe au făcut în zilele lui Alisandru împărat şi cîte cetăţi sparsă şi cum au fost la rai şi s-au bătut cu ‹o›amini sălbatici şi cu toate gadinile şi jivinile şi pentru aceea să cade să ceteascâ; nu ca do‹a›ră iaste ceva de folosul sufletului oareşicare mî‹n›gîere, înse vă rog fraţilor, orice greşală veţi afla în cuvinte carile ve veţi întîmpla a citi aice întru această Alescăndrie ‹*sic*› a me, îndreptaţi cu duhul blîndeţilor şi mă ertaţi. Cap 65.
f.4^{r}: *Inc.:* Alexandru marile împărat şi împărat preste toţi împăraţi‹i› nu cu putere sa, ce cu voe şi cu putere lui Savaoth Dumnezeu din cer stătu împărat elinilor, carile să chiamă fecior iscusitei Olimbiiadii împărătesi, înse după cum spun istoriele nu făcut cu Felep crai, ce făcut cu Nehtinav, împărat de la Ighepet.

Partea aceasta, copiată probabil dintr-un cronograf este numită în colontitlu: Pisanie lu‹i› Alixandru şi Pisanie sau Alexandrie, *iar la f.6^{r}*: Cazanie lui Alexandru a toată lume.

f.6^{r}: Alexandrie scoase din istorie honografului cum fu Alexandru împărat a toată lume şi cum bătu pe toţi împăraţi şi toate ‹ji›gani‹i›le sălăbatici şi oameni sălăbatici.

Urmează textul cunoscut al Alexandriei.

Între ff.43^{v}—45^{r} este intercalat episodul întemeierii Moldovei: Şi pentru acei am scris şi eu smeritul din Litopisiţul lui Ştefan voi‹vo›d ca să să ştie cum au descălecat ţar‹a› Moldovi‹i› ca s‹ă› ştie cene a ceti în Alexandrie.

---

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.116^{r} : Eu, smeritul am scriis aceasta Alexandrie, să să ştie, eu Enachie. ‹*text criptografiat. v. Copişti* ..., p. 63›.
Aice s-au scriis tălac în filtă aceste slove ce să scriis mai sus filosofeşti.
f.110^{r} : Alexandr‹i›e. ‹*criptografiat*›.
f.124^{r} : Această Alexandrie este a me, Enachie. Să se ştie ‹?› ‹*text criptografiat*›.
f.108^{v} : 1789.
f.150^{v} : Sfîrşit şi lui Dumnezău s‹lavă› ‹laudă›? ‹*text criptografiat*›.
f.65^{v} : 1789 ‹*acelaşi an în mijlocul frontispiciilor : ff.71^{r}, 72^{v}*›.
f.153^{r} : Să să ştie cînd m-am născut eu, în anul ... ‹*şters*› fevruarie, 20. ‹*Însemnarea datează din anul 1831*›.

Ms. are 153 ff. Mai conţine :
ff.150^{v}—151^{v} : Verş cuvios pentru nunta ce s-au făcut în Cana Gali‹l›eii şi pentru minun‹ea› lui Hs.
f.152^{v} : *Sfaturi gospodăreşti.*

170 × 200. Frontispicii : ff.3^{r}, 34^{v} (Afina), 65^{v}, 66^{v}, 71^{r}, 72^{v}, 86^{v} (Ivantie împărat), 98^{v} (Aice s-au gătit Poriu de război), 108^{v}. Iniţiale ornate : ff.21^{v}, 86^{r}, 108^{v}. Num. orig. cu chirilice şi arabe. Cop. ant. int. : Dăruit de Protoereul D. Dan din Cernăuţi, şed. 25 Decem. 1920.

Ms. BAR 3512

1789 Moldova

Ff. 2^{r}—84^{v}

f.2^{r} : Învăţătura de pe altă carte. Începui a scrie de *Viaţa marelui împărat Alexandru Machidon de Filipa Grada.*
f.83^{v} : Pentru statul şi chipul lui Alecsandru împărat cum au fost : Acest împărat fost-au om nu pre mare de trup, frumos foarte la chip, albineţ la faţă, cu spruncenele negre, lungăreţ la obraz, cu barba rar‹ă› şi neagră, cu ochii mîngăioşi şi veseli, la nas nu pre mare, cuvios la toate. Statul cel dinlăuntru. Iară din fire lui era foarte groznic şi straşnic, nu că doar era om mînios sau altceva răutate, să aibă, ce pentru că ave dar de la Dumnezeu înfricoşat ; şi era
f.84^{r} : la cuvînt foarte dulce şi / vorba lui nemerit‹ă› şi eşit‹ă› dintru alte vorbe filosofeşti, după cum vedem scris şi în viiaţa lui ce răspunsuri da el celor ce-l întreba de vreun lucru ; şi întru alte lăcuri este amestecat el în multe cărţi şi cini dă va căuta, le va afla. La inima lui era foarte milostiv şi îndurat. Meşteşugul vitejiilor lui : Iară la război era foarte cumplit şi nici unde gîndie, el acolo se afla şi meşterşugos foarte la război, că multe împărăţii şi crăii şi cetăţi le-au luat numai cu meşteşugul ... că în faţă era numai sămnele împărăteşti, corturile şi stegurile şi altele, iară Alexandru era din dos ... cu toate acestea de n-ar fi fost voie lui Dumnezeu, nici Alexandru n-ar fi luat toată lumea ...

---

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.84^{r}: Iară cu toate aceste să dăm slavă lui Dumnezeu celui întru tot puternic că după începu<t> m-au ajutat milostivul şi înduratu Dumnezeu de am văzut şi sfîrşitu aceştii cărticeli.

f.84^{v}: Jaloba scriitoriului cătră cetitoriu.

Cine truda noastră a scriitoriului rău o priimeşte, cu bin<e> Dumnezeu îl dăruieşte.

De vreme că trupul slăbeşti de multa umezal<ă> a pămîntului, ochii să painjinescu de nenumărat<a> mulţime <a> slovelor, minte din cap începe a-m slăbi şi a se întuneca de multa frămîntătur<ă> a al<că>tuire<i> cuvintelor, drept aceea, fraţilor, care vă veţi întîmpla a ceti întru această Alexandrie, să ziceţ toţ: Dumnezeu să-l erti, că precum este cu neputinţă omului a nu păcătui, aşa şi scriitoriului a nu greşi, fiind mîinile de ţernă şi fire omenească slabă, ce lucru iscusit poate să facă şi să nu greşască. Această Alexandrie s-au scris de mine smeritul şi mai prostul şi mai neînvăţatul dintre dascalii aceştii părţi de lumea.

Tuturor plecat şi iubitori de toţi, Iordachi dascal, 1789, cel latinesc, 1789. S-au început ghenari<e> 25 şi au luat sfîrşit marti<e> 13 zile. Această Alexandrie s-a izvodit de pe o Alexandrie veche ce au fost în turnul cel mare de la Mînăstire Putna. Iordachi dască<lul>. <v. *Copişti* ..., p. 133>.

cop. post. int.: Această carte care şi Alexandrie să numeşte este a lui Andrei diiac. Au cumpărat de la mine mai gios iscălitu dre<p>t 5 lei bat<uţi?> şi am şi iscălit. Iordachi Dasc<ălul>.

Iordachi mai iscăleşte pe cop. ant. int., sub o rugăciune şi la ff.37^{r}, 57^{r}, 58^{v}, 68^{r}. Pe cop. ant. int. se mai află o însemnare familială din 1795, precum şi o însemnare a BAR privitoare la sursa ms-ului: Cumpărat de la Dr. Iliador Stripszky din Maramureş la 7 octomvrie 1909.

180 × 230. Num. orig. cu chirilice a filelor. Leg. orig. în lemn şi piele, cu ornamente. Iniţiale ornate: *ff.*2^{v}, 3^{v}, 4^{r-v} etc.

Ms. BAR 3170

1789 Transilvania

Ff. 3^{r}–86^{v}

f.3^{r}: *Poveste lui Alexandru.*

La f.106^{r} este: Indexul lucrurilor care să află într-această carte. *Indexul are următoarele subîmpărţiri*: Capul începerii, Glava *şi* Listul. *Ultimele două le reproducem cu arabe, între paranteze.*

Începere Alexăndriei. Glava I. List I.

Chiemă Olimbiada pre Nehtenav (2,7); Iară Filip chemă pre Aristotel (3,9); A scrie începuiu şi de calul lui Alexandru, de Ducipal (4, 11); Iar o dată marsă Alexandru furiş şi descuie grajdul (5, 11); Iar într-o zi auzi Alexandru de roata ostrovului (6, 12); Fili[li] pe, ce poate fi aceasta (7, 14); Iară Alexandru marsă cu oştile la o cetate (8, 14); De aice să începe

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

împărăţie lui Alexandru dintîiu (9, 15); Darie împărat auzi că au murit Filip împărat Machidon (10, 16); De aice purceasă cu oştile Alexandru la Solon (11, 20);
— *cap. 12 lipsă în ms. şi în Index.*
f.106^{v}: Alexandru purceasă de acole la Rîm şi făcu căutare (13, 24); Şi de acole să rădică Alexandru şi eşi la pustie (14, 26); Iară voivozi‹i› nu să ştie care pre unde au ieşit la lume (15, 28); Şi purceasă Alexandru cu oştile pre ţara Asiei (16, 29); Alexandru să întoarsă de-acole şi marsă la Persida (17,30); Şi începură a-i scoate daruri lui Alexandru (18, 32); Şi purceasă Alexandru cu oştile la Eghipet (19, 32;) Alexandru scrisă oştile (20, 34); Şi chemă Darie boerii şi-i întrebă de sfat (21, 36);
— *cap. 22—25 lipsă în ms. şi în Index.*
Darie scrisă carte la Poriu împărat la India (26, 45); Iar Darie fugie pre cîmpii Pe‹r›sidii (27, 46);
f.107^{r}: Şi zisă Darie: Aduceţi-mi pre fata me, Ruxanda (28, 48); Şi deşchisără vistieriile lui Darie împărat (29, 49); Alexandru stătu împărat turcilor (30, 50); Şi de-acole purceasă Alexandru cu oştile pre ţara lui Criş (31, 51); Şi de-acole purceasă spre răsărit (32, 51); Şi de-acole marsă 40 de zi‹le› şi agiunsă la ţara furnicilor (33, 51); Şi agiunsă la ţara piticilor (34, 51); Şi mai marsă înainte şi agiunsă la un cîmp şi era acole oase multe de oameni (35, 52); Şi agiunsără la o ţară bună şi frumoasă şi cu poame dulci (36, 53); Şi de-acole marsă 18 zile şi la o ţară cu oameni cu 6 picioare şi cu 6 mîni (37, 55);
f.107^{v}: Şi agiunsără la o ţar‹ă› cu omeni căpcăni (38, 55); Şi agiunsără unde lăcuia racii (39, 56); Şi mai marsă înainte 7 zi‹le› şi văzu un om legat de un munte (40, 56);
— *cap. 41 lipsă.*
Şi marsă la Ivan‹t› împărat (42, 56); Şi mai marsă pînă la raiu (43, 59); Şi marsă pînă agiunsă la un ezer şi marsă socaciul să spele un peşte uscat şi învie (44,59); Şi marsără la o pe‹şte›re întunecat‹ă› (45, 60); Şi agiunsără la oameni giumătate om, giumătate cal (46, 60); Şi marsă pînă la bes‹e›reca soarelui (47, 61); Şi marsă la oameni cu un picior şi cu o mînă şi cu coadă ca de oaie (48, 61); Iară Poriu împărat tremisă cărţi pre la limbile păgîne, la 24 de limbi (51, 66);
f. 108^{r}: Alexandru să rugă la Savaot Dumnezeu (52, 67);
— *cap. 53 şi 54 lipsă.*
Şi de-acole marsă Alexandru la Mersilom pre Evrem‹e›trie împărat (55, 70); Alexandru marsă la Cleofila (56, 72); Şi de-acole să întoarsă la Persida la Roxanda împărăteasa (57, 77); Cînd veni Aristotel de la Machidonie (59, 78); Cînd adusără un indian cu săgeata (60, 80); Cîndu-şi cerne‹a› turcul barba (61, 80); Iar într-o zi sta acole un boeri de-l chema Alexandru şi era grec (62, 80); Cînd adusără 3000 de tîlhari (63, 80); Zis‹ă› un om: Împărate, am o fată şi să mărită, agiută-mă cu zestre (64, 80); Şi dărui Alexandru pre Aristotel cu 100 000 de galbeni (65, 80);
f.108^{v}: Marsă un om şi zisă: Împărate, găsit-am o comoară (66, 81); Iar cerşu un sărac un ban la Alexandru (67, 81); Iar într-o zi adusără un tîlhariu (68, 81); Cînd veni Olimbiada de la Machidonie (69, 81); Cîndu-i spusără că au murit Ieremiia prorocul (70, 82); Şi într-o zi veniră de la Alexandr‹ia› (71, 82); Cînd tăiară limba muerii (72, 82); Cînd trimeasă Mirneva ‹*sic*› otravă (73, 82);
— *cap. 74 lipsă.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Şi iară zisă : Aduceţi-mi pre dragul mieu Ducipal (75, 83); Aceste grăi marele împărat Alexandru şi muri (76, 84).

Ms. are 108 ff. Mai conţine :
ff.87^{v}—93^{v} : *Istoriia lui Archiriie preînţeleptul.* ‹*v.*-›.
ff.93^{v}—98^{v} : *Întrebarea înţeleptului cu lumea.*
ff. 98^{v}—101^{v} : Cuvînt de vreme de apoi.
ff. 101^{v}—104^{v} : Istoriia lui Nicolaie.
ff. 104^{v}—105^{v} : *Pilda privighetorii.*
ff.106^{r}—108^{v} : Indexul lucrurilor care să află într-această carte.

---

f.3^{r} : Ani 1789, făurar.
f.35^{r} : Cucuian ‹Gheorghie› 1789.
f.86^{v} : Această carte, Alexandriia, o am început a o scriie, eu, Gheorghiie Popovici Cucuian, în luna lui Fevruariie, 20 de zile şi o am săvîrşit în luna lui martiie în 14 zile. Ani‹i› Domnului 1789. Ano‹*cu arabe* : 1789›. ‹v. *Copişti* . . . , p. 120›.
f.87^{r} : Această Alexandrie este a lui nu ştiu cine. *Însemnare cu creionul din 1820.*
f.3^{r} ‹*lat.*›: Dăruit de S.S. părintele V. Mangra, vicar în Oradea Mare, în 1906.
f.86^{v}—87^{r} ‹ *creion, chirilice* › : Au fost foamete mare în anul 1870‹ ? › cît au fost un cuvel ‹ ? › de grîu cu optzeci şi 8 de flori‹n›ţi.

165 × 205. Desene, ornamente : ff. 87^{v} şi 108^{v}. Num.orig. cu chirilice şi arabe.

Ms. D.A. 817 L.

Biblioteca Academiei Ucrainene de Ştiinţe din Kiev

1790 Chişinău

Ff. 3^{r}—59^{v}

Acefal. Inc. : . . . şi rupsă carte şi zisă cătră sol : n-ar trebui lui Darie să grăiască cu picioarele şi la obraz să nu caute.
Incomplet. Des. : . . . mulţi filosofi merge în urma lui de-l petrece cu mare plîngere şi jale. Şi aşa aice.

Ms. are 59 ff. Mai conţine :
ff.1^{r}—2^{v} : *fragment literatură apocaliptică.*

---

f.40^{r} : Scrisu-s-au această Alexandrie cu toată cheltuiala a dumisale Donie, fecior lui Grigore Pavlovici din Tîrgul Chişinăului, la anii de la naştere Domnului Hristos 1790, în luna lui noem‹vrie› 20, în zilele blagocestivei împărătesăi Ecaterinii Alexievni, a toată Rosiei, pre vreme cînd băte moscalii cetate Ismail, fiind cneaz sfitlişii Alexandrovici Potemki, mai mare preste toată armia. Deci fiind eu pre aceia vreme das‹c›al aice în Chişinău, de învăţam copiii, m-au poftit acest frate Doniia, neguţătoriu de aice, însă cu toată cheltuiala dumisale

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Donie neguţătoriul, Chişinău, şi eu, Ştefan dascăl din Putna am scris, cu cheltuiala dumisale. (*v. şi f. 49*^{r}).
Fost ms. **372** în Bibl. Acad. Imperiale—Kiev.

V. Şt. Berechet, *Doc. slave de prin arh. ruseşti*, 1920; G. Ştrempel: *Manuscrise româneşti aflate la Leningrad şi Kiev*, *„St. şi cerc. bibliografice"*, XII, 1972, p. 21—41.

195 × 310. Leg. orig. în piele det. Desene cu legendele: Ierusalim, Alexandria.

Ms. BAR 3390

1793 Moldova

Ff. 2^{r}—93^{r}

f.2^{r}: *Viaţa şi războele ale marelui împărat Alexandru* s-a scris acum întîea domnia la Moldova a Mării Sale Mihaiul Costantin Suţul v‹oe›v‹od› în zilele prea sfinţitului chiriu chir Iacov mitropolitu a toată Moldavia la văleat 1793, luna martie întîia zi.

f.2^{v}: Viaţa şi războaele ale marelui împăratu Alexandru, ce au fostu la Machedoniia de la Filipu. Iară apoi cum au luatu toată lumea şi cîte războe au făcutu cu împăraţi mari şi cu toate limbile de pre faţa a totu pămîntul şi cu alte dihanii sălbatece prin pustietăţi şi fu împărat a totu pămîntu de la răsăritu pînă la apusu.

Şi s-au scris de cuvioşie sa chiru popa Dimitrie Davideanul această carte ce să numeşte Alexandrie, împreunîndu-să şi Isopiia. Anume să să ştie la văleat 1793, martie întîia zi.

f.93^{r}: Sfîrşit şi lui Dumnezeu laudă în veci. . . . Mulţămesc lui Dumnezeu Isus Hristos cel adevărat că din început mi-au ajutat de am ajuns şi la sfîrşit. 1793, mart‹ie› 28.

Ms. 149 ff. Mai conţine:
ff.94^{r}—144^{v}: *Esopie* (*v.*-).
ff. 144^{v}—145^{v}: 1829, iunie, 21: Izvod de cîte cărţi am găsi la tatăl nostru, preotul Dimitrel ‹?› din sat Davideni. ‹*Listă cărţi şi preţuri*›.
ff.146^{r}—147^{v}: ‹*Lupta voinicului cu moartea*›.
Inc.:... Era un arnăut fórte gróznec, cît nici de mórte nu să temé...
Între ff. 147 şi 148 lipsesc 4 ff.
f. 148^{v}*—149*^{r}: *Versuri despre deşărtăciunea lumii, cugetări.*
La f. 1^{r} *semnează:* Costachei, dascăl ot satul Ţibucani (*v. şi f. 148*^{v}: Costachie Băluţu).
Cop. ant. int.: De la preutulu Andronic, servitoriu la bes. St. Gheorghie din Roman. Gr. Creţu. ‹*Gr. Creţu face însemnări privitoare la conţinutul ms. la ff. 5*^{r}, *21*^{r}, *22*^{r}, *85*^{v}, *etc.*›.

150 × 200. Desene. ff. 11^{v} (... s-au ivit într-o coastă un cap de bou cu coarnele de aur), 82^{v} 87^{r} (Lăcaşul lui Alexandru, împărat a toată lumea, leat 6240, av‹rilie› 10; Păharul morţi‹i›, 93^{v} (Isop găsi comoara cu aceste slove pe stîlpul ce era la mormînt). Num. orig. a colilor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. BAR 3182

1795 Moldova

Ff. 1r—88r

f.1r : Începutul de *Viiața și de lucrurile lui Alexandru marelui împărat de la Machedonie*. Iar cursul anilor din începutul lumii de la Adam pără atuncea era 5200 de ani.

---

f.89v : Această Alecsăndrie este a dum<nealui> Alecsandru Vartic vătavul dum<nealui> vor<ni>c<ului> Costandin Păladi, cari s-au scris de Ioniți Sp<i>ridon în domnie mări<i> sali Mihai Costand<in> Suțul v<oe>vod, căriia mazălii i-au venit la anul 1795, apr<ilie> 25 și Alecsăndriia aceasta încă în vreme aceasta au luat sfîrșit de scris, iar eu, încă iscălesc aice pe această istorie a iubitului mieu frati Co<sta>ntin Mustiaț<ă> med<elni>cer.

f.90v : Să s<ă> știe de cînd au giunghiat pe sfinție sa părinte mitropolit. *Însemnare despre încercarea de asasinare a mitropolitului Iacov în 1796, 16 martie, în timpul domniei lui Alexandru Ion Calimah.*

f. nenum. : Cumpărat de la Isr. Kuppermann din Iași — la 6 Martie 1907.

170 × 230. Num. orig. cu chirilice (num. bibl. greșită la f. 23, f. 63, f. 71). Ornamente vegetale în peniță — f. 88r.

Ms. 583 (642)

Ms. rom. 5 Biblioteca „Chiril și Metodii" — Sofia

1795 Moldova

Ff. 1r—140v

<*Alexandria*>

Acefal.

f.140v *Des.* : ... iar Antinoghin fu de ținu împărăție Rîmului și tot apusul ...

Sfîrșit și lui Dumnezeu slavă în veci. Amin. 1795, fev<ruarie> 28.

Ms. are 179 ff. Mai conține :
ff.141r—179v : *Sindipa* (*v.*-).
Pe o filă de la începutul ms-ului, o însemnare în lb. rusă din 26 sept. 1852.

B. Țonev, *Opis na răkopisite i staropečatnite knighi v Narodnata biblioteka v Sofiia*, 1910, p. 518, nr. 583 (642) ; M. Stoianov, *Opis na grățkite i drughi čujdoezični răkopisi v Narodna biblioteka „Kiril i Metodii"*, 1973, p. 177—178 ; M. Anghelescu, *Un manuscris necunoscut al Sindipei*, în „Limba română", an. XXIV (1975), nr. 1, p. 39—41.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. BAR 6004

1796 Transilvania

Ff. 1r–123r

f.1r : Cu vrearea lui Dumnezeu începuiu a scrii *Viața și poveastea și lucrul marelui împărat Alixandru de la Machedonia den Filipus cetate*, cum luo lumea toată și cîte războae făcu <cu> toate dihaniile, căte făcu Dumnezeu pre pămînt și au fost împărat a toată lumea.

f.123r : Această Alixandrie o am scris eu, Ioannu Măglaș. 1796, ianu<a>rie 28<?>.
f.123v : Această Alixăndrie iaste a lui Ioan Măglaș din Rășinariu.
f. nenum. I : *Început de însemnare din 22 ianuarie 1800.*
f.42v : 1839.
f.46v : Radu Ion.
f.45r : <*lat.*> Ion Murnu.

180 × 205. Num. orig. a filelor și colilor. Frontispicii, inițiale ornate la ff. 14v, 16r, 21v etc.

Pt. ms. BAR **1063** din 1796, v. *CM.* IV, p. 11—12 și *Anexa* **3**.

Ms. BAR 4866

1799 Transilvania

Ff. 29r–125v

f.29r : Cu vrearea lui Dumnezeu începui a scrii *Viața și Poveastea și lucrul Marelui împărat Alixandru de la Machidoniia din Filipus cetate* cum luo lumea toată și cîte războae făcu cu toate h<i>arăle cîte făcu Dumnezeu pre pămînt și au fost împărat a toată lumea.
f.125r–v : Și fu și el împărat înțelept și bun și șezu Olimbiada împărăteasa, muma lui Alixandru împărat la Potolomeiu împărat până la moartea ei cinstită și socotită. Dumnezeul nostru slavă în veaci netrecuți ....
O, o, o, lume înșelătoare și deșartă, cum mîngăi pre oamen<i> și apoi îi bagi degrab supt pămînt.
Această Alixandrie o am scris eu, Ioan Droc D P cu F B D din Rășinari 1799 ian<uarie> 25.

Ms. are 275 ff. Mai conține :
ff. nenum. I—II : *Leacuri, zile nefaste* (Într-aceste zile cine va începe casă, nu va ședea, cine va ara, nu va mînca, cine să va însura, nu să v<a> bucura, cine va p<ur>ceade în cale, va păgubi, oriunde de vei mearge, nu vei folosi).
ff.1r—5v : *Minunile Prea Sfintei Născătoarei de Dumnezeu*, scoase din izvodul Sfetagorii. (f. 5v — Caută la list 120 ; *resp.* f. 126r).
f.6r : Începutul cu ajutoriu lui Dumnezeu a vămilor celor din văzduh la care merg sufletele dacă es din trup, deci deaca iase sufletul din trup întîiu mearge la vama de vorbe deșarte, urîte și nebune.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.28^{v} : Isprăvitul vămilor.

ff.29^{r}—125^{v} : *v. supra.*

f.126^{r} : ‹continuare la *Minunile Precistei*› : Pentru oare care Ioan. Vedere de folos. Minunea a treia.

f.131^{r} : *Colinde (cu lit. lat.; cîteva versuri).*

f.132^{r} : Uimirea sau videnia sfîntului Grigorie cea mai presus de fire, ucenicul sfîntului părintelui nostru Vasilie cel Nou, a căruia pomenire e în martie 16 de zile.

f.191^{r} : *Gromovnic* a lu Ieraclie împărat carele au fost cetitoriu de steale.

f.198^{v} : *Des.* : ... iară de va fi cutremur, mutare şi robie va fi întru aceaea parte ... ‹*din zodia Peştelui*›.

ff.199^{r}—202^{r} : *Întrebări şi răspunsuri.*

f.202^{v} : Începuiu a scri cu ajutoriul lui Dumnezeu cuvinte alease de folos tuturor celor ce vor creade întrînsele din Mărgăritul lui Ioan Zlatoust. (*cuprinde* Cuvîntul I *şi* XIV).

f.203^{r} : *Leacuri* (Aceaste leacur‹i› sîntu foarte bune ...).

ff.203^{r}—204^{v} : *fragmente* : Din Teologhie ; Din Alfavita.

ff.206^{r}—213^{v} : Cazanie la dumineca a IV a lui Maftei, cap. VIII. *Inc.* : ... Şi au zis Isus sutaşului : Mergi şi cum ai crezut, fie ţie ...

f.216^{r} : Cuvînt al V-lea al sfîntului Simeon Noului Bogoslov pentru să nu nădăjduim numai în credinţă fără de fapte bune.

f.223^{v} : Altă povcaste înfricoşată pentru preoţi cei nevreadnici cum că dumnezeiasca dreptate fără zăbavă plineaşte celor îndrăzneţ‹i› şi obraznici.

f.227^{r} : Cu ajutoriul lui Dumnezeu începuiu a scrii munca iadului precum am găsit scoasă din dumnezeeştile scripturi.

ff.235^{r}—242^{r} : Epistolia Domnului şi Dumnezeului şi Mîntuitoriului Nostru Is. Hs.

ff.244^{r}—249^{v} : *Colinde* (f. 244^{r} : *Judecata lui Pilat*; f. 245^{r} : *Cîntecul pustiei*; f. 245^{v} : O , minune—*Naşterea Domnului*; f. 246^{r} : În oraşul Vitfleem; f. 246^{v} : Acum ceasul mi-au venit ... ; f.248^{r} : Auziţi aceastea toate ... ; f. 248^{v} : Cana Galileii ; f.249^{v} : Steaoa sus răsare ...).

f.250^{r} : Pentru nedreptate scrie la Oteacinic ...

ff.250^{v}—252^{r} : *Colinde* (f. 250^{v} : Doamne Isuse Hristoase / Tu ne eşti zori prea frumoasă... ; f. 251^{r} : O, prea milostivă maică ...).

f.252^{v} : Oraţie cătră pravoslavnicii creştini la naşterea lui Hs. (*în versuri*).

ff.253^{v}—257^{v} : Trepeatnic de semne omeneşt‹i›.

ff.258^{r}—272^{v} : *Cîntările lui Iosif, colinde, versuri religioase* (f. 258^{r} : Cînd s-au văzut Iosiv legat ... ; f. 259^{r} : Starea a I-a : Vino, maică, de mă scoate ... ; f.260^{r} : Starea a III-a : O, amar vieţi‹i› meale ; Starea a IV-a : Aceastea Iacov striga ... ; Starea a V-a : Cînd sosi de el pe Iacov ... ; f. 260^{v} : Verş la naşterea lui Hs. : O, ce slavă sufletească ... ; f. 261^{v} : Verş de umilinţă la toţ‹i› cei ce au credinţă : Pre tot ceasul mă îmbie dorul ... ; f.264^{r} : Verş cuvios pentru naşterea lui Is. scos : Trei crai de la răsărit ... ; f.264^{v} : Moisi şi cu Aron / Amîndoi ţinea de tron... ; f.265^{r} : *Izgonirea lui Adam* : Dumnezeu dintru

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

început ... ; f.267^{r}: Alt verş pentru străinătate. Săracă străinătate; f.268^{r}: Verş pentru izgonirea lui Adam din rai *(zapisul)*.
f.273^{v}: Învăţătură cum să să vindece grîul de tăciune ...
f.274^{r}: Puţinteale leacuri ...
f.274^{v}: Cartea lui Bucur Droc care-i scrisă cu mîna.
f.275^{r-v}: *Leacuri, însemnări.*

---

v.f.125^{v} — *Însemnare copist (reprodusă supra).*
f.213^{v}: Am scris şi io cu mîna, că n-am avut ce mai scrie şi n-am avut niciun lucru atu<n>cea şi am avut răgaz de am scris.
Anul 1814. Scris-am eu, copilul lui Bucur Droc ... (?).
Această istorie este a lui Bucur Droc (?). D.C. (?).
f.272^{v}: Pavel Flutur.
f.214^{v}: Dumitru Tincu. Ani Reşinari. Anu 1864/N 1335.
f.131^{v}: *Însemnare din anul 1888.*
f. nenum. I, f.66^{r}, 190^{r}, 213^{v}, 214^{r}—215^{v}, 273^{r}, 275^{r-v}: *Încercări condei, calcule, însemnări fără importanţă.*

180 × 225. Num. orig. cu chirilice a ff. şi colilor (cu lipsuri). Leg. orig. în piele se păstrează sub cea ulterioară. Frontispicii, iniţiale ornate, desene : ff. 30^{v}, 38^{v}, 42^{v}, 45^{r}, 47^{v}, 49^{r}, 56^{v} etc.

Ms. BAR 270

1799 Ţara Românească

Ff. 73^{r}—148^{v}

f.73^{r}: *Viiaţa şi povestea şi lucrurile marelui împăratu Alexandru Machedon din cetatea lui Filip craiu*, cum făcu războaie cu toate dihaniile pămîntului şi fu împărat a toată lumea.
Cu vrerea lui Dumnezeu începuiu a scriie dă viiaţa şi povestea şi lucrurile marelui împăratu Alexandru Machedon din cetatea lui Filip craiu. Cum făcu războaie cu toate dihaniile pămîntului şi fu împărat a toată lumea.
f.75^{r}: Începuiu dă naşterea lui Alexandru împăratu.
f.77^{v}: Începuiu de calul lui Alexandru, de Ducipal, cum născu.
f.82^{r}: Începuiu dă Dariie împăratul.
f.84^{v}: Începuiu de războaiele lui Alexandru.
f.104^{r}: Începuiu de alte împărăţii ale pustii<i>.
f.112^{v}: Începuiu de alte împărăţii, de Por împăratu.
f.117^{r}: Începuiu de alte împărăţii muereşti.
f.119^{r}: Începuiu de alte împărăţii, de Cleofila împărăteasa.
f.131^{v}: Acum începuiu de oastea lui Alexandru.

Ms. are 150 ff. Mai conţine : text escatologic *(Pentru a doua venire a lui Hs.)*, trepetnic, zile nefaste, gromovnic, reţete, descîntece, calendar, întrebări şi răspunsuri, amulete.
Pt. traducerea calendarului, v. nota de la f. 40^{r-v}, în *Anexa 4*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.136^{r-v}: Eu fiind omu fără de zminteală, întinseiu condeiu în cerneală şi mă apucaiu a scriie această Alexandriie şi Dumnezeu mă învrednici dă scriseiu pînă să sfîrşi, ci mai întîiu mă rog, ori cine va vrea să citească, să nu mă ocărască, că nu sîntu îngeru zburător, ci sîntu omu muritor, şi degitile mele vor putrezi, iar cine mă va pomeni, şi pă el Dumnezeu să-l erte şi să-l ducă pă căi drepte; iar cel ce mă va blestema, Dumnezeu să-i dea plata.
Şi am scris mult robul lui Dumnezeu, Ioniţă logofătul din sărăfiia judeţului Prah‹o›va, fiind Mitropolit ţării chir Dosithie şi Domn Ţării Rumâneşti Costandi‹n› Gheorghe Hanger‹l›i Voevod, la anul dă la zidirea lumii 7307, fevruarie, iar dă la Hristos 1799, fevr‹uarie›, fiind îndemnătoru de s-au scris aceste dumnealui Păun Săulescu, biv pah‹arnic›. Ioaniţă Giurescu ‹17›99, fevr‹uarie›.

f.65^{r}: S-au scris dă log‹ofă›t Ioniţă Giurescu la l‹ea›t 1799, fevr‹uarie›16.

Ioniţă Giurescu copiază ff. 1,4—67, 71, 73—136, 148, (cf. *Copişti* ..., p. 86—87). *CM*, I, p. 616—617.

Ms. BAR 3374

Sec. XVIII (sfîrşit) Moldova

Ff. 1^{r}—132^{v}

Acefal. Inc. f.1^{r}: Carte la Darie împărat dila Persida întru acest chip scrim noi 4 patru crai: ...

f.130^{r}: Scară de cele ci să află întru ace‹a›stă Alicsandrie.

f.132^{v}: Sfîrşitul scării.

---

f.133^{r}: Ace‹a›stă Alexandri‹e› este a me, a lui Costantin croitoriul din Fălciu şi am dat pi dînsa 4 lei di la Panait căpitan din Fălciu. 1808, februar‹ie›12.

f.2^{r}: Dăruită Academiei la 26 octomb. 1907 de C. Erbiceanu.

140 × 195. Num. orig. a paginilor cu chirilice. Frontispiciu: f. 129^{v}.

Ms. 596
Bibl. Fil. Acad. Cluj-Napoca

Sec. XVIII (sfîrşit) Transilvania ‹?›

Ff. 17^{r}—87^{v}

Inc.: Într-aceea vreame era cursu anilor 6050 ‹*sic*› de ani, atunci împărăţiia la răsărit Indiia marele Pom ‹*sic*› împărat ...

f.19^{r}: /Răspunsul lui Darie la cartea celor patru crai/.

f.21^{v}: Începui de naşterea lui Alixandru Machidon.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.23^{v}: /Cîndu învaţă Alixandru carte/.
f.24^{v}: Începui de calul lui Alixandru, de Duciupal.
f.25^{v}: /Cînd încălec<ă> Alixandru pre Duciupal neînvăţat/.
f.26^{v}: /Cînd mearsă Alixandru la roată de se l<o>vi cu .../.
f.27^{v}: /Cînd eşi Alixandru înaintea tătarul<ui> de să bătu cu tatărăi/.
f.28^{v}: /Cînd muri Filip crai/.
f.30^{v}: /Cînd să pus<e> Alixandru împărat în scaun/.
f.31^{r}: Începui de Darie împărat.
f.31^{v}: /Cînd trimisă Darie împărat carte/.
f.32^{r}: Cînd trimis<ă> Alixandru la Darie.
f.32^{v}: /Cînd trimisă Darie împărat lui Alixandru rotile şi racle şi saci cu mac/.
f.34^{r}: /Cînd mearsă Alixandru la Solun cetate/.
f.35^{r}: /Cînd mearsă Alixandru la Anthina cetate/.
f.38^{r}: /Cînd mearsă Alixandru la Rîm cetate/.
f.38^{v}: /Cînd mearsă Alixandru cu pace/.
f.39^{r}: /Cînd purceas<ă> Alixandru la ţara leşilor/.
f.39^{v}: /Ci<nd> mea<r>să Alixandru la Tro<a>da cetate/.
f.40^{v}: /Cînd mearsă Alixandru la hotarul lui Por împărat/.
f.41^{v}: /Cînd purceasă Alixandru la Ierusalim/.
f.42^{v}: /Cînd mearsă Alixandru la Eghipet cetate/.
f.49^{v}: /Cînd să s<t>rînsără oştile la Vavilon cetate/.
f.50^{v}: /Cînd să ivi Irimia proroc lui Alixandru/.
f.51^{v}: /Cînd luo Alixandru Vavilonul cel mare/.
f.52^{v}: /Cînd mearsă Amvis să tae pre Alixandru/.
f.54^{v}: /Cînd rămas<ă> Darie împărat cu multă jale şi cu amar/.
f.55^{v}: /Cînd mearsă Alixandru sol la Darie împărat/.
f.56^{v}: /Cînd cunoscu Candarcus pre Alixandru/.
f.58^{v}: /Cînd trimis<ă> Darie împărat la Por împărat cu rugăciune într-ajutoriul/.
f.60^{v}: /Cînd fugiia Darie împărat cu multă jale/.
f.61^{r}: /Cînd să sfîrşi Darie împărat.../.
f.62^{v}: /Cînd deschis<ă> viistirniile lui Darie/.
f.64^{r}: Începui de alte împărăţii de pusti<i>.
f.64^{v}: /Cînd bătu pe Sanhos împărat oameni sălbatici/.
f.65^{v}: /Cînd mearsă la casele lui Araclie împărat/.
f.68^{r}: /Cînd mearsă la Ostrovul neagomudr<i>lor/.
f.68^{v}: /Cînd mearsă Alixandru la blajene Evant cu poclon/.
f.69^{v}: /De blajeni Evantie/.
f.72^{v}: /Cînd mearsă Alixandru la muntele de fier/.
f.73^{v}: /Cînd mearsă Alixandru la o pădure/.
f.74^{v}: /La ţara ispoli<ni>lor jumătate om/.
f.75^{r}: /Cînd mearsă Alixandru la rai/.
f.75^{v}: /Cu oameni cu cîte un picior şi cu un ochi/.
f.76^{v}: /Începui de Por împărat/.
f.78^{v}: /De războiul lui Por împărat/.
f.81^{v}: /Cînd fu vecin Filon cu oştile/.
f.82^{v}: /Cînd trimi<să> Alixandru pe Filon sol la Por împărat/.
f.87^{r}: Începui de alte împărăţii ce nu văzu niminea.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Incomplet. Des.: Iară bărbaţii vin la noi şi să închină cu poclon şi aşa mi să pare că ne ...

Ms. are 106 ff. Mai conţine:

f.1^{r-v}: *v. infra ff.88^{r}—93^{r}.*

ff.2^{r}—3^{v}: Această învăţătură iaste pentru înviiarea morţilor.

ff.4^{r}—8^{v}: Viaţa şi nevoinţa a sfîntu‹lui› Macarie.

ff.9^{r}—14^{r}: Cele cîte sînt pe pămînt unde să muncesc păcătoşii. ‹*Călătoria Precistei la munci*›.

ff.14^{v}—16^{v}: *Epistolia lui Is. Hs.*: Această sfîntă epistolie...

ff.17^{r}—87^{v}: *Alexandrie (v. supra).*

ff.88^{r}—93^{r}: *Veşmîntul lui Hs.*: În vreame bunului şi blîndului creştin, însuşi ţiitoriul şi următoriu lui Hs. domn şi împărat şi marele stăpînitor Mihail al lui Theodor şi a toată Rosiia însuşi ţiitor...

ff.93^{v}—97^{r}: În luna lui maiu în 22 de zile, cuvînt şi învăţătura a sfîntului Athanasie cel Mare, arhiepiscopul Alixandriei pentru Melhisedec.

ff.97^{r}—100^{r}: *Cuvînt al lui Chiril al Alexandriei pentru eşirea sufletului.* Temu-mă de moarte, că amară mie îmi iaste...

ff.101^{r}—106^{v}: Epistoliia Domnului Nostru Is. Hristos, carea o au trimis din ceriu pre pămînt pentru păcatele noastre şi pentru răutăţile care facem noi şi pentru căci nu păzim sfînta bisearică şi nu facem milostenii săracilor şi pentru răotăţi ca aceste carele facem noi.

---

f.8^{r}: Scris-am eu, Gavril (?) ... asi (?). ‹*şters*›. (v. f. 100^{r}).

f.14^{r}: ... robu lui Dumnezeu Gheorghie.

160 × 200. F. 100^{v}-albă. Frontispiciu: f. 101^{r}.

Ms. BAR 3464

Cca 1800 Moldova

Ff. 1^{r}—126^{v}

Acefal. Inc.: ... sără veste bună că au născut împărăte‹a›sa un cocon şi-l chemă Ale‹c›sandru şi forte să veseli Filip *(cf. num. orig. lipsesc 6 ff. din care 5 ff. scrise).*

f.28^{v}: O‹li›mbiada împ‹ăr‹ă›t‹easa›.

f.126^{v}: Sfărşitul Alexăndrii şi am scris eu, ... tan‹?›.

Ff.22^{r}—23^{v} şi 109^{r-v} sînt scrise de altă mînă.

ff.44^{v}—52^{r}: Această Ale‹c›sandrii / de s-ar întămpla / ca să o fure cineva /şi întrebănd şi nedînd-o / să fii blestămat / de trii sute sfinţi părinţi / dar şi perzăndu-o / aceasta carte / şi găsindu-o / şi nedîn‹du-o› a cui este, / să fii trupul lui / neputredu/ dacă va murii ‹*sic*› / că această carte / este a me, a lui Negoiţă / blănar ... ‹?› *(v. şi ff. 52^{v}—56^{v}).*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.24^{v} : Până aice cetetu.

f.24^{r} : Să să ‹ştie› de când s-au născut fiiul nostru anume Sava la le‹a›t de la restignire Domnului nostru Isus Hs. 1801 în luna lui octovre în 8 zile în zio sfânte‹i› maică no‹a›stre Pelaghiia; no‹a›pte la 9‹?› ceasuri din no‹a›pte ... să‹?›prezio sfântului apostol Iacovul.

cop. ant. int. : Primit de la Direcţiunea Muzeului Naţional de Antichităţi cu adresa No. 241 din 4 Novembrie 1909. Etichetă cu adresa Dr. Mozes Gaster.

145 × 215. Num. orig. cu arabe. Frontispicii, iniţiale ornate, desene: ff. 10^{r}, 15^{r}, 64^{r}, 83^{r}, etc. Leg. orig. det. se păstrează sub cea actuală.

Ms. BAR 6001

1802 Moldova

Ff. 1^{r}—84^{r}

Acefal. Inc. : f.1^{r} : ... Aceste sfaturi plăcură toate lui Alexandru. Şi îndată trimis‹ă› cărţi prin toate cetăţile şi oraşele ca să s‹ă› stringă toţi meştiri faurii şi povoţarii.

Incomplet. Des. : Iară omul zis‹ă› : Împărate Alexandre, cărat-am în trei zile şi în trei nopţi; destul îmi esti şi mie.

---

f.38^{r} : Smerit Grigorie vel dascal au scris această Alexandrie la anii 1802, noemv‹rie› 22; cine va ceti aice să zică : Dumnezău să-l erte. Întru anul acesta 1802, oct‹omvrie› 14, s-au cutremurat pământul foarte tare în trei răstimpuri : întru o miercuri numai povîrnis‹ă› soarele dup‹ă› amiiază-zi; eram în Tîrnauca dascal.

f.67^{r} : Scrisu-s-au această Alexandrie de smeritul Grigori vel dascal din Tîrnauca de la dumnezeiasca pronie; deci cine va ceti aice să zică dumnezău să-l erti fiindcă mulţi s-au ostinit de au scris-o.

f.56^{r} : ‹*lat.*› Popovici.

f.80^{v} : ‹*cu roşu*› : Frat‹e› cititoriule care ţi se va tîmpla a ceti pe această carte, această istorie în car‹e› scrie de unde ar fi intrat Alexandru întru ace peştiră, carele zic să fie fostu iadul, eu n-am scris-o cu dovadă ca aceea care să fie de crezut, ce dup‹ă› cum am aflat şi eu scris de alţi istornici aşa am scris şi eu ca să să afle aice. Iară lucru cu adevărat şi cu dovad‹ă› n-am pus fiindcă omul cu trup să întră în iad şi apoi să mai ias‹ă› de acolo nici de cum nu s‹ă› poate crede. Grigori dascal grăeşti aşa, dovidind dintru alte scripturi pentru aceasta, fiindcă în iad numai Hs. au întrat, iară de au fostu altă peştiră unde au întrat Alexandru, de aceasta nu putem şti, iară în iad n-au întrat.

195 × 225. Frontispicii : ff.4^{v}, 62^{r}, 67^{v} etc. Desene : ff.10^{v} (Atina), 13^{v} (cetate‹a› Rîmului), 14^{r} (vezi aceasta esti Ţara Perşilor), 20^{r} (cetate‹a› Ierusalim), 22^{v}, 28^{r} (cînd au mers Alexandru la cetatea Vavilonului), 30^{v} (cînd au mers Amvis, veteazu lui Darie ca s‹ă› tae pre Alexandru

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

38^{v} (Darie împăratu ; Persida cetat<ea> lui), 40^{r} (stîlp : Eu, Anarxos împărat, fost-am împărat a toată lume, iar a<i>ce mă ucisăr<ă> oamenii cei sălbatici), 41^{v} (Iraclie țas<*sic*> ; Saram<i>d<a> țarin(ă)), 51^{v} (Eu, Alexandru împărat de la Machidonie, să să știe luoai toată lume), 56^{r} (desen cetate : De aice se începi împărăție lui Poriu împărat al Indii), 65^{v} (Cînd au intrat Alexandru în cetat<ea> lui Por la Indea), 84^{r}. Ff. deteriorate parțial : 1, 9.

Ms. BAR 4358

Sec. XIX (început) Țara Românească

Ff. 1^{r}—164^{v}

Acefal. Inc. f.1^{r} : ... iară rumâneşte Mare ales, că era mai ales decît toți. Iară Filip crai veni de la oaste, de la Darie împărat şi într-o noapte văzu un vis.

f.164^{v} : Sfărşitul Alixandriei.

---

f.52^{r} : Această Alicsăndrie este a lui Simion Ştefan de la Bucureşti, să ştiți de cine să vă ispiti ca să o fure să fie afurisit de toți sfinți<i> părinți. 1824 apr <ilie> 21 <*acelaşi semnează şi la ff. 9^{v}, 138^{v}*>.

f.1^{r} : De la Administrația Cassei Bisericii cu adresa No. 42450 din 12 sept/1915.

130 × 185.

Ms. BAR 558

Sec. XIX (prima jum.) Moldova

f. ant. III. *Inc.* : — şi merseră şi intră în peştiră şi dete de lumină frumoasă ...

<*Este un scurt fragment din povestirea coborîrii lui Alexandru în iad. În mijlocul fragmentului se află această lămurire*>: Aceste cuvinte sănt scoasă di pe o carte dişartă şi forte prostă cari sănt multe iscăriture (?) şi cititura (?) chip otrăvit ...

Ms. are 95 ff. Mai conține : Adelson şi Salvini, *Poveste eglezască sau jalnică tîmplare*, tălmăcită de pe acea franțuzască pe limba moldoviniască de Fotis Calafani. Şi afierosită pre cinstitului dumisale Gheorghe Balş vel vist<ier> ; <copie din 1806>. Unul din posesori este C. Bută, a căruia e şi pecetea (f.2). Numeroase însemnări familiale şi istorice privitoare la receptarea cărții traduse.

CM, II, p. 309.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. BAR 2323

1853 Veneţia (Italia)

Ff. 6^{r}—49^{r}; 50^{r}—88^{r}

f.1^{r}: *Aleksandria* ... Peter Albu carporal ‹*sic*›.

Acefal. Inc.: ... împărăţa la Răsărit în Indiia marele Por împăratul şi spre Ameazăzi împărăţa marele Darie împărat.

f.10^{r}: Început despre naşterea lui Alecsandru Machidon.

ff.48^{v}—49^{r}: *Des.* ... şi fură patru împăraţi mari preste toată lumea şi fură blagosloviţ de Dumnezeu în zilele lor ... Sfîrşitul lui Alecsandru împăratul de la Machidoniia.

f.50^{r}: ... iară Darie plîngea cu jale mare.

f.86^{v}: ... şi aşa făcură şi prinseră vii o sută 100 de mii de acei (?) şi zisă să-i belească şi-i beliră pre toţii şi mîncară carnea tătarii.

ff.87^{r}—88^{r}: Scara lui Alecsandru.

Des.: Cînd au murit Alecsandru.

Ms. are 136 ff. Mai conţine:

ff.3^{v}—5^{r}: *Minunile lui Is. Hs.*

Inc. ... ‹uce›nicii lui zicînd lui: Doamne, unde vei să păti‹meşti› să mănînci Paştile.

Des.: ... carele l-au sculat pre el din morţi.

ff.6^{r}—49^{r}; 50^{r}—88^{r}: *Alexandrie (v. supra).*

f.49^{r-v}: *Versuri* (Omul viu cu isteţie / pentru o sută să nu-l dai .../).v. *Alexandria (ediţii).*

ff.88^{v}—91^{v}: *Amulet (rugăciune către Precista).*

ff.92^{r}—98^{r}; 109^{v}—121^{v}: *Articole din Regulamentul austriac de război* (Cricserticulus ... pentru Chesaro — Crăiasca Armadie).

ff. 98^{r}—101^{r}: *Rugăciuni (lb. maghiară).* Imadsag.

ff.101^{v}—104^{r}: *Reproduceri articole* (I‹n›fluinţa fimeilor; Epistola Romană).

ff.104^{v}—105^{r}; 108^{v}—109^{r}: *Modele scrisori, acte.*

ff.105^{v}—108^{v}: Omul şi viaţa lui. Cătră cetitori.

f.122^{r-v}: Pilda octirmuită ‹*sic*› a unoara.

f.123^{v}: *Scrisoare (Peter Albu către părinţi?).*

f.124^{r}: *Sfîrşitul Regulamentului de război şi însemnarea finală (v.-).*

ff.124^{v}—125^{r}: *Marşuri ostăşeşti.*

ff.125^{v}—126^{r}: ‹Pe› lume cît norod să află *(cu indicarea numărului locuitorilor după religie, ţări etc.)*

ff.126^{v}—129^{r}: Tîlcuirea celor 12 Vineri ‹Ma›ri care sînt prestea an înaintea. 12 praznice care le-au aflat ... ‹?› de la Mihail, feciorul lui Darie.

ff.129^{v}—136^{v}: Tîlcuirea visurilor ... Zadeca şfapţăriul ‹?› tradusă ‹?› ‹de pe lim› ba rusască de un iubitori ... ‹*det*›. lea cărţi Rommane s-au ... ‹*det.*› în oraşul Bucureşti.

---

f.86^{v}: Ultima Alecsandria s-au gătit în 5 zile al 5-lea August, în oraş Veneţie în ţara Italiei pre marea sărată.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.124^{r} : Scris-am eu Pitir (?) Albu Caporal in Terra in Roman in Ferrara în. ‹*det.*› Marz 1855.

f.125^{r} : Albu Caporalu.

f.1^{r} : Irodot ‹?› Stoicka.

f.49^{v} : Scris-am eu, Eremie Mihailovici, capral.

f.95^{r} : Roman ‹?› Resiza. Dumitru Albu. (*v. şi f.5*^{r} — Peia Traila. 1907 ; Peia George. 1907).

150 × 190. F. 125^{r} — albă.

Ediţii

1794 *ISTORIIA / A ALEXANDRULUI / celui mare din Machedonia şi a lui Darie din Per - /sida Împăraţilor/* Cu învoirea celor mai mari S-au typărit în Typografiia lui Petru / Bart din Sibii la anul Domnului / 1794.
IX + 277 pp. + IV.

Excelenţiia Ta, Grof Esterhazi, ai crăeştii Gubernii sfeatnicule şi povăţuitoriule ai comisii cercetătorei de cărţi, mie milostiv D. şi voitoriu de bine ! Din milostivă porunca Exelenţii Tale cercetînd şi procetind cu destoinică luare de samă aciastă mititică şi spre folosul neamului rumânesc făcută istorie, îndrăznesc a te încredinţa că într-însa nimic altă nu e cuprins fără numai sîngură istoriia lui Alexandru Mare şi Darie împăraţilor şi cum că de alte lucruri bisericeşti, dogmaticeşti sau a legilor, nici o pomenire nu să face, am dar nădeajde, că, neîndoindu-te Exelenţiia ta de încredinţarea mea, te vei milostivi a o lăsa ca să se dea şi în typariu afară.
Al Exelenţii tale cu totul supus,

Dimitrie Iercovici, a prea înălţatei Gubernii din Prinţipatul Ardealului translator

Fiind încredinţarea numitului translator înaintea mea priimită, de care nici o îndoială nu am, să se typărească am învoit.

Grof Ioann Nepomuţen Esterhazi de Galanta.

Pentru prefaţă v. BRV, II, 577, p. 362—365.

La sfîrşitul cărţii, pe cele patru file se află : *Arătări de vreo cîteva doftorii şi meşteşuguri* şi nota : Aciasta carte Alexandriia s-au typărit acum întîia oară, prin îndemnarea şi cheltuiala dumnealui chir Symeon Pantea din Selcioa de Sus.

G. F. Ţepelea în *O ediţie necunoscută a Alexandriei*, „Limba română", XIII (1968), nr. 6, p. 605—613, descrie un exemplar datat tot 1794, care, după p. 285, conţine versurile : Această istoriie / ce-i numită Alexandriie... ‹*v. infra*-1796› şi menţionează numele diorthositorilor : Mihail Dir din Sibiu şi Radu Rogojanul din sf. episcopie a Rîmnicului. Nu apare numele lui Simeon Pantea.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

1796 *ISTORIIA / A ALEXANDRULUI / celui mare din Machedoniia / şi alui Darie din Persida a împăraţilor.* / S-au tipărit în tipogră-/ fiia cea Volnică ; a / protopopului MIHAIL / Strealbiţchii, în tîrgul / Movilăului, între hota-/ riul Rosiliei, şi între al / Moldoviei, în anul dela / Hs. 1796 ; Ghenarie, 15.
IV + 277 + 3.

f.1^{v} : Sfaturi pentru copii (Paza casii de obşte, fără neorînduială).

Urmează versurile :
Aciastă istoriie / ce-i numită Alexandrie, / Pentru Alexandru Împărat / Cel mare, minunat, / Cu frumseţea luminat, / Toată lumea au luat. / Bătut-au împăraţi şi crai, / Pre toţi cei ce era mai mari ; / Au luat banii şi avuţiile, / Dela toate împărăţiile, / Dară în zadar s-au înălţat, / Că odată au picat, / Ca un copaci înalt şi mare, / Ce răsună foarte tare. / Iară el văzînd pre sine, / Ieşind dintr-aciastă lumea, / Făcea la toţi rugăciune, / Cerîndu-ş lui ertăciune. / La acest lucru folositoriu / Fost-am noi ostenitori, / Care l-am şi zăţuit / Şi l-am şi diorthosit.
Rugăm dară pre tot pravoslavnicul cetitoriu să fie greşalelor noastre ertătoriu, ca şi Dumnezeu să-i dea tot binele, aici şi în veacul cel viitoriu.

Pe cele trei pagini nenumerotate de la sfîrşit se află : Semne arătate înaintea morţii. *BRV*, II, 601, p. 387.

/1800—1809/ *ISTORIIA LUI ALEXANDRU CEL MARE.*
Un exemplar deteriorat se află în Biblioteca „V. A. Urechia", din Galaţi, *CRV*, **1—50**. După caracterul literelor pare a fi mai vechi decît ediţia din 1809, *v. infra*. Textul *Alexandriei* se află între p. 3 şi 98.

Vezi C. Hîncu, *Cartea veche românească la Biblioteca „V. A. Urechia"*, Galaţi, 1965, p. 80 ; Daniela Poenaru, *Contribuţii la BRV*, p. 98.

1809 *ISTORIIA/A ALEXANDRULUI / celui mare din Machedoniia /şi alui Darie din Per-/ sida împăraţior.* / S-au typărit la anul 1809/.

277 p. + IV (*pe cele patru file de la sfîrşit :* Arătări de vreo cîteva doftorii şi meşteşuguri).
Vezi BRV, III, p. 5 ; corectat în *BRV*, IV, p. 285 astfel : I (foae de titlu) + 277 p. + 9 p. nenumerotate.

1810 *Istoriia lui Alexandru cel Mare*, ediţia a II-a, Sibiu, 1810.
III + 218 p.
Este menţionată de D. Iarcu, *Bibl. chr. rom.*, p. 22. La biblioteca Muzeului „Bruckenthal" există două exemplare datate 1810. Nu am văzut aceste exemplare.

/1820—1824/ In *BRV*, IV, p. 315, este semnalat un exemplar considerat anterior ediţiei descrise mai jos. Exemplarul are următoarea paginaţie :
p. 1—182 : *Alexandria.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

p. 182—204 : *Vrednica de însemnare întîmplare.*
Numerotaţia este cu cifre arabe. Vezi bibl. capitolului, nr. **68**

I. **1824** *ISTORIIA / lui / ALEXANDRU* acum / a doao oară typărită. / La anul 1824.
III + 188 + 26 p.

p. II—III : Scară de ceale ce se află întru această Alexandrie.
p. 189 : *Vrednica de însemnare întîmplare a patru corăbieri ruseşti* care au fost strîmtoraţi de iarnă în Ostrovul Spiţberg la anul 1743 şi pînă la scăparea lor au lăcuit acolo întră sălbatece şasă ani şi trei luni.
p. 212 : *Versuri* (Omul viu cu isteţie ...) — Vezi *BRV*, III, p. 436.

II. **1824** *ISTORIA LUI ALEXANDRU MACHEDON ŞI A CORĂBIERILOR RUSEŞTI.*

În Biblioteca „G. T. Kirileanu" din Piatra Neamţ se află un exemplar care conţine între p. 1 şi 166 : *Istoria lui Alexandru* ; între p. 167 şi 187 : *Vrednica de însemnare întîmplare ...*, iar la p. 187—188, versurile : *Omul viu cu isteţie ...*
Mircea Filip, *Cartea românească veche în Biblioteca „G. T. Kirileanu" — Piatra Neamţ*, Bacău, 1970, p. 96—97 ; Daniela Poenaru, *Contribuţii la BRV*, Tîrgovişte, 1973, p. 299.

1833 *Istoriia lui Alexandru* acum a treia oară tipărită. La anul 1833. / Sibiu/.
181 p. + 23 f. + III : Scară de ceale ce să află întru această *Alexandrie* ; 44 capitole.

p. 1 : *Istoriia despre marele Alexandru împărat* : într-aceaia vreame, cînd era cursul lumii cinci mii doao sute şi cincizeci de ani.
p. 182—204 : *Vrednica de însemnare întîmplare a patru corăbieri ruseşti* carii au fost strîmtoraţi în Ostrovul Spiţberg la anul 1743 şi pînă la scăparea lor au lăcuit acolo întră sălbatece şasă ani şi trei luni.
Pe exemplarul BAR (I 16 163) se află următoarele însemnări : „Această Alexandrie am cumpărat-o eu, sub scrisul, cu 40 ha (?) argint, în 15 Aprilie Anul Domnului 1839. Ioann Popovici paroh în Luncaviţa. Stephan Szarwath, cadet".
În *Bibl. gen. a etnogr. şi folcl. rom.*, poz. 6640, p. 565 apare menţionată în acest an o ediţie, f.l., f. edit., de 2+204 p. În D. Iarcu, *Bibl. chr. rom.*, p. 32, la locul apariţiei este menţionat Braşovul.

1842 *Istoriia / lui / ALEXANDRU* / acum / a patru oare typărită. / La Anul 1842 ‹Sibiu›.
III + 181 p. + 23. Scară / de ceale ce să află întru această Alexandrie; ‹ 44 capitole ›.

p. 1 : *Istoriia depre marele Alexandru împărat* / într-aceaia vreame, cînd era cursul lumii / cinci mii doao sute şi cincizeci de ani /.
p. 182—204 : *Vrednica / de însemnare întîmplare a / patru corăbieri ruseşti* / carii / au fost strîmtoraţi de iarnă în Ostrovul / Spiţberg la Anul 1743, şi pînă la scă-/ parea lor au lăcuit acolo întră sălbatece / şasă ani şi trei luni. /

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

1846 Sunt şi exemplare din ediţia a IV-a ‹*v. supra*› care au pe copertă anul 1846, fără să difere însă de cele descrise mai sus. *Bibl. gen. a etnogr. şi folcl. rom., loc. cit. supra,* meţionează, în 1846, exemplare, f.l., f. edit., 204 p.

1851 *Istoriia / lui / Alexandru / acum / a cincea oară tipărită. / La Anul 1851* ‹Sibiu›.

p. I—III : Scară / de ceale ce să află întru această Alexandrie ‹44 capitole›.

p. 1—181 : *Istoriia despre marele Alexandru împărat*; în-/ tr-aceaia vreame, cînd era cursul lumii cinci / mii doao sute şi cincizeci de ani.

p. 182—204 : *Vrednica / de însemnare întîmplare a / PATRU CORĂBIERI RUSEŞTI* / carii / au fost strîmtoraţi de iarnă în Ostrovul / Spiţberg la Anul 1743, şi pînă la scăparea lor au lăcuit acolo între sălbatece / şasă ani şi trei luni /.

Exemplarul BAR I 105 695 are pe p. 1—7 următoarea însemnare cu latine : „Romania, Torg Neamţ (Moldova), ‹1› 879, April, 15. Oferită de mine Biblioteci‹i› din Muntele Atos. B. Mare ‹?›".

1852 *Istoria /lui / ALECSANDRU / CEL MARE.* / 1852 / ‹ f. l. ›.

p. I—II : Scară / de ceale ce să află întru această Alexandrie ‹44 capitole›.

p. 1—130 : *Istoriia despre marele Alexandru împărat* : în-/ tr-aceaia vreame, cînd era cursul lumii / cinci mii doao sute şi cincizeci de ani.

p. 131—148 : *Vrednica / de însemnare întîmplare a / PATRU CORĂBIERI ruseşti* / carii / au fost strîmtoraţi de iarnă în Ostrovul / Spiţberg la anul 1743, şi pînă la / scăparea lor au lăcuit acolo între /sălbatece şasă ani şi / trei luni.

1856 *Istoria / lui / ALECSANDRU* / acum / a şasea oară tipărită. Bucureşti,/ Tipografia Naţională a lui I. Romanov şi C-nie / 1856. ‹*alf. de tranziţie*›.

p. I : Scara / de cele ce se află întru acastă Alecsandrie / : ‹titlu, p. 1 şi cinci capitole›.

p. 1—184 : *Istoria despre marele Alecsandru Împărat* : în-/tr-acea vreme, cînd era cursul lumii cinci mii / doă sute şi cinci-zeci de ani.

p. 185—209 : *Vrednica / de însemnat întîmplare a / PATRU CORĂBIERI RUSEŞTI* / carii au fost strimtoraţi de iarnă în ostrovul Spiţ-/ berg la anul 1743, şi pînă la scăparea lor au lă-/ cuit acolo între sălbatice şase ani şi trei luni./

p. 210—211 : Cîntec ce-i zic al Jianului.

1857 *Istoria / lui / ALECSANDRU / MACHEDON* / acum / a şeaptea oară tipărită / Bucureşti / Tipografia Naţională a lui I. Romanov şi companie 1857. ‹*alf. de tranziţie*›.

p I : Scara / de cele ce se află întru această Alecsandrie./‹titlu p. 1 şi 5 capitole›.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

p. 1—196 : *Istoria despre marele Alecsandru Împărat* într-a-/cea vreme, cînd era cursul lumii cinci mii două sute / şi cinci-zeci de ani.

p. 197—223 : *Vrednica / de însemnat întîmplare a / patru corăbierei ‹sic› ruseşti* / carii au fost strimtoraţi de iarnă în Ostrovul Spiţ-/berg la anul 1743 şi pînă la scăparea lor au locuit / acolo între sălbatici, şase ani şi trei luni.

‹În cuvintele „pînă" şi „luni" din titlul de mai sus litera „n" este tipărită ca „i", chirilic›.

p. 233—224 : Cîntic ce-i zic al Jianului.

1858 *Istoria / lui / ALEXANDRU / CEL MARE,* / 1858, ‹f. l.›.

p. I—II : Scară / de ceale ce să află întru această Alexandrie; ‹44 capitole›.

p. 1—114 : *Istoriia despre marele Alexandru împărat* : într-a-/ ceaia vreme, cînd era cursul lumii cinci / mii doaosute şi cincizeci de ani/.

p. 115—130 : *Vrednica / de însemnare întîmplare a / PATRU CORĂBIERI RUSEŞTI,* / carii / au fost strîmtoraţi de iarnă în Ostrovul / Spiţberg la anul 1743, şi pînă la scăparea / lor au lăcuit acolo între sălbatece şasă ani / şi trei luni.

‹Exemplarul BAR I 180 646 a fost în biblioteca Arhier. Dr. Veniamin Pocitan Ploeşteanu›.

1862 *Istoria / lui / ALEXANDRU / CEL MARE,* / 1862.

p. I—II: Scară / de ceale ce să află întru această Alexandrie; ‹44 capitole›.

p. 1—114 : *Istoria despre marele Alexandru împărat* : într-a-/ceaia vreme, cînd era cursul lumii cinci / mii doaosute şi cincizeci de ani/.

p. 115—131 : *Vrednica / de însemnare întîmplare a / PATRU CORĂBIERI RUSEŞTI* / carii / au fost strîmtoraţi de iarnă în Ostrovul Spiţ-/ berg la anul 1743, şi pînă la scăparea lor au / lăcuit acolo între sălbatece, şasă ani şi / trei luni/.

Exemplarul BAR I 120 123 — din bibl. episcopului Melchisedec —1892. Există exemplare care au 130 p., textul din *Vrednica de însemnanare* ... începînd la p. 116; în exemplarele descrise mai sus — albă.

1865 *Istoria lui Alecsandru Machedon.* Acum a noua oară tipărită cu cheltuiala D. N. Grigoriu. / Bucureşti, / Tipografia Naţională a lui Ştefan Rassidescu / 1865 /. I f. + 236 p.

‹Cuprinde şi *Vrednica de însemnare* ..., alfabet chirilic. Nu am văzut exemplarul, deteriorat, păstrat la BCS, I 12124. D. Iarcu, *Bibl. chr. rom.*, p. 109, menţionează şi el această ediţie. La tipografie adaugă : Întrepr. C. N. Rădulescu. Nu indică numărul de pagini›.

‹Cca. **1860—1880**› /f.a./ *Istoria / lui / ALECSANDRU / CEL MARE.*

p. II : Scară / de cele ce se află într-această Alecsandrie /. ‹34 titluri de capitole. *v. Anexa* **5**›.

p. 1—153 : *Istoria despre marele Alecsandru împărat* într-a-/ cea vreme, cînd era cursul cinci mii doă / sute şi cinci-zeci de ani / ;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

p. 155—176 : *Vrednica / de însemnare întîmplare a / PATRU CORĂBIERI / RUSEŞTI* / cari au fost strîmtoraţi de iarnă în Ostrovul / Spiţberg la anul 1743 şi pînă la scăparea lor / au lăcuit acolo între sălbateci şase ani şi / trei luni.

Pe exemplarul BAR I 372 851 se află următoarea însemnare, cu latine: „Anul 1883. Din cărţile mele. Panaite Muşoiu".

1868 *ALISANDRIA / sau istoria lui ALISANDRU MACEDONU,* / Jasii, / Tipografia Buciumului Românu / 1868.

‹*alf. tranz.*›; p. 3—102 : *Istoriea marelui Alisandru împăratu,* căndu era cursul Lumei cinci mii doue sute şi cincizeci de ani.

‹Această ediţie a Alexandriei are 6 capitole, 33 de ilustraţii şi o notă a editorului despre căsătorii şi obiceiurile lor — la nr. 75—77. Împreună cu *Alexandria* apar› :

p. 105—139 : *PEPELEA* / seau/ Tradiciuni Năciunare Romaneşci./ Culese, înorănduite şi adăogite / de/ Doc. T. Stamati.

p. 132—142 : TODERICĂ / POVESTE.

p. 143—148 : *PĂCALĂ ŞI TÂNDALĂ.*

‹pe foaia de titlu› : *TÂNDALĂ ŞI PĂCALĂ* / de/ C. Negruzzi.

p. 103 : Precuventare ‹*v. Anexa* **6**›.

1878 — *V.* **1893**.

1891 *ISTORIA LUI / ALEXANDRU / cel Mare / MACEDON,*/ Bucuresci, / Tipo-litografia Dor. P. Cucu, Bulevardul Elisabeta Doamna / 1891.

p. 3—175 : *Istoria marelui imperat / ALEXANDRU MACEDON.*/ În vremea căndu era cursul lumei 5250 de ani.

‹7 titluri de capitole›.

p. 177—199 : *Vrednica de însemnare / întămplare a / PATRU CORĂBIERI RUSEŞTI* / cari au fost strămutaţi ‹*sic*› de iarnă în ostrovul Spiţberg / la anul 1743, şi pînă la scăparea lor au locuit acolo în-/tre sălbateci şése ani şi trei luni /.

‹cop. ant. ext.› : Co-editor : Depositul H. Steinberg, / Calea Rahovei 7.

1893 *Istoria / ÎMPĂRATULUI / cel mare / ALEXANDRU / MACEDON,* / Craiova / Librari, Editori şi Tipografi Filip Lazar § Comp. /1893/.

p. 3—152 : *Istoria marelui împărat / ALEXANDRU MACEDON*/. În vremea cînd era cursul lumei 5250 de ani. ‹7 titluri de capitole› ;

p. 153—159: *ISTORIA / A PATRU CORĂBIERI RUŞI* /.

‹Nu mai sînt reproduse versurile finale›.

O ediţie apărută tot la Craiova, în 1878 : *Istoria Imperatului cel Mare Alessandru Macedon*, Tip. Lasar, 120 p., este menţionată, după G. Popescu, *Şése ani din literatura română* ..., Bucureşti, 1879, nr. 512, de *Bibl. gen. a etnogr. şi folcl. rom.*, poz. 6637, p. 565.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

1894 *Istoria / lui/ ALEXANDRU / cel mare / Macedon,* / Bucuresci / Editura librăriei H. Steinberg / Str. Şelari, 18 / Tipo - litografia „Dor P. Cucu" / Bulevardul Elisabeta, 6 / 1894.

p. 3—175 : *Istoria marelui imparat / ALEXANDRU MACEDON* / În vremea cînd era cursul lumei 5250 de ani.

‹7 titluri de capitole›.

p. 177—199 : *Vrednica de însemnare / întîmplare a / PATRU CORĂBIERI RUSEŞTI* / cari au fost strămutaţi ‹*sic*› de iarnă în ostrovul Spiţ-/berg la anul 1743, şi pînă la scăparea lor au locuit / acolo între sălbateci şese ani şi trei luni/.

1897 *Istoria /lui/ ALECSANDRU / cel mare,* / Bucuresci / Tipo - Litografia şi Fonderia de litere „Dor P. Cucu" / 1897. ‹*alf. chirilic*›.

p. 3—182 : *Istoria despre marele Alecsandru împărat* într-achea ‹*sic*› / vreme cînd era cursul lumii cinci mii două / sute şi cinci-zechi ‹*sic*› de ani/.

‹7 titluri de capitole›.

p. 183—208 : *Vredinică / de însemnare întîmplare a patru / CORĂBIERI RUSEŞTI* / cari au fost strîmtoraţi de iarnă în Ostrovul Spiţ- / berg la anul 1743 şi pînă la scăparea lor au locuit / acolo între sălbatici şease ani şi trei luni/.

p. 185 : PATRU CORĂBIERI RUSEŞTI.

‹**Cca. 1904**› /f.a./ : *ISTORIA / IMPERATULUI / cel mare / ALEXANDRU / MACEDON,*/ cu doue poveşti fórte interesante. /Barlad / Depositul la Tipografia George Caţafany.

p. 3—145 : *Istoria marelui imperat Alexandru Macedon* în vremea cînd era cursul lumei 5250 de ani.

p. 147—160 : *Doue poveşti fórte interesante traduse din limba greacă de George Caţafany* (O istorióră de Pasce; Nemulţumitorul). Un portret al traducătorului şi editorului la p. 146.

1909 *Istoria marelui împărat / ALEXANDRU MACEDON* / în vremea cînd era cursul lumii 5250 de ani/. Ediţie revăzută şi îngrijită de Mihail Sadoveanu / Reproducerea oprită / Bucureşti, / Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl S-sor I. St. Rasidescu" / Strada Doamnei, 16 / 1909.

184 p. ‹13 titluri de capitole, notate marginal, o ilustraţie reprezentînd statuia lui Alexandru călare. Pe copertă : Administraţia Casei şcoalelor, Biblioteca Rurală›.

II/**1909**/ *ALEXANDRIA / sau / ISTORIA LUI ALEXANDRU / CEL MARE,*/ Bucureşti / Editura Librăriei „Leon Alcalay"/ 37, Calea Victoriei, 37/.

p. 3—5 : Prefaţă semnată *I.N.* ‹*v. Anexa* 7›;

p. 7—164 : *ISTORIA / despre / MARELE ALEXANDRU ÎMPĂRAT* / într-acea vreme cînd era cursul / lumii cinci mii două sute şi cinci-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

/ zeci de ani. ‹7 titluri de capitole şi două ilustraţii în text, reproduceri bust şi statuie ecvestră a lui Alexandru›.

p. 165—184 : *ÎNTÎMPLAREA CELOR PATRU / CORĂBIERI RUSEŞTI* / Cari au fost strîmtoraţi de iarnă în ostrovul / Spiţberg la anul 1743 şi pînă la scăparea / lor au locuit acolo între sălbateci / şease ani şi trei luni.

‹Din *Tablă* ... lipseşte cap. VII : *Începutul războiului lui Por Împărat*, aflat în carte la p. 113.›

Pe ultimele pagini : o listă a cărţilor de „literatură populară" *(Anexa* **7 a**) şi reclame ale volumelor din „Biblioteca pentru toţi". Pe copertă mai apar : „467—478" (numărul volumului în cadrul colecţiei).

Cu acelaşi numere, în cadrul colecţiei, apar exemplare care se deosebesc de cel descris mai sus prin subtitlu (*Carte cu chipuri*, Editura Librăriei „Universala" - Alcalay & Co./, Calea Victoriei, No. 27) şi paginaţie : 7—162, 163—181.

1910 *Istoria marelui împărat / ALEXANDRU MACEDON* / în vremea cînd era cursul lumii 5250 de ani./ Ediţie revăzută şi îngrijită de Mihai Sadoveanu./ Reproducerea oprită,/ Bucureşti,/ Tipografia „Universală". Iancu Ionescu,/ Strada Covaci nr. 14,/ 1910.
179 p. ‹capitole şi ilustraţii — v. 1909›.

‹cop.›: Casa Şcoalelor,/ BIBLIOTECA PENTRU POPOR / No. 1. După titlu se specifică : Ediţia a II-a, ilustraţia copertei semnată Murnu‹ ? ›.

1911 *Istoria marelui împărat / ALEXANDRU MACEDON* / în vremea cînd era cursul lumii 5250 de ani. / Revăzută de / Mihail Sadoveanu/ Partea I. ‹în› Biblioteca Poporală a Asociaţiunii/ ‹ îngrijită de Octavian C. Tăslăuanu, red. resp.›. Sibiu, Editura Asociaţiunii/1911.

‹Partea I are 72 p. ; partea a II-a la fel›. Parte I, an.I. nr. 9, noemvrie 1911 ; partea a II-a, an. I, nr. 10, decemvrie 1911.

1915 *ALEXANDRIA / sau / Vieaţa, faptele şi întîmplările /lui/ ALEXANDRU / cel mare Macedon/*. Urmată de întîmplarea / celor patru corăbieri / ruseşti, la anul 1743 / în ostrovul Spiţzberg. / Ediţia a IV-a, / Editura / Librăriei „Ciurcu Brasso"/ ‹ Braşov › ‹cop. : 1915 şi ilustraţie reprezentîndu-l pe Alexandru›.

p. 3—4 : *Cuvînt înainte* ‹*v. Anexa*›
p. 5—125 *Istoria marelui împărat / ALEXANDRU MACEDON*/ ‹7 titluri de capitole›.
p. 126 : (versuri despre Alexandrie — *v. Anexa* **8**/) ;
p. 127—144 : *Întîmplarea celor / patru corăbieri ruseşti* / cari au fost strămutaţi de iarnă în ostrovul Spitz-/berg la anul 1743 şi pînă la scăparea lor au locuit / acolo între sălbatici şase ani şi trei luni/.

1920 *Istoria marelui împărat / ALEXANDRU MACEDON* / în vremea cînd era cursul lumii 5250 de ani./ Ediţie revăzută şi îngrijită de

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Mihail Sadoveanu./ Reproducerea oprită / București,/ Imprimeriile „Independența" / Strada R. Poincaré (Academiei), 17/1920, 143 p. ‹13 titluri de capitole›.

1920 *Istoria / lui / ALEXANDRU / cel mare / Macedon,*/ București,/ Stabiliment de arte grafice „Providența",/ Calea Văcărești, 39,/ 1920.

p. 3—122 : *Istoria marelui împărat / ALEXANDRU MACEDON.*/ În vremea cînd era cursul lumii 5250 ani /; ‹7 titluri de capitole›.

p. 123—139 : *Vrednica de însemnare / întîmplare a / PATRU CORABIERI RUSEȘTI,* / care au fost strămutați de iarnă în ostrovul Spițberg la anul 1743, și pînă la scăparea lor au locuit acolo între sălbateci șease ani și trei luni/.

‹cop.›: Editura Librăriei și Tipografiei „H. Steinberg",/ Strada Lipscani 94 /; ‹pt. ilustrația copertei, v. ed. 1909, M. Sadoveanu, p. 1›.

1924 *ALEXANDRIA* / Lucrare publicată sub îngrijirea d-lui profesor Petre V. Haneș, București, Editura Librăriei „H. Steinberg & Fiu", strada Lipscani, 94,/ „Căminul" / Biblioteca / literară și științifică/.

p. 3 : *Lămuriri introductive (v. Anexa* **9***).*

p. 5—130 : *ISTORIA /despre/ MARELE ALEXANDRU ÎMPĂRAT*/ într-acea vreme cînd era cursul lumii cinci mii / două sute și cincizeci de ani/; ‹7 titluri de capitole; cop. : No. 123—124›.

‹La sfîrșitul *Alexandriei* și pe coperțile cărții sînt recomandări de „Lucrări pentru școlari și tinerime", apărute în Biblioteca „Căminul"›.

/1938/ *ALEXANDRIA / sau/ Istoria marelui împărat / Alexandru Machedon* /. Ediție îngrijită /de/ Ion Pillat, / Editura „Cartea Românească", București. „Pagini alese" / serie nouă/ 27—28/.

p. 3—10 : Cărțile noastre populare / și romanul lui Alexandru/ Machedon /.

p. 11—96 : *Alexandria sau Istoria marelui împărat Alexandru Machedon* / în vremea cînd era cursul lumei 5250 ani / ‹6 titluri de capitole›.

Din : *Cărțile noastre* ..., introducere semnată de Ion Pillat, p. 10 : „Textul ce urmează e luat după cartea tipărită cu slovă chirilică *Istoria lui Alexandru Cel Mare*, 1862, fără loc, nici editură, și găsită în posesia mea, text care reproduce destul de fidel versiunea populară".

Exemplarul BAR 192 521 — datat 1944. Textul este absolut identic cu acesta.

1942 *Istoria marelui împărat / ALEXANDRU MACEDON* / în vremea, cînd era cursul lumii 5250 ani /. Casa școalelor [București, 1942]. 87 p. ‹13 titluri de capitole›.

‹cop.› : ilustrație din ms. copiat la 1790 de Năstase Negrule. În text sînt încă 5 ilustrații din același ms.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

1956 *ALEXANDRIA / ESOPIA./* Ediţie revăzută şi îngrijită de / Mihail Sadoveanu, / Bucureşti, E.S.P.L.A., 1956. <Cop.> „Biblioteca ţăranului muncitor".

p. 5—7 : *Cuvînt înainte.*

p. 9—123 : *Istoria marelui împărat / Alexandru Macedon* / în vremea cînd era cursul lumii / 5250 ani. <13 titluri de capitole>.

p. 125—249 : *Esopia/sau/ Viaţa şi pildele înţeleptului Esop* <v. *Esopie* — 1956>.

/1958/ *ALEXANDRIA.* Ediţie îngrijită, cu o prefaţă glosar şi note de Dan Simonescu/. <cop.> „Biblioteca pentru toţi">, ediţia a II-a revăzută,/ Bucureşti, E.S.P.L.A. <v. descrierea ediţiei din 1956>.

1960 *Alexandria / Esopia /.* Ediţie revăzută şi îngrijită de Mihail Sadoveanu,/ 1960./ <cop.> : „Biblioteca pentru toţi", Nr. 16, E.S.P.L.A.

p. 1—101 : *Istoria marelui împărat Alexandru Macedon* în vremea cînd era cursul lumii / 5250 de ani. <13 titluri de capitole>.

p. 103—209 : *Esopia sau Viaţa şi pildele înţeleptului Esop* (105—153 : *Viaţa lui Esop* ; 154—209 ; *Pildele şi învăţăturile lui Esop* ; <100 de titluri>.

Lipsesc, faţă de celelalte ediţii, următoarele : *Vicleanul, Grădinarul şi măgarul, Porumbeii şi vioara, Iepurii şi vulturii, Cămila*>.

1966 *ALEXANDRIA — ESOPIA* /< cop.>: „Biblioteca pentru toţi". Text revăzut de Mihail Sadoveanu. Prefaţă de I.C. Chiţimia. 1966, Editura pentru literatură, ediţia a II-a ; ediţia de faţă este reprodusă după *Alexandria — Esopia,* E.S.P.L.A., 1956, „Biblioteca ţăranului muncitor".

p. V—XIII : *Prefaţă,* semnată de I.C. C<hiţimia>.

p. 1—102 : *Istoria marelui împărat / Alexandru Macedon / în vremea cînd era cursul lumii 5250 de ani.* <13 titluri de capitole>.

p. 103—216 : *Esopia sau Viaţa şi pildele înţeleptului Esop.*

p. 105—153 : *Viaţa lui Esop* ; p. 155—216 : *Pilde şi învăţăturile lui Esop* <105 titluri>.

V. Bibl. gen., Ant. II, 1.

Bibliografie

1 *Letopiseţile Ţării Moldovei*, publicate pentru întîia oară de M. Kogălniceanu, vol. I, Iaşi, 1852 (ed. a II-a, 1872, p. 16, 55, 286).

Miron Costin consideră că nu pot fi luate informaţii istorice din acea „*Alexandrie* din grecie ori dintr-alte limbi scoasă pe limba românească, plină de basme şi scornituri", care circula în acel timp în Moldova.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

2 *Operile lui Constantin Cantacuzino*, ediţie de N. Iorga, Bucureşti, 1901, p. 67 (în cap. *Predoslovie* din *Istoria Ţării Româneşti, întru care să cuprinde numele ei cel dintîi* ...).

Constantin Cantacuzino afirmă că *Alexandria* — „o mare grămadă de minciuni şi basme" — nu poate sluji ca izvor istoric.

3 A. Del Chiaro, *Istoria delle moderne rivoluzione della Valachia*, Veneţia, 1718, p. 44.

„*Alexandrie o sia storia di Alessandro il Macedone*, stampata in lingua Valaca; ma detta storia e veramente curiosa per le molte favole che in essa vedonsi frammischiate".

4 V. Popp, *Despre apele minerale de la Arpătac, Bodoc şi Covasna*, Sibiu, 1821 (reeditată la Cluj, 1935).

Autorul, adoptînd un punct de vedere tipic pentru iluminism, crede că este necesar ca, în locul cărţilor populare de tipul *Alexandriei*, să fie răspîndite în popor cărţi de pedagogie şi de istorie naţională şi universală.

5 Dimitrie Panaiotachi Govdela, *Histoire d'Alexandre le Grand, suivant les écrivains orientaux*, Varşovia, 1822. (Inf. luată din „Rev. ist.", IV, 1918, p. 9).

6 J. C. Schuller, *Ueber einige Merkwürdigen Volkssagen der Romänen*, Sibiu, 1857, p. 17.

Sînt date exemple de anacronisme din *Alexandria*, carte foarte răspîndită la români.

7 W. Schmidt, *Das Jahr und seine Tage in Meinung und Brauch der Rumaenen*, Sibiu, 1866, p. 25, 28 şi no. 156.

Relatează că, în folclorul românilor din Transilvania, ursitoarele şi măiestrele (ielele) sînt slujnicele lui Alexandru cel Mare care s-au atins de apa vie.

8 G. Bariţ, *Epistole familiarie* (către dr. P. Vasici), „Trans.", II, 1869, p. 5.

G. Bariţ consideră *Alexandria* ca una din cărţile ce nu merită interesul contemporanilor săi.

10* *Bibliograficu*, „Trans.", III, 1870, p. 8.

Alexandria, carte foarte răspîndită la români, care „se tradusese ... pe la finea secolului trecut de către translatorul românesc de la gubernicul Transilvaniei", trebuia înlocuită de scrieri cu conţinut moralizator.

(Trimitere greşită în BGEFR (Cărţi populare). De fapt este 1870, nu 1869, iar titlul este *Bibliograficu*.)

11 Teodor Rosiu, *Vasile Aron şi operele sale*, „Trans.", X, 1877, nr. 24, p. 277.

Scrierile lui Vasile Aron erau atît de bine primite de public, încît „mii de români începuseră să înveţe carte numai ca să poată citi, pe lîngă *Alexandria*, încă şi *Versurile* sale".

---

* 9 eliminat.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

12 S. Novaković, *Pripovetka o Aleksandru Velikem u staroj srpskoj Knjizevnosti : kriticki tekst i rasprava*, „Glasnik srpskog ucenog drustva", vol. IX, seria a II-a, 1878, Belgrad.

Este descris manuscrisul de la Mănăstirea Neamț, ce cuprinde o *Alexandrie* în slavonă, și se discută problema originalului după care a fost tradus (p. X și XXI).

13 * * * *Proces-verbal nr.* 30, Ședință ordinară publică. Vineri 7 martie 1880, „An. Acad. Rom.", s. II, tom. II, 1879—1880, sect. I, p. 78—80.

Între manuscrisele din biblioteca episcopului Dionisie al Buzăului erau și *Alexandria, Gromovnic, Trepetnic.*

14 I. Bianu, *Codex Neagoeanus. Cărți populare române scrise de popa Ion din Sîn-Petru, publicate de* ..., „Columna lui Traian", 1883, p. 322—329, 445—456.

Codexul, pînă atunci necunoscut, cuprinde redacția cea mai veche a unor cărți populare *(Alexandria, Albinușa, Rojdanicul)*. Este reprodus fragmentul din *Alexandria* conservat de *Codex Neagoeanus.*

15 M. Gaster, *Aus der Rumänischen Alexandersage. Zug der Alexander nach dem Paradiese*, „Bukarester Salon", I, 1883, p. 107—112, 150—158.

Textul este însoțit de o scurtă prezentare a *Alexandriei.*

15 A. M. Gaster, *Scholomonar, d.i. der Garabancijas dijak nach der Volksüberlieferung der Rumänen*, „Arch. f. sl. Phil.", VII, 1883—1884, p. 289—290.

Citează și explică pasajul referitor la „roata norocului" din *Alexandria* în variantă slavonă și românească.

16 *Literatura noastră populară*, „Foaia basericésca" (Blaj), 1884, p. 220—224.

Pornind de la considerente educative greșit înțelese și condus de o desăvîrșită lipsă de simț artistic, autorul cere eliminarea cărților populare *(Alexandria, Arghir și Elena* etc.) și înlocuirea lor cu scrieri moralizatoare și instructive (din care citează ca exemplu „una novela localizată" : *Satula cu comorile* de Petra Petrescu din Brașov).

17 V. A. Urechia, *Schițe de istoria literaturii române*, București, 1885, p. 70—71.

Din literatura netipărită amintește cărțile populare. *Alexandria* este caracterizată în cîteva cuvinte luate din Miron Costin, Hasdeu, Gaster.

18 Hasdeu, *Alexandria* în *Magnum Etymologicum*, vol. I, București, 1886, col. 858—861.

Este prezentat istoricul cărții pe scurt ; în românește traducerea s-a făcut din slavă. Sînt amintite diferite atitudini ale scriitorilor români și manuscrisele și tipăriturile cunoscute.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

19 L. Ş ă i n e a n u, *Încercarea asupra semaseologiei limbii române* Bucureşti, 1887, p. 173.

Cuvîntul „criş", întrebuinţat uneori ca adjectiv, derivă din numele de Criş împărat (Cresus), cunoscut din *Alexandria*.

20 A. V e s e l o v s k i j, M. G a s t e r, J. G a r k o v i, *Neue Daten zur Geschichte des Alexanderromans*, „Sbornik otdjel. russk. jaz. Akad. Nauk", LIII, 1892, nr. 7, Petersburg, p. 1—167.

Noi date despre peregrinările *Alexandriei*, peregrinări în care numele proprii au luat formele corupte întîlnite azi în versiunile greceşti, slave, româneşti (p. 21).

21 M. G a s t e r, *Alexandria bucovineană publicată pentru întîia oară*, „Rev. ist. arh. fil.", VII, 1893, p. 334—366.

Gaster publică manuscrisul lui Ioniţă von Arhip, executat la Suceava la sfîrşitul secolului al XVIII-lea (1784—1800).

22 T. S t e f a n e l l i, *O carte veche despre Alexandru Machedon, Constantin cel Mare şi cneazul Grigore Potemkin*, „Archivele societăţii ştiinţifice şi literare din Iaşi", VIII, 1897, p. 521—529.

Este descris un manuscris cu *Alexandria* copiat în 1784 de Gheorghe Nacu (Moldova).

23 N. I o r g a, *Negoţul şi meşteşugurile în trecutul românesc*, Bucureşti, 1906, p. 60.

Este descrisă o icoană tipărită executată pe la 1680—1700 de „Georgius Pater", în care sînt reprezentate scene din *Alexandria*, cu explicaţii în limba română şi latină.

24 I. B î r l e a, *Însemnări din bisericile Maramureşului*, în N. Iorga, *Studii şi documente*, XVII, Bucureşti, 1909, p. 113.

La Hărniceşti, în Maramureş, se găsea un manuscris cu *Alexandria*.

25 Al. T. D u m i t r e s c u, *O descoperire istorică: curţile lui Ler Împărat la Reşca*, „Secolul", XI, 1909, nr. 3000, p. 1, 2.

Pe malul Oltului se află ruinele unei cetăţi căreia ţăranii i-au dat numele de Antina şi au inventat o legendă pentru a lămuri un pasaj din *Alexandria*.

26 N. C a r t o j a n, *Alexandria în literatura românească*, Bucureşti, 1910, 101 p.

Foarte răspîndită la noi, *Alexandria* se păstrează într-o mulţime de manuscrise; cel mai vechi dintre ele face parte din *Codex Neagoeanus*, copiat în jurul anului 1620 după un prototip pierdut, comun celor două versiuni româneşti. Acest prototip a fost tradus prin a doua jumătate a secolului al XVI-lea, în s-v Transilvaniei, după un original în limba sîrbă.

Sînt descrise diferitele ediţii ale *Alexandriei*. Din 1824 este tipărită împreună cu *Vrednică de însemnare întîmplare a patru corăbieri ruseşti* ... (p. 84), o altă carte populară, care va continua să o întovărăşească în ediţiile ulterioare.

Foarte cunoscută, *Alexandria* a lăsat urme în literatura şi iconografia română veche. Influenţa asupra folclorului — puternică şi diversă — a fost întărită de înseşi elementele de folclor fantastic ce fuseseră încorporate cărţii.

Sînt indicate legăturile dintre *Alexandria*, *Cronografe* (p. 87) şi *Istoria Troadei* (p. 98) (lămuriri suplimentare despre cetatea Antinii).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Rec.: a) : A. T. D/umitrescu/, „Rev. ist. arh. fil.", XI, 1910, p. 477—479.

b) G. P., V.R., V, 1910, nr. 8, p. 328—329.

c) Gh. Lazăr, „Conv. lit.", XLIV, 1910, nr. 2, p. 829—831.

d) M. Roques, „România", XL, 1911, p. 142.

e) V. Bogrea, DR, I, 1920—21, p. 453—459.

Sînt completate bibliografia lucrărilor despre *Alexandria* şi lista manuscriselor româneşti. Se dau explicări onomastice. Prima traducere s-a făcut în Banat. Influenţa *Alexandriei* (semnalată de Iorga) este ilustrată cu noi exemple. Se fac cîteva completări la cartea lui Gaster, *Lit. pop. rom.*, Bucureşti, 1883. Traducerea cărţii *Halima* (p. 457—458) s-a făcut din greceşte. Sînt date cîteva lămuriri în legătură cu *Istoria Troiei* (p. 453—456).

f) Vezi *Alex.* nr. **33 d,e.**

27 N. Cartojan, *Înrîurirea Alexandriei asupra literaturii populare*, „Conv. lit.", XLIV, 1910, nr. 2, p. 602—614.

Se accentuează că asemănările dintre *Alexandria* şi folclor nu se datorează neapărat unei influenţe a literaturii culte asupra celei populare. Romanul despre Alexandru cel Mare, pe lîngă reminiscenţe istorice, are şi o parte împrumutată din folclor, parte ce şi-a găsit similitudini în folclorul românesc şi a contribuit la marea răspîndire a cărţii.

28 В. Тонев, Опис на ръкописите и старопечатните книги в народната библиотека вь София, Sofia, 1910, p. 518.

Printre manuscrisele descrise se află şi unul cu *Alexandria* românească, fără început şi fără sfîrşit, copiată în anul 1795, şi *Sindipa*.

28 A Vezi *Fiz.* nr. **8.**

29 C. N. Mateescu, *Însemnare*, „Ion Creangă", IV, 1911, nr. 1, p. 8—9.

Este dată copia fotografică a unei icoane din Muscel, făcută în 1798 de Pop Gheorghe, icoană ce înfăţişează scene din *Alexandria* (vezi şi *supra* nr. **23**).

30 Şt. Berechet, *Documente slave de prin arhivele ruseşti*, Bucureşti, 1920.

Este vorba de un manuscris al *Alexandriei* copiat în 1790 la Chişinău de Ştefan dascălul din Putna, cu cheltuiala negustorului Donie, şi de încă un manuscris al lui Antim Ivireanu (1709) (p. 17—26). Vezi *Cronogr.* nr. 19.

31 V. Bogrea, *Ioan Asen în Alexandria românească*, „Rev. ist.", VI, 1920, p. **182.**

Se demonstrează că Lanţatura (Vanţatura sau Francisc) este de fapt Ioan Asan al III-lea (1277—1280), iar Altamiş (sau Altalmişi) aminteşte pe Atlamoş, căpetenia tătarilor din 1345.

32 N. Cartojan, *Alexandria (Codex Neagoeanus)*, Anuarul liceului „I. Maiorescu" /din Giurgiu/ pe anul şcolar 1919—20, p. 36—71; „... pe anul şcolar 1920—21", p. 33—53, Bucureşti, 1922.

Sînt publicate textul *Alexandriei* din *Codex Neagoeanus* şi un studiu asupra morfologiei, sintaxei şi lexicului său.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

33 N. Cartojan, *Alexandria în literatura românească. Noi contribuții (Studiu și text)*, Bucureşti, 1922, 122 p.

Sînt redate diferitele opinii despre izvorul traducerii româneşti a *Alexandriei*. Se amplifică o demonstraţie sumară a studiului din 1910 : izvorul este sîrbesc, nu neogrec (unic, nu multiplu). Studierea comparativă a numelor proprii simple şi compuse din nume comune ce apar în redacţia neogreacă, sîrbă şi în traducerea românească arată că toate manuscrisele acesteia din urmă urmăresc constant izvorul sîrbesc. Pentru redacţia sîrbă ca original al traducerii româneşti pledează şi prezenţa unor formule în limba slavă în acele manuscrise ce reproduc fidel una dintre copiile vechi ale prototipului.

Diferenţele dintre manuscrisele care pornesc de la un prototip comun se explică prin intervenţia copiştilor care greşeau, omiteau, prelucrau sau amplificau textul. Se introduc ştiri despre Ţara Leşească, daci, descălecatul lui Dragoş, originile românilor, războiul Troiei (contaminări cu *Istoria Troadei*), Semiramida şi Ninus (contaminări cu hronografe), monştri necunoscuţi.

Este descrisă varianta din *Codex Neagoeanus*, cea mai veche copie păstrată a *Alexandriei* (1620) (text reprodus în anexă). Adăugîndu-se şi consideraţii istorice şi geografice la cele lingvistice, satul Simpetru (locul unde a fost scris *Codex Neagoeanus*) este identificat cu Simpetru din Haţeg. Traducerea se făcuse încă de la sfîrşitul secolului al XVI-lea, tot în Transilvania (nu în Principate, cum credeau unii cercetători, datorită prezenţei turcismelor), şi anume pe lîngă Orăştie sau în Banat.

Rec. : **a** „Flacăra", VII, 1922, nr. 44, p. 708.

b „Romania", XLVIII, 1922, nr. 192, p. 630—631.

c V. Bogrea, *În jurul „Alexandriei", „Paştele Blajinilor" şi altele*, „Analele Dobrogei", III, 1922, nr. 3, p. 325—338.

Se enumeră menţiunile despre români introduse de copişti în *Alexandria*. Şi alte cărţi populare *(Arghir şi Elena, Istoria etiopicească)* au lăsat urme în folclor (p. 332—333); unele credinţe şi expresii populare îşi au sursa în *Alexandria*.

d V. Bogrea DR, III, 1922—23, p. 868—871.

Completări bibliografice. Explicaţii lexicale şi onomastice.

e N. Cartojan, *Despre Alexandrie. Răspuns unor critici*, -„Societatea de mîine", I, 1924, p. 699—701.

Este discutată metoda comparării numelor proprii din redacţia românească cu cele din redacţia sîrbă şi greacă (v. *Alexandria* — 1910) şi legătura dintre Atlamos din cronica lui Ioan de Kukülö şi Atlamiş din *Alexandria* (DR, I); vezi şi V. Bogrea („Rev. ist.", VI, 1920). Sînt discutate obiecţiile aduse de V. Bogrea în recenzia din DR, III.

f V. Bogrea, *Răspuns la un „Răspuns" (D-lui N. Cartojan asupra priorităţii dsale în aplicarea metodei de fixare a originalului unei traduceri prin reflexele numelor proprii la un text românesc)*, „Societatea de mîine", II, 1925, p. 69—71.

g N. Cartojan, *În jurul unei recenzii*, „Societatea de mîine", II, 1925, p. 379—381.

Răspuns la răspunsul lui V. Bogrea la articolul lui Cartojan apărut în aceeaşi revistă în 1924, p. 699. Cîteva indicaţii despre *Istoria Troiei* (p. 380).

h Gh. Ghibănescu, I.N., III, 1923, p. 241.

„Posedăm şi noi un manuscript de *Alexandrie*, scris în familia Holban, Dorohoi, în anul 1876".

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

i I/orga/, „Rev. ist." IX, 1923, p. 47.

j I. Minea, V.R., XV, 1923, nr. 4, p. 139—140.

Prezența lui Atlamiș din *Cronica* lui Ion de Tîrnave în *Alexandira* dovedește că aceasta din urmă s-a tradus din sîrbește în românește după ce fusese publicată *Cronica*. Faptul că cel mai vechi manuscris slavon al *Alexandriei*, cunoscut la noi (cel din 1562), a fost găsit la Mănăstirea Neamțu ar putea indica însă ca loc al primei traduceri românești Moldova.

k C. Tagliavini, „L'Europa Orientale", III, 1923, p. 844.

l * * * „Șezătoarea", XXXI, 1923, vol. 19, p. 120.

m N. Bănescu, „Byz. Zeit.", XXIV, 1923—1924, p. 421.

n G. Pascu, *Bibiliographie Roumaine* (1922—1924), „Arch. Rom.", X, 1926, nr. 3—4, p. 444—449.

Corectează cîteva transcrieri și cîteva glosări, completează lista de nume proprii și încearcă să demonstreze că traducătorul era sau un moldovean, sau un bănățean refugiat în Moldova, însuși copistul putînd fi un moldovean refugiat în Hațeg. Lui Leca Morariu îi sînt corectate cîteva transcrieri din *Războiul Troadei* ..., Cernăuți, 1924 (p. 454);

o N. Cartojan, „Arch Rom.", XII, 1928, nr. 4.

Răspunde recenziei lui G. Pascu din „Arch. Rom.", 1926, p. 444 (p. 503, nr. 1).

p Vezi *Fiore*, nr. **6b.**

34 N. Iorga, *Partea Olteniei în literatura românească*, „Arh. Olt.", I, 1922, nr. 1.

Alexandria, „cea dintîi carte românească pentru popor", s-a tradus în Oltenia și a servit ca îndreptar lui Mihail Viteazul însuși (p. 13).

35 V. Bogrea, *Legende istorice paralele cu ale noastre în cronica lui Gh. Brancovici*, „An. Inst. de Ist. Naț.", III, 1924—1925, p. 505—507.

În cronica lui Gh. Brancovici apar episoade comune cu cele din *Alexandria* românească.

36 Vezi *Troia* nr. **19.**

37 C. C. Giurescu, *Un manuscris miscelaneu*, „Rev. ist.", XII, 1926, p. 311—313.

În afară de texte cu conținut religios, se află și *Alexandria* (67 de file) și *Trepetnic* (3 file). Pe o filă se află o însemnare din care rezultă că *Alexandria (Izbraneae)* tradusă din grecește — nu se spune de cine — a fost copiată de Vasile Dimitrovici, zugrav ot Sibiceu de Jos (Buzău), între 23 iulie și 25 septembrie 1776.

38 Gh. Nicolăiasa, *Expoziția de cărți vechi de la Acad. Rom.*, „Conv. lit.", LVIII, 1926, p. 392.

Făcînd un istoric al tiparului la români, autorul amintește și de editarea *Alexandriei* și a *Calendarelor.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

39 V. Bogrea, *Contribuție la onomastica „Romanului lui Alexandru" și „Romanului Troiei"*, „Grai și suflet", III, 1927, fasc. i, p. 1—11.

Sînt căutate originile denumirilor date unor ostroave în cele două romane (al lui Alexandru și al Troiei), ca și în traducerea lui Herodot găsită la Mănăstirea Coșula. Concluzia acestei cercetări este că traducerea celor două romane s-a făcut din greacă, intervenind uneori și o influență franceză.

40 Vezi *Esopia* nr. **22**.

41 L. Morariu, *Din biblioteca de la Muzeul Sucevii*„ Bibliotecile noastre", IV, 1927, nr. 2, p. 3.

Între cărți se află și o *Alexandrie*, tipărită cu chirilice, format octav, căreia îi lipsește începutul.

42 Vezi *Troia* nr. **21.**

43 Vezi *Fiore* nr. **6.**

44 Vezi *Fiore* nr. **6b.**

45 I. Mușlea, *Viața și opera doctorului Vasile Pop*, „An. Ins. ist naț.", Cluj, V, 1930, p. 102.

Autorul articolului remarcă deosebirea de atitudine față de *Alexandria* a doctorului Vasile Pop și a conaționalilor săi rămași la țară.

46 Al. Ciorănescu, *„Întrebări și răspunsuri". Introducere. Text*, „Cercet. lit.", I, 1934, p. 51, 53, 59.

În *Întrebări și răspunsuri*, pe lîngă discuții de ordin religios, au pătruns și povestirile din *Alexandria* despre căpcăuni, despre limbile păgîne și despre cuvintele proorocului Ieremia.

47 N. A. Gheorghiu, *Urme din romanele populare în onomastica românească. Candachia*, „Rev. ist.", XXIX, 1934, p. 200—201.

Numele *Candachia* a fost găsit într-un document de la 1639, Moldova (între răzeși), și în altul de la 1825, tot din Moldova.

48 Fr. Magoun, „Harward Studies and Notes in Phylology and Literature", XVI, 1934, nr. 7, p. 121—122.

Sînt date informații despre textele bulgărești, românești și grecești ale *Alexandriei* (Inf. luată din „Byzantion", XVI, fasc. I, Boston, 1942—43, p. 325, nr. 50).

49 Vezi *V. și I.*, nr. **27.**

50 L. Miletić, f. 194 Една българска „Александрия" от 1810 гд. Sofia, 1936.

Este editat un manuscris cu *Alexandria*, tradus din limba română în limba bulgară. Se face un studiu lingvistic al textului bulgar în comparație cu ediția românească din 1809.

50A. Maria Golescu, *Friza de călăreți de la Vioreşti*, „Artă și tehnică grafică", nr. 8, 1939, p. 53, fig. 41; nr. 9, 1939, p. 37—39.

Este prezentată o xilogravură din 1817 cu scene din *Alexandria* și se discută posibilitatea influenței acestui roman asupra frizei cu călăreți de la Vioreşti.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

51 Vezi *Cronogr.*, nr. **48.**

52 L. Morariu, *Alicsandria suceveană*, „Făt-Frumos", XV, 1940, p. 117—119.

Se schițează figura lui Ioniță Arhip, care a început să copieze *Alexandria* în 1784, la Suceava.

52A Dan Simonescu, *Comunicări ... Institutul A. D. Xenopol*, Huși, 1942.

La două biserici din Cîmpulung Muscel, în scena tradițională cu infernul, alături de alți împărați, apare *Porus*, dovadă a influenței *Alexandriei*.

53 P. Magoun-jr., *Stojan Novacović on the so called „Serbian-Alexander"*, „Byzantion", XVI, fasc. I, Boston, 1942—1943, p. 315—338.

Este amintit (în textul din Novacović tradus în englezește) manuscrisul slavon al *Alexandriei* din 1562, găsit la Mănăstirea Neamț. Descrierea lui Novacović este completată cu informații primite de autorul traducerii, în 1935, de la Leningrad (vezi p. 322, 330—331, parag. 3, nr. 14, și p. XVIIII).

54 K. Mircev, Още една новобългарска Александрия от началото на XIX век., Годишник на Софийския университет, историческо-филологически факултет, vol. XLIII, 1946—1947.

Un ms. din 1816 conține o traducere fidelă din românește în bulgărește a ediției românești din 1809 a *Alexandriei*. Este publicată o parte din text.

55 ...

56 *Alexandria*, [București], 1956, ed. a II-a, 1958.

Prefață de D. Simonescu (p. 3—26, ed. a II-a). Sînt prezentate adaptările romanului păgîn la lumea creștină feudală, apoi la realitatea românească. Mai ales elementele lingvistice aduc trăsături noi. Atitudinea cititorilor români față de roman a variat în epoci și straturi sociale și culturale diferite.

Alexandria a lăsat urme în folclor, pictură murală, ilustrațiile de manuscrise.

Sînt enumerate edițiile (cea mai veche păstrată, din 1794, este reprodusă și în ediția prefațată).

57 I. D. Bălan, *La reeditarea „Alexandriei"*, „Gaz. lit.", III, 1956, nr. 38, p. 2 (reprodus în volumul *Valori literare*, București, 1966, p. 248—255).

Este amintită influența *Alexandriei* și a celorlalte cărți populare asupra poporului care le citea (este citată și o poveste populară necunoscută). Autorul articolului demonstrează că această veche carte poate încă stîrni interes, nu documentar, ci artistic.

58 T. Mihăilescu, *Aportul lui Mihail Strelbițchi în orientarea laică a tiparului din Moldova la sfîrșitul sec. al XVIII-lea*, Prima sesiune științifică de bibliografie și documentare, București, 1957, p. 155—156.

În 1796, Mihail Strelbițki tipărește *Alexandria*, dîndu-i un colorit local. Pentru prima dată adaugă la sfîrșitul vechiului roman popular și *Vrednica de insemnare întîmplare* ...

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

59 I. D. Bălan, *Cartea populară a epocii noastre / Literatura pentru sate* /, „Contemporanul", 1959, nr. 22, p. 1 şi 2.

S-au publicat *Esopia* şi *Alexandria*, care, deşi plac, „au un rol educativ mult prea neînsemnat pentru vremea noastră". Sînt enumerate alte cărţi care le-au înlocuit (de Titus Popovici, Alecu Ivan Ghilia, Remus Luca, Petre Sălcudeanu etc.).

60 I. C. Chiţimia, *Cîntece funerare populare*, S.C.I.L.F., VIII, 1959, p. 628.

„Bocetul Ruxandrei" din *Alexandria* apare numai în redacţiile balcanice, iar în cele româneşti are o formă specifică, apropiată de bocetele populare.

61 Vezi *V. şi I.* nr. **34.**

62 Vezi *Vrednica* nr. **4.**

63 M. Ruffini, *La fortuna popolare del Roman d'Alexandre in Romania*, „Soc. Acad. Dacorom. Acta Phil.", III, 1964, p. 330.

(Inf. luată din R.E.R., XI—XII, 1969, p. 67, n. 29).

64 M. Stoianov, Hr. Kodov, f. 197 *Опис на славянските ръкописи в Софийската народна библиотека*, vol. III, Sofia, 1964, p. 440—441, nr. 1 107 şi 1 108; p. 444, nr. 1109, 1110; p. 445, nr. 111; p. 446, nr. 1112.

Sînt descrise manuscrise cu *Alexandria* traduse în limba bulgară din limba română sau cu original necunoscut.

65 C. F. Ţepelea, *O ediţie necunoscută a Alexandriei (Ediţia din 1794 găsită în regiunea Banat)*, L.R., XIII, 1964, nr. 6, p. 605—613.

Din prima ediţie a *Alexandriei* (1794, Sibiu), autorul articolului a găsit un exemplar ale cărui ultime pagini diferă de cele cunoscute pînă acum.

66 R. W. Brednich, *Alexanders Zug nach dem Lebenswasser in der südost-europäischen Volksüberlieferung*, „Narodno stvaralastvo-Folklor", Belgrad, 15/16, 1965, p. 1179—1191.

(Inf. luată din Int. Volsk. Bibl., 1965—1966, n. 8904).

67 G. Dancev, *Ръкописен сборник от началото на XIX в*, „*Известия на Института за литература*", XVI, Sofia, 1965, p. 129—134.

Este semnalat un manuscris cu *Alexandria*, tradus din limba română în limba bulgară, care se află în Biblioteca Institutului superior pedagogic „Kiril şi Metodie" din Veliko—Tîrnovo.

68 I. Roman, *Completări la bibliografia românească veche*, L.R., XIV, 1965, nr. 6, p. 711, nr. 48.

În Biblioteca regională Braşov se găseşte o ediţie a *Istoriei lui Alexandru* (la sfîrşit este adăugată *Vrednica de însemnare întîmplare a patru corăbieri ruseşti*). Diferenţa de pagini faţă de ediţiile semnalate de Bianu arată că este vorba de o editare diferită, făcută între 1820 şi 1824.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

69 I. Bitay, *Figura lui Alexandru Macedon în cultura țării noastre (sec. XVI—XVII)*, „Studia Univ. Babeș-Bolyai", *Historia*, 1965, fasc. 1, p. 19—32.

Alexandria s-a tradus în secolul al XVI-lea, atît în limba română (prin filieră slavă), cît și în limba maghiară (prin filieră latină). Varianta românească are mai multă savoare. Sînt urmărite motivele literare antice, străine *Alexandriei*, care au fost încorporate celor două traduceri (războiul Troiei, luarea Babilonului etc.).

70 Gh. Aldea-Sarai, *Friza de la Vioreşti*, „Luceafărul", IX, 1966, nr. 41, p. 8.

Este posibil ca pictorii scenelor laice de pe pereții bisericii din Vioreşti-Hurezu (sfîrșitul sec. al XVIII-lea) să fi fost influențați de ilustrații ale manuscriselor cu *Alexandria*.

70A Ovidiu Bîrlea, *Antologie de proză populară epică*, București, 1966.

Sînt enumerate reflectări ale *Alexandriei și Esopiei* în folclor. (vol. I, p. 30, 42 134, 136; vol. III, p. 260, 261).

71 I. C. Chițimia, *Romane populare românești pătrunse prin filieră slavă* : „*Alexandria*", Rsl., 1966, nr. 13, p. 93—103.

Autorul studiază textul *Alexandriei*, așa cum a făcut și cu cel al romanului *Archirie și Anadan*, din punctul de vedere al transformărilor aduse de traducătorul român și de numeroși copiști. Se demonstrează că anumite episoade sînt fie introduse de români, fie puternic transformate. Influența folclorului român asupra *Alexandriei* este evidentă și în prezența unor motive și în îmbinările de expresii.

72 O. Bîrlea, *Folclorul și Țiganiada*, în volumul *Studii de folclor și literatură*, București, 1967, p. 507.

Privită din punct de vedere documentar, *Alexandria* era desconsiderată de învățații ardeleni. Este dat un citat din V. Popp, din prefața la broșura *Despre apele minerale* ... (vezi *Alex.* nr. 4).

73 Gh. Dancev, *Traduceri ale „Alexandriei" din limba română în limba bulgară modernă*, Rsl., XV, 1967, p. 109—118.

Alexandria a fost tradusă din limba română în limba bulgară de patru ori în cursul secolului al XIX-lea (în 1810, 1813, 1826 și după primul pătrar al secolului). Sînt cercetate problemele ridicate de găsirea originalului românesc, de fidelitatea traducerii, precum și de răspîndirea lor.

74 G. Țepelea, *Limba veche și-nțeleaptă. Date noi despre „Alexandria", cea mai populară carte veche românească, rod al colaborării între Rîmnicu-Vîlcea și Sibiu*, Argeș, II, 1967, nr. 9, p. 9.

Este reluată problema ediției din Sibiu, 1794, a *Alexandriei*, accentuîndu-se importanța descoperirii unei legături între tipografiile din Rîmnic și Sibiu. Se compară textul acestei ediții cu cel din *Codex Neagoeanus*.

75 Vezi *Cronogr.* nr. **64**.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

76 R. Marincovici, *Српска Александрида. Историја основног текста) L'Alexandride serbe. L'Histoire du texte initial)*, Belgrad, 1969.

Două texte scrise în slavonă care au circulat pe teritoriul românesc (ms. de la Mănăstirea Neamț și de la Sofia) aparțin versiunii sîrbe arhaice reînviate, dar au adaptări teologice. Studierea celor mai vechi redacții sîrbești ale *Alexandriei* poate ajuta la cercetarea penetrării ei în limba română, precum și la descoperirea izvorului grecesc sau de altă limbă (p. 240—273, 339, 343, 346)

77 V. *Esopie* , nr. **35**

V. *Bibl. gen.*, *Stud.* : **1—8, 10—12, 14—16, 18—28, 30—33, 35, 36 38—40, 43—47, 49, 51, 53—58, 63—65, 76, 79, 80, 84, 94—96, 107, 108 110, 112, 116, 119—122, 126, 131, 132, 136, 139—145.**

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

VREDNICA DE ÎNSEMNARE ÎNTÎMPLARE

1 Vezi Alex. nr. **26**

2 R. V l ă d e s c u, *Din istoria scorbutului*, „Natura", XXXVI, 1947, nr. 1, p. 20—24.

Este reprodusă *Vrednica de însemnare întîmplare* ... Povestirea, luată dintr-o ediție comună cu *Alexandria* (nu se dau anul și locul), nu are decît prima parte, foile de la sfîrșit fiind lipsă.

3 Vezi *Alex.* nr. **58.**

4 V. C i o b a n u, *Relații literare româno-ruse în epoca feudală*, SCILF, IX, 1960, nr. 2, p. 305—308.

Autorul arată că, în ultimul deceniu al secolului al XVIII-lea, apar cărți cu text paralel ruso-românesc. Între acestea este și *Trepetnicul de semne omenești* (nu se dau anul și locul apariției) (p. 305). În 1796, la Movilău, M. Strelbițki publică o *Alexandrie*, despre care autorul articolului bănuiește că este tradusă din rusă (p. 305, 306, 307).

În 1824 apare o a doua ediție a unei *Istorii a lui Alexandru*, întovărășită de *Vrednica de însemnare întîmplare a patru corăbieri ruseștí* ... (anul primei ediții nu este cunoscut). Această din urmă povestire este o robinsonadă rusă, tradusă de un necunoscut, după un autor rus încă neidentificat. Ea va apărea în continuare alături de *Alexandria*. Este relatat pe scurt subiectul povestirii.

5 Vezi *Alex.* nr. **68.**

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Manuscrise

Ms. BAR 343

1783 Moldova

Ff. 2[r]—44[r]

f.2[r]: *Istoriia lui Alțidalis și a Zelidiei.*

---

f.1[r]: Această istoriia s-au tălmăcit de pi limba franțojască pe limba moldovenească, în zilile preaînălțatului și luminat domnul nostru Alixandru Costandin Necolaiu Mavrocordatu, voevodul țării Mo‹l›davii, care acuma s-au tălmăcit întâiu în orașii Iași, întru întâia domniia a măriia sale, cu toată cheltuiala dumisale Iordachi Dar‹i›e, biv vel paharnic.
Scrisă de mine, de Alixandru Ciohoranul, la velet 7291 di la zidire lumii, iar de la Hs. 1783.‹ *v. Copiști* ..., p. 29›.

La f.1[v] — *Versuri către cititor privitoare la Istoria lui Alțidalis și a Zelidiei* (De-a pururea un cetitoriu nu poate să înțăleagă ...) ‹*v. ms. BAR* **5545** *infra*›.

f.43[v]: *Versuri de iertăciune din partea scriitoriului* (Tot cel ce trăești în lumi/ Eu nu zic, Scriptura spuni ...) ‹*v. CM*, II. p. 54—55›

f.44[r]: Sfîrșit istoriei lui Alțidalis și a Zelidiei. Și amu scris eu, Alexandru Ciuhoran această istoriia. Alexandru Cioh‹oranu›.

Ms. a fost dăruit Bibliotecii Academiei de către D. A. Sturdza, în 1885.

Ms. BAR 3583

Cca. 1783 Moldova

Ff. 1[r]—97[r]

f.3[r]: *Istoriie lui Alțidalis și a Zelidii iubiti‹i› sali.*
f.2[v]: *Versuri ale tălmăcitorului către cititori* (Di-a pururi ... / Dulciața unii istorii ...) ‹majoritatea filelor deteriorate parțial, sus; *pentru versuri v.ms. BAR* **5545** *infra*; între ff. 18—19 lipsește, conform num. orig., o filă; ff. I[v], II[r-v], 1[v], 2[r], 64[v], 97[v]-albe›.
ff.95[v]—97[r]: *Versuri ale copistului către cititori* (Tot cel ce trăești în lume ...) ‹ *v. ms BAR* **5545** *infra*›.

---

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.1^{r}: Această istoriia s-au tălmăcit acum întîiu di pi limba franţujască în limba moldoviniască în zilele preluminatului şi preînălţatului Domnu Măriia Sa Alexandru Costandin Mavrucordat v‹oe›vod întru întîe domniia a Mării Sali la v‹e›let 1783, luna lui av‹g›ustu ‹?›.

f.1^{r}: Cumpărat de la Ihel Şaraga din Iaşi, la 24 mai 1908.

155 × 210. Ornamente, iniţiale ornate: ff.1^{r}, 3^{r}, 14^{v}, 15^{v} etc. Leg. orig. în piele se păstrează parţial sub cea actuală.

Ms. BAR 5545

Sec. XVIII (sfîrşit) Moldova

Ff. 2^{r}—94^{r}

f.2^{r}: *Istorie lui Alţidalis şi a Zelidiei.*

Inc.: În vreme ce Ispaniia să diosăbisă nu numai în multe crăii, ce şi în multe niamuri ...

ff.93^{r}—94^{r}: *Versuri din partea traducătorului.*

Inc.: Tot cel ce trăiaşti în lume,
Eu nu zic, scriptura spune ...

Des.: Şi greşind nu va scăpa
Să ia răsplătirea sa
De la unul cari are
Cu dînsul asemănare.
‹*V. CM*, II, p. 54› .

---

f.1^{r}: Această istoriia s-au tălmăcit acum întăi di pe limba franţujască în limba moldoviniască în zilile prealuminatului şi preaînălţatului Domnu mărie sa Alexandru Costandin Mavrocordat v‹oe›v‹o›d, întru întăe domniia a mării sale la v‹e› let 1783. ‹*monogramă*› A. B D ‹Alexandru Beldiman?›.

f.1^{v}: *Versuri către cititor.*

Di-a purure un cetitoriu nu poat‹e› să-nţăliagă
Dulciaţa unii istorii de n-a ceti-o întriagă.
Căci orice scriitoriu va fi, cu toat-a lui silinţă,
Di săvîrşit la-nceput nu ne va da ştiinţă.
Deci tot ceala ci va ceti ş-a fi curioz să ştii
Întămplările acestor doi şi a lor istorii
A lui Alţidalis, zic eu, şi a iubiti‹i› sale
Zelidiia di la Orant şi fiica lui Tenari,
De va ceti-o pre deplin, cred că va afla frumoas‹ă›
Întămplările amănduror, şi-i vor părea curioază,
Văzînd pe fiul unui craiu şi a unii ţări vestite
Plin de vărtut‹e› trupului, întreg la a sa minte,
Cum şi pe fiica unui domnu şi a unui prinţip mari
Cu ce podoabă trupul ei, cu ce ‹în›frumusiţari
Şi ce chinuri au suferit, ce dispărţire mare
Şi iarăş s-au învrednicit, la cea mai bună stare.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.94^{r}: Şi s-au scris această istorie în oraşul Iaşii, prin ostiniala dreptii meali, cu porunca dumisale Gheorghie Beldim‹a›n biv vel ban. Cel mai mic între slugi. Vasile di‹a›c.

cop. ant. int.: Cumpărat de la Părinte Filaret Buliga. Mon. Neamţu 23/6 1926. Karadja.

Ex libris al lui Const. Karadja pe ff.1^{r}, 2^{r}.

Lipite de cop. post., o carte de vizită a prof. secundar Nicolae N. Condeescu şi o scrisoare către Constantin Karadja în care îl roagă să îi mai lase manuscrisul cîteva zile pentru a termina colaţionarea cu originalul ‹francez› v. cop. ant. int. — trimitere la studiul lui N. N. Condeescu — v. bibliografia acestui capitol›.

cop. ant. int.: Dăruit Bibl. Academiei Române. Octombrie 1946. Constantin I. Karadja.

f.1^{r}: Ex Bibl. ... majestiana ‹?›.

f.1.^{r}: Nr. inv. ‹BAR› 52/1946.

cop. ant. int.: 1819. De cînd au sărit ţara ‹?› cu petri la domul Călimah. Însămnare turburărilor di cändu au venit turcii în ţara Moldovii. 1821.

Di cändu au vinit lăcustili. 1823.

Di cîndu au arsu codri în ţara Moldovei. 1826 — 1828. Ghenariu 10 ‹?› zilă, marţi sara spre miercuri s-au cutremurat pămîntul înainte cucoşilor.

90 × 150. Frontispicii, iniţiale ornate: ff.1^{r-v}, 2^{r}, 37^{v}, 41^{v} etc. Num. orig. cu arabe a paginilor. Leg. orig. în carton şi piele.

Ms. BAR 4246

1800 Moldova

Ff. 5^{r}—75^{v}

‹*Alţidalis şi Zelidia*›

Fără titlu.

Inc.: Din vréme ce Ispaniia să deosăbisă nu numai în multe crăii...

Des.: ... plin de bucurie văzînd de-a pururе lăngă dănsul pre iubita lui Zălidie.

Sfărşit istoriii: lui Alţidalis şi a Zălidii‹i›.

Ms. are 139 ff. Mai conţine:

ff.79^{r}—136^{r}: *Ismin şi Ismenia.*

Fără titlu. Inc.: Cetat‹é› Evricomis frumós‹ă› este la toat‹e›, dar mai frumoasă pentru vesila sa întemeiere ...

Des.: ... niciodată voiu zavisti soarta voastră. Sfărşit.

---

f.75^{v}: Scrisu-s-au la letu 1800, ghenar, 3.

f.136^{r}: Sfîrşit întîmplărilor lui Isminil şi a Ismeniei. 1799, noe‹m›vr‹ie›22.

f.137^{v}: Această istorie scrisu-s-au de mine, cu mila lui Dumnezău, acum la ani de la Hs. 1803, aug‹us›t 27 de ..‹?›, dar fiindcă aceasta

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

este a dumi‹sale› log ‹o› f‹ăt› Vasăli Adam, după aceasta am prescrisu alt asămine dum‹nealui› logof‹ăt› Dinu Negruţ de mine, robul lui Dumnezău, Dimitrachi Sandu, ce mă aflu scriitor la dipartamentul al doile. La ani dela Hs. 1803 oc‹tom›v‹rie› 4.
Însemnare în gr. din ianuarie 1806 a lui Ioan Gan ‹?›.

Ms. a fost donat Acad. Rom. de Paul de Goré din Chişinău ‹*Ex libris* pe cop. ant. int., f.1^{r}, f. 79^{r}›, în Ianuarie 1914.

195 × 280. Desene stîngace, în peniţă la f. 75^{v} şi f. 136^{r}. Ff. albe : 76^{r}—78^{v}, 136^{v}—137^{r}, 138^{r}—139^{r}. Leg. orig. în carton şi piele, cu ornamente.

Ms. BAR 1337

1805 Moldova

85 ff.

Întru această carte să cuprind *Întîmplările a doi tineri libovnici ce să numiia Alţidalis şi Zilidie*, istorie foarte frumoasă şi plăcută celor amorezaţi.

---

f.1^{r} : S-au scris la anul 1805, iar sfîrşitul au luat maiu 15. Ms. a aparţinut lui Costachi Negruzzi, iar, între 1839 şi 1857, lui Dimitrii Zdrobiş, sărdar. Fost ms. Gaster **175**.

CM, IV, p. 579.

Bibliografie

1 N. N. Condeescu, *Istoria lui Alţidalis şi a Zelidei. Unul din primele romane franceze în limba noastră*, „An. Acad. Rom.", secţ. lit., s. III, tom. V, p. 107—147.

Sînt amintite geneza scrierii *Histoire d'Alcidalis et de Zélide* în mediul nobilimii galante din Franţa secolului al XVII-lea, precum şi aventurile editării ei. Romanul neterminat al lui Voiture a fost tradus în româneşte, în Moldova, la sfîrşitul secolului al XVIII-lea. Pentru partea finală se pare că traducătorul român nu a apelat la completarea lui Des Barres (1668), prolixă şi greoaie, ci a scris singur cîteva pagini, utilizînd atît sugestiile din rîndurile lui Voiture şi Des Barres, cît şi clişeele altor romane de aventuri cunoscute lui.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Manuscrise

Ms. 3202
Bibl. Centr. Univ. Cluj-Napoca

Sec. XVIII (început) Transilvania

Ff. 20ᵛ—28ʳ

f.20ᵛ : */Poveste lui Archirie/.*
ff.21—22 : *text discontinuu (des.* : . . . tu te pleacă către toţi că. . . *inc.* : . . . cu oste pre mine să mă scoţi din împărăţie mea. . .).

Ms. are 78 ff. Mai conţine :
ff.1ʳ—8ʳ : Cazanie la morţi. *Acefal. Inc.* . . . că lui Olofern îi taie capul o muere slabă.
f.8ʳ⁻ᵛ : Ertăciune la oameni morţi şi la nemiş. *Incomplet.*
ff.9ʳ—20ʳ : Cinstitul paraclis *şi* Rugăciune către prea sfînta Născătoare. Peas<na> I. Irmos. *<f. 19ʳ-albă>.*
ff.20ᵛ—28ʳ : *v. supra.*
ff.28ʳ—39ʳ : După înălţarea lui Isus Hs. la ceriu : *Poveste sfîntului Ioan Bogoslovul.*
ff.39ᵛ—40ᵛ : Poveaste lui Alecsie чл҃кѣ бж҃їѧ, m<e>s<ea>ţ<a> martiia în 17 dzile. *Text discontinuu între ff. 39—40.*
ff.41ʳ—42ᵛ : *Întrebări şi răspunsuri. Inc.* : Întrebare : Ce sînt călugări în haine negre . . . ?
ff.42ᵛ—47ᵛ : Cazanie la oameni şi la coconi mici morţi. *Incomplet.*
ff.48ʳ—53ʳ : Cazania la morţi. *Text discontinuu între ff. 48 şi 49.*
ff.53ᵛ—55ᵛ : Verşu la oameni morţi.
ff.55ᵛ—57ʳ : Verşu la patimi.
ff.57ʳ—59ʳ : *Pilda privighetorii. Inc.* : Scrie sfîntul Ioan Damaschin cum că un om au prins o privighetoare. . .
ff.59ᵛ—78ᵛ : *Cazanii şi ertăciuni la oameni morţi.*

---

f.78ᵛ : M<e>s<ea>ţa mai, în 22 zile, sfă<r>şit şi lui Du<mnezeu> laudă. Scris-am eu, dascal Toader bătrînul de la Ungurașu aşte cazanii.

105 × 160. Nenumerotat. Leg. orig. în pînză şi piele, det.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. BAR 577

1708 Transilvania

Ff. 61r–69r

f 61r: *Învățătura lui Archirie cum învăţe pre nepotu său, pre Anadan, de toate învățăturile.* Adecă eu, Archirie, învăţaiu pre nepotul mieu, pre Anadan, nepot de sor‹ă› ...

Ms. are 163 ff. şi mai conţine rugăciuni, molitve (24 ff. scrise de altă mînă), un osmoglasnic, un catavasier, zece porunci ale lui Dumnezeu, rînduiala ispovedaniei, molitvenic, propovedanii la îngropăciuni, viaţa Sf. Paraschiva sau Petca sau Vineri (cf. *CM*, II, p. 333–334); a fost scris de Vartolomei ieromonah, la 1708 în Budac (Ardeal) pentru preotul Andrei din acel sat (v. *Copişti* ..., p. 262), a fost în posesia unui Toma Vărzariu, iscălit la f.25v, apoi a unui urmaş al acestuia, Vasile Verzariu, econom în acelaşi sat, de la care trece la Vasile Mărgineanu şi intră în posesia Academiei Române, în 1896.

Textul *Învățăturilor*, scris de Vartolomei ieromonah, are din loc în loc adăugiri tot cu chirilice, făcute, probabil, după o altă versiune a textului. Scriere imitînd tiparul.

Ms. BAR 1867

1717 Ţara Românească

Ff. 222r–235v

Acefal. Inc. f. 222r: ... iar tu să nu zici că iaste nebun, ce să faci cum va zice domnul tău ...

f.225r: Sfirşitul învăţăturilor.

‹*cu roşu*›: Eu, Archirie, învăţai pre nepotul meu Anadam toată învăţătura ...

f.235v: *Des.*: ... iară Archirie zise: Ba, fătul meu, că tu eşti ca un lup cînd mearse să înveaţe carte şi zicea ... da ...

---

f.193v: Să să ştie că această Isopie, o am scris eu, mult păcătosul, robul lui Dumnezeu, Reseţe ‹Petre; *v. Copişti* ..., p. 176› în zilele lui Ioan Voevod şi a mitropolitului nostru, chir Mitrofan m‹e›s‹ea›ţa iul‹ie› 2 dni, l‹ea›t 7225 ‹1717›.

Pentru descr. gen. a ms-ului, v. *Alexandrie.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. 4390
Bibl. Centr. Univ. Cluj-Napoca

Cca. 1761 Transilvania

Ff. 33r–37v

f.33r: *Poveastea lui Archirie cu nepotu-său Anadan.*
Incomplet. Des.: ... Fătul mieu, în cale cînd mergi, să aibi pîinea ta.

Ms. are 160 ff. Mai conţine:
f.1v: Pinax sau însămnare pentru ceale ce să află întru astă cărtice.
ff.2r–12r: *Întrebări şi răspunsuri.* Spunere pentru facere de la Razumnic.
ff.12v–21r: Istorie pentru naşterea lui Antihrist şi pentru perirea lui şi pentru judecata lui Hs.
ff.21v–33r: Jitiia Preacistii cum au umblat cu arhanghel Mihail de i-au arătat toate muncile păcătoşilor.
ff.33r–37v: *v. supra.*
ff.38r–62r: Vedenia sfîntului Cosmei mo‹nahul›. *Viaţa sfîntului Macarie Rîmleanul. Inc.*: ... şi luînd blagoslovenie şi slăvind pre Dumnezeu întru toate ...
ff.62v–65r: Cetenie lui Ioan, care după porunca lui Dumnezeu au mers în Nineviia.
ff.65v–67r: *Pilda inorogului.* Pentru omul carele nu să pocăiaşte, nu va scăpa de munca iadului.
ff.67r–68r: *Pilda viei.* Pentru omul carele face fapte bune.
ff.68v–74v: Învăţătură cum să cade oamenilor a asculta sfînta liturghie stînd cu frică în besearică. *Inc.*: Sfintul Efrem au mers la sfîntul Vasilie cel Mare ...
ff.75r–82r: Cuvînt de învăţătură la petrecaniia morţilor, înaintea casei.
ff.82v–96v: Al doile cuvînt de învăţătură, la mijloc de cale, unde să face pomenire răposatului, stînd să ceteaşte Apostol şi Evanghelie, apoi această învăţătură pentru moartea ca să nu plîngă creştinii fără seamă pe mort ...
ff.97r–103r: A treia cuvînt de învăţătură pentru cel răposat deaca-l duc la besearică sau la portiţă.
ff.103v–111r: Cuvînt de învăţătură pentru 12 vise ce-au visat un domn, anume Sahanču întru carele se dezleagă cum va fi la vreamea de apoi ...
ff.111v–118v: *Jelaniia lui Maximiian împărat. Inc.*: Era un împărat, anume Maximian şi avea o fată foarte frumoasă şi o chema Efie ...
ff.119r–125v: Cuvînt de învăţătură pentru ceale 12 Vineri ce sînt în tot anul de 12 ori, aceste sînt foarte de mare folos sufletelor creştineşti de la Hs. încoace.
ff.125v–127v: Învăţătură cum să cade să facă cei vii pomenire celor morţi.
ff.128r–129r: Vedenie sfîntului Isaiia căruia i s-au arătat ce folos are serindariul.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

ff.129ᵛ—130ᵛ : Pravilă pentru amestecare de sînge. Glava 206, 330. Pentru logodnă.
ff.130ᵛ—131ʳ : Pentru cîte zile sînt într-un an şi pentru alte învăţături. Pentru ciţi munţi mari sînt şi cum se chiamă numele lor. Glava 316.
ff.131ʳ—132ʳ : Pentru facere lui Adam.
Pentru şaptea vîrste a omului.
Alte ştiinţe.
Pentru coconii carii mor nebotezaţi. Glava 160.
ff.132ʳ—141ᵛ : Jitiia prea mîndrului Solomon.
ff.141ᵛ—160ᵛ : Începutul cu Dumnezeu al 15 verşuri cuvioase.
Verşi cuvios de pocăinţă (Preste tot ceasul mă îmbie dorul . . .) ; f. 146ᵛ : Al doile verşi al Născătoarei de Dumnezeu (Bucură-te, Prea Curată . . .) ; ‹*după f. 146ᵛ lipseşte 1 filă*› f. 149ʳ : Al 12 verşi întru care îndeamnă să lăudăm pre Dumnezeu de toate ; f. 152ʳ : Al 13 verşi pentru patimile Domnului Nostru Is. Hs., glas 6 ; ‹*după f. 155 lipsesc 2 ff.*›. *Des.* : . . . Unde-i ţara cea dorită / Şi aleşilor gătită . . .

---

f.1ʳ : Razumnic de toate întrebările şi răspunsurile şi de alte multe trebi, întîiu cum au făcut Dumnezeu pămîntul şi lumea, adecă oameni şi altele, şi altele multe istorii frumoase şi verşuri de folosul sufletului şi ale sfintei liturghii învăţături, precum să veadea întru sine şi îndreptează scara. 1761, dec‹hemvrie› 29, das‹cal› Ioan Molde‹Moldoveanu ?›.
ff.74ʳ—76ʳ : Această sfîntă scriptură este a lui Cărăbăţu Ionu din Boiu Mare, în luna lu ianuare în dooăzeci de zile.
Din aceeaşi localitate mai semnează pe ms.: Lengher Gheorghe, Văsălichi . . ? etc., la ff. 32ᵛ—34, 43—44, 91ᵛ—93ʳ, 107ʳ, 39ᵛ, 96ᵛ.
f.111ʳ : Scris-am eu, nemeşu ‹*şters*› că au fost această carte la mine în o jumătate de an şi să rogă cine va ceti să-l erti.
f.118ᵛ : ‹*lat.*› *Ciornă scrisoare către Pavel Szathmary Nagy, din 1 fevr. 1844. Ms. a fost în posesia lui Alexa Pop, v. ştampila. Alte nr. de inventar* : ms. 15/B. U. Cluj 1930.

95 × 150. Frontispicii : 2ʳ, 33ʳ, 68ᵛ etc. Num. orig. cu chirilice a paginilor (cf. num. orig. între ff. 37—38 lipsesc cca. 25 ff.). Leg. orig. în lemn şi piele, det.

Ms. BAR 3518

Sec. XVIII (cca. 1770) Ţara Românească (?)

Ff. 20ᵛ—41ᵛ

f.20ᵛ : ***Povestea lui Archirie filosofului cînd învaţă pre nepotul său, Anadan, carte.***

Ms. are 230 ff. Mai conţine :
ff.1ʳ—5ᵛ : *Viaţa sfîntului Sisoe (amuletă, v.f. 5ᵛ).*
ff.6ʳ—10ʳ : *Poricologos (v.-).*
ff.42ʳ—89ᵛ : *Întrebări şi răspunsuri.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.42^{r}: Întrebări şi răspunsuri cînd s-au întrebat blagocestivul Leon împărat şi cu dascălul lui.
f.65^{r}: Întrebările sfîntului Vasilie şi cu Grigorie Bogoslov.
f.80^{r}: Iarăşi întrebări, tot de acei sfinţi pentru papistaşi.
f.86^{r}: Întrebări şi răspunsuri pentru tîlcul besearecii.
ff.90^{r}—103^{v}: *Roata lui Solomon (bobi).*
ff.104^{r}—117^{v}: *Minunile Precistei.*
f.104^{r}: Pentru muiarea cea cu copilul negru şi i s-au albit.
f.110^{r}: Dintru ale Maicăi Precistii minuni cu înfricoşări de minunele ce s-au făcut.
ff.118^{r}—127^{v}: Cuvînt de înţelepciunea lui Solomon şi de muierea lui.
f.128^{r}: Cuvinte alese de sfîntul Ioan Bogoslov de cinstita cruce şi de ceale două cruci a celor doi tîlhari.
f.138^{v}: Vitejia voinicului viteaz ce au făcut cu moartea.
f.151^{r}: Minune de folos pentru un om prost şi cu totul fără prihană.
f.163^{r}: Descoperirea sfintei liturghii ce s-au ‹făcut› prin rugăciunea sfîntului Efraim şi a sfîntului Vasilie.
f.169^{v}: La luna lui martie în 17 zile, viaţa cuviosului părintelui nostru Alecsie, omul lui Dumnezeu.
f.188^{r}: Întîmplările naşterilor.
ff.204^{r}—230^{v}: Calendari acum întîi rumânească *(sic)* alcătuit de pe cel sîrbesc, aşezatu-s-au pe limba rumânească. Ca întru o sută de ani să slujască. Că şi cel slovenesc într-acest chip au fost făcut de un mare astrolog la Chiev scos, de un mare dohtor muscal s-au tălmăcit. Într-acesta chip precum acum s-au izvodit şi precum în izvod am aflat. A ... în stampă noauă s-au dat în Braşov. 1733 (*BRV*, II, 207, p. 48).

Ms. mai are 3 ff. nenum. Pe f. nenum. III, semnătura lui B. Iorgulescu. La f. 90^{r}, acelaşi: Acest manuscriptu a venitu în posesiunea mea la 1884, aprilie, 5. B. Iorgulescu. Însemnarea bibliotecii: Doc. răm. de la Gr. Tocilescu. Dăruite Academiei Române, Facultatea de litere Bucureşti, şedinţa 5 martie 1910.

100 × 140. Conform num. orig. lipsesc la început 21 ff. şi, între ff. 103—104, 94—95, 89—90, cîte o filă. Ornamente, iniţiale ornate: ff. 6^{r}, 20^{v}, 41^{v}, 90^{r}, 193^{v}.

Ms. 88 (92)
Bibl. Fil. Acad. R.S.R. Cluj-Napoca

Cca. 1773 Transilvania

Ff. 118^{v}—136^{v}

f.118^{v}: *Povestea lui Archirie.*

Ms. are 136 ff. Mai conţine: ***Minunile Precistei*** (fragmentar), ***Învăţături bisericeşti*** (Macarie, Solomon, Isaia), ***Tîlcul Liturghiei*** (după Baronius),

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Viaţa sfîntului Alexie. V. descr. în N. Comşa, *Manuscrisele româneşti ... de la Blaj*, p. 99—100.

---

f.136^{v}: Sfîrşit şi lui Dumnezeu laudă. 1773.
Ms. a fost în posesia lui Nicolae Demian din Sebişel (1872), a lui Ştefan Pop din Orăştie, a lui Ioan Micu Moldovan. Următoarea notă se referă la textul lui *Archirie şi Anadan*: „Tipărit de prof. A. Lupeanu în Unirea Poporului".

110 × 160. Descris după N. Comşa, *op. cit.*, *loc. cit.*

Ms. BAR 4104

Sec. XVIII (a doua jum.) Moldova

Ff. 97^{v}—101^{r}

f.97^{v}: *Istoriia luie Anadam cu unchiu-şeu Archirie. Inc.*: Fătul mieu, Anadam, nu săpa gr‹o›apa altuia, că tu veai cădea într-ins‹a›...
f.98^{r}: Sfîrşitul învăţăturilor.

---

f.101^{r}: S-au scris la leat 1787, avgust 9. ‹Copist: Agapie-v. *Copişti...*, p.3›.

Pentru descr. gen. a ms-ului, v. *Alexandrie.*

Ms. BAR 1739

Cca. 1778 Transilvania

Ff. 3^{v}—14^{r}

f.3^{v}: *Poveste lui Archirie filosoful, cănd au învăţat pre nepotul său, Ana‹dan›.*
f.14^{r}: ... povestei lui Archirie pre înţeleptul şi cu nepotul său, Anadan, scris-am eu, Nichifor.

Ms. are 49 ff. Mai conţine:
f.1^{r}: Aceasta este steaoa Ţitira, care are putere într-acesta chip: de va vre cineva să meargă într-o cale ...
ff.2^{r}—3^{v}: *Amulet.* Avestiţa—aripa Satanii.
ff.3^{v}—14^{r}: *v. supra.*
f.15^{r}: Învăţătură de orice doftorie.
ff.15^{r}—16^{r}: *Pinax* (în Pinax sînt cuprinse *leacurile* şi *oraţiile. v. infra*).
f.25^{r}: Tripeatnic de seamne omeneşti.
f.31^{r}: *Oraţie a solilor* (*Inc.*: Dară cine sănteţi dumneavostră / Să ne luaţi seama noastră ...).
f.32^{r}: *Oraţie către socrii mari* (*Inc.*: Cinstiţ dumneavostră socri mari ... — *în proză*).
f.34^{r}: Răspundere blagorodnicilor socri cătră fii‹i› săi cei adunaţi ...

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.36^{r} : *Descîntec.* Aceasta este ‹descînte›c de şarpe *(Inc.* : Plecaiu pă cale, pă cărare ...).

f.36^{v} : Azbuchile în verşu ... (*Inc.* : ‹ A mea iubită floare, garoafă mirositoare ...).

ff.38^{v}—40^{v} : La nuntă, oraţie la colac, când merge omul ...

f.41^{v} : *Roata lui Solomon (bobi)* : Tonurano rumâneşte. Prea arătătoriul celor cereşti ; pre tainicul stăpînului ; pre sfeşnicul cel luminat cel din Chesariia cea din Capadochiia, pre marele Vasilie cu toţi să-l cinstim ...

f.47^{r} : *Zodii.* Iracliia împărat carele să începe aşa fiind acela numărătoriu de stele are acest sămn...

f.48^{r} : *Colind.* (*Inc.* : Astăzi cel prea lăudat / Îngerul marelui sfat ...).

f.49^{v} : *Cugetare.* (Nu este sărac cel ce n-are tată şi mamă, ci cel ce n-are învăţătură ...)

---

f.1^{v} : Luna lui iulie, în 4 zile, leat 1778, scris-am eu, Nichifor ...

f.40^{v} : Iulie, 8, zile, 1778.

f.41^{r} : Această carte o am scris anume eu, Pop Nichifor de la Sălaj din oarmedea So‹l›nocului de Mijloc, anume a lui Nemeş Petre din Bulgariu (?) i proci sau şi celelalte. *(Pop Nichifor pare să fi copiat numai ff.8—9).* ‹v. *Copişti* ..., p. 180›.

f.49^{v} : Gheorghişan (?).

f. nenum. I : Deşi-l am din Moldova, o notă spune că e scris de Pop Nichifor din Sălaj ‹*şters* : în Bulgaria›, oarmeghia Solnocului, deci în Ardeal, pre la 1778. Gr. Creţu. 1880.

f.3^{v} : Această poveste o mai am într-un manuscriptu deslegatu *(însemnare a lui Gr. Creţu privitoare la Archirie şi Anadan).*

f. nenum. I : Cumpărat de la prof. I. Creţu, la 27 iulie 1950.

140 × 180. Num. orig. cu chirilice numai la Pinax. Desene stîngace, în peniţă : ff.2^{r}, 14^{v}, 40^{v}. Frontispicii, iniţiale ornate : ff.25^{r}, 30^{v}, 32^{r} etc. Ff. 3, 4-deteriorate parţial.

Ms. BAR 1414

Cca. 1780—1783 Ţara Românească

Ff. 42^{r}—49^{r}

f. 42^{r} : *Învăţătură de Archirie.*

Ms. are 251 ff. Mai conţine :

ff.1^{r}—9^{v} : *Împărăţia lui Constantin cel Mare. Soborul de la Nicheia. Acefal. Inc.* : ... în locul lui pe un filosof mare ce era elen.

ff.10^{r}—15^{v} : *Veşmîntul lui Hristos.*

ff.15^{v}—18^{v} : *Istoria lui Melhisedec.*

ff.19^{r}—31^{v} : Întrebări şi răspunsuri.

f.21^{v} : Întrebări de darurile sfintei biserici.

ff.32^{r}—41^{r} : Viiaţa preasfinţitului fericitului sfînt Macarie preafericitul.

ff.42^{r}—49^{r} : *Archirie şi Anadan (v. supra).*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.49ᵛ: *Pilda feciorului de împărat care nu văzuse lumea. Inc.*: Teodosie împărat făcu un cocon şi, după ce îl făcu, chiemă împărat‹ul› pre filosofie şi pre astronom şi le zise ...

f.50ʳ: *Pildă pentru nesocotinţă din Floarea Darurilor.*

ff.50ᵛ—51ᵛ: *Pilda celor 4 feciori plecaţi în căutarea Norocului.*

ff.51ᵛ—55ʳ: *Satiră versificată ‹Răducanu logofăt za divan› Inc.*: Acest fel de istorie, să să ştie cine o scrie, Răducanu log‹ofă›t: către călugărul, pop‹a› îşi jălui ...

ff.55ᵛ—67ᵛ: *Predică religioasă a lui Chiril al Alexandriei. Inc.*: Temu-mă de moarte, că amară iaste mie ...

ff.68ʳ—70ᵛ: Vinerile Mari ce sîntu peste anu, adică 12 Vineri Mari ...

ff.71ʳ—72ᵛ: *Azbuchile în versuri. Inc.*: Să să ştie buchile care s-au scos pe limba rumânească.

ff.73ʳ—79ʳ: *Legenda Duminecii.* Epistolia Mîntuitorului.

ff.79ᵛ—83ʳ: *Avestiţa, aripa Satanii.*

ff.85ʳ—110ᵛ: Carte foarte frumoasă care coprinde întru sine cuvinte folositoare de suflet pentru trufie, pentru dragoste şi pentru milostenie, frumoasă şi foarte de treabă, tocmite de Agapie călugărul de la Crit, iar de mine mult păcătosul Filothei ieromonah întoarsă pre limba rumânească şi fraţilor carei să vor învrednici a o citi de mare folos (v. *BRV*, I, 393—395, *Floarea Darurilor*). f.84ᵛ: *Însemnare a lui Gr. Creţu*: Următoarele 3 învăţături, de trufie, dragoste, milostenie, deşi zice că-s traduse din gr. de Filotheiu, poate acelaşi care la 1700 traduse şi tipări o asemenea carte la Sneagov, totuşi nu se găsesc în exemplarele mele tipărite la Iaşi în 1823, după ediţia I de la Sneagov. Din a 2 şi a 3-a se află doară titlurile, redacţiunea şi cuprinsul cu totul alta. ‹*Se referă la Învăţături creştineşti, BRV, I, p. 390*›.

ff.111ʳ—120ʳ: Ioan Calivit ce să chiamă Colibă, averea şi truda lui, a părintelui Ioan Calivit.

ff.120ʳ—125ʳ: Luna lui mart în 17 zile, învăţătură de traiul şi viaţa sfîntului Alexie, care să numeşte omul lui Dumnezeu.

ff.125ʳ—129ʳ: De o călugăriţă ce o au aflat în pustietăţile Iordanului.

ff.129ᵛ—136ʳ: Jitiia sfintei Iuliani‹i›.

ff.136ᵛ—147ʳ: Viiaţa şi munca sfîntului mucenic Euvstathie Plachida şi a muierii lui, Theopistei, şi al feciorilor lor, Agapie şi Theopestu.

ff.147ʳ—152ᵛ: Poveste frumoasă şi de folos pentru un om prost şi cu totu făr de răotate.

ff.153ʳ—154ᵛ: *Socoteli gospodăreşti, însemnări.*

ff.155ʳ—251ᵛ: *Minunile Precistei.*

ff.155ʳ—158ʳ: Scară de minunile preasfintii născătoarii de Dumnezeu. ‹*70 de titluri*›.

Des.: Minunea a XLIII-a: ... cum poate să să facă pîine trupul lui Hs. şi vinul, sîngele şi de vreme ...

---

f.9ᵛ: Răducanu log‹ofă›t. L‹ea›t 1780, mart‹ie› 9.

f.41ᵛ: Să să ştie că această carte iaste scrisă de mine şi cu a mea chielt‹u›ială şi cine va ispiti a o înstreina de la mine, adică a o fura, să fie afurisit şi blestemat dă 318 sfinţi părinţi de la Nicheia şi de alt‹e› sfinte săboară; hierul să rugînească, piatra să mucezească, iar trupul aceluia să nu mai putrezească în veci

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Răduc<anu> log<ofă>t. 1783, fevr<uarie> 20.
Această carte s-au legat la l<ea>t 1783, fevru<arie> 2.

f.68^{r}: 1785.

f.83^{r}: Răducanu log<ofăt> za divan. <v. *Copişti* ..., p. 195—196>.

f.31^{v}: Această carte fiindu-m rămasă dela răp<osa>t tată-mieu, d<umnea>lui biv 3 Luca Poen<a>r, care, spre a fi ştiut, o adeveresc şi eu cu iscălitura. Dicu? Poen<a>r, 1841, avg<ust> 30.

f.1^{r}: *Însemnare a lui Gr. Creţu privitoare la sursa din care i-a parvenit ms.*: Olteniţa, Tretinescu V. *şi la copistul ms-ului.*

f.154^{v}: Minunele Maicei Domnului s-au tradus şi tipărit la Râmnic în 1820, apoi s-au tipărit la 1839 în Braşov şi la 1852 în Bucureşti. Am mai văzut exemplare tipărite şi la mănăstirea Neamţului. Gr. Creţu, 1885, aprilie.

Fost ms. BAR 6479.

145 × 200. Cf. num. orig. cu arabe lipsesc la începutul ms-ului 38 ff; între ff. 41—42 lipseşte o filă. Frontispicii, iniţiale ornate: ff. 9^{v}, 20^{r}, 21^{v} etc. Ff. albe: 72^{v}, 83^{v}, 152^{v}. La ff. 110^{v}, 158^{v}, 225^{v}— desene în peniţă, color, reprezentîndu-l pe Ioan Colibaşul şi, ultimele două, pe Fecioara Maria.

Pentru ms. BAR **1155** din 1784, v. *CM.* IV, p. 215—221 şi *Anexa* **10.**

Ms. BAR 3391

Cca. 1785 Moldova

Ff. 355^{v}—361^{r}

f.355^{v}: *Pricina lui Archirii cu nepot<u>-său Anadan.*

---

f.361^{r}: Am scris eu, ieromonah Rafail, sin preotului Iftime.

Pentru descr. gen. a ms-ului, v. *Alexandrie.*

Ms. BAR 3170

1789 Transilvania

Ff. 87^{v}—93^{v}

f.87^{v}: *Istoriia lui Archiriie preînţeleptul.*
<Conţine numai textul învăţăturilor>.
Cine era în lume om ca Archiriie preînţeleptul şi era sfetnic lui Sinagript împărat din Ţara Dorului şi feciori nu ave, ce luo pre nepotul său Anadan, nepot de soră, şi-l învăţă carte şi toată înţelepciune şi-l hrăni cu bucate bune, cu pită albă şi cu vin şi cu miiere ...

f.93^{v}: *Des.*: ... şi-l bătu pînă muri ...

Pentru descr. gen. a ms-ului, v. *Alexandrie.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. BAR 1286

1788—1791 Moldova

Ff. 7r—18v

f.7r : *Istorie lui Archirie, cum au păţît cu nipotu-său, Anadan*, că i-au făcut rău pentru bine şi l-au ajiuns rău pentru rău şi l-au bătut Archirie pîn-ce l-au omorît.

---

f.74v : S-au sfîrşit sfîntului avva Macarie. Martie 31, 1789. I proci logofăt, Ilie Gligorcea, u Carapciu satu.
De la Elena Voronca, din Cernăuţi.

CM, IV, p. 456—457.

Ms. 183 (190)
Bibl. Fil. Acad. Cluj-Napoca

Cca. 1790 Transilvania

Ff. 1r—9r

f.1r : *Istorie pentru înţelepciunea lui Archirie prea înţeleptul.* Archirie înţeleptul din zilele lui Agrip împărat din ţara Anadolului.

Ms. are 249 ff. nenumerotate. Mai conţine pilde religioase, cazanii la oameni morţi, hagiografii (Eustathie Plachida ; Alexie, omul lui Dumnezeu), minunile sfîntului Nicolae, Esopie (v.-), Minunile Precistei (fragmentar), alte hagiografii (Ioan Colibaşul, Chipriian şi Iustina, Theofil Mărturisitorul, apostolul Thoma), vedenia lui Cozma monahul. Cf. ms. BAR **1318**. Descrierea conţinutului ms-ului în N. Comşa, *Manuscrisele româneşti ... de la Blaj*, p. 152—156, cu următoarele adaugiri şi îndreptări : f.126r : Minunea sfîntului Nicolae ce au făcut cu Vasilie, fiiul Agripii ; ff. 129v—139v : Istoria lui Xenofont Singliticul şi a domnii lui Marii şi a doi coconi, Ioan şi Arcadie ; f. 209r-v : Istorie pentru un călugăr ce au slujit o fecioară ; f. 209v : Istorie pentru o muiere ce o au găsit cu fiul ei într-un ostrov ; f. 213v : Altă istorie. *Inc.* : Zisă un bătrîn : Fii miei, sarea iaste făcută din apă ... ; f. 215r : Un sihastru găsind nişte haine ... ; f.216r : Spune părinte<le> Ioan Calivit ... ; f. 217v : Efimie călugărul cel de-a pururea pomenit de lucruri bune ...

---

f.230r : Sfîrşit şi lui Dumnezeu laudă, eu, David Popovici de la Ozun. S-au scris această carte din osteneala mea, a lui David Popovici de la Ozun, 1790, ianuarie, 28.

Ms. a mai fost în posesia lui Iacov Popovici. Alte însemnări : Joică (Aron, Ştefan, Abel), protopop, paroh şi, respectiv, oficiant, în Sân Micloş, Abaşfalva şi, respectiv, Lugoş, în 1911.

170 × 225.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. BAR 1735

Sec. XVIII (sfîrşit) Ţara Românească
Cca. 1790

Ff. 40^{r}—61^{v}

f.40^{r}: *Poveastia lui Archirie filosoful când învăţă pre nepotă-său Anadan.*

Ms. are 293 ff. Mai conţine:
ff.1^{r}—9^{r}: Cuvântul sfântului Vasilie cel Mare către diiavolu ...
ff.10^{r}—18^{v}: Răspunsuri la sfînta liturghie.
ff.19^{r}—24^{v}: Rugăciunea sfîntului Ioan ...
ff.25^{r}—29^{r}: *Poricologos* ‹*v.*›.
f.29^{v}: Istoriia morţii carii iaste în lume.
f.38^{v}: Visul preacuratei născătoarei de Dumnezeu când au odihnit în muntele Măslinilor ‹*amulet*›.
ff.40^{r}—61^{v}: *v. supra.*
f.62^{r}: Întrebări şi răspunsuri, când s-au întrebat blagocestivul Leon împărat.
f.66^{r}: Iarăş întrebări şi răspunsuri.
f.82^{r}: Cântarea norodului după ce-i luase robi la Vavilon *(psalm 136)*
f.83^{r}: *Sfaturi gospodăreşti.*
f.84^{r}: Întrebări şi răspunsuri.
f.97^{r}: Întrebări şi răspunsuri despre papistaşi.
f.102^{r}: Întrebări şi răspunsuri pentru tîlcu bisericii.
f.106^{r}: *Sfaturi privitoare la regimul alimentar.*
f.107^{v}: *Bobi.*
ff.120^{r}—133^{v}: *Minunile Precistei.*
f.134^{r}: Cuvânt de înţelepciunea lui Solomon şi de muerea lui.
f.144^{v}: Cuvânt alesu de sfîntu Ioan Bogoslov.
f.155^{r}: Vitejiia voinicu‹lu›i viteaz ce au făcut cu moartea.
f.167^{v}: Minune de folos pentru un om prostu şi cu totul fără dă prihană.
f.180^{v}: Descoperirea sfintei liturghii.
f.187^{v}: Viiaţa cuviosului părintelui nostru Alexie, omul lui Dumnezeu.
f.207^{r}: Pashalie pentru oamenii, care în ce lună să născu, cum va să fie du‹pă› cum ‹am› găsitu în izvod şi ‹ce› va să paţă şi cîtu va trăi, ori fecior, ori fată.
ff.226^{v}—281^{r}: Calendari anului, acum întîi rumâneşte alcătuit după cel sîrbescu, aşezatu-s-au pă limbă rumânească, ca întru o sută de ani să slujască, că şi cel slovenesc au fost fiind dă un mare astrologu la Chieov scos de un mare dohtor muscal şi s-au tălmăcit într-acest chip precum acum s-au izvoditu şi precum în izvod am aflat, acum în stambă nooaă s-au dat, în Braşov, fev‹ruarie› 20. *(v. BRV, II, 207, p. 48).*
f.264^{r}: Gromovnic al lui Iraclie împărat care au fost numărător de stele.
ff.282^{r}—287^{r}: Istoriia Ţării Rumâneşti (Săracă Ţară Rumânească / Cine întîi să te jelească ..). (v. *Cronici şi povestiri versificate..*, p. 124).
ff.287^{v}—288^{v}: *fragmente pilde morale*: Un ţap au rămas de oi ...; Şi poţi să asemeni înşălăciunea pe vulpe ... ‹*urmează fabula*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Corbul şi vulpea>.
f.289^{r}: *fragment*: Scarfi este o buruiană. ..
ff.289^{r}—293^{r}: *ciorne, calcule, însemnări.*

---

f.225^{v}: Ion Mihail Co<stan>d<in?>; f. 226^{r}: Mihaiu Necolai <?>.
ff.275^{v}, 279^{r} 281^{r-v}, 291^{r}: Însemnări dintre anii 1786—1799 privind mai ales familia Drugănescu (Scarlat, Grigore, Dumitru).
cop. post. int.: Dinu logofete Ioniţă.
f.292^{v}: *semnături*: Ioniţă, Gheorghe. Apare numele unui doftor, Volfu, de la Sibiu.
ff.290^{r}, 291^{v}—292^{r}: Însemnări dintre 1796—1812 privitoare la vase şi tacîmuri date la argintat unui chir Panait; este menţionat satul Oieşti (în apropiere de Şuici-Argeş sînt două sate cu acest nume: Oieşti-Pămînteni şi Oieşti-Ungureni).
f.253^{v}: *ciornă.* Început de act de la Alexandru Costantin Moruz, domn al Ţării Româneşti.
f.18^{v}: Data care apare menţionată aici (<1>823, aprilie 14) este ulterioară copierii ms-ului.
cop. ant. int.: Cumpărat la 10-V-1950 de la fam. Şt. D. Grecianu.

120 × 170. Leg. orig, în lemn şi piele cu ornamente.

Ms. BAR 3344

Cca. 1791 Transilvania

Ff. 103^{r}—104^{v}

[Poveastea lui Archirie cu Anadan]
Acefal. Inc.: ...<min>cinoasă şi o pecetlui cu peceatea împăratului şi o trimisă la unchiu-său Archirie şi scriia în carte aşa: ...
Incomplet. Des.: ... Archirie luo un sfreadel şi sfreadeli păreatele casii...

Ms. are 104 ff. Mai conţine:
f.1^{r}: Cazanie la dumineca a V-a sfîntului post. Marco evanghelist. Cap. X. Pent<r>u raiu.
f.7^{v}: Cazanie la dumineca a patra a sfîntului post. Marco. Glava IX.17. Pentru iad. *Incomplet. Des.* f. 12^{v}: Şi aceasta zic pentru ca să vă fac să cunoaşteţi ce muncă iaste a să despărţi cineva dela Dumnezeu: să-l pohtească şi să nu-l aibă ...
ff.13^{r}—20^{r}: Din minunile sfîntului Nicolae după pristăvire. Cum au izbăvit o corabie de potop; f.13^{v}: Poveastea pentru minunea sfîntului Nicolae cea pentru fiiul Agricăi, Vasilie; f. 15^{r}: Minune pentru popa Hristofor, cum sfîntul Nicolae l-au izbăvit de sabiie; f. 15^{v}: Minunea pentru oa<re>care sarachin pre carele l-au răpit sfîntul Nicolae din temniţ<ă>; f. 16^{v}: Minunea a sfîntului părinte Nicolae pentru trei icone; f. 18^{r}: Minunea pentru un Petru oarecare, căpetenie de oşte pre care

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

sfîntul Nicolae l-au izbăvit din temneţă ; f.20^{r} : Minunea pentru oarecare om, Dimitrie, pre care sfîntul Nicolae l-au izbăvit de înecare.

f.20^{r} : În luna lui iulie 15, cuviosul părintele nostru Iosif episcop.

f.20^{v} : Întru această lună martie, 29 de zile,sfinţii mucenici Iona şi Varahisie.

f.21^{r} : Pentru icoane, pentru cruce şi pentru lauda luii(?) Dumnezeu şi lauda şi rugăciunea sfinţilor şi pentru alte articuluşuri ale credinţei direaptei besearicii lui Hs. Cap I.

ff.24^{r}—32^{v} : Pilde filosofeşti depre limba cea proastă grecească tîlmăcită rumâneşte. ‹*328 maxime*›.

f.32^{v} : ‹*altă mînă*› : Cuvînt la înălţare lui Hs.‹*Fragment*›.

f.33^{r} : Poveaste frumoasă şi de folos pentru un om prost şi cu totu fără de răutate ce s-au aflat în pustiia Thevaidei.

f.36^{v} : Întrebarea sfîntului Macarie cu îngerul lui Dumnezeu pentru sufletul drepţilor şi al păcătoşilor.

f.39^{r} : Viiaţa sfîntului Alexie, omul lui Dumnezeu.

f.45^{r} : Viiaţa şi patima sfîntului marelui mucenic Theodor Stratilat.

f.49^{r} : Învăţătură la bunele vestiri. Cuvînt acelui dintru sfinţi părintelui nostru Ioann Zlatoust la buna vestire prea sfintii născătoare de Dumnezeu.

f.51^{v} : Învăţătură la naşterea domnului nostru Is. Hrestos. Scrie fericitul Vrichita de sfînta fecioara Mariia ... cartea VII, cap XXI.

f.52^{r} : Patima sfintei muceniţe Fervuthii şi a surorii ei şi a slujnicii ei ce au pătimit în Persida.

f.53^{r} : Cuvînt pentru fecioara Mamoniia, cum o au mîntuit sfîntul Macarie, fiind ea nemilostivă.

f.53^{v} : Patima sfintei şi slăvitei muceniţei Evfrasiei, scăpat-ai de ruşine cu mi‹n›ciună înţeleaptă şi ţe-ai făcut izbîndă cu capul tăiat. Stihuri.

f.54^{r} : Cuvînt pentru pilda ce să tîlcuiaşte de trupul omenesc şi de suflet şi de înviiarea morţilor.

f.54^{v} : Cuvînt pentru un zlătariu care cu rugăciunea au făcut de s-au rădicat un munte şi s-au aruncat în rîul Nilului.

f.56^{v} : Întru această zi, noemvrie 1, sfîntul mucenic Ermighead. *Incomplet. Des.* : ... Iară Rehoder primind sămînţa pravoslaviei, pre toţi îi înto‹arse›...

f.57^{r} : Viiaţa preacuviosului părintelui nostru Macarie Rîmleanul, octom‹vrie› 23 de zile.

f.63^{r} : Arătare din viiaţa sfinţilor cuvioşi, cîte patimi au răbdat domnul Is. Hs. pentru mîntu‹i›rea noastră.

f.63^{v} : Din psalmul dintîiu a lui D‹a›v‹i›d prorocul şi împăratul. Tîlcul cu dovedire pre scurt.

f.65^{r} : Istorie împăratului Anfiilog şi înţelesul sfintei leturghii precum au văzut împăratul în besearica Ierusalimului.

ff.76^{r}—79^{v} : ‹*Gnome numerice*› : Cinci porunci ale sfintei besearici ; Trei sfaturi ale domnului Hs. ; Şapte taine ale sfintei besearici ; Trei fapte bune ale blagoslovii ; Patru fapte bune ; Şapte daruri ale duhului sfînt ; Doaăsprăzeace roduri ale duhului sfînt ; Opt fericiri ; f.76^{v} : Şapte lucruri ale milostenii ; Şapte lucruri ale milostenii care să apropie de suflet ; Trei fealiuri de păcate ;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Şapte păcate căpetenii; Şapte faceri de bine, împrotiva acestora; Şase păcate împrotiva duhului sfînt; Patru păcate care strigă răsplătire de la Dumnezeu; f. 77ʳ: Cinci simţuri ale trupului; Trei vrăjmaşi ai omului; Patru lucruri mai depre urmă ale omului de carii aducîndu-şi omul aminte pur‹u›rea nu va greşi; Patru care-s de lipsă a să şti şi-a a să creadea, fără carii nimenea nici de cum nu să va spăsi; Ceale de lipsă a să ştii din singură poruncă sînt cinci; Patru lucruri care să cuvine a le face dimineaţa; f. 77ᵛ: Patru l‹u›cruri care să cuvine a le face cînd mergi să te culci; Faptele bogoslovii cu carii fieşte care creştin iaste datoriu a le zice (Fapta credinţii, Fapta nădejdi‹i› de spăsanie, Fapta dragostii, Fapta căinţii); f.78ᵛ: Cinci care-s de lipsă spre plinirea ispovedanii; Învăţătură pentru ispovedanie; f. 79ʳ: Învăţătură pentru ispovedanie şi sfînta cuminecătură, ce folos sau ce puteare are pocăeaniia; Ce trebue să facem înaintea ispovedaniei ca cu îndrăzneală şi cu mai mare folos a sufletului noastre să ne ispoveduim; f.79ᵛ: După ispovedanie ce lipseaşte a face; Ce lipseaşte a face cînd ne cuminecăm.

Incomplet. Des.: ... şi mai pe urmă va judeca toate şi va ...

f.80ʳ: Viiaţa sfîntului Marco, preacuviosului părintelui nostru, ce au vieţuit în muntele Ethiopiei, / în măgura frăncească, sihastru. Aprilie, 5 zile.

f.85ᵛ: Pentru milostenie, că cel ce dă milostenie săracilor, lui Hs. dă şi de o sută de ori va lua.

f.86ᵛ: Cuvînt pentru Theodor negoţitoriu care au luat aur împrumut dela un jidov, dînd chizaş icona lui Hs. care era pe o portă zugrăvit.

Incomplet. Des. f.87ʳ: ... s-au dus în Calavriia şi acolo cumpărînd ...

f.87ᵛ: *Însemnări sumare despre caracterul legiuirilor.*

ff.88ʳ—102ᵛ: Viiaţa şi petreacerea prea cuviosului şi de dumnezeu purtătoriului părintelui nostru Grigorie Decapolit, carele au fost în anii 837 întru împărăţiia lui Leon Armenii. Noemvre 20.

Incomplet. Des.: ... şi întorcîndu-să către moaştele sfîntului îi da mulţămită pentru izbăvirea. O muiare ...

ff.103ʳ—104ᵛ: *Archirie şi Anadan (v. supra).*

---

f.63ᵛ: Eu log‹o›făt Ion logofăt (?) — *şters.*

f.75ᵛ: Şi am scris eu, mai micul între diiaci, Ion log‹o›fă‹t›, 1779 *‹cu arabe şi chirilice›*. Sfîrşitul împă‹ra›tului Anfilog pentru înţelesul sfintei leturghii şi al Ierusalimului. Şi s-au scris aceastea sfinte istorii a împăratului Anfilog în luna lui iunie 26 s-au sfîrşit. Iar începutul au fost cînd mă prinsără în cătane. Anul dela zidirea lumii 7286: dela Hs. 1778.

f.85ʳ *‹cu roşu›*: Sfîrşitul vieţii sfîntului Marco. Ano 1791 *‹cu arabe şi chirilice›* de logof‹ă›t Ion; după ce au murit maică-mea săzînd singur cum Dumnezeu ştie, iar maică-mea au mu ... *‹şters›* răposat în anul 1790.

f.23ᵛ şi 64ᵛ: *Însemnări posesie, şterse. Din prima se mai distinge doar preţul cu care ms-ul a fost cumpărat (un taler), de către Andrei(?).*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.1^{r}: Şi mi-au dat-o popa Andrei la anu 1852.
Cumpărat dela Alb. Zwiebel la 27 Septembre 1907.

205 × 320. Frontispicii la ff.: 21^{r}, 24^{r}, 63^{r}, 65^{r}; desene peniţă, colorate, bine executate la ff. 36^{v}, 45^{r}, 69^{r} etc. Fost ms. rom. III 106. v. *Copişti* ..., p.128—129.

Ms. 6
Bibl. Fil. Acad. Cluj-Napoca

Cca. 1790—1795 Transilvania

Ff. 121^{r}—133^{r}

f.121^{r}: *Poveastea lui Archirie cu nepotul său Anadan.*

Ms. are 270 ff. Mai conţine:
ff.2^{r}—70^{r}: *Floarea Darurilor* (*v.*-).
ff.71^{r}—74^{v}: *Pilde religioase.* Octomvrie în 15 zile. Nevoinţa oarecăruia călugăr şi mucenic. Poveaste de folos. f.73^{r}: La octovrie în 13 zile, pomenirea sfîntului mucenic Veniamin diaconul.
ff.75^{r}—87^{v}: *Versuri religioase, colinde.*
f.75^{r}: Verşul Preacistii de rugă.
f.76^{r}: Sloboz‹i›, Doamne, urec‹hi› sfinte ...
f.80^{r}: Ascultaţ‹i› aceastea toate ...
f.81^{v}: Alt verş minunat: Domnul Domnilor grăiaşte ...
f.83^{r}: Hristos s‹t›ătu craiu în lume ...
f.85^{v}: Alt verş minunat: Veniţ‹i› cu toţ‹i› de preună ...
f.86^{v}: Ce te lauz‹i› cela ce eşti tare ...
ff.87^{v}—89^{v}: Mărturie cu tîlc din scriptura sfîntă pentru tăbac.
ff.90^{r}—101^{r}: *Întrebări şi răspunsuri.*
Acefal. Inc.: ... sfîrşit Hs. au înviiat. R.: P‹e›ntru că le-au umplut dreapta lor de gaibin‹i›...
ff.101^{v}—118^{v}: *Esopie* (*v.*-).
ff.119^{r}—121^{r}: *Pildă religioasă. Fragment.*
Inc.: ... şi s-au dus la sfîntul Pavel şi au pus chiia şi au descuiat şi au aflat pre Pavel luminat ca soarele.
ff.121^{r}—133^{r}: *Archirie şi Anadan (v. supra).*
f.133^{v}: *Întrebăr‹i› cu răspunsur‹i› (fragment).*
ff.134^{r}—146^{v}: De lucrurile pravoslavnicului creştin. *Gnome numerice.*
ff.147^{r}—149^{v}: *Versuri religioase, colinde.*
f.147^{r}: Cîntarea sfîntului Iosaf, feciorul împăratului Ave[ve]mer al Indie‹i› cînd au intrat în pustie, sărutînd copacii cu dragoste cînta şi zice: O, prea frumosă pustie ...
f.148^{r}: Cîntarea Preacesti‹i›: Tu eşti lumina cea sfîntă.
f.149^{v}: Cîntarea zuorilor: Doamne, Ise Hse/Tu ne eşti zuori frumoase ...
ff.150^{r}—157^{v}: Epistoliia Domnului Nostru Is.Hs. ce o au trimis din ceriu şi au căzut în cetatea Ierusalimului în Sfîntul Sion.
f.158^{r}; ff.159^{r}—163^{v}: Întru această lună, în 19, pomenirea sfinţilor şap‹te› coconi celor din Efes.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

ff.163ᵛ—164ᵛ: Întru această zi, sfîntul mucenic Alixandru, episcopul, şi Iraclie mucenicul, Ana şi Elisavet‹a›, Theodota şi Glicheriia.

ff.165ʳ—178ᵛ: ... În 24 de zile, sfîntul marele mucenic Aretha şi cu soţiile lui.

ff.178ᵛ—180ᵛ: Într-această zi, sfînta muceniţă Savastiiani.

ff.181ʳ—191ᵛ: Întru această lună, în 2 zi‹le›, pomenirea sfîntului sfinţitului mucenic Chipriian şi Iustina.

ff.193ʳ—212ʳ: Luna lui septemvriie ... în treizeci de zile, sfîntul sfinţitul mucenic Grigorie al Armenii cei Mari.

ff.212ʳ—216ᵛ: Luna lui ianuarie, în 27 de zile, aducerea moaştelor celui dintru sfinţi părintelui nostru Ioan, arhipiscopul *(sic)* Ţarigradului, Gură de Aur.
Incomplet. Des.: ... că ci ce ne-au izgonit pre noi merg cu cinste prin tîrg şi cu mulţime de dărdaşi ...

ff.217ʳ—219ʳ: Întru această lună, în 21 de zile, pomenirea preacuviosului părintelui nostru Maxim Mărturisitoriul.

ff.219ʳ—220ʳ: Întru această zi, pomenirea sfîntului mucenic Neofit.

f.220ʳ: Întru această zi, pomenirea preacuviosului părintelui nostru Zosim, episcopului Siracusii din ostrovul Sichelon.
Întru această zi, pomenirea sfinţilor mucenici Ermil şi Stratonic.

f.221ʳ⁻ᵛ: Întru această lună, în 15 zile, preacuviosul părintele nostru Pavel Thaveul.

f.222ʳ: Număru Domnului Hs.

ff.222ᵛ—224ᵛ: *Însemnări, calcule, scurt fragment de descriere geografică şi istorică a Moldovei.*

ff.225ʳ—239ᵛ: Cuvînt al 34 a celui întru sfinţi părintelui nostru Anastasie Sinaitul al Sfîntului Munte Sinai, cuvînt la cei adormiţi în Hs. fraţi, care să citeşte în sîmbăta sufletelor.

ff.240ʳ—247ᵛ: *Versuri religioase, colinde.*
f.240ʳ: Verş la înviiarea Domnului Hs.: Astăzi cel prea lăudat...
f.241ʳ: Cîntarea sfîntului Iosiv, feciorul împăratului Avvemer al Indii, cînd au intrat în pustie ...
f.242ʳ: Cîntare de omilinţă la toţi la care au credi‹n›ţă ...
f.244ᵛ: Cîntare de veselie ce să cîntă la cununie, ce să cîntă la toţi. *Cana Galileii.*
f.245ᵛ: Cîntarea zuorilor *(v. f.149ᵛ)*.
f.247ʳ: Cîntarea Preacesti‹i›.

ff.248ʳ—258ʳ: Întrebări şi răspunsuri pentru şapte taine ale sfintei besearici şi pentru alte lucruri a credinţii creştineşti.

ff.258ᵛ—260ᵛ: Rugăciunea care au învăţat pre apostoli Domnul Nostru Is. Hs. *Tîlcuirea rugăciunii Tatăl Nostru.*

ff.261ʳ—265ᵛ: Mărturisirea credinţii care să împarte în 12 alcătuiri. *Tîlcuirea Crezului.*

ff.266ʳ—270ᵛ: *Întrebări şi răspunsuri.*
Inc.: În‹trebare›: Cine au fost prooroc întîi pă lume?
f.268ᵛ: Întrebarea lui Azimir eriticul cu a lui Panaiot filosoful.

Mai mulţi copişti. Caietul ultim (ff.248ʳ—270ᵛ) este cel mai vechi (cca. 1762). Pt. *Archirie şi Anadan* şi *Esopie*, copist: Neculae (ff. 75ʳ—133ᵛ).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.265^{v} : De aicea înainte scriu ce mi-au poruncit, iar nu ce am crezut. 1762. ‹*Pe acelaşi caiet, la f.256^{v}, o însemnare de posesie, deterioratã*›.

f.85^{v} : Precum nu-i cu putinţă orbului a nu să împedeca, aşa şi mîna mea, fiind deprinsă cu lucrul cel greu mai tare. Eu, mai mic, Neculae.

f.101^{r} : Eu, Niculae, mai mic de toţ‹i›, am făcut aceasta puţintică minune, fiind ostenit de bardă. ‹*Însemnarea se află sub un desen stîngaci în peniţă: iniţială cu motive zoomorfe*›.

f.239^{r} : 1793. Această scrisoare iaste a lui Samoil ‹Po›povici, ‹Ibi›ştorf. 1793. Scris-am eu, Samoil, Ibiştorf.

f.247^{r} : 1793.
1794. ‹Samoil›.

f.241^{r} : Scris-am eu, Samoil micu, să nu... ‹?›.

ff.3^{r}, 38^{v}, 44^{v} : 1794 ‹*în frontispiciu*›. Samoil Popovici.

f.70^{r} : 1794, fev‹ruarie› 14.

f.146^{v} : 1796, fevro‹arie?›, 7 zile, sîntul no‹stru› Parteu‹?›.
1796 ...
Scris-am, eu, Samoil Popovici din Sas Ibiştorf Săsesc.

ff.147^{v}—148^{r}—149^{r} : 1796. ‹*Însemnare de copist şi de posesie a aceluiaşi Samoil*›.

f.164^{v} : Scris-am eu, Samoil, în casa părintelui Simion în Maeri Medeaşului, anul 1799, în luna lui dechemvrie, în 7 zile. Şi am scris rău, că mi-au fost foarte de grabă. Am învăţat glas pervi‹i›, acum ne cîntă la glas ftorii.

f.180^{v} : 1800, luna lui martie, în 8 zile. Şi am scris eu, Samoil Popovici.

f.191^{v} : Şi am scris eu, Samoil, în casa părintelui Simion din Maeri Medeaşului, anul 1800, în luna lui deche‹m›vrie, în 23 de zile. Sas Ibiştorf.

f.1^{v} : Această carte în care să cuprind multe lucruri de folos, precum i Florea Darului şi vieţile la vro cîţiva sfinţi, foarte de folos cetitorilor, ba încă şi ascultătorilor mare mîngăiare sufletească. Dară sînt şi neşte fabule, din care cititorii, ce or fi de folos, să să folosească şi cealelalte să le lase, nepuind impos ‹ponos?› că ce le-am mestecat pi‹n›tre ceale bune.

f.223^{r} : Eu de multe ‹ori› am vrut să leg această carte, ci tot am lăsat, da‹r› acuma, de m-oi du‹ce› la Braj‹ov› ...

f.234^{v} : Şi să iai sama, cetitoriule carele vei ceti aicea, să îndrăptăzi cu mintea, că precum nu iaste, oi fi greşit ş-eu nivist ‹?›.

f.224^{v} : Şi am scris eu, mai micul de toţi şi streinul de bisearică, Alixandru de la Chici-‹C?› arnaziriu şi am venitu la Ibiştorf să scapu pentru ca să grijesc şi eu pe Eudcchiia, cum m-au grijit şi pe mine pări‹n›ţi‹i› mei.

f.2^{r} : Popa Alixandru ot Praştiţa.

f.157^{v} : Această scrisoare iaste a lui Alixandru Popovici. Şi am scris eu, mai mi‹cul› şi mult păcătosul Alixandru, cînd am fost diiacu în Brateiu.
Aceasta iaste epistoliia i zic că-i a lui Is. Hs., dar eu nu ştiu să fi căzut din ceri.

f.138^{v} : Şi de la popa Ioan de la Ibiştorf.
Amar lumii şi de zmintealele ei, dară amar de aceia prin care vine zminteala.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Tot beţivul şi curvariul va sărăci şi tot somnorosul să va îmbrăca în haine sparte şi rupte.

f.180^{v} : Ioan Bolaş.

f.1^{r} ‹ *lat.* › : Ambrosiu Aronu ... ‹*indesc.*›.

110 × 190. Frontispicii, iniţiale ornate : ff.3^{r}, 85^{v}, 86^{v}, 87^{v} etc. Ff. albe : 158^{v}, 192^{r}, 222^{v}.

v. N. Comşa, *Manuscrisele româneşti dela Blaj*, ms. **6**, p. 15—20.
N. Comşa, *Un manuscris vechiu cu cărţi şi versuri populare*, în „Transilvania", 1942, p. 791—797.

Ms. BAR 2088

Cca. 1793—1795 Moldova

Ff. 156^{r}—166^{r}

f.156^{r} : *Învăţăturile a prea înţăleptului Archirie către nepotu-său Anadam. Des.* : ... că ţ-am zisu, fătul mieu, Anadame, că cine sapă groapa altue, acela cade într-însa.

Ms. are 223 ff. Mai conţine :

ff.2^{r}—61^{r} : *Învăţături bisericeşti, pilde morale din părinţii bisericii şi din filozofii antici.*

f.3^{r} : Scara acestor învăţătu‹ri›.

— *scurt fragment de Trepetnic. Urmează* :

Cele şapte taine ale sfintei bisearici, Noao porunci mari ale besăricii etc.; Pentru smerenie, Păcatul mîndriei, Pentru lăcomie, Voroavă pentru dreptate ; f. 46^{v} : Aice s-au însămnat stihurile lui Ptolomeiu Arsachid, împăratul Eghipetului, ce g‹r›aeşte pentru dreptate. *Inc.* : Pre bogatul tiran nu l-am înălţat măcar în caftan ... ; f.48^{v} : Începătura dragosti‹i› către mueri ce au avut-o, întîiu, apoi arată dragoste lui Neron, împăratul Râmului, ce au avut-o către muere lui Pombie şi pentru ce o îndrăgis‹ă› mai mult; f.52^{r} : Aice s-au însămnat oarecare obiceiuri a varvarilor, adecă a păgînilor carele eră foarte reli, numai pentru că ar fi avut dragoste spre dumnezăii lor s-au însămnat ; f.55^{r} : Voroavă pentru moarte şi cine, ce au grăit pentru dînsa şi ce s-au socotit că ar fi moarte şi pentru că moarte easti tuturor sfîrşit am făcut pentru dînsa voroavă, aducîndu-mi aminte că nu voiu scăpa de dînsa, căci că oamenii mai cu diadinsul la ciasul cel de pe urmă îş aduc aminte de moarte.

ff.63^{r}—151^{r} : *Viaţa şi pildele lui Esop (v.—).*

ff.152^{r}—155^{r} : *Diata lui Bertold (v.—).*

f.155^{v} : *Cugetare* (*Inc.* : Norocul într-un loc nu stă ...).

ff.156^{r}—166^{r} : *Archirie şi Anadan (v. supra).*

ff.166^{v}—183^{v} : *Întrebări şi răspunsuri.* Cînd s-au întrebat dascalul cu ucenicul : dascalul întriabă pe ucenic şi ucenicul răspunde. *Inc.* : Cine au fost proroc întîi pre lume?

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.183^{v} : Cînd merge sfeti Macarie la pustie ş-au trimes Dumnezău pre înger în chip de călugăr ca să-i spue de pre ceea lume.

f.192^{r} : Sfîntul Efrim au mers la sfîntul Vasălie, s-au blagoslovit unul pe altul.

f.197^{r} : Aice s-au însămnat cele 12 Vineri Mari ce sînt într-un an şi au datorie creştinii a le păzi cu cinste.

f.202^{r} : Poronca Domnului de a păzi sîmbetele.

f.204^{r} : *Predică. Inc.* : În amiezi era cînd Dioghenis odată au aprins felinariul lui ...

f.208^{r} : Ertăciune la nuntă.

ff.212^{r}—214^{r}, 215^{r}—216^{r}, 218^{r} : *Zodiac* (ordinea filelor ar trebui să fie : f.217^{r} : Aice s-au însămnat oareşcare zodii cereşti pentru ştiinţa oamenilor, cine la ce lună să naşti, ce năroc are, după stăpînire zodii, precum arată ..., ff. 212^{r}—214^{r}, 215^{r-v}, 218^{r}).

f.216^{v} : Răspunsu după ertăciune.

f.219^{r} : *Vocabular româno-turc.*

ff.221^{v}—223^{v} : *Însemnări.*

---

f.61^{r} : Scris-am şi eu într-această carti dou-trei cuvi‹n›ti şi ... lă ominii lui Dumnezău greşăsc şi încă iartă, dară pi mini să nu mă erţi. Nicul le‹a›t 1777, apri‹lie?›.

f.62^{r-v} : Mulţi cetesc, dar puţini au înţălegire. Eu, nu pentru ca să-m laud, înţăleg puţin. Că am avut vreame de a mai ceti şi alte cărţi, dar însă nu numai să cetesti, ce să înţălegi şi cu fapta să urmezi şi apoi adevărat blagoslovit. L‹eat› 1793, mai 11.
Să să ştie de cînd s-au cutremurat pămîntul în zilile preluminatului domnului Mihai Suciu ‹*sic*› voevod le‹a›t 7301, no‹em›v‹rie›25, dum‹i›nică sara la 2 ceasuri de noapte.

f.221^{v} : ‹*tăiat la legat*› : Ghiorghi .. ? 7303.

f.155^{v} : Aceast‹ă› carti este al lui Gheorghe .. ? ot Huşi.

f.2^{v} : Neculae Hristodor. Această ... ? cumpărat în 1813.
Acelaşi mai semnează pe f. nenum. I, f. 3^{r}, 221^{v}, 203^{v} (1840) etc.

f.7^{r} : ‹*alf. lat.*› : Spre eterna mimorie m'amu subscrisu elevu Panaitiu Vassile, elevu in siminar. Huşu.
Acelaşi mai semnează la f.3^{r}, f.20^{r} etc.

f.34^{r} : Memorie Ionu Tamaşu. 1881.

f.3^{r} : In 1887, iulie, cînd am căpătat-o, aceasta rămăsese moştenire de la En... ? Dimitriu din Huşi, fetei sale. Gr. Creţu. Bucureşti.
Acelaşi , pe. f. nenum. I : Cuprinsul : Învăţături bisericeşti, Alte învăţături sau însemnări, Istoriia lui Esop, Învăţăturile lui Bertoldo, Învăţăturile lui Archirie către Anadan, Cînd s-au întrebat dascalul cu ucenicul, Cînd au ‹?› sfetii Macarie la pustie, Sfîntul Efrim au mers la sf. Vasăle, Dioghenis, Ertăciune la nuntă şi răspuns, Calendaru, Dialog turco-român. Note din 1796 la început, 1777, 1789, 1793, după învăţături, 1802 la urmă. Trebuie să fie dinainte de 1777. ‹*Afirmaţie valabilă pentru prima parte a ms.-ului*›. Fabulele lui Esop din acest ms. sînt în număr de 141. ‹*v.-Esopie, 138 de fabule, dar este posibil să se fi pierdut 1 f. din ms.*›.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Alte însemnări meteorologice sau gospodăreşti la ff.1^{r-v}, 2^{r}, 14^{v}, 15,^{r} 40^{v}, 61^{v}, 134^{v}, 214^{v}, 216^{v}, 222^{v}—223^{v} din anii 1789—1843.
Fost ms. 6575.

155 × 200. Ornamente: f. nenum. I.

Ms. BAR 44

Sec. XVIII (cca. 1794) Ţara Românească

Ff. 84^{r}—91^{r}

f.84^{r}: *Învăţătura lui Archirie cînd au învăţat pă nepotă-său Anadam.*

Ms. are 234 ff. Este scris de mai multe mîini <copist: Stan logofăt>. Mai conţine hagiografii, epistole apocrife, fragmente eshatologice, întrebări şi răspunsuri, versuri moralizatoare (f. 108^{r-v}), Istoria luării Ţarigradului etc. şi mai multe desene în peniţă.
CM, I, p. 104—107. v. *Copişti* ..., p. 222.

Ms. BAR 476

Sec. XVIII (sfîrşit) Ţara Românească (?)

Ff. 86^{r}—94^{r}

f.86^{r}: *Poveaste lui Archirie înţeleptul.*

Ms. are 195 ff. şi conţine *De începaperea veachiului neam slovenesc şi de numirea lui*, hagiografii (Eustatie Plachida, Haralampie, Macarie, Ecaterina, Iuliana, Nifon), *Minunile Precistei* (fragment). La f.86^{r}, înainte de povestea lui Archirie, se află următoarea indicaţie: Aicea să să ştie că multe sînt lipsă încă şi pentru Cihirinul, pentru că această sinopsie iaste tipărită mai pe nainte vreame, iar altele săntu mai noao şi mai deplin. Sinopsia a aparţinut unui popă, Bucur (f. 12^{v}); ms. a fost al Mănăstirii Căldăruşani (f. 13^{r}), iar apoi al Facultăţii de teologie din Bucureşti (f. 13^{r}). Cop. post. int.: Însemnare meteorologică din 1791. *CM*, II, p. 209—210.

Ms. BAR 1729

Sec. XVIII (sfîrşit) Moldova

Ff. 50^{v}—67^{v}; 68^{v}—69^{r}

f.50^{v}: *Învăţătura lui Archerei felosoful cum au învăţat pe nepotul său Anadam toate învăţăturile şi filosofiile lumei aceşteia.*
f.55^{v}: Aşa au învăţat Archerei pe nepotul său Anadam toate

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

învăţăturile şi filosofiile lumei aceşteia şi zisă Archerei : Eu învăţaiu pe nepotul meu Anadam toată înţălepciune şi gândiiu să-l duc la Sanagrit împărat ...

Ms. are 70 ff. Mai conţine :

ff.1^{r}—12^{r} : *Predici religioase la morţi.* Arătare pentru sufletul cel păcătos. ‹*Cf. num. orig. lipseşte o filă.*› *Inc.* : . . . ‹su› flet. Ian să videm, sufleti blestămati, undi sănt lucrurile faptilor tale ...

ff.12^{r}—24^{r} : Aice arătăm pentru sufletul cel drept, în ce chip vin îngerii cei milostivi cînd moare omul cel cu fapte bune de-i éu sufletul de la trup şi ce vesălii véde atunce ...

f.24^{r} : Iar de să va întâmpla la mort, zi şî aceasta. *Inc.* : Învredniceşte, Doamne, şi pre robul tău, cutare, carile ai luat dintre noi ...

ff.24^{v}—27^{v}; 30^{r}—33^{v} : Aice pentru mai bună ştiinţa arătăm cum va fi la a doo venire înviiaré morţilor.
‹Între ff. 27—30 este lipită o filă dintr-o tipăritură; text biblic›.

ff.33^{v}—50^{r} : *Din Minunile Precistei.* Aice pentru mai bună ştiinţa arătăm pentru împărăteasa ţării frînceşti cari mănile ei cele tăiati i le-au vindecat întru tot puternica Domna Noastră Stăpăna Maica Precesta.

ff.50^{v}—67^{v}; 68^{v}—69^{r} : *Archirie şi Anadan* (*v. supra*).

ff.68^{r}, 69^{v}—70^{v} : *Însemnări gospodăreşti, ciorne scrisori.*

---

f.68^{r} : Întorci dincolo că mai esti. 1829, noem‹vrie› 22.
Însemnări gospodăreşti din 1840.

Alte num. de inv. : 118 ‹cop. post.› 201/51. Fost ms. rom. 6411.

120 × 195. Num. orig. a filelor, cu chirilice.

Ms. BAR 3355

1800—1804 Moldova

Ff. 162^{r}—166^{r}

f.162^{r} : *Istorie lui Arghiri ci au datu pre nepotul său Anadan să slujască la împăratul.*

Ms. are 207 ff. Mai conţine :

ff.2^{r}—131^{r} : Ta‹i›nă ascunsă şi acum descoperită. ‹*Înfruntarea jidovilor* a lui Neofit Cavsocalivitul›.

f.131^{v} : *Stihuri.*

ff.133^{r}—161^{v} : *Esopie* (*v.-*).

ff.162^{r}—166^{r} : *Archirie şi Anadan (v. supra).*

f.166^{v} : Istorie tarilui Samson cându au împărăţit ... aice doaozăci de ani.

f.173^{r} : Minunile Maicii Domnului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.179^{r} : Istorie omului bogatu. *Inc.* : Iara un om bogat în cetate în Indie, numele lui îi era Fersu, de neam creştin şi săngur într-acea credinţă . . .

f.183^{r} : Istorie sfăntului marilui mucenic Gheorghie când au ucis şarpile şi au scos fata ce di împărat.

f.186^{r} : Pentru sfărşitu fericitului Avram.

f.195^{v} : *Zile nefaste.* Istorie pentru căte zile sănt reali în luni şi piste anu, cari sănt mai sus arătate.

ff.197^{v}—199^{v} : *Istorioare morale.*

ff.200^{r}—201^{r} : *Întrebări şi răspunsuri* şi *Pildă pentru smerenie.*

f.201^{v} : Istorie pentru cei ce beu tiutiun . . . această carte este scoasă de pe limba lătinească pre limba românească.

---

f.195^{r} : Şi s-au scris la le‹a›t 1800, la maiu, în 9 s-au sfărşit şi s-au scris de Iftemi Crăciun şi mă rog fraţilor care vi s-a întămpla de-ţ ceti, să îndreptaţ cu duhu blăndeţilor.

f.132^{v} : Această cărticică s-au scris de mine, robul lui Dumnezeu, Iftimie, în zilili pre înălţatului şi luminatului domnului nostru Alexandru Costandin Moruz voevod, întru a doao domnie a mării sali în Moldova, la anii de la întrupare cuvăntului 1804, dechemvrie 12. Iftimie Crăciun. ‹v. *Copişti* . . . , p. 42›.

f. nenum. I : Cumpărat de la Alb. Zwiebel la 13 Noembre 1906.

190 × 270. Num. orig. cu arabe (cf. num. orig. lipseşte la început 1f. ; num. bibliotecii omite 1 f. după f. 75). Ff. 169^{v}—170^{r} sînt scrise de altă mînă. Iniţiale ornate : ff. 45^{r}, 69^{r} etc.

Ms. BAR 274

Sec. XIX (început) Transilvania

Ff. 109^{r}—149^{r}

f.109^{r} : *Învăţătura şi înţelepciunea lui Archirie preaînţeleptul.* Aciastă învăţătură este a lui Archirie. Anul 1814. Întru acee c‹ar?›te, bună învăţătură.

f.110^{r} : Cu vrearea lui Dumnezeu, începuiu a scrie de viaţa lui Archirie preaînţeleptul.

---

f.151^{r} : Aciasta cartiţea iaste a lui Costantin Paveluvici de la Ceche Mare şi mi-o-u dat să cetesc pe ia. Iara măna care au scris va putrezi, iar sfatul va merge la Dumnezeu ; şi iar la giudeţu vor sta amăndoo de voru luoa giudecată din măna lui Dumnezeu. Costantin Antonovici.

f.151^{v} : Aciasta carte despre fond învăţături de întrebări . . poro‹n›ci mai mici, scris -am eu, Popovici Iosif, în anul 1803 ‹?›, ianuarie, 6 zile întru atita rămăind un voitor ‹?› de bine. — Costache Antonovici.

ff.85^{v}—86^{v} : *Însemnare a preotului Ioan Antonovici despre fratele său, Iosif Antonovici.*

---

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Dăruit de părintele V. Mangra la 14/26 Ian. 1894.

Ms. mai conţine : *Întrebări şi răspunsuri*, amulete, oraţii, trepetnic şi *Povestea unui cocon de împărat cu un harap şi cu un cal de lemnu* (ff. 29^{v}—55^{v}).

CM, I, p. 622—623.

Ms. BAR 1714

Sec. XIX (început) Moldova

Ff. 3^{v}—9^{r}

f.3^{v} : *Istoriia lui Archirii filosoful*, adică eu, Archirii filosoful, toate aceste învăţaiu pre nepotul meu Anadam, foarti şi toată măndriia şi filosofiia.
Incomplet. Des. : ... iar mai mari boiariu decăt tine la mine nu va fi ...

Ms. are 38 ff. Mai conţine :
f.9^{r} : Înţăleapta hotărări a lui Solomon.
f.11^{r} : Pildile lui Solomon.
f.16^{r} : Bisărica lui Solomon.
f.20^{v} : Moarte lui Solomon.
f.25^{r} : Copilul Moisi în săcriiaş.
f.28^{v} : Moisi la puţu.
f.31^{r} : Rugul cel ci să arde şi nu să mistuie.
f.34^{r} : Minunile lui Moisi.
f.38^{r} *Des.* : ... toate sadurile cămpilor s-au pierdut ...

Fost ms. rom. 6422.

165 × 215 (ff. au chenar).

Ms. BAR 5791

Sec. XIX (început) Ţara Românească

Ff. 2^{v}—22^{r}

f.2^{v} : *Învăţătura lui Archirie filosoful ce au învăţat pă nepotu-său Anadam.*
ff.2^{v}—7^{r} : /Învăţătura lui Archirie/.
ff.7^{v}—21^{v} : /Viiaţa lui Archirie/.

Ms. are 29 ff. Mai conţine :
ff.1^{r}—2^{v} : Întrebare filosofească *(Dialog între Panaghios şi Azimir despre cursul soarelui)*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

ff.2^{v}—22^{r} : *V. supra.*
f.22^{r} : Spunere despre lăcomie *(Pilda inorogului).*
f.23^{r} : Învăţătură pentru sufletul creştinilor foarte de folos. /Tălcul leturghii/.
f.29^{v} : Întrebările sfăntului Macarie către sfăntul înger.

Ms. a fost în biblioteca lt. col. D. A. Pappasoglu (f. 5^{r} — pecete inelară; f.1^{r}-etichetă : C.D.R.C.P. 1900).

180 × 210 (ff. au chenar mare). Cf. num. orig. cu arabe, lipsesc 8 ff. de la începutul ms-ului i

Ms BAR 3013

Cca. 1814 Moldova(?)

Ff. 200^{r}—211^{v}

f.200^{r} : *Istorie lui Archirie cu nepotul său, Anadam, foarte minunată.* Viiaţa şi învăţăturili ali prea înălţatului Archirie cu nepotul lui, Anadam.

Ms. are 211 ff. Mai conţine :
ff.1^{r}—2^{v} : Scară de ceale ce să află întru această carte.
ff.3^{r}—15^{v} : Viaţa şi mucenie sfîntului mucenic Chiric. Iuliia 15.
ff.15^{v}—22^{v} : Istoriia foarte de folos pentru tiutiun. De unde este. Şi pentru ce pricină îl iubesc oamenii mai vîrtos decăt toate verdeţile şi legumile pămîntului, şi ce folos face omului, din Otăcinic, cap 33, scoasă de trii sfinţi stariţi.
ff.23^{r}—29^{v} : /Istorie tarelui Samson/.
ff.32^{r}—35^{v} : Istorie lui Navahodonosor împărat.
ff.46^{r-v} : <*Întrebări şi răspunsuri*> : În<trebare> : Fericitul Isac purtînd leamne pe umerile sale şi aducăndu-să la jărtfă, ce au închipuit<?>.
ff.47^{r}—49^{r} : Întrebări şi răspunsuri : Cine au fost proroc întăi pre lume<?>.
ff.49^{v}—54^{v} : Întrebarea lui Iazimir cu a lui Panaiot filosoful. Iazimir ereticul zise.
ff.55^{r}—59^{r} : Întrebări şi răspunsuri din sfînta şi marea săptămîna Patimilor lui Hristos.
ff.59^{v}—71^{r} : Întrebări şi răspunsuri ale blagocestivului împărat chir Leon cu dascalul său. Din Theologhie sfinţilor blagocistivi.
f.64^{v} : Pilda Evangheliei ce spune pentru omul ce au căzut în tălhari.
f.65^{r} : Tălc.
f.70^{v} : Pentru botez.
ff.71^{v}—77^{r} : Învăţătură pentru cealea doaîsprezece Viniri Mari ce sînt preste an.
ff.77^{v}—90^{r} : Pentru sfirşitul lumii şi pentru a dooa venirea a Domnului Nostru Iis. Hs.
ff.90^{r}—100^{r} : Căndu au mers Precurata Maica Domnului Nostru Iis. Hs. să vază toate muncile căte sînt în iad. Unde să muncesc păcătoşii.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

fff.100^{v} — 104^{r} : Această molitvă a lui Sfete Sisoe pentru cuconii cei mici de-i omoară diiavolul, aceasta să o pue în liagăn că nu să va apropiia.

fff.104^{r}—108^{v} : ‹ *Pilde moral-religioase, minuni* ›.

f.104^{r} : Pentru un om iubitoriu de argint.

f.106^{r} : Patima pentru nişti tălhari.

f.108^{r} : Pentru un om bogat şi nemilostiv şi hulitoriu de săraci.

fff.109^{r}—136^{r} : Descoper‹ir›ea sfintii şi dumnezeiaştii lyturghii ce s-au descoperit limbilor din dumnezeiasca strălucire, precum scrie Baronim.

fff.136^{v}—137^{r} : Arătare pentru semnul sfintei cruci.

fff.137^{r}—141^{v} : Minune sfinţilor părinţi Efrem şi Vasilie.

fff.141^{v}—150^{v} : Cînd merge sfîntul Macarie prin pustie şi au trimis Dumnezeu pre îngerul său în chip călugăresc, ca să-i spue de pre ceia lume.

fff. 151^{r}—154^{v} : Învăţătură cătră împăraţi şi cătră domni, cătră boiari şi episcopi şi cătră preoţi şi cătră toţi creştinii că nu să cade a să îmbăta.

fff.154^{v}—161^{r} : Istorie omului vitiaz cu moarte cînd s-au întîlnit.

fff.161^{v}—165^{v} : Videnie sfîntului Ioan Bogoslov care au văzut în muntele Thavorului.

fff.165^{v}—169^{r} : Viiaţa precuvioasii Taisii care au fost curvă.

fff.169^{r}—181^{r} : ‹*Pilde religioase şi minuni*›.

f.169^{r} : Pentru fiica preotului.

f.174^{r} : Pentru Pavel cel prost.

fff.181^{r}—185^{r} : Istoriia Iudii.

fff. 185^{r}—189^{v} : Istorie pentru blăstămul ţiganilor cînd s-au făcut negri.

fff. 190^{r}—199^{r} : Viiaţa dreptului Avraam, priimitoriului de streini, cîţi ani au fost viiaţa lui şi cum i-au fost mutarea lui din viiaţa aceasta.

fff. 200^{r}—211^{v} : *Archirie şi Anadan* (*v. supra*).

---

f..nenum. I^{v} : S-au scris această carte la let 1814.

f.. nenum. I^{r} : Cetit-am şi eu pre aciastă carte sfîntă carte şi foarte fositoare ‹*sic*› pentru ...

‹*lat.*› : Rojdanic.

Dăruit de Dim. A. Sturdza la 7-IV-1905.

1660×200. Ff. albe: 30^{r}—31^{v}. Num. orig. cu chirilice. Num. bibliotecii greşită în mai multe loocuri. Frontispicii: ff. 47^{r}, 49^{v}, 55^{r} etc.

Ms. BAR 3403

1816 — Ţara Românească

Ff. 76^{r}—77^{v}, 80^{r}—85^{v}

f..76^{r} : ‹*În›văţ‹ă›tura lui Archirie cînd au ‹în›văţat pă nepotă-so Anadam.*

Ms. are 165 ff. Mai conţine :

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

ff.1^{r}—45^{v}: *Împărăţiea lui Constantin cel Mare.*
Marile Costandin împărat, ficiorul lui Costandin împărat la Portogalie, în scaunu tătîni-său: . . .

ff.46^{r}—75^{v}; 78^{r-v}: Istoriia Ţarigradului când împărăţia Costandin împăratul creştinesc şi s-au luat de turci cetatea de la creştini, adică de la greci, cum au arătat întru sine Dumnezău ca să să împlinească scripturi bărbaţilor celor înţelepţi.
f.48^{r}: Războiul cel dintîiu.
f.48^{v}: Al doilea războiu.
f.49^{v}: Al 3-lea războiu.
f.50^{r}: Războiu 4.

ff.76^{r}—77^{v}; 80^{r}—85^{v}: *Archirie şi Anadam* (*v. supra*).

f.79^{v}: *Versuri religioase* (Tu eşti slavă îngerească / Nădejde călugărească. . .).

ff.87^{r}—90^{v}: Ist‹o›riia împăratului Mehila cu doi feciori ai lui.

ff.91^{r}—103^{r}: Cuvântul după Apocalipsis scos pentru viiaţa părintelui Avraam.

ff.104^{r}—108^{r}: Istoria părintelui Macarie când s-au întimpinat cu îngerul în pustie.

ff.109^{r}—119^{v}: Descoperirea sfintii şi dumnezăeşti liturghii ce s-au descoperit biserici‹i› de Dumnezeu iar ea ‹dumnezeiasca?› strălucire, precum scrie Varonie.

ff.120^{r}—122^{v}: ‹*Cele 12 Vineri Mari*›: Cătră apusul soarelui este o parte de pămînt aşezat. . .

ff.123^{r}—132^{r}: Spunere pentru muncile păcătoşilor, când au mers Precista de au văzut cum să muncesc păcătoşii.

ff.132^{r}—137^{v}: ‹*Veşmîntul lui Hs.*› În vremea bunului şi blăndului creştin însuşi ţiitor. . . şi marele stăpînitor Mihail a lui Teodor şi a toată Rusiia însuş ţiitor. . . atuncea la Persia era un împărat Obbaşah.

ff.138^{r}—150^{v}: Întrebări şi răs‹p›unsu‹ri›. Dascălul întreabă şi ucenicul răspunde.
f.138^{v}: Întrebări dă trebile sfintei bi‹s›erici.
f.142^{v}: Întrebări la patimile Domnului Nostru Is.Hs.
f.144^{v}: Întrebările pentru zidirea lui Adam.

ff.151^{r}—152^{v}: ‹*Oraţie*›. Cinstiţi dumniavoastră socrii mari.

ff.153^{r}—159^{v}: ‹*Roata lui Solomon* (*bobi*)›.
Această rotiţă are întru sine 80 de nume sfinte ale Domnului Nostru Is. Hs. şi ale proorocilor şi ale tuturor sfinţilor şi ale învăţătorilor sfintei noastre biserici şi sănt la toţ stihurile scoase şi vrând să arunci, ce vei gândi, aşa încitişor cu un grăunţ de grău curat şi pă care cap va cădea dintr-acestea, acolo să cauţi şi va adeveri, ori spre bine, ori spre rău.

ff.160^{r}—163^{v}: Tripet‹ni›cu pentru semnele omeneşti când să bat‹e› omului, cum în jos arată.

f.164^{v}: ‹*Amulet*›. Pentru furi ce-ţi vei bănui pă dănşii. Să scrii pă o hărtie aceste cuvinte şi să pui hărtiia supt aşternutul aceluia ce-ţi vei bănui pre dănsul. Iuda Iscarioteanul s-au arătat la vănzarea lui Hs.. . .

f.165^{v}: ‹*Cuprins*›.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

ff.1^{r}, 45^{v}, 103^{r}, 119^{v}, 122^{v}, 132^{r}, 150^{v}, 159^{v}, 163^{v}, 164^{r} : Alexandru Pastiia. 1816, sept‹emvrie› 21 ; Leat 1816, octo‹m›vrie.

f.119^{v} : Alexandru Pastia. S-au tărnosit sfîntul ierarhul Nicolae din Şălari la leatul dela Hs. 1816, martie 18, duminică a 6 săptămănă din sfăntul şi marele post, de sfinţiia sa, părintele Iosif, episcop Argişului.

f.137^{r} : Am cetit şi eu suptu iscălitu pă această carte, în care săntu multe istorii scrise într-însa şi amu doveditu multe cuvinte folositoare mai ales de-i ce vor a mea ‹?›ţinere de minte, crezu că vor da răspunsu cu cari să vor luo în cuvinte. Preotu Marcu duhovnicu otu Vălen‹i› de Munte, 1850, fevr‹uarie› 28 (*acelaşi mai semnează la f. 75^{r} şi ff. 85^{v}—86^{r}*).

150×200. Ff. albe: 79^{r}, 86^{r-v}, 103^{v}, 108^{v}. Num. orig. cu arabe. Leg. orig. în carton şi piele cu ornamente.

Ms. BAR 1516

1817 Moldova

Ff. 13^{v}—33^{r}

f.13^{v} : *Poveste lui Archirie filosoful*, cîndu au învăţat prè nepotul său Anadan : adecă eu, Arghirie filosoful, învăţaiu pre nepotul mieu Anadan carte . . .

f.33^{r} : *Des.* :... şi-l bătu pînă îl omorîră şi să sfîrşiră Anadan.

---

f.33^{r} : Poveste lui Archirie pre înţeleptul şi cu nepotu-său Anadan, scris-am noi amîndoi, Pavăl diiacul şi Ilie dascalu, la vele‹a›t 1817.

Ms. are 112 ff. Mai conţine :

ff.1^{v}—13^{r} : *Versuri* : Arhiereule Nicolae, pre sfinte/Caută spre noi cu milă fierbinte. ...
Visul Maicii Domnului.
Fragmente din Mîntuirea păcătoşilor.
Legenda Duminicii.
Învăţătură pentru învierea morţilor.
Leacuri.

ff.13^{v}—33^{r} : *V. supra*.

ff.33^{v}—45^{v} : *Leacuri, descîntece, răvaş de friguri* (*slav.*) *etc.*

f.46^{r} : Cuvînt pentru viitoare judecată şi pentru sfîrşitul lumi‹i› din scriptura ce veche.

f.59^{r} : Videniia Precistii pentru muncile iadului.

f.77^{r} : Cuvînt pentru iubirea de argint.

f.82^{r} : Minunile Maicii Domnului (*fragment*).

f.89^{r} : Descoperire sfintii şi dumnezeieştii liturghii.

f.96^{r} : Tînguire stariţului Paisă./ Tînguire desupra mormîntului stariţului Paisă despre toţ ‹i› fii‹i›săi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.99^{r} : Acest sfînt mare, Paisăe, au fost stariţ mănăstirii Ne‹a›mţului şi a Săculuí şi celorlalte mănăstiri din munţii aceştie.
f.100^{r} : *Fragmente din* Mîntuirea Păcătoşilor.
f.112^{r} : *Versuri greceşti.*

---

f.33^{r} : 1817.
f.58^{v} : Să să ştie de cînd am scris eu, Pavăl dascalul, aceste de suflet folositoare cuvinte de căzanie la anul di la Hristos 1817, iară di la Adam 7325.
f.77^{r} : 1817, iulie, 17. Ilie dascalul, am săvîrşit de scris, aceste doa de suflet folositoare poveşti.
f.1^{r} : Şcheia — Roman. 1884.
Fost ms. 6457.

115×170. Ff. 1^{v} (desen sfîntul Nicolae), 13^{v} (frontispiciu şi ornamente vegetale). Num. orig. cu arabe.

Ms. BAR 4862

Cca. 1823 — Ţara Românească

Ff. 23^{v}—27^{r}

f.23^{v} : *Învăţătura lui Arcadie ‹sic› cănd au învăţat pre nepotă-său Anadan.*

Ms. are 170 ff. Mai conţine :
f.2^{r-v} : Simvolul sfîntului Athanasie, patriarhul Alexandrii (*fragment*).
f.7^{r-v} : Însemnare de toate cele ce să află între această carte.
ff.8^{r}—14^{r} : Viiaţa şi petrecerea părintelui nostru Avram.
ff.14^{r}—16^{v} : Istoriia împăratului Mihail al lui Theodor. ‹ *Veşmîntul lui Hs* ›.
ff.16^{v}—18^{v} : Istoriia părintelui Macarie Eghipteanul, cînd s-au întîmpinat cu îngerul în pustie.
ff.18^{v}—23^{v} : Descoperirea sfintei dumnezeeştie leturghii.
ff.23^{v}—27^{r} : *Archirie şi Anadan* (*v. supra*).
ff.27^{r}—30^{r} : Spunerea pentru muncile păcătoşilor, cănd au mers Precista la iad.
ff.30^{r}—38^{r} : Întrebări şi răspunsu‹ri›. Dascălul întreabă şi ucenicul răspunde. *Inc.* : Cine au fost proroc întîiu în lume?
f.31^{v} : Întrebări şi răspunsuri de trebile bisericii lui Dumnezeu.
ff.38^{r}—39^{r} : O ‹i›storie miti‹ti›că şi frumuşică. ‹*Cele 12 Vineri Mari*›.
ff.39^{v}—41^{r} : ‹*Viaţa sfîntului Dimitrie de la Basarabov*›.
f.41^{r-v} : Pătimirea şi petrecerea sfîntului mucenic Ioan cel din Ţara Românească, ce au mărturit la anul 1662, maiu 12, scris de Ioanu chir ofilu ‹*sic. pt. Cariofil*›, ce au fost log‹ofă›t mare al visterii cei mari rumâneşti şi tipărită din Moltirologoonul ‹*sic*› cel ‹?› ce s-au tipărit de curînd.
ff.41^{v}—44^{r} : Întrebări şi răspunsuri trebuincioase şi de folos pentru învăţătura copiilor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

ff.44^{v}—62^{r} : Pentru ispovedanie, cu întrebări şi răspunsuri, carte foarte de folosu pentru duh ‹o ›vnici, cum vor ispovedui şi pentru mirenii cum vor ispovedui, întru care cel ce iscodeşte, întreabă şi pre cel ce să ispovedueşte răspunde.

ff.64^{r}—68^{r} : Viiaţa şi petrecerea cuviosului Alexeie, omu lui Dumnezeu.

ff.68^{r}—78^{r} : Viiaţa şi petrecearea sfîntului Ioan cel milostiv, patriahul Alexandriei.

ff.78^{r}—81^{v} : Cazanie la dumineca a şaptea, dumin‹icã› ‹du›pă Paşti, pentru sfinţii părinţi ce au fost la soborul dintîiu trei sute şi optsprezece în Nicheia.

ff.82^{r}—86^{v} : Pentru oamenii care în ce lună să nasc, cum va să fie, precum am găsit în izvod şi ce va să nască, fecior, fată şi cît va fi zilile lui.

ff.87^{r}—94^{v} : Cazanie a 2. La naşterea Domnului Nostru Is. Hs.

ff.99^{r}—102^{v} : Cazanie la 6 zile a lui Ghenuarie, la botezul Domnului Nostru Is. Hs.

ff.103^{r}—110^{r} : Cazanie a 2, iarăş la botezul Domnului Nostru Is. Hs.

ff.110^{v}—111^{v} : A doa parte pentru dovedirea munţilor ‹*sic pt. muncilor*› Domnului Nostru Hs.

ff.112^{r}—117^{r} : Cazania în Sămbăta cea Mare la îngroparea Dumnezeescului trup al Domnului Nostru Is. Hs. Şi iarăşi plînsul şi tînguirea preacinstetei maicii lui Dumnezeu. Şi pentru pogorîrea lui Hs. la iad.

ff.117^{v}—120^{v} : Cazanie la luminata şi slăvita zi a învierii Domnului Nostru Is. Hs.

ff.121^{r}—126^{v} : Cazanie a 2, iarăş la învierea Domnului Nostru Is. Hs. Puind thema aceasta : Grăeşte fericitul apostol Pavel ...

ff.127^{r}—137^{v} : Calendaru ce să cuprinde pe ani ‹*1722—1946*›.

ff.138^{r}—140^{v} : Pentru visul prea curatei fecioarei de Dumnezeu născătoarei, cînd au adormit în Muntele Maslinilor.

ff.140^{v}—141^{v} : ‹*Avestiţa — aripa Satanii*›.

ff.141^{v}—142^{r} : Psalm 67.

ff.142^{r}—160^{v} : Cuvînt pentru sfîrşitul lumii, pentru Antihrist şi pentru a doao venire a Domnului Nostru Is. Hs.

ff.161^{r}—162^{r} : Istoria pentru hotărîrea care au dat Pilat, domnul Iudeiu, boeriu al lui Teverie Chesarul, asupra Mîntuitoriului Hs., adecă ca să se omoare pre cruce, care hotărîre cu ceale întru dînsa scrise s-au aflat în anii aceştiia la 1580.

ff.162^{v}—163^{v} : Înţeleptul Ieronim arată cum că au aflat la un letopiseaţ al jidovilor zicînd că au să apuce înaintea venirii lui Hs. 12 semne minunate şi foarte înfricoşate şi în fieşi care zi cîte un semn, adecă doaosprezece zile înaintea venirii.

ff.163^{v}—169^{v} : Tropariu 13 din a treia peasnă a marelui canon, care canon s-au tîlcuit la arhiepiscopul al Miralichei Ioann, din ostrovul Lindo. Pentru Melhisedec istorie şi tîlcuire foarte minunată şi frumoasă, preotul lui Dumnezeu şi împăratului celui înstreinat între oameni din viaţa lumii urmează-i, adecă închipuirii lui Hs.

---

f.8^{r} : 1822 ‹? ›,noemv ‹rie › 1. ‹Mina logofătul ›.

f.68^{r} : 1823, sep ‹t ›emv ‹rie ›. ‹Mina logofătul ›.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.81ᵛ: Pisah az, Stan vătaf ot şcoala domnească de sfîntul Gheorghie Vechiu. 1824, mai 24. <*Acelaşi mai semnează la ff.* 94ᵛ—23 oct. 1824; 102ᵛ—ipodidascăl ot şcoala g<o>spod<arstva>, oct. 1824; 120ᵛ — 1 nov. 1824; 126ᵛ — 6 nov. 1824; 127ʳ — 7 nov. 1828; 160ᵛ — 24 iunie 1828.

f.137ᵛ: Acest calindariu l-am prescris dupre tipar pre slovă de mînă, eu cel mai jos iscălit, apoi fie aşa cum zice sau cum va voi Dumnezeu, că eu, cum am văzut, asemenea am scris. Stan ipodidascălu otrocesc. L<ea>t 1828, iunie 11.

f.1ʳ: Această carte cu multe adunări de istorii şi cu dogme dumneze<e>şti, să se ştie că este a dumn<ea>lui jupîn Enciu abagiu şi de la început pînă la list 71 <f. 78> este scrisă de dum<nea>lui logofătu Mina, vătaf de la şcoala domnească ot sfîntul Gheorghe Vechiu, carele mai în urmă s-au făcut şi log<o>făt de divan. Iar dela list 71 înainte s-au prescris de mine, Stan vătaf tot de la numita şcoală, următor fiind în şcoală după log<o>f<ăt> Mina şi pentr<u> ca să se ştie am însemnat. 1828, iulie 14.

f.169ᵛ: Enciu Abagiu. 1829, avg<us>t 8.

f.170ᵛ: Iunie 28, 1853, mi s-au născut băiat, la 4 ceasuri turceşti din zi şi zioa iara Duminica şi s-au botezat de coana Catinca Polizoica şi i-au pus numele Grigorie şi am însemnat ca să fie ştiut. Ienciu Costa<n>d<in> Abagiu. Oraş Bucureşti.

f.4ʳ: Gr. Tonea, 1936.

165 × 225. Num. orig. a filelor cu arabe. Ff. albe: 1ᵛ, 3ᵛ—6ᵛ, 62ᵛ—63ᵛ, 95ʳ—98ᵛ, 170ʳ. F.3ʳ—desen din 1829, în culori, reprezentînd lupta arhanghelului Mihail cu diavolul. Leg. orig. în carton şi piele cu ornamente.

Ms. BAR 3181

1825 Transilvania

Ff. 28ʳ—34ᵛ

f.28ʳ: Începerea aceştii *Poveşti a lui Archirie filosoful cu nepotul seu Anadan*, în zilele lui Asanagrip împăratul ...

f.34ᵛ: *Des.*: ... şi se sfîrşi povésta lui Archirie cu nepotul seu Anadan în luna lui iunie 19 zile, anu 1825 (?). Ioan Petrovici din Gavojdiia.

Ms. are 38 ff. Mai conţine:

f.2ʳ: Viaţa sfintului Alexie.

f. 14ʳ: Întrăbarea sfintului Macarie cu îngerul lui Hs., cînd l-au întrebat pentru sufletele drepţilor şi ale păcătoşilor.

f.17ᵛ: Epistoliia, adecă învăţătură pentru creştini. *Legenda Duminecii.*

f.20ᵛ: Acestea întrăbări sînt pentru înviiarea morţilor cea de apoi.

f.23ʳ: Mol<i>tva Precesti<i>a Născătoarei de Dumnezeu.

f.28ᵛ—34ᵛ: *v. supra.*

f.35ʳ: Versuri: Părinte blagoslovăşte / La fraţi să spui o poveste / Din cuvinte tocmite / Din cărţi sfinte izvorîte...

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.1^{r} : Florian Stefanovici, apsolut preparant.
f.38^{r} : Pap Dugaciu.
Grigorie Mihailovici.
Acesta au fost popa Gliganur (?) din Remetea — Pogonici, lîngă satul Fîlig (Jîlig?). Aceea e mînăstire lui, de cînd au fost paroh în Visag (Bisag?).

150 × 190.

Ms. BAR 2509

1825 Ţara Românească

Ff. 256^{r}—259^{r}

f.256^{r} : *Povestia lui Archirie cu nepotul său Anadam, /.../* în zilele lui Sinagrip, împărat în ţara Evreească ... ‹*Conţine numai învăţăturile (numerotate cu chirilice de la 1—36)*›.

f.259^{r} : *Des.* : 35. Fătul meu, Anadane, sacul să-l cumpăneşti de la gură, iar nu de la fund.

---

f.259^{r} : Această poveste s-au prescris de mine, mult păcătosul şi între ierodiaconi nevretnicu, Anthim Rîmnicean, în sfînta mănăstire Cozia, 1825, iuliea, 5, fiind egu‹men› sfinţia sa părintele ...? protosinghelul, care au fost pedepsit în sfînta episcopie Răm-n‹i›c. *Acelaşi semnează la ff. 261^{v}, 281^{r}, 282^{r}, 291^{r}, 306^{r}.*

f.1^{r} : S-au prescris aici, în sfînta monastire Coziia, fiind egumen la această sfîntă monastire cuviosul erom‹ona›h kyrio kyr Nectarie. Anthim ierodiacon au prescris, 1827, octo‹mvrie› 26.

f.253^{v} : Sfîrşit cu Dumnezeul cel sfînt al tomului al treilea şi al celor doaoă împreună. Coziia, 1827, octomvrie, 25. Anthim ierod‹iacon› au scris.

f.319^{v} : 1828, Anthim.

Cop. ant. int. : Biblioteca Academiei Române. Mss. Theatron politicon etc. 1827. Luat de la Museul de Anticităţi din Bucuresci, conform Înaltului Decret Regal No. 519 de la 10 februarie 1903.

Ms. are 323 ff. Mai conţine :

f.1^{r} : Theatron politicon sau privire politicească.

f.103^{r} : Sfîrşit cu Dumnezeul cel sfînt al tomului întîi.

f.105^{r} : Tomul al doilea.

f.106^{r} : Theatron politicon. Tom II. Adecă privire politicească pentru năravurile lumii. Cap I.

f.173^{r} : Sfîrşit cu Dumnezeu al tomului al doilea.

f.175^{r} : Arătare pentru cele ce să cuprind în tom III.

f.176^{r} : Theatricon ‹*sic*› politicon, adecă privire politicească. Tom III.

f.253^{v} : Sfîrşit cu Dumnezeul cel sfînt al tomului al treilea şi al celor doauă împreună. *(v. însemnări copist).*

ff.256^{r}—259^{r} : *v. supra.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

ff.259^{v}—261^{v}: *Varlaam şi Ioasaf. Cîntecul pustiei.* Cîntarea cea cu pînge‹re› spre rîvnă dumnezeiască a sfîntului şi cuv‹iosului› Iosaf.

f.262^{r}: Pentru eresurile latinilor, cap 43, după ‹ce› s-au deslipit de pravoslavie.

f.274^{r}: Pentru frînci şi pentru ceilalţi latini şi pentru cei ce filosofesc cu dînşii, carii cu papa sînt la un glas într-aceste eresuri.

f.278^{v}: Aicea arăt cîte ceva din eresurile Armenilor.

f.281^{r}: De Lina, dascălul armenesc.

f.282^{r}: De viiaţa sfîntului Sisoe cel Mare.

f.283^{r}: ‹*Viaţa sf. Theodor, din Pateric, Întrebări şi răspunsuri*›.

f.284^{r}: Capu 44. Istoriia lui Pavel celui prostu şi fără răotate păstoriu de oi fiind, cum s-au mîntuit.

f.292^{r}: Muceniia sfîntului mu‹ce›nic Anastasie celui Nou, carele au pătimit de tatăl cuviosului Kir Danil, eghemon fiind la Delvi.

f.295^{r}: Videnia cuviosului Kir Danil.

f.306^{r}: Pentru sfîrşitul lumii păvestire.

f.309^{r}: Din viiaţa sfîntului Nifon ‹*cap. 48*›.

f.311^{v}: Din cartea ce se numeşte Crinii Ţarinii.

f.313^{r}: Din Pateric poveste. *Inc.*: Doi fraţi trupeşti au venit să lăcuească întru o monastire.

f.314^{r}: Stihuri asupra cititoriului şi de rugăciune ale scriitoriului.

f.315^{v}: Învăţătura sfîntului Vasilie cătră ucenicii lui Livanie.

f.316^{r}: Al dascălului Efrosin cuv‹în›t la îngroparea răposatului Dumitrachie Bărcănescu, 1827, mart‹ie› 28.

f.319^{v}: ‹*Versuri*›: Ah! Ce mare nenorocire / Sosi astăzi peste mine ...

ff.320^{r}—323^{r}: *Sfaturi pentru făcut caş, leacuri, versuri* (Omul cel cu două feţe/Umblă pe mulţi ca să-nveţe), *încercări de condei etc.*

f.323^{r}: ‹*Dialog cu moartea, versificat*›.

160 × 210. Frontispicii: ff. 1^{r}, 176^{r}. F.1^{r-v} — desene în peniţă color, cel de al doilea cu legenda: Arhidiacon Ştefan. 1827. Legătura originală.

Ms. BAR 2339

1826 Ţara Românească

Ff. 28^{r}—33^{r}

f.28^{r}: *Învăţătura lui Archirie, cînd au învăţat pre nepotă-său Anadan.*

---

f.10^{r}: Izpisah ot l‹ea›t 1826.

f.19^{r}: Izpisah az ego, Stan ipodidascalu de la şcoala domnească sfîntul Gheorghie Vechiu, leat 1826, dec‹hem›v‹rie› 26.

f.27^{v}: Ispisah az, Stan vătaf de la şcoala domnească, 1826, dec‹hem›v‹rie› 28.
Acelaşi mai semnează la ff.40^{r} 44^{r} (1827, ghen‹a›r 2), *48^{r}, 50^{r}, 55^{r}, 119^{r}, 128^{v} 141^{r}, 186^{r}.*

f.33^{r}: Dumitru Mincu, 1826, dec‹hem›v‹rie› 29.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Același mai semnează la ff.:27v, 166r, 187v (Această carte este a lui ... Dimitrie Mincu).

Cop. ant. int.: Cumpărat dela Alb. Zwiebel la 2 Iunie 1903.

Ms. are 188 ff. scrise. Mai conține:

f.1r: Viiața și petrecerea părintelui nostru Avraam.

f.10v: Istoriia împăratului Mihail al lui Teodor. *Veșmîntul lui Hs.*

f.14v: Istoriia părintelui Macarie Eghipteanu, cînd s-au întîmpinat cu îngerul în pustie.

f.19v: Descoperirea dumnezeeștii leturghii cei prea sfinte, pecum scrie Borochie <*sic*>.

ff.28r—33r: *v. supra.*

f.33r: Minunea cînd au văzut Precista toate muncile păcătoșilor la iad.

f.38r: Întrebările lui Iazmir dascălu.

Inc.: Întrebare: Cine au fost pr<o>roc întîiu pre lume?

f.40r: Întrebări bisericești.

f.42r: Zilele ceale reale.

<*copist*>: Acestea sînt împotriva Scripturii bisericii Răsăritului, că eu, unde am cetit în scripturi, nu am găsit cum că au făcut Dumnezeu zile reale.

Întrebări pentru patimile lui Hs.

f.44r: Întrebări pentru facerea lumii.

f.48r: <*copist*>: Aceste întrebări, după cum le-am găsit, le-am prescris și eu, cel mai jos iscălit, însă la multe locuri le-am mai îndreptat, dar știu că și acum tot nu sînt încredințat că vor fi întregi, ci rog pre cititorii care vor ceti să nu mă pue în ponos. Ispisah az, Stan ipodida<s>călu.

f.49r: Istorie minunată. *Pentru cele 12 Vineri Mari.*

f.50r: <*copist*>: Nici acestea nu le crez să fie întocmai, că îs una de la că<să>rit și alta de la apus și sînt nepotrivite la praznice, că sărbătorile sfinților nu să lovesc cu praznicele împărătești.

f.50v: Întrebări folositoare și trebuincioase pentru învățătura copiil<o>r: dascălu întreabă și ucenicul răspunde.

f.54v: Pentru planeti.

f.55r: Pentru zodii.

f.55v: Pentru ispovedanie de folos pentru duhovnic, cum vor ispovedui pre mireni: arhiereu întreabă pre duhovnic și duhovnec îi dă răspunsu arhiereului.

f.89v: Viiața sfîntului Alexie, omul lui Dumnezeu, marte 17.

f.100r: Viiața sfîntului Ioan cel Mil<o>stiv, patriarhul Alexandrii, noemv<rie>12.

f.119v: <*Viața sfîntului Dimitrie de la Basarabov*>.

f.123r: Cazanie la Dumineca șaptea după Paști.

f.129r: Cazanie a 2-a la nașterea Domnului nostru Is. Hs.

f.139v: Cazanie la Ghenarie în șase zile, la botezul Domnului nostru Is. Hs.

f.145v: Cazanie iarăș la botezul Domnului nostru Is. Hs.

f.156r: A dooa parte pentru dovedirea muncilor Domnului nostru Is. Hs.

f.158r: Cazanie în sîmbăta cea mare.

f.170r: Cazanie iarăș la învierea Domnului nostru.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.179^{v} : Arătare pentru oamenii, care în ce lună se nasc, precum am găsit în izvodul cel aflat pe do‹o›sprezece luni.

170 × 210. Frontispiciu : f. 119^{v} : Io, Grigorie Ghica vo‹e›v‹o›d. Desen ornamental : f. 122^{v}.

Ms. BAR 6007

Cca. 1829 Transilvania

Ff. 83^{r}—92^{v}

‹*Archirie și Anadan*›

Acefal. Inc. : ... și te du te odihnește ; iară de ai învățat minte pre nepotul tău.

Des. : Nu mă omorî, părintele mieu, și ... ce vei pofti, voiu face, iară Archirie zise ...

Ms. are 102 ff. Mai conține :

ff.1^{r}—82^{v}; 93^{r}—102^{v} : *Cîntece lumești, cîntece de stea, psalmi etc.*

f.1^{r} : Cînd Hs. s-au înălțat/pre apostoli i-au mîngîiat ...

f.4^{r} : Cîntare la nașterea lui Hs. (Tu ești lumina cea sfîntă ...).

f.5^{v} : Cîntare la nașterea lui Hs. (O, ce veste minunată ...).

f.6^{v} : Altă cîntare (Jos la voi am pogorît ...).

f.8^{r} : Cîntec de moarte (Acum ceasul mi-au venit ...).

f.11^{r} : Acum toți cu frică și cu mare grije ...

f.19^{r} : Altă cîntare (Hs. iaste craiu în lume ...).

f.14^{r} : Auziți aceastea toate ...

f.17^{r} : Cîntare jalnică a Maicii cei Preacurate.

f.20^{r} : Verș pentru izgonirea lui Adam din raiu.

f.26^{v} : Polieleul cel ales. Este scris în Octoicul cel mic (La apa Vavilonului ...).

f.28^{v} : Viiața patriarhului Avraam.

f.37^{r} : Cîntare la nașterea lui Hs. (În oraș în Vithleem ...).

f.38^{v} : Altă cîntare ...

f.39^{v} : Verș la nașterea ...

f.42^{r} : Verș (Ce verșuri voiu cînta eu...).

f.42^{v} : Verș.

f.43^{v} : Steaua.

f.44^{r} : Oh, ce zi frumoasă/Într-un an aleasă...

f.45^{r} : Verș (Pus-am și eu într-al mieu gînd...).

f.45^{v} : Verș (Astă filosofii trei crai/de la Persiia...).

f.46^{v} : Cîntare (Astăzi steaoa la răsărit/s-au ivit ...).

f.48^{r} : Verș.

f.49^{r} : Herovic ‹*slav.*›.

f.50^{r} : Verș la nașterea lui Hs. (Tacă Orfeos, facă-și limba mută/Și Ermi să nu zică întru alăută...).

f.52^{v} : Verș.

f.54^{r} : Ani mulți, zile bune și cu fericire Domnului Vlădică ca să stăpînească, Țara Tranzilvanii ...

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.55^{r} : Cîntare la morţ ‹ i ›.
f.58^{v} : Verşul patimilor Domnului nostru Is. Hs. (Astăzi cel prea luminat...).
f.61^{v} : Vearşul Paştilor.
f.66^{r} : Stihuri de glume frumoase / Din minte slobode scoase / Cîntece de rîsuri date / Multe fealiuri adunate / Adecă cînd fata mare /Plînge după măritare / Cînd cinevaş ia muiare / Urîtă, pentru aveare/Şi ca aceastea mai multe/Cine va vrea să asculte / Cîntece alcătuite / Întru acest chip tipărite.
Cîntec cînd boleaşte de dragoste (Oh, dragoste zburătoare ...). ‹*v. Arghir şi Elena, ms. BAR* **1524** *şi BRV*, IV, *p. 83 şi p. 115* ›.
f.67^{v} : Jelaniia featii bătrîne (Cîţi voinici în lumea mare ...).
f.69^{v} : Plîngerea după fetie (Pînă-s feate tinereale ...).
f.71 ^{v} : Despărţirea a doi iubiţi (La tufa de mărăcine ...).
f.74^{v} : După iubita scăpată (Lîngă apa Someşului...).
f.76^{r} : Cîntec la morţi (Tristă-i soartea omenească ...).
f.80^{v} : Psalmii lui David .
f.81^{v} : Trei crai de la Răsărit ...
ff.83^{r}—92^{v} : *Archirie şi Anadan* ‹*v. supra* ›.
f.93^{r} : Vearşul turturelі ‹i › (Turturica zboară, zboară ...).
f.94^{r} : Vearşul Domnului Hs ...
f.95^{r} : Cîntecu Sibiului (De-a Sibiului dulceaţă...).
f.97^{v} : Ce pricină minunată ...
f.99^{r} : Supărarea lui Şuluţ asupra preoteasei dînsului (Şed singur şi părăsit ...).
f.100^{r} : Cîntec de lume : Nu mă uita (Floricică tinărică ...).
f.101^{r} : Supărarea lui Mico Io Neme ‹ ? › după soţia lui (Jealnică mi- ‹i › noaptea mie ...).
f.101^{v} : Cîntec (Tu-mi ziceai odată cum că pîn-la moarte ...).
f.102^{r} : Cîntare la naşterea ...

---

f.93^{r} : Ioan Popovici. Zalatna. 1829.
f.93^{v} : S-au scris ‹pr ›in mine, Ioan Popovi ‹ci ›. Zalatna. 3 Dechem- ‹vrie ›, 1829. ‹*acelaşi mai semnează, cu latine, la f. 38*^{r} ›.
f.94^{r} : ‹*sub titlu în lb. greacă; altă însemnare în lb. greacă la f. 82*^{v} › : Aceasta să cîntă cînd es candidaţii din capelnă de la Măria Sa Domnul Vlădica Vasilie Moga, episcopul pravoslavnic. 1840. Scris-am eu, Gheorghie Paul ‹ ? ›, dascăl ‹*v. şi. f. 99*^{r} ›.
f.75^{v} : 1864. Adrian Florescu.
f.1^{r} : Nicolae Munteanu ‹*cu lat.* ›.
Fost col. sp. mss. 2214/1962.

115 × 180. Num. orig. cu arabe (conf. num. orig. lipsesc 7 ff. la începutul manuscrisului).

Ms. BAR 6036

Sec. XIX (început) Moldova

Ff. 46^{v}—64^{r}

f.46^{v} : *Învăţătura lui Archirie pre înţăleptul, cum au învăţat pre nepotul lui, Anadam, toată înţelepciunea lumii cea frumoasă şi bunătăţile.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Inc. : Adecă eu, Archerie, învăţai pre nepotul mieu, Anadam, nepot de soră, în zilele lui Sinagrip împărat din ţara Dorului.
f.64^{r} : *Des.* : ... şi-l bătu pînă muri şi se sfîrşi.

Ms. are 111 ff. Mai conţine :
f.1^{r} : Cazania pentru un om vităzi şi pentru mortea cît este de gróznică.
Inc. : Ceteşte, nu te leni, mare, mîndre şi drepte oame...
f.12^{v} : Cazaniia pentru sfînta şi dumnezeiasca liturghie.
f.20^{r} : Cazania pentru sufletul omului celui drept şi cu fapte bune.
f.24^{v} : Cazanie pentru muncile păcătoşilor, cum să muncesc la iad şi pentru ce să muncesc.
f.38^{r} : Cazanie lui Sehanci împărat, cum au văzut întru o noapte doao-sprăzăce visuri.
ff.46^{v}—64^{r} : *v. supra.*
f.64^{v} : Învăţătură pentru tiutiun, ca să cunoască tot creştinu cît de păcat pentru dînsul şi ce înşălăciune aduce sufletului omului acelue ce-l trage pe nas şi celue ce trage cu luleoa.
f.68^{r} : Verş pentru căderea şi greşala lui Adam.
f.79^{v} : Trepetnicul pentru sămnele omen‹e›neşti a lui Ozdrie, împăratul elinilor.
f.87^{r} : Răspunsul la sfînta liturghie.
Inc. : Veselescu-mă di ciia ce-m zice mie, intrînd în casa ta, Doamne ...
ff.98^{r}—111^{v} : Litopiseţi, carele întru acestaş chip l-am scris în zilele pre luminatului şi pre înălţatului Franţi al 2-le şi s-au început a scrie vă leat ‹l›796, dechemv‹rie› 22.
Întrebări şi răspunsuri : Cînd au întrebat învăţătoriul pre ucenicul său. Învăţătoriul întreabă şi ucenicul răspunde : Cine au fost proroc întîi pre lume?

---

f.46^{r} : Mironovici Theodor ‹*ff. 98^{v}—110^{v} : alt copist*›.
Scris-am eu, cel mai smerit între scriitori, Mironovici Theodor. ‹*acelaşi mai semnează la f. 79^{v}*›.
f.110^{v} : Din Mihoveni ‹Milcoveni ?›, adus de Aurelian Ignatescu, stud. gimn. S. F. Marian.
Fost coli speciale mss. 2449/63.

120 × 175. Ff. 26^{r}, 27^{v}: albe.

Ms. BAR 5937

Cca. 1830—1835 Moldova

Ff. 148^{r}—157^{r}

f.148^{r} : *Istorie lui Arghirie, cum au învăţat pre nepotul său, Anadam, învă-‹ţă›tură frumoasă.*
f.150^{v} : Aceste cuvinte învaţă Arghirie pi nepota-său Anadam şi alti multi ...

---

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. are 195 ff. Mai conţine :

ff.4^{r}—39^{r} : *Sindipa (v.-)*.

ff.40^{r}—53^{v} : Pentru preoţii carii slujăsc cu nevredinicii... *Scurte povestiri cu caracter moral şi religios din Oglinda pildelor (v. f. 52^{r}:* Scrii iarăşi la carte ci să chiiamă Oglinda pildelor ...).

ff.53^{v}—54^{r} : Stihuri cătră cititori (*v. însemnări copist*).

ff.55^{r}—60^{v}, 63^{r}—68^{v} : *Geografie de obşte* (Părţile de moşie ce au dat Noe la fii ‹ i › săi, lui Sim, Ham şi Iafeth ...).

f.69^{r} : Viaţa sfîntului Evstafie Plachida.

f.85^{v} : Viaţa sfîntului Alexie, omul lui Dumnezeu.

f.96^{r} : Viaţa sfîntului Mina.

f.100^{r} : Vedenia sfîntului Macarie (Povestea sfăntului Macarie ...).

f.104^{r} : Cei şapte coconi din Efes.

f.108^{r} : Viaţa sfîntului Macarie Rîmleanul.

f.122^{r} : Plîngerea lui Ieremia.

f.132^{r} : Cele 12 Vineri.

f.136^{r} : Istoriia de o fată de împărat, care cu voinici s-au întrebat şi din patruzăci numai unul s-au aflat şi pi ciialanţi, pi toţi i-au tăiat....

ff.143^{v}—179^{v} : *Minunile Precistei — fragmentar.* Pentru o giupăneasă ce au curvit cu fiul ei şi făcînd un copil au omorăt copilul făcut din curvie ...

f.179^{v} : Această minune s-au aflat scrisă într-o carte vechie la Sfetha Goră şi s-au scris cum s-au aflat.

f.192^{r} : Stih foarte frumos pi glas al optulea *(Inc.* : Rămîi sănătoasă mi-ai zis şi s-au dus ... ; *scris ulterior)*.

ff.192^{v}—193^{v}: *albe.*

ff.194^{r}—195^{v} : Pentru firea apelor ce să află ştiute de unii carii au putut să vază sau să auză de acestea ...

f.195^{r-v} : Pentru toate cele ci să află aicea scrisă, nimi să nu să îndoiască, căci mii nu-m trebueşte ca să zic min- / ciuni, ci pe cum am luat de la filosofi cari scrii şi sînt vrednici de credinţă, că feliul pămăntului şi al pietrilor osăbiri au şi vinile pre cari să nasc izvoarăle sînt pricinile acelor ce să află scris apelor de multe chipuri, dar nu sînt minciuni.
Leat 1831, ghenar 8. Simion Popovici ot Borca.

---

f.53^{v} : Ca o iubitoare de ostineală albină / Ce umblă vara prin flori de grădină/Aşa şi eu smeritul m-am ostenit / Şi această cărticică o am isprăvit. /Dumnezeu ajutîndu-mi mie / Pre lesne am putut-o scrii / Ca tot cititorul lesne să o citească / Pre sine şi pre alţii să să folosască. / Pentru aceasta rog dar pre tot cititorul / Ca să fiu ertat eu mult greşitoriul, / Fiindcă eu scriind am greşit multe / În slove şi în cuvinte / Pentru aceasta ertaţi / Şi lui Dumnezeu pentru mini vă rugaţi / Că precum ceriul rar să vede fără de noreală/Aşa şi firea omenească fără de greşală/

f.54^{r} : Că precum nu este cu putinţă a nu gusta cineva din moarte /Aşa şi a greşi nu să poate / Mai ales fiind scriitoriu cam rău / Ştii singur Dumnezeu ...
Leat 1830, noem‹vrie›, 23, am sfărşit. Simion Popovici ot Borca *(acelaşi mai semnează la f. 39^{r}—v. Sindipa, la f. 43^{r}, f. 62^{r} etc.)*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.54^{v} : La anul 1832, dechemvrii, s-au născut fratil‹e› Haralampi şi i-au pus acest nume pentru că s-au hiritonis‹it› tata în zioa de sfînt Haralampi, eu, Ştefan Popovici ot Borca.

f.1^{v} : Această carte este a sf. părintelui Simioan ot Horodniceni, cari cuprindi întru sini multe istorii şi învăţături frumoasă, cari cu multă osîrdii m-am silit a li ceti eu, mai micul întri clirici, Gavril Popovici, 1842, oct‹omvrie› 28.

f.2^{r} : Această carte este a dumisale dascalului Haralamp Vasiliu, di sat Borca şi cini s-ar afla să o înstreineze să fi‹i› supt blestemul Maicii Domnului. 1847, dechemvri‹e› 25. Dasc‹a›l Vasiliu. *(f.2^{v} — însemnare cititor H. Vasiliu; alte însemnări de cititor dintre 1840—1847: f. 1^{r}; la f. 3^{v}—însemnare posesie din 1852 a lui H. Vasiliu care are cartea de la fratele său, preotul Simion, copistul ms-ului). La 1887 cartea se afla în posesia parohului I. Cârjă-ff. 54^{v}, 62^{v}.*

220 × 270. Leg. orig. în carton şi piele cu ornamente.

Ms. BAR 4252

Cca. 1832 — Virşeţ (R.S.F. Iugoslavia)

Ff. 14^{r}—18^{v}

f.14^{r} : *Povesta ‹sic› înţăleptului Arhirie, cînd au învăţat pre nepotul său Anodan ‹sic› tot̆ă înţelepciunea şi filosofia şi mîndria.*

Incomplet. Des. : ... şi auzi împăratul Eghipetului că au perit Arhirie înţeleptul, sfetnicul lui Sinagrip împărat, şi îndată împăratul Eghipetului trimisă oste şi începu bătae mare cu Sinagrip împărat.

Ms. are 33 ff. Mai conţine :

f. nenum. I^{r} : *Fragment cronograf.* Dela Constantinul cel Mare pănă la Carolul sau de la Annul lui Hs. 306—801.

f.1^{r-v} : *Versuri şi însemnări :*
Cela ce să însoră pentru avuţie (Orb am fost, fără vedere / Cînd mi-am fost luat muere ...).

f.2^{r} : Povesta lui Alecsie, omul lui Dumnezeu,care s-au mutat la cele vecinice lăcaşuri în 17 M‹ar›t‹ie›.

f.14^{r} : *Archirie şi Anadan (v. supra).*

ff.19^{r}—28^{v} : Cuvînt la moartea patriarcului Avram.

ff.29^{r}—30^{v} : *Predică religioasă versificată.*
Inc. : Să fie ce păgîn / măcar că legea iş‹?› ţin, iară noi ne numărăm creştini / şi sîntem tocma păgîni ...
Des. : Şi ori ce în lume să sfinţeşte,/ tote crucea le blagosloveşte, / crucea e de‹?› viaţă fă...

f.31^{r-v} : Întrebări şi răspunsuri.

f.32^{r} : Cîntare de jele a Maichi‹i› Precesti‹i› (Sta muică cu amar jelind,/ lîngă cruce lăcrămînd...).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.32^{v} : Cîntarea Theologhi ‹lor ? › (Saltă, saltă, dănţueşte,/ cîntă, laudă şi măreşte ...).

f.33^{r} : Însămnare *(reţetă culinară)*.

---

f.28^{v} : Săvîrşitu-s-au această sfîntă şi dumnezeiască poveste a patriarcului Avram în luna lui Martie, în 6 zile, în annul ‹l›832.
Prin mine, Petru Popovici din Mercina, cleric în Verşeţi, anunului ‹*sic*› al II-le.
... oscof Popovici. Petre Popovici. Sat în Foratic ‹ ? ›.

f.13^{v} : Săvîrşitu-s-au această poveste a lui Alecsie, prin mine, smeritul Petru Popovici, în luna ianuarie în 30, în Verşeţi fiind, în şcola cliricească.

f.1^{r} : *Acelaşi, însemnare despre un vis pe care l-a avut la Crăciun. Pe f.1^{v} — ciornă de scrisoare a aceluiaşi către protopresviterul Ivascovici* ‹ ? ›.

f.30^{v} : ‹ *creion* › : Scris-am eu, Gheorghie Găvăţină ‹ ? ›, aceste poveste dela Petăr Popovici, spre pomană să fie.

f. nenum. I^{v} : Cumpărat dela Nicolae Danciu din Caransebeş ... la 6 Martie 1914.

185 × 210. Num. orig. cu arabe.

Ms BAR 6040

Sec. XIX (început) Moldova

Ff. 49^{r}—69^{r}

f.49^{r} : *Învăţătura lui Archirie prea înţeleptul, cum au învăţat pre nepotul lui Anadam, toată înţelepciunea lumii cea frumoasă şi bunătăţile.*

Ms. are 85 ff. Mai conţine :

ff.1^{r}—16^{v} : ‹*Viteazul şi moartea*›.

ff.17^{r}—26^{v} : Cazanie pentru sfînta şi dumnezeiasca liturghie, cum să cade a sta în sfînta biserică la sfînta liturghie, cu frică şi cu cutremur a asculta sfînta liturghie.

ff.27^{r}—30^{v} : Învăţătură pentru tiution, ca să cunoască tot creştinul cît de păcat pentru dînsul şi ce înşălăciune sufletului omului acelue ce-l trage pe nas şi celue ce trage cu luleoa.

ff.31^{r}—38^{v} : Cazanie pentru muncile păcătoşilor, cum să muncesc la iad şi pentru ce să muncesc. ‹*Călătoria Precistei pe la munci*›. *Incomplet. Des.* : Arhanghelul zisă : Aceşte au ...

ff.39^{r}—48^{v} : ‹*Cele 12 vise ale lui Mamer*›.
Acefal. Inc. : ... de la altul tot ce va ave şi cărturarii vor învăţa puţin pre lege ...

ff.49^{r}—69^{r} : *Archirie şi Anadan (v. supra)*.

ff.69^{v}—83^{r} : Verş pentru căderea şi greşala lui Adam din desfătarea raiului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

ff.83^{r}—85^{v} : Răspunsul la sfînta liturghie.
Inc. : Veselescu-mă de cei ce-m zic mie ...
Incomplet. Des ... izbăveşte-mă de tot războiul protivnicilor ... ‹*det.*›.

---

f.1^{r} : ‹*lat.*› : Din Buninţi ‹Buninginea ?›.
Col. sp. mss. 2456/63.

100 × 170. Num. orig. cu arabe a paginilor.

Ms. BAR 1584

Sec. XIX (început) Ţara Românească

Ff. 306^{r}—309^{v}

f.306^{r} : *Povestea lui Arkyrie filosoful, cînd învăţă pre nepotul său, Anadan, carte.*
Incomplet. Des. : ... iar de va fi voia împărăţiei tale ca să mă erţi dela împărăţiia ta să mă duc la casele meale ca să mă odihnesc şi ...

Ms. are 309 ff. Mai conţine :
f.1^{r} : /Catavasiile Naşterii/.
f.2^{r} : Catavasii la botezul Domnului Nostru Iis. Hs.
f.9^{r} : Catavasii la streteniia Domnului Nostru Iis. Hs.
f.11^{r} : Catavasii la b‹la›goveştenii şi la alte praznice ale Preacestii.
f.14^{v} : Catavasii la Dumineca Florilor.
f.22^{v} : /Catavasiile Paştilor/.
f.34^{r} : Catavasii la Înălţarea Domnului Nostru Iis. Hs. şi la sfînta troiţă.
f.40^{v} : /Catavasii la sfinţii apostoli/.
f.43^{v} : /Catavasii la schimbarea la faţă/.
f.44^{v} : /La Adormirea Preacestii/.
f.51^{r} : /Catavasiile crucii/.
f.54^{r} : Octomvrie 14, la prea cuvioasa Parascheva.
f.55^{v} : Octomvrie 26, la sfîntul marele mucenic Dimitrie.
f.57^{r} : Noemvrie 8, la soborul îngerilor.
f.58^{v} : Noemvrie 21, la întrarea în bisearică a preasfintei născătoarei de Dumnezeu.
f.59^{v} : Dechemvrie 6, la sfîntul Nicolae.
f.61^{v} : Rînduiala Utrenii, duminecă dimineaţa după canon, troičnic.
f.68^{v} : Rînduiala sfintei şi dumnezeeştii lyturghii.
f.79^{v} : Stihurile vecerniei ceii mari ...
f.82^{r} : De aicea să încep irmoasele şi cîntările ceale veselitoare, polihronizmos.
f.82^{v} : Întru pohvala boiariului mare.
La masa celui ce te ospătează ...
f.83^{r-v} : Alte irmoase veselitoare care să cîn-/tă la anaforă şi la masă.
f.85^{v} : Podobiile glasurilor.
ff.90^{v}—93^{r} : Polieleul care să cîntă la praznice împărăteşti şi ale sfinţilor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.94^{r} : Viaţa sfîntului dreptului Iosif celui prea frumos, din dumnezeiasca scriptură şi de la cuviosul Efrem Sirul adunată.

f.141^{v} : În 26 de zile ale lunii lui martie, viaţa cuviosului părintelui nostru Vasilie celui Nou, scrisă de Grigorie, ucenicul lui.

f.186^{r} : /Vămile văzduhului/.

f.227^{r} : Descoperirea cea înfricoşată a judecăţii lui Dumnezeu.

f.286^{v} : Pentru polyleu ce să cîntă la praznice dumnezeeşti şi ale Născătoarei de Dumnezeu şi la sfinţi mari ce să prăznuesc. /Psalmi aleşi/.

f.302^{r} : Cum au pătimit sfîntul Sisoi cu diiavolul, cînd fura diiavolul coconii soru-sii şi ai altora şi cum i-au scos dela diiavolul pre toţi copii‹i› vii nevătămaţi.

ff.306^{r}—309^{v} : *Archirie şi Anadan (v. supra).*

---

f. 286^{r} : ĸбʌĸдд *‹criptogramă?›*

f.93^{r} : Această carte o am dăruit ficii mele, Saft‹i›, ‹1›857, deche‹m›v‹rie› 29.

f.1^{r} : Cuprinsul vezi-l pe foaea următoare. Marca de fabrică leul, numerotaţie cu ţifre, *ŭ* final nu se pune. La p. 107 o notă din 1857. Deasupra şi dedesuptul unei flori d.f. 300 sînt literele ĸбʌĸдд. Gr. Creţu.

f.2^{r} : Gr. Creţu descrie sumar conţinutul ms-ului şi consideră că „manuscriptul e scris de ermonahul Gherman al schitului Mărculeştilor (Flămînda) dela Cîmpulung, care a scris şi un man. mixt al d-lui profesor P. Mateescu din Curtea de Argeş la 1822". ‹În partea de sus a paginii, sursa› : Procurată de G. Ionescu, revizor şcolar de Muscel, 1893, Ianuarie. Gr. Creţu.

f.41^{v} : Această *Vieaţă a lui Vasilie cel Nou* e scrisă de ermonahul Gherman după *Vieţile sfinţilor* tipărite la Neamţ, tomul de pe martie 1813; *Vămile* însă după o ediţie de la Bucureşti a lui Rafail, 1819, de exemplu. Gr. Creţu, 1901.

f.186^{r} : *Vămile* sînt copie după una din ediţiile de Bucureşti 1819—1833. Are *eei* ‹*eii*› ca cărţile de la Neamţ. *Eii* e şi la p. 188‹f.174^{r}›, ceea ce însă dovedeşte că e scrisă după călugărul Nemţan care a reeditat cartea lui Rafail.

Fost ms. BAR **6302**.

160×220. Leg. orig. carton şi piele. Num. orig. cu arabe (conf. num. orig. lipsesc 6 ff. la începutul ms-ului).

Ms. BAR 3482

Sec. XIX (început) Transilvania(?)

Ff. 45^{r}—57^{r}

Acefal. Inc. : . . . la mînie, nu-ţi vărsa odată, că apoi îţ va păré rău şi nu-ţi vii folosi nimica.

---

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Împreună cu filele care conţin *Archirie şi Anadan* sînt compactate ff.1^{r}—44^{v}, care conţin *Piram şi Tisbe*, scrise în alf. tranz. (v. ediţia *BRV*, II, poz. 709, p. 492).

f.6^{r}: Perire a doi iubiţi, adecă Jalnica întîmplare a lui Piram şi Tisbe, cărora s-au adăogat mai pe urmă nepotrivita iubire a lui Eiho cu Narţis.
Sibiu. În Tipografia lui Gheorghii de Clozius.

Ff. albe: 1^{v}—5^{v}, 6^{v}, 41^{v}—44^{v}.

115 × 180.

Ms. BAR 2375

Cca. 1841 — Ţara Românească

Ff. 1^{r}—4^{r}

f.1^{r}: *Archirie şi Anadan* : Cînd au învăţat Archirie pă Anadam.

f.4^{r}: *Des.* : Fătul meu, Anadame, mai bine să zacă omul de o bolă grea decît cu muere rea să lăcueşti la un loc. Fătul meu, Anadame ...

---

f.13^{r}: 1841, Deche‹m›vrie, 14, Duminica. Costandin Aninoşanu învaţă pre fii‹i› săi şi zice : cînd aveţi grije la treburi ‹le› zili ‹i› ce vă stau înainte ...

f.1^{r}: Cumperat dela Ion Bican (Piteşti), 3/16 iunie 1903.

Ms. are 26 ff. Mai conţine :

f.5^{r}: Versuri : Ah , sabie a lui Traean / Într-o mănă de romani.

f.9^{r}: Stihuri asupra zevergiilor : Cînd va Dumnezeu să aducă / Unui neam os‹în›dă, muncă.

110 × 175. Frontispiciu : f.1^{r}. Num. orig. cu arabe. Alfabet de tranziţie.

Ediţii

1850 *ÎNŢELEPTUL / ARGHIR / cu nepotul său /ANADAM.*/ Tipărit întîia oară de / ANTON PANN,/ Bucureşti.

În Tipografia lui Anton Pann, 1850./ 38 p.
p. 39—46 : Cuvintele unui tînăr în ceasul cel după / urmă al vieţii sale; Nestatornicia lumii; Altul.
Exemplarul BAR I 100144 provine din biblioteca Colegiului „Sf. Sava".

1854 *Înţeleptul / ARCHIR / cu nepotul său / ANADAM* / de / Anton Pann./ Ediţia a doa,/ Bucureşti, 1854./ În Tipografia lui A. Pann. p. 3—58.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

p. 58—67: Cuvintele / unui tînăr în ceasul cel du-/pă urmă al vieţii sale; Nestatornicia lumii; Altul.

Titlul este în alfabet de tranziţie, textul cu chirilice.

1890 *ÎNŢELEPTUL / ARKIR / şi nepotul seu / ANADAM* / de/ Anton Pann, Bucuresci / Librăria „H. Steinberg", / Calea Rahovei 7 / Tipo-Litografia „Dor. P. Cucu", / Bulevardul Elisabeta 8/1890./ 28 p.

1894 *Înţeleptul / ARKIR / şi nepotul seu / ANADAM* / de / Anton Pann, Editura / Librăriei „Ciurcu" Braşov, / Tipografia „A. Mureşianu", Braşov, 1894. 32 p.

1896 Anton Pann / *NASTRATIN HOGEA.* / *Înţeleptul Arghir / şi / nepotul său Anadam*, / Bucureşti, / Editura Librăriei „Carol Müller", / Calea Victoriei, 53. *„Biblioteca pentru toţi"*, an. II, Iulie 1896
p. 7—55 ‹*39 din snoavele lui Nastratin*›.
p. 56—66 ‹*4 anecdote versificate*›.
p. 69—90: *Arhirie şi Anadam.*
p. 91—95: *Versuri* (Cuvintele unui tînăr în ceasul cel după urmă al vieţii sale; Nestatornicia lumii; Altul).
Faţă de ediţia Ciurcu din 1894 lipseşte snoava *Dumnezeu nu dă din mînă.*
p. 5—6: Lămuriri din partea editorului ‹*v. Anexa* **11** ›.

1904 *Istoria prea înţeleptului Arghir cu nepotul său Anadam.* ‹ Pentru descrierea ediţiei, v. Anexa **11**—*Nastratin Hogea*—1904 ›.

1908 *Istoria prea înţeleptului Arghir cu nepotul său, Anadam.* ‹Pentru descrierea ediţiei, v. Anexa **11**—*Nastratin Hogea*—1908 ›.

1916 Anton Pann / *ISTORIIA PREAÎNŢELEPTULUI ARGHIR /şi/ NĂZDRĂVĂNIILE LUI NASTRATIN HOJIA*,/ Chişinău, 1916.

p. 3—25: *Istoriia priaînţeleptului Arghir.*
p. 27—32: *Năzdrăvăniile lui Nastratin Hojia.*

1924 *ÎNŢELEPTUL ARKIR / şi nepotul său / ANADAM* / de / Anton Pann, / Bucureşti, / Editura Librăriei „H. Steinberg & Fiu", Strada Lipscani nr. 94/1924/.

p.5—28: *ISTORIA / preaînţeleptului Arkir cu nepotul seu Anadam.* Ediţia conţine un portret al lui Anton Pann.

f.a. Anton Pann / *ARGHIR ŞI ANADAM.* / *Judecata strugurelui* /. ‹după 1938› PAGINI ALESE/ Serie nouă / No. 49/ Ediţie îngrijită de Ion Pillat. Editura „Cartea românească", Bucureşti.
p. 10—27: *Istoria preaînţeleptului Arghir cu nepotul său Anadam.*
p. 28—34: *Judecata strugurelui.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ediția mai conține din scrierile lui Anton Pann : *Despre beție, Ciungul, ologul, orbul și golanul, Despre beție iarăș, Ungureanul beat, Trei mincinoși, Despre vorbire, Sluga flecară, Doi mincinoși, Despre minciuni iarăș, Țiganul și gîștile, Țiganul la ceapă* (p. 35—47). La începutul volumului se află o prefață a lui Ion Pillat : *Anton Pann și cărțile populare* (p. 3—7) și *O prefață a lui Anton Pann* (p. 8—9), reprodusă după cea de la volumul *Fabule și istorioare*, București, 1841. ‹*v. Anexa* **11 a**›.

f.a. ANTON PANN / *Istoria Înțeleptului Arghir și a nepotului Anadam. Povestea vorbei : Trei mincinoși. Despre vorbire. Despre minciuni.* / Cartea Românească, / Pagini alese / din scriitorii români / Publicațiune periodică (No. 26)/.

p. 1—4 : *O prefață* ‹ reproduce prefața volumului Fabule și *istorioare*, București, 1841, și o caracterizare făcută lui Anton Pann de G. Dem. Teodorescu ›.

p. 5—22 : *Istoria preaînțeleptului Arghir cu nepotul său Anadam.*

p. 22—32 : *Fragmente din Povestea vorbii.*

1963 ANTON PANN / *Scrieri literare* /, ‹ 3 volume ›. Text, note, glosar și bibliografie de Radu Albala și I. Fisher. Prefață de Paul Cornea. ‹București›, Editura pentru literatură, 1963.

p. VII—LXXII : Anton Pann. Bucuriile și necazurile unei existențe modeste (*5 capitole, v. supra*).

p. LXXIII—LXXVI : Notă asupra ediției.

În vol. 3 al ediției se află :

p. 9—29 : *Istoria preaînțeleptului Archir cu nepotul său Anadan.* Reproduce ediția din 1854, dimpreună cu poeziile aflate în acea ediție ‹*v. și Nastratin Hogea* ›.

Ediția conține o utilă bibliografie a operelor lui Anton Pann, publicate în timpul vieții (v. p. 257—346).

V. *Bibl. gen., Ant. II*, 6.

Bibliografie

1 B. P. Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae*, vol. II, 1887, București.

Archir (col. 1500—1502). Cartea *Archirie și Anadan* a circulat încă de la începutul secolului al XVIII-lea. Prelucrarea lui Anton Pann este doar o formă tîrzie. În *Cuvente den betrani* nu l-a confundat cu *Arghir*, cum afirmă Gaster.

2 V. Jagić, *Der weise Akyrios* ..., „Byz. Zeit.", I, 1892, p. 107—126.

Versiunile slave (sînt amintite și cele românești) derivă din grecește.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

3 E. Kuhn, *Zum weisen Akyrios*, „Byz. Zeit.", I, 1892, p. 127—130.

Urmăreşte prezenţa acestei povestiri la mai multe popoare; pentru versiunea românească trimite la lucrarea lui M. Gaster, *Literatura populară română*.

4 Vezi *Alexandria* nr. **21**.

5 M. Gaster, *Contributions to the History of Ahikar and Nadan*, în *Studies and texts in folklore*, Londra, 1925—1928, vol. I, p. 239—257 (reprodus acolo din „Journal of the Royal Asiatic Society", 1900, p. 301—319).

Este publicată în traducere engleză o variantă românească a cărţii *Archirie şi Anadan* după un manuscris aflat în posesia lui Gaster. Această carte se tradusese la români din slavonă sau, poate, din greceşte. Formele foarte variate luate după timp, loc şi limbă (lucru dealtfel întîlnit şi la alte cărţi populare) se explică prin structura ei, datorită căreia s-a contaminat fie cu alte povestiri (*1001 de nopţi*, *Esopia* etc.), fie cu alte culegeri de proverbe (a căror formă variabilă în circulaţie este bine cunoscută).

6 Fr. Nau, *Histoire et sagesse d'Ahikar l'assyrien*, Paris, 1909, p. 98, 106—109, 277—281.

Afirmaţia lui Jagić că versiunile slavone şi româneşti ale lui *Archirie şi Anadan* ar deriva dintr-un original grec nu este susţinută de argumente. Versiunea românească derivă prin intermediar dintr-o versiune orientală cu care are comun fondul, dar prescurtează forma. Sînt indicate legăturile cu folclorul şi literatura română.

7 *Povestea lui Archirie, Scoasă din hîrtii bătrîne de Alexandru Lupeanu ...*, Gherla, (1922), 15 p.

În *Cuvînt înainte* (p. 3) se spune că textul este reprodus după un manuscris din 1773, „rămas de la răposatul canonic Ioan Micu Moldoveanu".

8 N. Drăgan, *Pagini de literatură veche (O colecţie de cărţi populare într-un manuscris din jumătatea a doua a sec. XVIII)*, DR, III, 1923, p. 238—251.

Este descris un codice copiat în jurul anului 1750, care cuprinde, între altele, şi *Învăţătură a lui Archiria boier* (Archirie şi Anadan) (p. 244, 246).

9 Vezi **V şi I.** nr. **15**.

10 V. Literat, *Un manuscript din jumătatea întîia a sec. al XVIII-lea*, DR, VIII, 1934—1935, p. 189—196.

Este descris un miscelaneu din Ţara Românească, care între f. 50 şi 56 cuprinde *Povestea lui Archirie*, iar între f. 105 şi 111 un *Gromovnic*.

11 I. C. Chiţimia, *L'Histoire du sage Ahikar dans les littératures slaves et la littérature roumaine et ses rapport avec le folklore*, Rsl, IX, 1963, p. 413—426.

Istoria înţeleptului Ahikar a fost alcătuită, pornindu-se de la o bază folclorică, în lumea Asiei Mici sau a Egiptului. Tradusă în limba slavă din limba armenească (probabil că o versiune greacă nu a existat), cartea a fost tradusă şi în română din limba slavă. Circulaţia cărţii, atît în limba română, cît şi în cea slavă, poate chiar şi traducerea nu s-au făcut numai pe cale scrisă, ci şi orală. Numai aşa se pot explica numeroasele variaţii de la un manuscris la altul, precum şi prezenţa în folclor a numeroase episoade (este ridicată şi problema preexistenţei faţă de carte a unor asemenea episoade).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Versiunea românească a acestui articol a apărut în SCILF, XII, 1963, nr. 3—4, p. 599—609.

Rec.:

a I. A. Popescu, „Steaua", XV, 1964, nr. 11, p. 127—128.

12 Vezi *Alex.* nr. **71**.

V. *Bibl. gen.*, *Stud.*: **12, 14, 15, 23, 25, 31, 33—35, 39, 41A, 45, 53, 57, 58, 77, 79—81, 95, 107, 108, 110, 112, 116, 121, 122, 124, 131, 139, 141, 144.**

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Manuscrise

Ms. BAR 1810

Cca. 1802 Moldova

Ff. 30^{v}–53^{v}

f.30^{v} : *Istorie despre Arghire cel frumos și despre Elena ce frumoasă și pustiită crăiasă*. Întîie parte. (Te visaiu mișcînd din buze...). f.46^{r} : A doaî parte. (Tînărul dacă pornește ...).
f.53^{v} : *Incomplet. Des.* : În trup oablă și supțire/drăgălașe la zînbiri... *Reproduce ediția de la Sibiu, 1801.*

---

ff.1^{r}, 28^{r} : 1802, martie. 1802, martie 14.
f.55^{v} : 1805, noem ‹vrie› 28.
f.1^{v} : A lui Costache Poniciu iaste această carte.

Ms. are 72 ff. Mai conține :
f.1^{r} : ‹Apo›loghie, adică mîngîiare omului celui scîrbit, carele să află în mari scîrbă și supărari, în zavistiia oamenilor răi, în necinste și ocară sau în izgoniri la pedeapse sau la robii sau într-alte întîmplări și scîrbe și supărări și necazuri lumești sau în boală gré. Acum întru acestaș chip scrisă în sfînta mănăstire a Mitropoliei, în Eș‹i›, cu păcătoasă mîna mé, a smeritului între tipografi Costachi Cocores ‹cu ?›. La noaîsprezăci ani a vieței mele în lumea aceasta pre pămînt, la anii de la Hs. 1802,mart ‹ie›. ‹Cartea va apărea în tipografia de la Iași în anul 1803. v. *BRV*, II, 660, p. 445›.
f.1^{v} : Stihuri (Scîrbele drepților pe pămînt / De mari și mult folos sînt).
ff.2^{r}–20^{r} : Apologhia ‹*este reluat titlul*›.
f.20^{r} : Ascultă pentru aceasta istorie care mi s-au întîmplat nu de mult a o ceti.
ff.28^{v}–29^{v} : Stihurile izgonirii lui Adam din rai.
ff.30^{v}–53^{v} : *v. supra.*
f.54^{r} : *Versuri* (Lasă-mă bărbate în pace / Nu mă mai mustra, sărace).
f.54^{v} : Stih (Omul în lume născînd / Să naște gol și plîngînd).
f.56^{r} : *Versuri* (Zărindu-ți prin videre / Nu mi-au mai rămas putere). ‹ff. 56^{v}–57^{r} : *însemnări, socoteli gospodărești*›.
f.57^{v} : Stih (O, ființă necuprinsă / De orice minte neajunsă).
f.58^{r-v} : Stih (Odată din voe bună / Doi tineri să împreună).
f.59^{v} : Stih (Scoală, dulce și iubite, / Nu-m vezi brațele gătite).
f.60^{v} : *Versuri* (Puică, de azi înainte / Zi mă-ți să s‹ă› mărite).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.61^{r} : *Incomplet* : . . . mii / Pentru a lumii marghiolii.
f.61^{v} : Stih pentru înfocate amoruri (Ah, amoriu greu mă trudeşte / Şi amar mă chinueşte).
f.62^{v} : Alt stih (Haractirul feţii tale / Frumosu-i la căutare).
f.64^{r} : Pentru noroc (Nătărăii au noroc / Pe toţi fereciţi îi văz).
f.66^{r} : Alt stih (Toţi cei ce trăiţi în lumi / Luaţi pildă de la mine).
f.68^{v} : Alt stih, pentru cl‹e›veti ‹re› (Ah, cîtu-i în lumi de greu / După cum socotesc eu).
f.70^{r} : ‹*deteriorat*› : . . . numai eu, puicuţă, ştiu / Cu ce bucurie viu.
f.70^{v} : Ascultaţi, luaţi aminte / Să vă spun nişte cuvinte / Pentru mica păsărea / Cu glasul de rîndurea.
f.71^{v} : ‹Slovele în hiltă-criptogramă›.

160 × 210. Însemnări şi desene : ff. 20^{r}, 40^{r}, 41^{r}, 43^{r}, 59^{r} etc. Num. orig. cu greşeli la ff.44, 47 etc. Ff. lipsă (cf. num. orig.) între ff. 53 şi 54 : 4 ff. Ştampilă posesie : Biblioteca Mitropolitului Moldovei şi Sucevei, Iosif Naniescu. Dăruită Academiei Române în 1894 (f. nenum. ant. III)

Ms. BAR 1524

Cca. 1811 Moldova

Ff. 48^{v}—59^{r} ; 71^{r}

f.48^{v} : *Istorie pre frumosului Arghir şi a prefrumoasii Elenii cé măiastră şi cu părul de aur*, adecă o închipuire supt care să înţălege luare ţării Ardialului prin Traianu, chesariul Rîmului, acum a doi oară de au[di]toriul îndreptată cu slobozănie celor mari . . . Înainte cuvîntare *(reproduce prefaţa ediţiei din 1809, v. —BRV, III, p. 1, poz. 755)*.
Întîe parte ; f.53^{v} : A doi parte ; f.57^{v} : A trie parte ; f.59^{r} : A patra parte.
f.59^{r} : *Nota copistului.* Întoarce peste treisprăzăci file, că este sfîrşitul *(între ff. 63—64 lipsesc 2 ff. ; cont. la f. 71^{r})*.
f.71^{r} : *Des.* : Nunta ca să sfîrşască / Şi la mulţi ani să traiască . . .

Ms. are 98 ff. Mai conţine :
ff.1^{r}—2^{v} : *Fragment din Divanul lui D.Cantemir (Cartea I).*
Inc. : . . . şi é sama la împăraţi cum sfarmă cetăţi şi cum le prăpădesc şi fac oaste . . . ‹*cap. 6*›.
Des. : Lume după ‹A›dam în rău s-au prefăcut . . . ‹*cap. 19*›.
ff.3^{v}—14^{r} : *Erotocrit şi Aretusa (v.-).*
ff.14^{v}—37^{r} : *Floarea Darurilor* (*v.-*).
f.38^{r} : Cuvînt a celui dintru sfinţi părintele nostru Chiril, arhiepiscopul Alexandriei. Pentru eşire sufletului . . .
f.43^{v} : *Roata norocului ; bobi* :
Această carte ce să numeşte Gîndul ari într-însa scrisă toate cele ce ari să pătimască omul ; trebue dar să cerce fieşte care credincios creştinu în roata aceasta aruncînd un grăunţu de grîu în mijlocul crucii şi în cari număr va căde grăunţul, întorci şi cauţi numărul a cît este şi aşa îţ cauţi unde este scris şi ţi să

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

arată pentru ce ai gîndit și ai aruncat grăunțul. Dar să fie oameni curați și pe nemîncat ; și așa va afla adevărul pentru ce va căuta...

ff.46^{v}—48^{r} : *Leacuri* (Doftorie de epilepsii, Cine nu aude bine și aude rău, Printru păduchi di viti, Pentru durere de măseli, Oloi de unsu uși sau altceva, Doftorii de durere de măseli, Tot de durere de măsăli, Di durere di ochi, Toftorii di bubă și de rani, Tij altul de asemine, Doftorii de friguri, Doftorii de tusă, Doftorii pentru nădușală și să fii și spurcat în chip de oftică ...).

ff.48^{v}—59^{r} : *Arghir și Elena (v. supra).*

ff.59^{v}—63^{v} : *Cîntece de lume. Reproducere a „Cîntecelor cîmpenești ...", ediția cu chirilice de la Buda, cca. 1800, v. BRV, IV, p. 115, poz. 264 și p. 83, poz. 142.*

Stihuri de glume frumoasă, din minte slobodă scoasă.

Cîntece de rîsuri date	Din multe feliuri adunate
Adecă cînd fata carea	Plînge după măritare,
Cînd cineva-și ia mueri	Urît‹ă› pentru averea
Și ca aceste mai multe	Cine va vré să asculte
Cîntece alcătuit‹e›	Întru acest an tipărit‹e›.

Cîntecul celui ce bolește de dragoste.

f.60^{r} : Jalanie fetii bătrăni ; f.60^{v} : Plîngere după fetie ; f.61^{r} : Despărțire a doi iubiți ; f.62^{r} : După iubita scăpătată ; f.62^{v} : Nevasta trăind rău cu bărbatu ; f.62^{v} : Cel ce ‹să› bucură de să însoară pentru avuție ; f.63^{r} : Cîntecul celor ce le plac fete de rumânu.

f.64^{r} : *Fragment Zodiac.*

f.64^{v} : *Zile nefaste* (Zile ce sînt în tot anul în toată lume, întru aceste zile cine să va războli, nu să va scula ...).

f.65^{r} : Molitfa către prea sfînta născătoare de Dumnezău. Molitfa către Domnul Isus Hs.

f.65^{v} : Pentru sfintele posturi și pentru zilile ce să postesc preste tot anul și pentru zilile ce-s slobode a se mînca dulce ...

f.66^{r} : Aice am scris mirare Maichii Precistei pe unde au umblat de au văzut unde să muncesc păcătoșii și cini va fi greșit, mă rog să îndreptați și să fiu ertat.

ff.67^{v}—69^{v} : Cazanie sfîntului Macarie Rîmlianu.

f.70^{r-v} : *Avestița-aripa Satanii.*

f.71^{r} : *Arghir și Elena (sfîrșitul).*

ff.72^{v}—73^{r} : Rugăciune către Dumnezău Savaoth. Scoasă de pe grecie, foarte de folos.

ff.73^{v}—79^{v} : *Însemnări de călătorie.* Aice începem cu agiutoriul lui Dumnezău a scrie din zioa ce am purces din Țarigrad cum am însămnat mai gios conacile, anume ...

Des. : 25, joi, în zioa de Voznesănie, de dimineață sculîndu-ni, după ce am eșit de la Utrene, am mersu întîi la Vithanie la mormîntul lui Lazar unde sînt cîteva casă de harapi turci, stau și 2 zidiuri stricate care zic că au fost casăli lui Lazar și ni-am pogorît în peștiră unde este mormîntul ...

f.79^{v} : Pilde de învățătură către cetitori...

Osăbită învățătură pentru paza omului.

ff.80^{v}—81^{v} : Istoriia celor doi hoți din Țarigrad ce au mersu în palatul împărătesc.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

ff.82^{r}—83^{v}; 86^{r-v}: Istorie unui fecior de pescar ce-l chema frumos Iordachi. (f. 83^{v}: Întoarce doi file și apoi cetești).

ff.84^{r}—85^{v}: *Descîntece.* De desfăcut: Mă pusăiu la masă cu fimeia mé, cu copii‹i› miei, cu argații miei, cu caii mei, cu vacile mele. Tij de desfăcut: Purcesăi de la casa mé, de la masa mé. De desfăcut: Bună sara, craiu nou cu coronă de aur ...

ff.85^{v}—86^{r}: *Sfaturi gospodărești*: Mere și pere proaspete să le ții peste anu; Cum să ții vișini, cireși peste anu să nu să strice.

f.86^{r}: *Continuarea Istoriei frumosului Iordache.*

f.86^{v}: Doftorii pentru gălbază; Doftorii de oareșcare boale.

f.87^{r-v}: *Fragment Trepetnic*: Înrăpednic ‹*sic*› sămne omenești. 1795, ghen‹a›r 19.
Des.: Umărul obrazului drept, bube vei avé ...

ff.88^{r}—93^{v}: *Gromovnic*: Septemvriia. Cumpănă ...
Des.: ... în laturi despre răsărit, piine nu va fi, iar fiară or fi multe ...

f.94^{r}: *Amulet.* Eu, Sesenie, pogorîndu-mă di măgura Eleonului ...

f.94^{v}: *Leacuri.* Doftorii de picioare cu burueni; Doftorii pentru sagnă de cal; Tîlnii și tăunii să nu mănînce calul; Pentru stupi, cînd năvălesc alții la dînșii; Să fugă șoarecii din zîmnic; Doftorii pentru cai ca să îngrași cai; În vinere sacă: Să cauți o copilă de șapte ani să o pui să-ț toarcă noî fire de tortu cu stînga ...

ff.95^{r}—98^{r}: Istorie pentru Ierusalim și pentru toate cele ce au lucrat sfînta și împărătiasa Ilena și cu fiiul ei, Costandin împărat, și cîte mănăstiri și bisări ‹ci› au zidit la cele sfinte locuri, la anii de la zidire lumii 5838 ‹330› a împărății lor, iar de la Hs. 1794, s-au început a scrie av‹gu›st 5. Ce au început a zidi întîi.
Des.: Zic dascalii bisăricii noastri ca valé și maré cé de foc la strașnica giudecată, iar acolo aproapi ...

---

f.80^{r}: Să să știe de cînd s-au născut Mihalachi, în zilile lui Calimachi în a doi domnie, la velet cel mare umbla anii 7278, iar veletu cel mic de la Hs. umbla 1770, în luna lui octomvrie, în treizăci și una de zile, iar la velet 7287 de la zidire lumii, iar anii de la Hs. umbla 1778 ‹*sic*›, în luna lui fevr‹uarie› 20 zile, s-au născut Gheorghe și am însămnat aice ca să știe anii.

f.70^{v}: Aceasta am scris în tîrgul Botoșănii cînd mă mîncasă o căță a Leibii zăt‹?› Davidu de picior și am zăcut mai bini de o lună și am însămnat aici ca să s‹ă› știe. Velet umbla 1811, iuni, 12 și era muscali. Mihalachi.

f.37^{v}: Să să știe de cînd s-au cutremurat pămîntul în zioa de Prepodobna Paraschiva, la 8 ciasuri din zi, la oct‹o›mv‹rie› 14 și așa cutremur mare au fost, încît au căzut casă, dugheni și la episcopia Hușului au căzut catapetiazma și ogiagurile casălor și ferestile s-au spart și ieu mă întîmplasăm cu vădrăritu cu cuscru-mieu Stati Șănadre(?) la Huși, în zilile mitropolitului Iacov, iar domnu era să vie Constandin vodă Moruz și s-au cutremurat și noapte la miezul nopții și a doi zi diminiața, la patru ciasuri și eram tot la Huși, miercuri. Și am scris ca să s‹ă› știe. Mihalachi Stihr‹Stijr?›. 1802, oct‹om›v‹rie› 14.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.80^{r} : În anul 1811 de la Hs., iar de la Adam era 7319, s-au ivit o sté despre miază noapte și avé o coadă cît o mătură de celi de grădină și era muscali în Moldova și la București și într-alte părți, cît agiunsăsă pîr la Șumle și era veniți muscalii în părțile arătate de sus, din anul 1807, în luna lui avgust și mitropolit era Gavriil ce l-au adus muscalii și au scos pe Veneamin Negel, iar la episcopie Romanului era Gherasim ce au fost dicheu la mitropolie și la Huș era altul Mele‹tie›, pentru aceia am însămnat ca să să știe. 1811, sept‹em›v‹rie› 9.

f.37^{v} : Aice am însămnat ca să s‹ă› știe de cînd au priimit sfîntul botez parte rusască : umbla velet de la zidire lumii 998‹ !›, fiind cniaz într-acé vreme sfîntul Vasilie Vladimir cel întocma cu apostolii, în zioa de sfîntul sfințitul mucenic Foca. 1811, sept‹em›v‹rie› 15.

Copistul Nastasi menționează la f. 47^{v} o eclipsă de soare în 1816 și o învoială gospodărească în Osești (Vaslui) în anul 1817 (f. 71^{v}). F. 1^{r} cu creionul, lat., șters : De la C. Mărgărintu, Deleni (?).

Fost col. sp. 346/1953.

Ms. BAR 2366

1815 Moldova

Ff. 3^{r}—26^{r}

f.3^{r} : *Istor‹i›e lu Argher.*
Întîia parte (Te visaiu meșcîndu den buz‹e›) ; f.18^{r} : A doao parte (Tînărul dacă pornește).

f.25^{r} : *Incomplet. Des.* : Iar sluga fără credință / O blestemată ființă ...

---

f.61^{v} : Să să știi de cîndu am scris această carte : Epistoliile Domnului și Dumnezăului nostru Isus Hristos și Istoriia lui Arghir. Let 1815, fevruariu 1. Costăchi ... ‹ ? ›

f.65^{r} : ‹*ciornă act din ținutul Neamțului, sat Broșteni ... 1815*›.
Însemnări Gr. Crețu : f.2^{r} cu creionul, latine : Satu Porcești — Roman. ‹*v. și f. 3^{r}, f. 56^{r}*›.

Ms. are 66 ff. de altă provenință și cu alte dimensiuni. Mai conține :

f.1^{r} : Stih : Frunzi verde de tarhon / Scoal', cuconiță de somn ...

ff.3^{r}—26^{r} : *v. supra.*

f.28^{r} : ‹*amulete*› : Această carte mari puteri ari.

f.29^{r} : Altă arătare : Această carte s-au arătat în munții Maslinilor înainte iconei a sfîntului arhanghel Mihail.

f.30^{v} : Altă arătări : Visul Precestii sfinții sale și născătoarii de Dumnezău cînd au adormit în muntile Maslinilor.

f.31^{v} : Altă arătari : Ipistoliia domnului Dumnezeului nostru Isus Hristos ... ‹*pentru ținerea duminicii*›.

f.42^{r} : Alte stihuri ale stelei ce să cîntă la nașterea domnului nostru Isus Hristos.

f.43^{v} : Altă parathemă : Dumnevoastră ce sînteți domni, aceasta este steao de care au proorocit.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.44^{v} : Alesule între cei de slăvit neam ...
ff.49^{v}—52^{r} : *Versuri religioase greceşti.*
f.52^{v} : ‹*Versul morţii*› : Omul în lume născînd / Să naşte gol şi plîngînd.
ff.56^{r}—61^{r} : *Uciderea lui Ghica vodă.*
Incomplet. Des. : El de spaimă şi de frică / Să smulgé‹?› şi să arunca / Şi cu turcii să lupta ...

100 × 170. F. 26 trebuia legată după f. 3. Ff. 19^{v}, 20^{r}, 25^{v}, 27^{r}, 52^{r} : albe sau cu ciorne socoteli şi acte din Ocolul Mijlocului, Isprăvnicia Tecuci, din jurul anului 1815.
Fost ms. BAR 6407 .

Ms. BAR 3049

1818 Moldova (?)

Ff. 2^{r}—32^{r}

f.1^{r} : *Istoriia prefrumosului Arghir şi a pre frumoasei Elena ce măiastră* f.2^{r} : ‹Întiia parte› Te visaiu mişcînd din buze ... ; f.15^{r} : A doao parte (Tînărul dacă porneşte ...) ; f.24^{r} : A triia parte (A doua zi cînd să scoală ...) ; f.29^{r} : A patra parte (De mînă intră în casă ...) ; f.32^{r} : Sfîrşit.

---

f.1^{r} : Această istorie iaste a lui Gabor Alexandru spre învăţătura. Ghenarie 11, anul 1818.
f.28^{v} : S-au scris prin mine, Gabor Alexandru ‹*numele, cu latine*›.
f.32^{r} : Această istorie iaste a lui Gabor Alexander ‹*idem*›. Spre învăţătura a scrie şi s-au scris în 11 ghenarie 1818 ‹ *acelaşi, iscălituri cu latine la ff. 14^{v}, 21^{r}*›.
f.1^{v} : Cumpărat de la librarul Şaraga din Iaşi la 1 Iunie 1904.

Ms. are 41 file. Mai conţine :
ff.32^{v}—33^{r} : ‹*fragment: Cîntecul lui Constantin Vodă Brîncoveanu*›.
Inc. : O pricină minunată / Ce au fost în lume toată.
Des. : În ce chip i s-au întîmplat / Că tiranul împărat.
ff.34^{v}—39^{v} Cugetări dorioasă ‹*sic*› din inimă pentru multa mulţămire a Patimilor Mîntuitoriului nostru Hs. Dumnezeu, prin înger de Dumnezeu arătată celui dintru sfinţi părintele nostru Dimitrie, Mitropolitu Rostovului şi al Iaroslavului şi al Rosii, făcătoriul de minuni, tălmăcite din ceale scrisă cu mîna.
f.39^{v} : Acestea cugetări ale patimilor domnului, ziditoriului nostru Is. Hs. s-au prescris din izvodul părintelui nostru stareţului Paisie ce s-au trimes sfinţii sale de Arhiva Sfîntului Sinod din Petersburg, de secritariul Sfîntului Sinod, carele mai pre urmă s-au călugărit în shimă, în sfînta monastire Neamţului, de părintele nostru Paisie şî au fost ucenic al sfinţiei sale cu numele Athanasie şi iarăşi au mers la Pete‹r›sburg şi într-o monastire de acolo ş-au şi săvîrşit viiaţa cătră Domnul.

145 × 205. Frontispiciu : f. 2^{r}. Ff. albe : 33^{v}—34^{r}, 40^{r}—41^{v}.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. BAR 5475

1822 Moldova

Ff. 44^{r}—81^{v}

‹*Reproduce ediţia de la Braşov, 1812*›.

f.44^{r}: *Istoriia prea frumosului Arghir şi a prea frumoasei Elena cea măiastră şi cu părul de aur*, adică o închipuirea supt cari să înţelegi luarea ţării Ardealului prin Traian, chesariul Rîmului, acum a doao oară de autoriul îndreptată.
Cu slobozenia celor mai mari.
Tipărită cu toată cheltuiala dumnealor fraţilor Constantin şi Ioan Boghici în prevegslieta ‹*sic*› tipografie din Braşov. Anul 1812 ‹*v. ediţii*›.

f.44^{v}: Întîia parte (Te visaiu mişcînd din buze ...); f.59^{v}: A doao parte (Tînărul dacă porneşti ...); f. 72^{r}: A triia parte a lui Arghir (A doao zi, cînd să scoală ...); f.78^{r}: A patră parte (De mînă întră în casă ...).
f.81^{v}: *Des.*: Nunta ca să să sfîrşască / Şi la mulţi ani să trăiască.

---

f.81^{v}: Această istorie a lui Arghiri şi a Elenii cari să numeşti cu părul de aur, la let 1822, mart, 1, Athanasi Neculai, am scris-o în Suceavă, fiind în bejenie.

f.1^{r}: Această cărticică iasti cu numile adică întrebăr‹i› şi răspunsuri şi am scris-o prin vreari lui Dumnezeu, eu, mai gios iscălitu, la anii de la Hs. 1820, Athanasie Neculai.

f.13^{v}: Ath‹a›n‹a›s‹ie› N‹i›c‹o›lau, 1820.

cop. post. int.: În anul 1819 au fost ciumă în tîrgul Botoşanii, cari s-au început de la sfînta Marie mică şi s-au prelungit pîr după Crăciun.

ff.2^{r}, 3^{r}: *ştampilă posesie*: Muzeul N. Iorga, Botoşani. Inventar no. 11/33.

Ms. are 81 ff. Mai conţine:

ff.4^{r}—43^{v}: Întrebările şi răspunsuri, adică cum că încă înainte, pînă a nu faci Dumnezeu lume, adică nu era nici ceriul, nici pămînt. *Inc.*: În‹trebare›: Mai înainte pînă a nu să faci nici ceriu, nici pămînt, atunce undi să purta mărirea lui Dumnezeu?

f.11^{r}: *Inc.*: Cini întîi au pomenit numile lui Dumnezău pre lume?

f.14^{r}: Alte întrebări de la potop şi de la Noe.
Inc.: Din ce feli de lemn au fost corabie lui Noe?

f.18^{v}: Pentru toati neamurile cele vechi strămoşeşti ce sînt tocma de la Adam şi din cari săminţie ni tragim noi, Moldovenii, şi din cari ficior al lui Adam sîntem no‹i› de atunce şi pînă acum la aceasta vreamea.

f.22^{r}: Întrebarea: Ciţi ani au trăit Adam?

f.24^{v}: Întrebare: Cini esti înaltul ceriului, latul pămîntului şi adîncul mărilor?

f.29^{v}: Tălmăcire buchilor după slovinirea.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.31^{v} : Alte întrebări din carte lui D‹a›v‹i›d împăratul, psalmul 103.
f.33^{v} : Alte întrebări din Sfînta Evanghelie, capul I.
f.41^{r} : Întrebarea : Ce să tîlcuiaşti un înger, un leu, un taur, un vultur?

120 × 175. Frontispicii : ff. 2^{r}, 4^{r}. Ornamente, iniţiale ornate : ff. 21^{r}, 29^{r}, 31^{r}, 78^{r}. Ff. albe : 1^{v}, 2^{v}, 3^{r-v}, 43^{v}, 82^{r-v}. Leg. orig. în carton şi piele. Num. orig. cu arabe (ff. 4^{r}–43^{v}).

Ms. BAR 5121

1826 Moldova

Ff. 1^{r}–51^{v}

f.1^{r} : *Istoria pre frumosului Arghir ‹şi a› pre frumosei Elenei ce măiastră şi cu părul de aur*, adică o închipuire supt care să înţălege luare ţării Ardealului prin Trăia‹n› chesariului, acum a doi oră de autoriu îndreptată cu slobozăniia celor mai mari. *‹v. ediţii›*.
f.2^{r} : Întiia parte. Înainte cuvîntare (Te visai mişcînd din buze ....); f.21^{r-v} : A doa parte ; f.42^{r} : A triia parte ; f.50^{v} : A patra parte.
f.51^{v} : *Incomplet. Des.* : Gîndind ca ospăţ să facă / Ca şi altora să placă ...

---

f.1^{r} : 1826, ghenari, 19. Gavril S[s]troi[i]ci. Eşi.

155 × 210. Num. orig. a pag. cu arabe (greşeli : f. 24^{r}, f. 51^{v}).

Ediţii

1801 *ISTORIE / despre / ARGHIR / cel frumos, / şi despre / ELENA / cea frumosă, şi pustii- / tă crăiasă.* / Adecă : / O închipuire supt care să înţelé - / ge luarea ţării Ardealului prin / Traian Chesariul Romaniei. / Cu slobozeniia celor mai mari. / SIBII, în Typografiia lui Petru Bart. / 1801.
II + 104 p.

Înainte cuvîntare

f.I : Mulţi cetesc Istoriia lui Arghir cea în limba ungurească scrisă, fără de a socoti alt ceva lucru într-însa de cît o prostă poveste ; însă altă mai adîncă înţăleagere să tîlcuiaşte supt aciastă poveste. În vremea de demult stăpînea Ardealul un neam putearnic, anume Dachi. Aceştiia avea în veacul al doilea un Craiu, anume Dechebal, care răzbind pre Domitian Chesariul Romanii l-au silit ca Romanii cei puternici să plătească Dachilor dajde pre tot anul. Însă s-au schimbat norocul în zilele lui Traian Chesariul Romii, care în duo rînduri venind asupra Ardealului, în urmă l-au ‹cuprins?› şi l-au supus puterii Romanilor. Acesta este înţelesul lucrului. Însă să mai adaogă şi aciasta, cum că viiaţa lui Traian întru acest prilej era

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

în mare primejdie, pentru că la marginea țării Mesiei (acum Bulgaria și Serbia) il căuta niște Assasseni (adecă ucigători întru ascuns) ca să-l piarză pre el, pre carii aflîndu-i i-au omorit.

Întru aciastă poveste să înțăleage supt Arghir, Traian; iară supt fecioara pustiită cea cu păru de aur să înțeleage Ardealul, pentru băile lui ceale de aur, care de mult au fost vestite. Numai întru al doilea rînd pote Arghir, ca și Traian, Ardealul, să-ș dobîndească pre Elena, care cu morte pedepsește pre sluga sa care l-au împiedecat , ca și Traian pre împiedecătorii săi.

Ioan Popovici Bărac, / Dasc. Norm. Neunit în Avrig.
V. BRV, II, p. 421—422, poz. 631.

1805 *ISTORIIA / prea frumosului / ARGHIR / și a prea frumoasei / ELENA / cea măiastră și cu părul de aur.* / Adecă o închipuire, supt carea să / înțăleage luarea țării Ardealului / prin Traian Chesariul Rîmului. / Acum a doa ora de autorul / îndreptată. / Cu slobozeniia celor mai mari. / Typărită cu cheltuiala Dumn. Kyriu Costandin Boghici. / Brașov. / În Typografiia lui Ghiorghie de Șobel / Prin Mihail Dur. / 1805.
2 + 38 ff. nenumerotate. Conține prefața lui Ioan Barac ‹*v. supra*›.
Descrisă de Daniela Poenaru în *Contribuții la BRV*, p. 102.

1809 *ISTORIIA / PREA FRUMOSULUI / ARGHIR / ȘI A / PREA FRUMOASEI / ELENA / CEA MĂIASTRĂ ȘI CU PĂRUL DE AUR* / Adecă : o închipuire, supt carea să / înțăleage luarea țării Ardealului / prin Traian Chesariul Rîmului. / Acum a doa ora de Autorul / îndreptată. / Cu slobozeniia celor mai mari Tipărită / cu toată cheltuiala D‹u›mnealor Fraților / COSTANDIN și IOANN BOGHICI. / În Privileghiiata Typografie din / BRAȘOV. / Prin Typograful Fridrihi Herfurt, / 1809.

Conține 42 de file nepaginate ‹ v. *BRV*, III, p. 1, poz. 755 ›.

1812 *Istoriia prea frumosului Arghir și a prea frumoasei Elena.* Brașov. Tip. Șobeln. 1812.

V. Julius Gross, *Kronstädter Drucke*, 102, nr. 937 ; *BRV*, III, p. 55, poz. 801.

1830 *ISTORIIA / prea frumosului / ARGHIR / și a prea frumoasei / ELENA / cea măiastră și cu părul de aur.* / Adecă / o închipuire, supt carea să înțeleage luarea / Țării Ardealului prin Traian Chesariu / Rimului. / Sibiiu, în Typografiia lui Ioann Bart. / 1830.
II + 104 p. 79 p. ‹ v. *BRV*, p. 673—674, poz. 1471 ›.

1842 *ISTORIIA / prea frumosului / ARGHIR, / și a prea frumoasei / ELENA / cea măiastră și cu părul de aur.* / Adecă / o închipuire, supt carea să înțelege / luarea Țării Ardealului prin / Traian Chesariul Rîmului. / 1842. ‹*f. l*›.

p. I : Înainte cuvîntare. Ioan Barac.
88 p.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

1844 *Istoriia / prea frumosului / ARGHIR / şi a prea frumoasei / ELENA / cea măiastră, şi cu părul de aur.* / Adecă / o închipuire, supt carea să înţăleage / luarea Ţării Ardealului prin / Traian Chesariul Romanilor. / Braşov, 1844 / Typărit în typografia lui Ioan Gătt.

p. I : Înainte cuvîntare. Ioan Barac.
88 p.

1846 *Istoria / Prea frumosului / ARGHIR / şi a prea frumoasei / ELENA / Cea măiastră şi cu părul de aur.* / Adecă / o închipuire, supt carea se înţelege / luarea Ţării Ardealului prin / Traian Chesarul Rîmului. / Bucureşti / Tipografia lui Iosef Kopainig / 1846.
p. I : Înainte cuvîntare.
76 p.

1852 *ISTORIIA / prea frumosului / ARGHIR / şi a prea frumoasei / ELENA / cea măiastră şi cu părul de aur.* / Adecă / O închipuire, supt carea să înţăleage lua- / rea Ţării Ardealului prin Traian Che- / sariul Rîmului. / SIBIIU, 1852, / Typografiia lui Gheorghie de Klozius.

p. I : Înainte cuvîntare.
88 p.

II **1852** *ISTORIIA / prea frumosului / ARGHIR / şi / a prea frumoasei / ELENA / cea măiastră, şi cu părul de aur.* / Adecă : o închipuire, supt care să înţelege lu- / area Ţării Ardealului prin Traian Che- / sariul Rîmului. / Bucureşti, 1852. / Tipărit la Iosif Kopainig.

p. 3—4 : Înainte cuvîntare. Ioann Bărac, Dasc. Norm. Neun., în Braşov.
84 p.

1856 *Istoria lui Arghir şi a Elenei*, Edit. „Iosiv Romanov", 84 p. ‹Semnalată de D. Iarcu, *Bibl. chr. rom.*, p. 74›.

1859 *ISTORIEA / preafrumosului / ARGHIR / şi a preafrumoasei / ELENA / cea măiastră, şi cu părul de aur.* / Adecă : / o închipuire, supt carea să înţelege luarea / Ţării Ardealului prin Traian / Chesariul Rîmului. / Sibiiu, 1859 / S-au tipărit şi se află de vînzare în tipografia / lui Gheorghie de Klozius.

p. 1—2 : Înainte cuvîntare.
80 p.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

1863 *ISTORIA / prea frumosului / ARGHIR / şi a prea frumoasei / ELENA / cea măiastră, şi cu părul de aur.* / Adecă : / o închipuire, supt carea să înţeleage / luarea Ţării Ardealului prin Traian / Chesariul Rîmului. / Sibiiu, 1863 / În tipografia erezitorei lui Gheorghie /de Klozius.

p. 1—2 : Înainte cuvîntare.
88 p.

1864 *Istoria / prea frumosului / ARGHIRU / şi a prea frumoasei / ELENA / cea măestră şi cu părulŭ de aurŭ.* / Adecă / o închipuire, supt care se înţelege luarea Ţarei / Ardealului prin Traian Kesarul Rîmului. / Bucuresci/Typografia St. Rassidescu/1864. ‹ titlul cu latine, textul în alf. de tranziţie ›. p. 3 — 4 : Înainte cuvîntare. Ioan Karak ‹*sic* ›. Dasc. Norm. Neun. în Braşov. 79 p.

D. Iarcu, *Bibl. chr. rom.*, p. 104, semnalează o ediţie apărută în 1864 la edit. Romanov în Bucureşti, 69 p.

1872 *Istoria lui Arghir şi a Elenei* apărută în Bucureşti, la Imprimeria Laboratorilor Romani, 79 p., este semnalată de D. Iarcu, *Bibl. chr. rom.*, p. 138. O altă ediţie este consemnată de D. Iarcu după o informaţie din periodicul *Albina* : *Arghir şi Elena Cosîndiana*, Pesta, 1872.

1873 *Istoria / lui / ARGHIR şi a prea mândrei / ELENA cea maestra cu pĕrul de aur* / sau / o aligorie sub care se înţelege ocu- / parea Transilvaniei prin Traian, / Cesarul Romei. / Jassy / Tipografia Buciumului Românu / 1873.

p. 3—6 : *Lămurire nesemnată.*

Cuprinde *Înainte cuvîntarea* obişnuită a ediţiilor acestei cărţi, cu unele modificări şi cu un scurt adaos : Tot în aşia semnificaţiune (ca şi alegoria Elena = Transilvania *n.ed.*) este şi povestea Elenei Cosinđenei şi cei doi feţi-logofeţi cu părul de auru creţu ; aice se închipuiesce pe Vestala Rea Silvia, mama lui Romul şi a lui Remus, întemeietorii Romei.

p. 7—103 : textul, cu latine, ilustraţii ; la sfîrşit o listă cu alte cărţi de vînzare de la aceeaşi editură : *Visul Maicei Domnului*, *Epistolii*, *Trepetnic*, *Carte de ghicit în cafea*, *Esplicaţiunea Noiţilor* (pete pe unghii, *n. ed.*), *Cheia de aur a Lotăriei.*

1883 *ISTORIA / prea frumosului / ARGHIR / şi a prea frumoasei /ELENA / cea măiastră, şi cu părul de aur.* / Adecă : / o închipuire, supt carea să înţăleage / luarea Ţării Ardealului prin Traian / Chesariul Rîmului. / Sibiiu, 1883. / În tipografie erezei ‹*sic*› lui Gheorghie / de Klozius.

p. I : Înainte cuvîntare. Autorul.
88 p.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

1887 *Istoria lui Arghir și a Elenei*, apărută la Brașov în editura „N. I. Ciurcu", 64 p., este menționată în *Bibl. gen. a etnogr. și folc. rom.*, p. 562, poz. 6610.

1889 *Istoria lui Arghir și a Elenei*, apărută la București în editura „H. Steinberg & Isac Binder", 80 p este menționată în *Bibl. gen. a etnogr. și folc. rom.*, p. 562, poz. 6610.

1894 *Istoria / prea frumosului / ARGHIR / și a prea frumoasei / ELENA / cea măeastră, și cu părul de aur.* / Adecă : / o închipuire, sub carea să înțelege luarea țării / Ardealului prin Traian Cesarul Rîmului. / Sibiiu./ Tiparul și editarea lui V. Krafft, /1894 ‹titlul pe copertă în alf. de tranziție, textul, cu chirilice›.
p. 3—4 : Înainte cuvîntare. Autorul.
84 p.

f.a. O ediție fără an, 64 p., conținînd, de la p. 33 înainte, proverburi din *Povestea vorbei* este semnalată în *Bibl. gen. a etnogr. și folc. rom.*, p. 562, poz. 6610.

1909 *Istoria / prea frumosului / ARGHIR / și a prea frumoasei / ELENA / cea măeastră și cu părul de aur.* / Adică : o închipuire / sub care se înțelege luarea Țării Ardealului / prin Traian Cesarul Rîmului. / Vălenii-de-Munte,/ 1909.

p. I : Înainte cuvîntare.
p. 5—85 : textul și cîteva note asupra personajelor mitologice din poem.

1913 *Istoria / prea frumosului / ARGHIR / și a prea frumoasei / ELENA / cea măeastră și cu părul de aur,* / adecă : o închipuire sub care se înțelege luarea țării Ardealului / prin Traian cesarul Rîmului. / SIBIIU / Editura Asociațiunii / 1913. Biblioteca poporală a Asociațiunii ‹ îngrijită de Octavian C. Tăslăuanu, an. III, nr. 31, noemvrie ; tiparul tipografiei arhidiecezane, Sibiiu›.

p. 3—4 : Înainte cuvîntare ;
p. 5—73 : textul, cu scurte note asupra personajelor mitologice din poem. La sfîrșit 4 ff. și cop. int. cu lămuriri asupra Asociațiunii și asupra Bibliotecii poporale a acesteia.

1915 *Istoria / prea frumosului / ARGHIR / și a prea frumoasei / ELENA / cea măeastră și cu părul de aur,* / adecă : / o închipuire, sub care se înțelege luarea țării / Ardealului prin Traian, cesarul Rîmului. / De/ Ioan Barac / Dascăl Normal / Editura / Librăriei „Ioan I. Ciurcu", Brașov, 1915. Din literatura poporală. Ediția a II-a.

p 2 : Tradițiunea Istoriei. Ioan Barac. Dasc. Norm. în Brașov (1770—1848).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

p. 3—64: textul, cu cîteva note asupra personajelor mitologice din poem.

1920 *Istoria prea frumosului Arghir şi a prea frumoasei Elena ...* / Bucureşti, Imprimeriile Independenţa. 77 p. Nu am văzut exemplarul, deteriorat, BCS II 96 386.

1923 *Istoria lui Arghir şi a Elenei*, ediţie apărută în *Biblioteca pentru popor* a Casei Şcoalelor, nr. 2, Bucureşti, 1923, fără numele autorului; este semnalată de Gh. Adamescu, *Contr. la bibl. rom.*, III, p. 36.

f.a. *Istoria / prea frumosului ARGHIR / şi a prea frumoasei / ELENA / cea măeastră cu părul de aur.* / Adică: o închipuire / sub care se înţelege luarea Ţării Ardealului / prin Traian Cesarul Rîmului. / Bucureşti,/ Editura Librăriei „Leon Alcalay "/ Biblioteca pentru toţi. 696.

p. 1: Înainte cuvîntare.
p. 5—87: textul, cu cîteva note asupra personajelor mitologice din poem.

1924 Ion Barac / *ARGHIR ŞI ELENA.* / Lucrare publicată sub îngrijirea prof. P. V. Haneş./ Căminul. Biblioteca Literară şi Ştiinţifică / Bucureşti / Editura Librăriei H. Steinberg & Fiu.
p. 3: Lămuriri introductive. P. V. H‹aneş›. 1924.

84 p.

1925 Ion Barac / *Istoria prea frumosului Arghir / şi a prea frumoasei Elena.* / Pagini alese din scriitorii români / Publicaţiune periodică No. 192. Cartea Românească.

p. 1—2: Notă biografică asupra autorului.
p. 3—32: textul (pe două coloane).

1954 Ioan Barac / *Istoria preafrumosului Arghir / şi a prea frumoasei Elena / cea măeastră şi cu părul de aur.* / Editura Tineretului. Textul este reprodus „după ediţiile din 1842 şi 1844".

p. 5—12: *Prefaţă* de Lucia Ionescu.
p. 13: Prefaţa la ediţia din 1842.
p. 15—70: Text şi ilustraţii.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

1 * * * *Anzeige vaterländischer Schriften.* Chr. Engel, *Commentatio de expeditionibus Trajani ad Danubium etc.*, „Siebenbürgische Quartalschrift", V, 1797, p. 165—167.

Engel menționează că povestea despre zîna Elena din scrierile maghiare era răspîndită și în Transilvania. Oamenii de litere considerau că este vorba de Elena, care, după distrugerea Troiei, ar fi ajuns regină în Dacia.

2 At. Marienescu, *„Arhiru și Ileana Cosandiana", Poveste poporală prelucrată și prevăzută cu explicațiuni prea interesante pentru popor și pentru învățați de ...*, Pesta, 1872.

Este dat basmul într-o prelucrare în care se amestecă sursa folclorică cu poemul lui Barac și cu variantele maghiare (p. 1—21). În explicații se încearcă stabilirea unei legături directe cu mitologia greco-romană. Trebuie reținută semnalarea circulației folclorice a basmului independent și paralel cu cărțile populare (în variante maghiare).

3 J. U. Jarnik, *Sprachliches aus rumänischen Volksmärchen* Viena, 1877, p. 30.

Sînt date citate din basmele românești. Între altele este folosit și *Arghiru și Ileana Consandiana*, publicat de At. M. Marienescu, la Pesta, în 1872.

4 O. Asboth, „Arch. f. sl. Phil.", IV, 1879, p. 625.

Autorul susține că povestea despre Arghir este de origine maghiară (Inf. luată din Gaster, *Literatura populară*, p. 549, n. 1) (vezi *infra* nr. **9**).

5 Vezi *Alex.* nr. **9, 16.**

6 B. P. Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae*, vol. II, București, 1887.

Arghir (col. 1602—1606). Povestea lui *Arghir și a Elenei* este cunoscută atît din basmul popular, cît și din poemul lui I. Barac. Barac a prelucrat „istoria" lui Gyergyai, iar acesta nu a avut un izvor italian, ci a plecat de la basmul românesc, similar cu altele ale diferitelor popoare europene.

7 I. Barac, *Argir und Helene*, „Romänische Revue", IV, 1888, p. 625—641.

L. V. Fischer traduce în limba germană scrierea lui Barac. Traducerea este însoțită de o notă în care se spune că această poveste este cunoscută de români și de maghiari încă înainte de a fi versificată de Barac, care i-ar fi dat și o semnificație alegorică.

8 * * * *Kurze Sitzungsberichte. Akademie der Wissenschaften*, „Ungarische Revue", IX, 1889, p. 46—47.

Într-o ședință a Academiei, prof. Gustav Heinrich, membru al Academiei de științe din Budapesta, a citit un studiu despre *Arghir*, poemul lui Albert Gyergyai. Ion Barac l-a tradus pe Gyergyai cu mici modificări. Gyergyai, pornind de la un izvor italian, cu influențe grecești, a creat o operă originală maghiară. Semnificația simbolică atribuită de Barac acestei povești se găsește la scriitorii maghiari anteriori.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

9 * * * *Das Märchen von Argir und Helene*, „Romänische Revue", V, 1889, p. 126—128.

Este discutată originea scrierii lui Barac, *Arghir și Elena*. Combătînd opiniile lui Gustav Heinrich (vezi *supra* nr. **8**), autorul articolului susține că *Arghir și Elena* a circulat ca basm, răspîndit mai întîi la români, apoi și la maghiari. Gyergyai a prelucrat basmul românesc în limba maghiară și a recurs la schimbări datorate unei pretinse cronici italiene. *Arghir și Elena* este un exemplu de povestire populară cu circulație la mai multe naționalități, despre care — odată fixată în scris — nu se poate afirma că aparține unei singure culturi.

10 * * * *Argir und Helene, das Märchen aus Siebenbürgen*, „Romänische Revue", V, 1889, p. 413—417.

Este tradus, ca o confirmare a opiniilor expuse în numerele anterioare ale revistei, articolul lui Hasdeu despre *Arghir* din *Magnum Etymologicum*.

11 G. Popp, *Der Ursprung des Argirus-Märchens*, „Ungarische Revue", XI, 1891, p. 223—241.

Basmul *Arghir și Elena* (căruia i se caută rădăcinile în mitologie și i se stabilesc legăturile cu alte basme românești) este răspîndit, în mai multe variante, la românii din nordul și sudul Dunării; la unguri, acest basm nu a avut o circulație orală. Sînt citate diferite locuri din literatura maghiară unde apar cei doi eroi, unele fiind anterioare tipăririi operei lui Gyergyai. Autorul ajunge la concluzia că subiectul poemului *Arghir și Elena* din folclorul românesc a servit ca sursă de inspirație și pentru literatura cultă maghiară.

12 A. Densușianu, *Arghir ca mit și tendință*, „Rev. critică lit.", III, 1895, nr. 2, p. 33—44.

Gyergyai a luat subiectul poemului său din folclorul românesc, de unde și el și Barac au luat și explicația poemului ca o simbolizare a cuceririi Daciei de Traian, explicație care a făcut posibilă o atît de largă răspîndire a unei opere care nu are nimic neobișnuit în ea. Poemul a circulat paralel cu legendele populare care îl inspiraseră, și această dublă existență este evidentă în modul cum îl citează Budai-Deleanu în *Țiganiada* la explicarea numelui Arineanu.

13 O. Densusianu, *Literatura română modernă*, vol. I, București, 1920, p. 128.

Se vorbește de prelucrările lui Ion Barac după cărțile populare, mai ales de *Istoria despre Arghir*.

14 Vezi *Alex.*, nr. **33 e.**

15 Ladislao Göbl, / Rec. I. Colan, *I. Barac* ... (vezi Bibliografie generală, nr. **50**)/ , „Studi rumeni", IV, 1929—1930, p. 203—205.

16 L. Galdi, *Argirus historiája az oláh irodalomban*, „Archivum Philologicum" (Philologiai Közlöny), LXIII, 1939, p. 153—172. (Inf. luată din Al. Piru, *Literatura română premodernă*, București, 1964, p. 154).

17 L. Galdi, *Contribuție la cunoașterea romantismului românesc*, „Conv. lit.", LXXII, 1939, nr. 10—12, p. 1866—1874.

Trecînd cu prea multă ușurință peste cercetările anterioare, L. Galdi susține că Albert Gyergyai a prelucrat povestea lui Arghir, de origine elenică, dar cunoscută prin sursă italiană, și că I. Barac a folosit poemul lui Gyergyai. În *Țiganiada*, Ion Budai-Deleanu a folosit în prima redactare poemul unguresc, în redactarea a doua pe cel românesc. Nu se vorbește nimic despre prezența basmului în folclorul românesc și al altor popoare.

V. *Bibl. gen*, *Stud.* : **2—7, 16, 19, 20, 23, 27, 30, 31, 49, 50, 53, 62.**

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

BERTOLDO

Manuscrise

Ms. Muzeul istoric din Moscova *

Cca. 1774 Moldova

Ff. 1^{r}—63^{v}

‹*Viaţa şi faptele lui Bertoldo*›

Inc.: În vremé lui Albon Logonbat, împăratul Italiei, aflîndu-să în curţile acestui împăratu un mujicu anume Bertoldu, carele era la chipul lui, adică la cap, mare şi rătundu ca o beşică ...

Ms. BAR 1417

1775 Moldova

Ff. 57^{r}—113^{r}

f.57^{r}: *Istoriile lui Bertoldu* după cum să arată înaintea.
Inc.: În vremea lui Alboni Logonbanu împăratul care stăpînea deplin toată Italiia şi avea scaonul împărăţiei sali la Verona ... Frumusăţile lui Bertold.
f.58^{r}: Îndrăzniala lui Bertold.
f.58^{v}: Alegire întrea împărat şi între Bertold.
f.61^{r}: Vicleşugul lui Bertold.
f.61^{v}: Prigoniala muerilor.
f.62^{v}: Driapta judecată şi poronca împăratului.
f.63^{r}: Înţălepciunea împăratului.
f.64^{r}: Laudile muerilor dispre împărat.
f.65^{r}: Vicleşugul lui Bertold.
f.66^{v}: Tulburare muerilor acei cetăţ‹i› pentru această minciună a lui Bertold.
Împăratul să mînii pe mueri şi Bertold să vesăleşti.
f.67^{v}: Împărat‹ul› goneşte muiarile şi blestemă împreunare lor.
f.68^{r}: După ce au purces muerile, şi împăratul s-au mai vesălit, iar Bertold auzind toate au eşit înainte împăratului şi zicé ...
f.69^{r}: Împărat‹ul› să căeşti că ci au grăit rău pentru mueri şi iar le laudă pre iale.

---

* Ms. este descris de I. Bogdan, *O traducere moldovenească din veacul al XVIII-lea a „Vieţii lui Bertoldo"*. Sînt reproduse pe scurt titluri de capitole, asemănătoare cu cele din ms datat 1779 şi publicat de M. Gaster ‹v. *Lucrări generale*; ms. BAR **1067**›. Ms. de la Moscova, este anterior anului 1774, a fost citit de Alicsandru Beldiman şi a aparţinut, cu nr. **230**, bibliotecii lui Zabelin, director al Muzeului istoric din Moscova prin 1890 ‹v. I. Bogdan, *Scrieri alese*, ed. de G. Mihăilă, 1968, p. 482—488; sînt reproduse ff.1^{r}—5^{r} ale ms-ului›.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.69^{v} : Împărătiasa triimeti la împărat să-i dé pre Bertold să-l vază.
f.70^{v} : Bertold s-au dus la împărătiasa.
f.71^{r} : Vicleşugul lui Bertold ca să nu-l ude.
Bertold scapă neudat.
f.71^{v} : Vicleşugul lui Bertold ca să nu-l bată.
Împărătias<a> poftești ori în ce chip numai să-l bată.
Vicleşugul lui Bertold ca să nu-l bată străjerii.
f.72^{r} : Slugile s-au bătut pentru Bertold.
f.72^{v} : Bertoldu s-au întorsu la împăratu.
Vicleşug al unui mojic.
f.74^{r} : Vicleşug frumos al lui Bertold ca să s<ă> întoarcă înainte împăratului după cum îi zise.
f.76^{v} : Vicleşugul înaltu al lui Bertold ca s<ă> nu ia toegi.
f.77^{r} : Păreare ce au întrat în capul muerilor oraş<u>lui.
f.78^{v} : Vicleşug frumos a lui Bertold ca s<ă> scoaţă acest gînd din capul muerilor.
f.79^{r} : Isteţimea crierilor mueresti.
f.79^{v} : Izbrăniala muerilor.
f.80^{r} : Căiala muerilor <pentru> scăpare pasirii.
Îndrăzniala acelor mai vitezi mueri.
f.81^{r} : Muerile mergu la împărătiasa şi ia le duce înainte împăratului.
f.81^{r} : Împărătias<a> povesteşti fugire pasării către împărat.
f.82^{r} : Împăratul să vede foarte tulburat şi dojăneşti pre mueri pentru această faptă, apoi le iartă şi le triimitea iarăş pe acas.
f.85^{r} : Vicleşugul lui Bertold ca să nu s<ă> pleci împăratului.
f.85^{v} : Basna racului şi a cavur<u>lui spusă de Bertold.
f.88^{r} : Vicleşugul lui Bertold ca să s<ă> arătea cum au zis mai sus.
f.89^{r} : Rizgiiciunea lui Bertold.
f.90^{r} : Împărătiasa triimite iar la împăratu să ceară pe Bertold.
f.92^{r} : Bertold cu oarecare vicleşug scapă de mîniia împărătesii.
f.93^{r} : Împărătiiasa poroncesti să bage pre Bertold în sacu.
f.93^{v} : Vicleşugul lui Bertold ca s<ă> scapi din sacu.
Slujitoriul au început a să înşela.
f.95^{v} : Slujitoriul scoate pre Bertold afară din sacu.
f.97^{r} : Slujitoriul începi a să înşăla
Bertold să face a nu-l lăsa să intre în sacu ca să pohtiască lui mai mult.
f.97^{v} : Slujitoriul au socotit să intre în sacu.
f.98^{v} : Bertold închisă pre slujitor ca pre un purcel şi-l lasă la peire de moarte.
f.99^{r} : Împărătiasa negăsindu-ş haina, dă vină slujitor<iu>lui că i-au furat haina şi crezînd că vorbeşti cu Bertold vorbiia cu slujitoriul.
f.100^{r} : Dacă au scos pe slujitor din sac şi l-au văzut împărătiasa că nu-i Bertold, s-au mirat şi rămiind înspăimîntată i-au zis ...
f.101^{r} : Bertold şidea ascunsu în cuptor, iar împărătiasa au poroncit să-l cauti în toate părţile.
Bertold să vădeşti de o babă că esti în cuptor şi să vesteşti piste tot locul că esti împărătiasa în cuptor, fiindcă baba văzus<ă> numai haină împărătesii.
f.102^{v} : Bertold au eşit afară din cuptor, iar împăratul, fiind foarte mînios i-au zis ..

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.103^{v} : Strîgare lui Bertold pentru hotărîre perzării lui ce au dat împăratul.
f.104^{r} : Vicleşugul lui Bertold cel mai di pe urmă ca să scape de moarte.
f.105^{r} : Bertold nu găsăşti pom, nici copaci ca să-i placă, iar slugile împăratului supărîndu-s‹ă› l-au lăsat.
f.105^{v} : Împăratul triimite iar să cauti pre Bertold şi, dacă l-au aflat, s-au dus singur acolo unde era şi cu multă rugămintea l-au făcut de s-au întorsu iar la curte împăratului.
f.106^{r} : Moartea lui Bertold şi îngropare lui.
f.106^{v} : Stihuri ce s-au scris cu slovi de aur ‹pe› piatra mormîntului lui Bertold.
f.107^{r} : Învăţăturile lui Bertold pîră a nu muri.
f.108^{r} : Diiata lui Bertold care s-au găsit supt perina lui după ce au murit.
f.109^{v} : Ţirfolii ceteşti diiata... Iar ce viiaţ‹ă› au urmat ei, viţ înţălége dintr-altă cartea, pentru că aceasta nu grăeşti mai mult, într-acestă dată lăsîndu-vă cu zile bune şi cu viiaţă îndelungată şi să fiţi sănătoşi.
Sfîrşitul lui Bertold.

Ms. are 152 ff. Mai conţine :
ff.1^{r}—56^{v} : Divanul lumii, mustrarea lumii cu înţăleptul a lui Ioan Dimitrie Co‹s›ta‹n›din v‹oe›voda. ‹*Text discontinuu* : ff. 12—13›.
ff.57^{r}—113^{r} : *v. supra*.
ff.113^{r}—117^{r} : Cuvinte în verşuri a cetăţii Hotinului. ‹v. *Cronici şi povestiri rom. vers.*, p. 105›.
ff.117^{v}—118^{r} : ‹*Versuri religioase*› : Auziţi aceste toate / Noroade, neamuri şi gloat‹e›...
ff.118^{r}—127^{v} : Căzanie sfîntului Macarie cîndu au venit îngerul de i-au spus toate cîte au poftit ...
ff.128^{r}—136^{v} : Cuvîntul Domnului Nostru Iisus Hs. : Epistoliia Domnului Nostru Iis. Hs. ce au triimis din ceriu.
ff.136^{v}—145^{v} : Cîndu vrea Precurata Domnului Nostru ‹Maică› să umble să vază toate muncile cîte sînt pre pămînt unde să muncesc păcătoşii.
ff.145^{v}—148^{v} : Întrebări a 12 Vineri Mari, cari sînt tuturor creştinilor de folos, să le ţie cu post şi cu rugăciune aceli Vineri.
ff.148^{v}—149^{r} : ‹*Versuri religioase*› : Preste tot ceasul mă îmbiia dorul ...
f.150^{r-v} : ‹*Verşul lui Adam*› : Pîn'a nu greşi Adam / Noi în păcat nu eram ...
Des. : Pămîntul ca să-l prăşăşti / Şi dintr-însul să te hrăneşti ...
ff.151^{r}—152^{v} : Engomie la zua naşterii.
Inc.. Al înţălepciunii îndreptătoriule şi de ştiinţă dătătoriule ...
Des. : .. Fă mulţi ani binecredinciosului şi preînălţatului domnului nostru mării sali Grigoriia Alexandru Ghica v‹oe›voda, dăruieşte-i lui ani îndelungaţi, paci statornică şi cé de toată obşté dorita lui săn‹ă›tate, ca pîn'la aceli adînci bătrîneţi să ne stăpîniască şi să ne oblăduiască şi după trecire vieţii aceştiia, următori scaunului lui să las‹e› pre fii‹i› săi, ca de-a pururi niamul nostru de rodul său să să stăpîniască.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.113^{r} : Şi am scris această carte eu, în zilile mării sale Grigorie Alexandru Ghica voevoda ‹*text criptografiat*› / la leat 1775, dechemvrie, 15. Costandin P. ot vist‹erii›.

f.145^{v} : 1767, av‹gust› 15.

f.56^{v} : Şi am scris eu, Costandin, ficior preutului P. Grigori, această carte, cîndu îmbla veletu ‹*text criptografiat*› / 1770, ap‹rilie›20 ‹*v. Copişti* ..., p. 37›.

f.127^{v} : Aice însămnezu ca să s‹ă› ştie de cîndu dascalul Che‹s›arie, tatăl meu, den vremi cînd era ţara supărată de oste neamţului, care întîmplîndu-să într-acee vreme di erna dragoni la noi în Mărginen‹i›, leatu 1794.

f.117^{r} : Însămnare ca si ştiu di cîndu au răposatu dăscăliţa Varvara dascalului Chesarie din Mărginen‹i›, veleatul 1799, siptemvrie 5.

ff.32^{v}—33^{r} : Aceasta carti este a popii lui Ghe‹o›rghi ...

f.1^{r} : A lui Iosaf monahu.

cop. post. int. : Mihaiu Raz‹u›.

cop. ant. int. : Dan Simonescu.

Fost col. sp. mse 126/1950 şi ms. rom. BAR **6375**.

135 × 190. Ff. deteriorate : 1, 2, 4. Num. orig. cu chirilice (ff. 1—56) ; restul ms-ului, cu arabe. Leg. orig. în carton şi piele, cu ornamente, deteriorată parţial.

Ms BAR 1067

Cca. 1779 Moldova

Ff. 34^{r}—70^{v}

f.34^{r} : *Începutul vieţii şi a faptelor lui Bertold, de ce au făcut şi lucrat în viiaţa lui.*
Titlurile celor 48 de capitole se află reproduse în *CM*, IV, p. 23—29.

Ms. are 142 ff. Mai conţine *Esopie (v.-)*, Pilde filosofeşti, Avestiţa, versuri, *Halima (v.-)*, povestiri, amulete, bobi, Trepetnic, pilde, cîntec de stea.
Copist (pentru filele între care se află *Bertoldo*) : Ioan Chira logofătul *(v. Copişti* ..., p. 24). Dintre numeroasele însemnări ale ms-ului reproducem :

f.114^{v} : Şi eu am citit pi această istorie şi cum m-am adapat de meşteşugul crailor ci au fost în lume şi spre ştiinţă am iscălit fiind în spital, Altîn, 1833, martie, 15.

f.131^{r} : Această carti s-au reveduit di cătră mine, însă nefiindu-mi după plăceri nu să primeşti în tipografii spre a să da în tipari.

Fost ms. Gaster **6**.

CM, IV, p. 27—29, *Copişti* ..., p. 24.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. BCS II 24

1794 Moldova

Ff. 148^{r}—189^{v}

f.148^{r}: *Istoriia lui Beltodor filosoful şi cu împăratu Alboin*‹?› *Logoban ce au stăpînit toată ţara Italiei.*
Inc.: În zilile lui Alboin împărat Logobanu carele au stăpînit mai toată Italie şi era scaunul împărăţiei sale la Verona, aflatu-s-au în curtea lui un mojic anume Beltodor ... ‹*În comparaţie cu ms. BAR* **1417** *există unele diferenţe în formularea titlurilor de capitole, iar titlurile de la ff. 62^{v}, 66^{v} (1), 67^{r}, 68^{r}, 71^{v} (1), 81^{v}, 90^{r}, 98^{r}, 99^{r}, 108^{r} lipsesc din ms. BCS* **II 24**›.
f.189^{v}: Sfîrşit a toată istorie lui Beltodor filosof. 1794, noemvrie, 6. ‹Iordachi Chirescu›.

Ms. are 260 ff. Mai conţine:
ff.1^{r}—43^{r}: Istorie veteazului Poliţionu şi a frăţîni-său Argu, cu pré frumoasa Militina.
Des.: ... al meu credincios prieten Safir, cu cari am avut între noi jurămînt ...
ff.124^{r}—147^{r}; 49^{r}—123^{r}: *Erotocrit (v.-).*
ff.148^{r}—189^{v}: *v. supra.*
ff.191^{r}—211^{v}: *Skinder (v.-).*
ff.213^{r}—259^{r}: *Sindipa (v.-).*
ff.259^{v}—260^{v}: *Ciorne, însemnări, încercări de condei.*

---

cop. ant. int.: Tălmăcitoriu cătră cetitoriu
Alcătuitoriu acestor întîmplări s-au întocmit cu gustu opştii care nu obişnueşte a ceti proimii, deci şi el n-au făcut proimion la începutu scrierii lui. Eu încă, vrînd să urmez pilda lui, asăminea cruţu pe cetitoriu dă această supărare, atîta numai înştiinţăz că istoria aceasta mi-au părut atîta de interesătoare şi bine tocmită, cît am socotit-o vrednică de o tălmăcire moldovenească şi nădăjduescu că această părere a mé să nu fie greşită părere. Treacă-să cu vederé pentru osteneala tălmăcirii, care nu priveşte la alt sfîrşit decît l-a mulţămi folositoare zăbăvi cetitorilor. Fiişticari va afla aice plăcere unită cu folosînţa ... ‹*indesc.*› şi a orbirii ce pricinuesc patimile şi o îndreptare a naravurilor précurată, căci vor vidé fapta bună biruitoare şi răotaté pedepsită, pre care şi cum să cade să cerce cineva la acest fel de scrieri; pentru aceasta am bune nădejdi că citiré aceştié va pricinui plăcere şi mulţămire opştii. ‹Iordachi Chirescu. 1794. Se referă la textul *Istoriei lui Poliţion*›.

f.1^{r}: 1794, ghen‹a›r, 2, s-au început a să scrie.
Ex libris al lui Const. Karadja. Acelaşi pe ff.2^{r}, 3^{r}, 123^{v}. Cumpărat de la D. Avocat Creţu. Tg. Neamţu, 1924.
Fost ms. **4249**.

170×230. Ff. albe: 43^{v}, 123^{v}, 190^{r-v}, 212^{r-v}. Num. orig. cu arabe, parţială (ff. 1—80). Frontispicii: f.1^{r}, 213^{r}.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. BAR 2088

Cca. 1793—1795 Moldova

Ff. 152r—155r

f.152r: *Învățăturile lui Bertold pînă a nu muri.*
Inc.: Cine este învățat la napi, nu mănînce carne ...
Des.: ... și ce au făcut slugile cercîndu-i pre dînșii să va scrie într-altă carte ...
f.155v: *Cugetare versificată*: Norocul într-un loc nu stă ...

Pentru descr. gen. a ms-ului, v. *Archirie și Anadan.*

Ms. BAR 2189

1813 Moldova

Ff. 1r—42r

f.1r: Întrebare între Bertodor și între împăratul.
f.3r: Vicleșugul lui Bertod<o>r.
f.4r: Prigonéla muerilor.
f.4v: Driapta giudecată și poroncă a împăratului.
f.5r: Înțălepciune împăratului.
f.6r: Laudele muerilor de la împărat.
f.7r: Lauda muerilor.
Vicleșugul lui Bertodor.
f.8r: Tulburare muerilor acei cetății pentru o minciună a lui Bertoldor.
f.8v: Împăratul să mînie pe muerii și Bertoldor să vesălește.
f.9r: Împăratul gonește muerile și blastămă împreunare lor.
f.9v: După ce s-au purces muerile, și împăratul s-au mai vesălit, iar Bertodor auzind toate au eșit înainte împăratului și zice ...
f.10r: Împăratul să căești pentru muerii căci au grăit rău și iar le laudă pre ele.
f.11v: Bertodor s-au dus la împărătiasa.
f.12r: Vicleșugul lui Bertodor ca să nu-l ude.
Bertodor scăpă neudat.
f.12v: Vicleșug nou a lui Bertodor ca să nu-l bată.
Împărătiasa poftește în tot chipul pricinii să-l bată.
Vicleșugul lui Bertodor ca să nu-l bată străjarii.
f.13r: Slugile s-au bătut pentru Bertodor.
f.13v: Bertodor să intoarce la împăratul. Vicleșugul unui mozăcu <*sic*>.
f.15v: Vicleșugul lui Bertodor ca să s<ă> întoarcă înainte împăratului după cum îi zisăsă ...
f.16v: Vicleșug înaltu a lui Bertold ca să nu mănînce bătai.
f.17r: Părere ce au întratu în chipul <*sic*> muerilor a orașului.
f.18v: Vicleșug frumos a lui Berto<l>d ca să scoată aciasta din capul muerilor.
f.19r: Iuțime crierilor muereștii.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.19ᵛ : Părere și căiala muerilor pentru scăpare pasării. ‹ *marg.* ›.
Izbrăniala acelor mai viteză muerii.

f.20ᵛ : Muerile mergînd înainte împărătesăi și ia le duce înainte împăratului.
Împărătiasa povestiia fugire pasirii cătră împăratul.

f.21ʳ : Împăratul să vede foarte tulburat și dojănești muerile pentru această faptă, apoi le iartă și le triimite înapoi.

f.23ᵛ : Vicleșugul lui Bertold ca să nu să plece împăratului.
Basnă a racului și a cavurului spuse de Bertold zicîndu ...

f.26ʳ : Vicleșugul lui Bertold ca să să arati cum i s-au zis mai sus.

f.26ᵛ : Rîzgieciune lui Bertold la aceste cuvinte.

f.27ᵛ : Împărătiasa triimeti iar la împăratul să ciiară iar pe Bertold.

f.29ʳ : Bertold cu un oarecare meșteșugu scapă din mîniia împărătesăi.

f.29ᵛ : Împărătiasa poruncește să bage pe Bertodor în sacu.

f.30ʳ : Vicleșug‹ul› lui Bertold ca să scape din sacu.
Șlujitoriul au început a-și înșăla.

f.31ᵛ : Slujitoriu scoate pe Bertold afară din sacu.

f.32ᵛ : Sluj‹i›toriu au socotit să între în sac și zicé ...

f.33ᵛ : Bertold închisă pe sluj‹i›toriu ca pe un purcel și-l lasă la moarte.

f.34ʳ : Împărătiasa negăsîndu-ș haina, dă vina sluj‹i›toriului că au furat haina și socotindu că vorbește cu Bertold, vorbește cu sluj‹i›toriul.

f.34ᵛ : Sluj‹i›toriu esă afară din sacu în locul lui Bertodor și împărătiasa mînioasă zice ...
Au bătut pe sluj‹i›toriu și iar l-au băgat în sac și au triimes să-l arunce în apă.

f.35ʳ : Așa acela săracul au tras galbeni cu cumpăna și în locu ce era să să însoare l-au dat pe apă.
Bertold șăde închis în cuptiuriu și împărătiasa îl caută de toate părțîle.
O mătușă spune pre Bertold că l-au văzut și să duce veste pretutindine că împărătiasa este în cuptoriu.

f.35ᵛ : Împăratul gîndește cum că Bertodor cu vicleșugurile lui au dus pe împărătiasa în cuptiuriu și să duce să afle pricina.
Bertold au eșit din cuptoriu și împăratul cu mînii îi zice ...

f.36ᵛ : Bertold să mîniia pentru poruncă. Bertold răspunsă ...

f.36ᵛ : Vicleșug‹ul› lui Bertold cel de pe urmă ca să scape de la furcă, țiind vorbe.

f.37ʳ : Bertold n-au găsit nici un copaci după plăcere lui și pentru aciasta le s-au supărat slugilor și l-au slobozit.

f.37ᵛ : Împăratul triimite să caute pre Bertold și, după ce l-au găsit, s-au dus împăratul la dînsul și cu multă rugăciune și făgăduiale iarăș l-au adus în curte.
Moarte lui Bertodor și îngropare lui.

f.38ʳ : Sfîrșitul vieții lui Bertodor.
Învățăturile lui Bertodor pîn'a nu muri.

f.39ʳ : Sfîrșitul învățăturilor lui Bertodor.
Diiata lui Bertold care au găsit-o supt căpătîiu.

f.40ʳ : Țerfelion cetește diiata.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.41^{r} : Aceste cuvinte din gios care îi va plăcé ‹îi las împăratului› şi-l rog să le priimască ,măcar că sîntu cuvinte proaşte şi mojiceşti.
f.42^{r} : Sfirşitul cărţii lui Bertodor şi lui Dumnezău mărire.

Ms. are 91 ff. Mai conţine :
f.43^{r} : Comedii de aga Costachi Conachi făcute *‹şters pînă la f 43^{v}›*.
f.43^{v} : Nopţile meli.
Această tragodii esti făcută de aga Costachi Conachi : Cum ţ-oi spune, surioară, toate cîte pătimescu ...
f.46^{v} : Năcazul logodnicii agăi lui Costachi Conachi : La stare cari-am agiunsu / De trăesc oftînd pi-ascunsu...
f.47^{v} : Alt‹ă› piima lui Dimachi : Poronca amoriului / Ardă în para focului ...
Alt tot Dimachi. Carpina : Înalţă-i Dumnezăi / Ce văz ochii mei ...
f.48^{r} : Alt de la Conachi : Vrăjmaşii toţi într-un sfat / Asupra mé s-o armat ...
f.48^{v} : Alt tot Conachi : Moarti, moarti, ce nu vii / Să mă ei dintr-acei vii ...
Alt tot Conachi : Acestu foc ce dinadinsu / În sufletu tu mi-ai aprinsu ...
Alt tot Conachi : Cum mai poţii face răbdare / Inimă, ´mi-i de mirare...
f.49^{r} : Alt tot Conachi : Cîndu să să fi adunat / Cîte lacrămi am vărsat ...
Alt tot Conachi. Răvaş cătră nişte pré bunii prietini : Cu plecăciuni sărut mîna / Pré iubiţ‹i› fraţii / Nu mă uitaţii ... Alt tot Conachi. Dijnădăjduire : Pînă într-acest cumplit cias /Durerile cîte am tras ...
f.49^{v} : Alt tot Conachi : Cu a feţăi tale razâ / Soarile s-asămăniază ...
Alt. Darul : Un trandafir ci-am ales / Din florile ci-am cules ...
‹Fără nici o indicaţie› : Cătaţi de vedeţi minuni / Răsăritul cum apuni ...
f.50^{r} : Alt tot Conachi : Într-acest sfînt locu / Am avut norocu ...
Alt tot Conachi : La un obraz ce firesti / Cer cu steli închipuesti ...
Alt tot Conachi : Eram hotărît să moriu / Şi să nu mai fac amoriu ...
Alt tot Conachi : Minune lumii tu eşt‹i› / Căci cînd caţ‹i› inimii rănesti ...
f.50^{v} : Alt tot Conachi : La păsării îi dat din fire / Ca să zboare cu răpire ...
Alt de la vor‹nicul› Hrisoverghi : Înalte cer fii-ţii milă ...
f.51^{r} : Alt tot vor‹nicul› Hrisoverghi : Zădarnică fandasăi ...
Tot vor‹nicul› Hrisoverghi : Ceasul cel de fericiri ...
‹greceşte şi românește› : Văz că trecu zălile mele ...
Alt de la Pruncu : Ah ! Ah ! Ah ! Di iaşti în cer Dumnezău ...
f.51^{v} : Alt : Toată întâlnire-i cu haz / Dispărţire-i cu necaz ...
Alt de la Ştefan Gribăscu : Rămîi, rămîi sănătos / Ah ! sufletul meu duios ...
Alt de Conachi făcut : Cîndu s-ar şti cît pătimescu / Pentru că mă dispărţescu ...

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.52^{r} : Piima lui Neculai Dimachi asupra vist‹ie›r‹e›sii Anica Roset : Pi a stării lumii valuri cu cîrma minţii înotu ...

f.52^{v} : Alt tot a lui Dimachi pentru una ce avé prepus că l-au dipărtat. 1803, ghenar 15 : Ai hotărît să mă arz, acest focu îm pari dulce ....

f.53^{r} : Alt tot Dimachi, cu acrostihide în patru pe optu : La razăle feţăi tale, a privi cine îndrăzneşti. ‹Lucsandra›.
Alt tot Dimachi, făcuti din poronca uniia asupra ei în patru pe no. 8 : Am perdut nădejde toată, nu mai am chip de scăpari ...

f.53^{v} : Tot Dimachi altile în 16 din poroncă. Dechem‹vrie› 22 : Căci îm pari mari zioa cari petrec fără tine ...

f.54^{r} : Alt tot Dimachi. Sara şăzînd la Copou pe lună s-au făcut aceste stihuri : Pentru ce străluceşti lună /N-auzi frunzăli cum sună ...

f.54^{v} : Alt tot Dimachi. Vorbi a sufletului cu inima ; pe no. 8, în cinci stihuri : Inimă ce întristari / Ti-au cuprins aşa diodată ...

f.55^{r} : Alt tot Dimachi cu acrostihid pe 8 în 2 : Lumini douî străluciti / Stelilor închipuiti ‹Lucsandro›.
Altile următoari acestora pe 8 în 3, tot de Dimachi : Ah, ce fulger cerescu oari / Cu săgeţi otrăvitoari ...

f.55^{v} : Altile ce sînt stihuri di pi margine luînd cîte patru numeri. Tot Dimachi : Ochii cari au puteri / Asupra inimii meli ...
Alt cu acrostihide, tot de Dimachi : La ceasul acel di moarti ‹Lucsandra›.
Alt de paraponiţi, tot de Dimachi : Viiaţa mé la moarti merge...

f.56^{r} : Alt tot de Dimachi : Lună, lună, ti văz lină ...

f.56^{v} : Tot Dimachi. Altă tragudii pré nostimă : Di abé, o lună dulce...
Alt Dimachi. O adunari a trii cucoani. : Ia vez'zău, ce minunat / Fustanlîcu mi-am cumpărat ...

f.57^{r} : Alt tot Dimachi : Cine are pieptu să poarti ...
Alt tot Dimachi : Ariftan den lemn di fag ...

f.57^{v} : Altu a lui Conachi : Doi ochi porţi / Ce fac morţi ...

f.57^{v} Comedie banului Costandin Canta, ce-i zîcu Căbujan şi cavaler Cucoşu ...
Obrazăle : Cavaler Cucoş sau Vremi Ră, vel ban Costandin Căbujan
Jompa, vizeteul şi ministrul său
Stati Băcalu, prietenul său
Nefiind theatrul, s-au giucat comedie aceasta la păpuşării. Alcătuită de Costachi Conachi, de Neculai Dimachi şi de Dimitrachi Beldiman .

f.59^{r} : Alte stihuri tot asupra lui Costandin Canta, ce-i zîcu şi Căbujan şi cavaler Cucoş, făcuti de sîngur Neculai Dimachi, făcîndu-l Feleşcan asupra, căci să unisă cu niste răzaş‹i› şi răzăşii avé giudecată / cu maică-sa ...

f.59^{v} ‹Este explicată provenienţa denumirii peiorative Feleşcan› : Feleşcani, n-ai simţîri ...
Alt stih de Rămădan asupra lui Ion Carpu avînd ceva prepus : În zădar badi Ioani ...
Alt stih, răspunsu lui Ion Carpu către Rămădan : Nu să cadi, arhon bani ...

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.60^{r} : Alt stih. O pirigrafi a unii petrecire a visteresăi Anicăi Roset. Piima lui Iancu Cananos : Amu îm păré primăvară ...
Alt stih. Piima lui Grigo‹ri› Razu : Acest jart[t]evnic gătit...

f.60^{v} : Alt stih. Piima sul‹gerului› Filoctit : Cum nu socotești vrodată...
Alt stih. Tot piimă de la sul‹geriu› Filoctachi, adică de la neica : Nu am nici o mîngieri ...

f.61^{r} : Alt. De la sul‹ gerul› Șărban Botescu : Stau de mă mir ce-oi să facu...
Alt. De la Raz‹u› iarăș ‹Grigori› : Iată la picioari-ț cadi/ Acel carile au perdut ...

ff.61^{v}—63^{r} : Alt. Stihuri grecești *‹7 poezii de dragoste în lb. greacă›*.

ff.63^{v}—68^{r} : Giudecata fimeilor. Aciastă come‹dii› făcută de aga Costachi Conachi, la let 1806, dechem‹vrie› 1.
Obrazăle :
Zefsu — Dumnezău elinescu / Ermis — Îngerul lui Zefsu / Perierghie / Curvariul cu slăbiciune : Neculai Hrisoverghie / Curvariul adiiafor : Șărban Negel / Curvariul obraznic : Costandin Sturza / Curvariul cel viclianu : Costachi Conachi / Fimeile măritate / Amorul / Bărbații.
Nefiindu theatru s-au făcut comedie aceasta la păpușării...
‹Fapta întîi. Perdeaoa întîi›
f.66^{r} : Perdeoa al doilé ; Fapta a doî ; Perdéoa întîi.
f.67^{r} : Perdéoa al 2-‹le› ; Perdéoa al 3-‹le›.
f.68^{r} : Sfîrșitul comédiei.
ff.68^{r}—77^{r} : Tragedie lui Safor.
Obrazăle : Avrilie, craiul Rîmului
Zinoviia, crăiasa Răsăritului } robi a craiului
Izminie, fiica Zinovii } Avrilii
Safor, fiiul craiului persăscu }
Savinu, povățuitoriul norodului
Firmeu, credincios a craiului
Deon, credincios a crăesăi
Străjării
Aciastă tragudiia am luat-o de la dum‹nea› lui vărul Costachi Conachi biv vel agă, tălmăcită de dum‹nea›lui.
Facire 1.
Cortul 1.

f.69^{v} : Cortul al 2-lé ; f.71^{v} : Cortul al 3-lé ; f.74^{r} : Cortul al 4-l‹é› ; f.75^{r} : Facire al 2-lé. Cortul 1 ; f.77^{r} : Cortul al 2-lé.
S-au sfîrșit istorie aciasta ...

f.77^{v} : Piima lui Conachi. Răva[șt]șul 1-i. An 1803 : Șăzătoari pe malurili unor mării lați, cînd ai privi apeli rădicîndu-să ...
Răvaș al 2-lé : În genunchii plîngînd la poale / Sărut picioarile tale ...

f.78^{r} : Răvașul al 4-lé : Aceli cîte pentru schimbării la față din vechiu să voroviia ...

f.78^{v} : Răvașul al 5-‹lé› : La poalile tale cadu / Orii ca-n raiu, orii ca-n iadu ...

f.79^{r} : Răvaș al 6-‹lé› : De-ai privi maré vrodată ...

f.79^{v} : Răvaș al 7-lé : Cu ce chip voiu începi jalubile meli ca să străbată mai cu lesniri oțălitul tău pieptu ..

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.80^{r} : Răvaşu al 8-lé : Oare mai rămas-au sămnu di dragoste în sufletul dum‹i›tali pentru nenorocitul Costachi?

f.80^{v} : Răvaş al 9-lé pentru moarte tătîni-meu : Mîngîitoarili scrisorii prin cari te ispiteşti, luminate, a vindeca cu multă dragoste ...

f.82^{r} : Stih de la părintile Chesarii : Ele, frati, mă sîleşti ca şi-ţ fac o povestiri ...

f.82^{v} : Alt stih a lui Alecu Beldiman. Gîndul cu dureri : Am perdut sufletul meu şi încă tot mai trăescu ...

f.83^{r} : Diznădăjduire. Alt stih : Vifor şi furtuni greli ...

f.83^{v} : Alt stih. Dispărţire : În tot cursul veţii meli / Am cercetat ce dureri ...
Alt stih. Pizmă. Catinca Grecianului : Ah, ce lucru plin de jăli ... ‹*cheia poeziei — f. 84*^{r} : Gardul cel părăsit este casa lui Costandin Grecianu, cé vechi, mică; spinii sînt bătrînii Costandin Grecianu şi Safta Greceni-sa ‹?›, vioreóa îi Catinca lui Alecu Grecianu›.

f.84^{r} : Alt stih. Asupra milostivirii : Cînd în suflet foc răsari ...

f.85^{r} : Stih ghenerariului nemţăscu anumi Arvat ‹*v. Cronici şi povestiri rom. vers., p. 283—287*›.

f.86^{r} : Alt stih de Conachi : Doamne, judecătoriu drept ...
Stih a Nastasichii lui Păladi : Iată că începuiu a scrii...

f.86^{v} : Alt stih a lui Patonchi al lui Gr. Nacul ‹*v. Cronici şi povestiri rom. vers., p. 289 sq.*› : Oh, de cît eşti di sc‹u›rtă lume ...

f. 87^{v} : Alt stih... ‹?› Secului ‹?› di la Moruz cel bătrînu : Albastru şi ghiughiuleiu / Verdi şi cu naramgiu...
Alti stihuri a răposatului post‹elnic› Ioniţă Canta, fiind spat‹ar›, aceia printr-o pricina ce o avia cu mitropolitul Veniamin, fiind vlădică la Roman, la 1799, avg‹ust› 10 : Paraxiu şi de merari/ Acestu lucru miia îm pare...

f. 88^{v} : *Des* : 1799, avg‹ust›, 10, mercurii la 4 ciasuri di noapte / Inimioara i să bate...
Alt stih. Bărbatul cu fimeia sa. ‹*dialogat*› : Fimeia : Ah, taci, taci, nu-m mai vorbi/ Nici nu te pot suferi...

f. 89^{r} : Alt stih. Un puiu zboară şi să duce/ Altul rămine şi plînge...
Alt stih : Ah, puternice noróce/ Cum nu poţ firé priface...

f. 89^{v} : Alt stih. A fetii lui [lui] Grigori Balş. ‹*v. f. 91*^{r}, *unde se află stihurile cu titlul complet*› : Stih a fiicii poste‹lnicului› Grigori Balş ce o murit fată mari la le‹a›t 1819, ghen‹ari› 4 : Enteresul al vieţii l-au uitat desăvîrşit ...

f.90^{r} : Ponturile ce să dau de către divan în ce chip să giure jidovii cei cari nu vor să arăte adivărul. ‹*copie după condica divanului — v.f.91*^{r}›.

---

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f. 42^{r} : Acest Bertold este al meu, l-am scos și eu cu slova mé de pi altul a protopopului Ioan ot mănăstire Bodescului. 1781, ghen<a>r, 22. Iordachi Miclescu. *<atestă o versiune anterioară>*.
Și eu acest Bertodor l-am scos cu slova mé di pe altul a dum<nealui> Iordachi Miclescu ot Corlăteștii, țin<u>t Tutovii, în zilele pré înalțatului domn Scartat<*sic*> Calimah v<oe>vod, la velet 1813, avg<ust>, 30 și mitropolit chirio chir Veniamin al Moldavii. Scrisu-ș-au acest Bertodor în oraș Tecuciului ; deci cini va ceti pe dînsul greșălile și să-mi erte ca pe un om ce sînt supus greșălilor Nico<lai> Const<an>d<i>n. <Costandin Căminarul N. -cf. ms. *BAR* **2348**> : Prescris de mini caminar N. Coste, la anul 1817, în orașul Tecuciului...

f. 91^{r} : *<referitor la tot ms., alfabet tranziție>* : Am copiierisît și eu unile din <?> aceste a tătucăi <?>. 1850, Bîrlad, f<ebruarie>,10. M. Sturudi <?>.

---

f. 89^{v} : La anu <1>828, apr<ilie> 25, mercuri diminea<ța> au venit muscalii și vineri l-au dus pe vodă <Ioniță Sandu> Sturza la carantină Sculeni și la 2 ceasuri de noapte s-au săvîrșît vor<nic> al opștei, D. Neculai Costandachi de damla, spre sîmbătă <1>828, apr<ilie> 27.

175 × 225. Frontispiciu la f.1^{r}, Ff. albe : 42^{v}, 91^{v}.

Ms. BAR 1759

Sec. XIX (început) Moldova

Ff. 2^{v}–48^{v}

f. 2^{v} : Începutul istorii lui Beltodor cu Logoban împărat.
f. 3^{r} : Începutul. În vremea lui Logoban, împăratul Italii, aflîndu-să în curțile acestui împărat un mojic anume Beltodor...
f. 6^{v} : Vicleșugul lui Beltodor.
f. 7^{v} : Judecata a doo mueri cătră împăratul.
f. 8^{v} : Înțelepciunea împăratului.
f. 10^{v} : Marghioliia lui Beltodor.
f. 11^{v} : Turburare muerilor din oraș.
f. 16^{r} : Vicleșugul lui Beltodor ca să nu-l bată stră<jerii>.
f. 16^{v} : Slugile s-au bătut în locul lui Beltodor.
f. 17^{v} : Iară rînduiala unui logos.
f. 18^{v} : Dar adecă avé acesta multe sămne în obraz, care le făcusă că i să cade.
f. 19^{r} : Marghiolie foarte frumoasă a lui Beltodor ca să să întoarcă înaintea împăratului după chipul ce i-au poruncit împăratu.
f. 20^{v} : Înșălăciunea lui Beltodor ca să scape de bătae.
f. 21^{v} : Fandasiia ce au întrat în capul muierilor din oraș.
f. 22^{v} : Vicleșugul lui Beltodor plin de dar, ca să scoată din minte pre mueri, ace minte fără socoteală și nebună.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f. 23^{v} : Dorirea acelor mueri pentru că le-au fugit păsăruica.
f. 24^{r} : Hotărîrea celor mai îndrăzneţe mueri într-acesta chip.
f. 25^{v} : Aceasta au fost o frumoasă aflare şi cu bună întîmplare.
f. 27^{v} : Vicleşugul lui Bertodor ca să nu să plece împăratului.
f. 30^{v} : Vicleşugul lui Bertodor ca să să arate înaintea împăratului precum i-au poruncit.
f. 33^{r} : Bertodor cu o frumoasă marghiolie de ce dintîiu urgie a împărătesii <scapă>.
f. 34^{v} : Vicleşugul lui Bertodor foarte minunat ca să iasă din sac.
f. 41^{r} : Bertodor şădea ascuns în cuptoriu.
f. 41^{v} : Bertodor să vădeşte de o babă că este în cuptoriu şi să vesteşte peste tot tîrgul că este împărătiasa în cuptoriu.
f. 44^{r} : Vicleşugul lui Bertodor cel mai de pe urmă ca să scape de moarte. Iară împăratul n-au înţeles pricina cererii lui Bertodor.
f. 45^{r} : Moartea lui Bertodor şi îngropare lui.
f. 45^{v} : Stihurile ce au scris cu slove de aur pe piatra mormîntului lui Bertodor.
Învăţăturile lui Bertodor pînă cînd trăia.
f. 46^{r} : Diata lui Bertodor cătră prietini<i> săi.
f. 48^{v} : *Des.:* Iară ce viaţă au rămas urmînd, veţi înţelege dintr-altă carte, pentru că aceasta nu grăeşte...

---

f. 1^{v} : *Însemnare* : Iordachi <?>.
f. 2^{r} : Trei mă ţin, trei mă poartă, trei mă duc di mă adapă, din nasul meu curgi mere şi otravă. Tălmăceşti cu pa<na>.
f. 49^{r} : Şerbăuţi.
f. 1^{r} : Sfîrşitul încoronează lucrul.
Cu poftile lumeşti deprinzîndu-ne, poruncile Domnului grele ne vor păre.
cop. post. int. : Mitropolit Samoilă Moldavskoi i Basarabskoi.
cop. ant. int. : Probabil de la un popă din Roman. Gr. Creţu. 1880. De la popa Andrei (bis. sf. Gheorghe), dar originar de altundeva <?>.

140 × 190. Desene : f.2^{r} <*peniţă*. Bertoldo ; *cu legenda* : Auzit-am, văzut-am. Ştii, taci>, f. 49^{v} <Împăratul Logoban?>. Leg. orig. în carton şi piele, det. Num. orig. cu arabe.

Ediţii

1799 *VIIAŢA/ lui/ Bertoldo/ şi a lui/ Bertoldino/ feciorului lui,/ dimpreună şi a lui/ Cacasino/ nepotului lui.*/ Acum întîiu culeasă din cărţi isto-/riceşti foarte desfă-/ tătoare./ Sibii, în typografia lui Petru Bart./1799.
IV + 44 p.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Mai mult decît doao sute de ani sînt, de cînd neamul italienesc se desfătează cu dulceaţa cetirii acestui romanţ mic comicesc; toţi carii ştiu ceti, cu deadinsul cetesc viiaţa acestui Bertoldo, pruncii îl ştiu mai de rost; doicile şi femeile ceale de casă povestesc celor ce nu pot ceti, şi cei ce nu II. l-au cetit, din auzul altora, învaţă multe / pilde şi învăţături ale acestui om minunat, şi le ţin minte, şi ce să zic multe? Fără pociu zice că Bertoldo, în Italia, este mai vestit, şi vrednic de cinste, decît Blobart în ţara frîncească, de vreame ce viaţa, cuvintele şi pildele lui să asamănă învăţăturii, şi istoriei esopiceşti, sau să poate asămăna cu povestirile scrise în Sanchopanca.

Viaţa lui Bertoldo s-au ivit cătră sfîrşitul al şaisprăzeacelea sută de ani într-o cărticică foarte rău typărită, în care să află multe lucruri, care lui Bertoldo nice aminte nu i-au venit să le grăiască. Însă orighinalul, din III. care s-au cules aceaste foi pînă astăzi are treacere/ în cetăţi, în oraşe, şi prin ţară să vinde.

Scriitoriul acestii mici istorii este Iulius Chesar Croce, care dela Lira, româneaşte numindu-să Cobză, au luat polecra sa, pentru că el aşa i-au pus numele ticăloasei cobză, care o bătea pre uliţile cetăţii Bononiei, asămănîndu-să cu cîntărăţii podului celui nou din Paris. Să zice că acesta întîi ar fi cîntat viaţa lui Bertoldo în stihuri, după aceia scriindu-să mai pre larg, au avut treacere.

În anii cei mai pre urmă a vieţii sale au adăogat Croce la viaţa lui IV. Bertoldo şi a doao parte, care cuprinde viaţa lui Bertoldin/, feciorului lui, dară aceasta nu-i aşa desfătătoare ca cea dintîiu. După moartea lui Croce, Camil Scaligher dela Fratta, au scris şi a treia parte, ce cuprinde istoria lui Cacasino, feciorul lui Bertoldin. Această a treia parte este lipită de a doa parte, şi s-au vîndut una cu alta, iar partea care cuprinde viaţa lui Bertoldo veaste mare au avut totdeauna în Italia, încă şi într-alte ţări s-au vîndut cu mare folos.

ROMANŢUL

p. 1 : În suta a şasa de ani stăpînea în Longobarda craiul Alboni, carele avea Rezideanţia sa în cetatea Verona...

p. 44 : ... şi ca să se împărtăşească de bucuriia împăcării prin pilda aceasta buna femeaia Marcolfa.

Sfîrşit.

V. BRV, II, poz. 618, p. 410—411.

/f.a./ **Cca. 1835** ‹*Viaţa*› / *lui* / ***BERTOLDO*** / *şi a lui* / ***BERTOLDINO*** / *feciorului lui.* / O istorie foarte desfătătoare. /Sibiiu./ Tipărit şi se află de vînzare în Tipografia erezitoarei lui / Gheorghie de Klozius. 26 p. ‹primul cuvînt al titlului lipsă în exemplarul deteriorat consultat de noi, BAR, I 395 925›.

1836 *Viaţa* / *lui* / ***BERTOLDO*** / *şi a lui* / ***BERTOLDINO***;/ *dinpreună şi a lui* ***CACASINO*** / *nepotului lui.* / Acum a doa oară tipărit şi mai

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

îndreptat. / 1836 / Să află de vînzare în Bucureşti la Iosif / Romanov şi la Visarion Rusu.

p. IV (Istoria acestui romant) + 41 p.

‹Exemplarul *BAR* I 7127 a făcut parte din biblioteca Colegiului Sf. Sava›.

v. *Anexa* **12.**

/**1875**/ Prelucrare intitulată : *Vicleniele Meşterului Perdaf*, Galaţi, f.a., Librăria G. D. Nebunelli & Fii, Biblioteca Populară Ilustrată.

p. 5 : Biografia Meşterului Perdaf. *Inc.* : „În dilele lui Sas-Vodă, domnitorul Moldovei, se afla la curtea sa domnească, un ţărănoi foarte urît la chip şi foarte răutăcios la suflet ...". Mai multe ilustraţii. La sfîrşit, o notă : „Meşterul Perdaf a lăsat un fiu numit Guguţel, a căruia viaţă merită d-a fi cetită, fiind mult mai curiósă de cît a tatălui său. Dialogurile între el şi Domnitor, purtarea lui cu broaştele şi alte multe, fac pe cetitorul să rîdă fără să vrea".

64 p.

V. *Bibl. gen.*, *Ant.* II, 4.

Bibliografie

1 I. Bogdan, *O traducere moldovenească din veacul al XVIII-lea a vieţii lui Bertoldo*, „Conv. lit.", XXV, 1891, p. 315—324.

Printre manuscrisele directorului Muzeului istoric din Moscova exista o traducere a vieţii lui Bertoldo din 1779, mai veche decît cea publicată fragmentar de Gaster. Manuscrisul acesta are o însemnare de la 1774 şi este scris într-o limbă cu evidente caracteristici dialectale moldoveneşti. După ce sînt descrise particularităţile fonetice şi lexicale ale textului, este reprodus fragmentul de la începutul manuscrisului (înfruntarea dintre împărat şi Bertoldo) şi i se face rezumatul.

Traducerea a avut un izvor în limba franceză sau italiană, aşa cum o dovedesc neologismele romanice şi expresia „a pune purice în urechi" (mettre à quelqu'un la puce a l'oreille, mettere una pulce nell'orecchio).

2 A. Margul-Sperber, *La valeur universelle de Păcală*, „Revue roumaine", XII, 1958, nr. 2, p. 91—94.

Personajele populare româneşti ; Păcală, Pepelea, Tîndală sînt fixate într-o serie a literaturii universale, căreia îi aparţin, între alţii, Bertoldo şi Esop, cunoscuţi la noi prin răspîndirea cărţilor populare.

V. *Bibl. gen.*, *Stud.* : **2, 14, 16, 23, 26, 27, 31, 33, 39, 46, 49, 53, 54, 61, 64, 77, 80, 107, 108, 110, 116, 121.**

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Manuscrise

Ms. BAR 4104

Sec. XVIII (a doua jum.) Moldova

Ff. 125^{r}–126^{v}

f.125^{r}: *Inc.*: Era un împărat la o ţară şi acel împărat ave o fată. Numile ei Arentosa şi era frumoasă foarte.

f.126^{v}: *Des.* ... şi tocmai atunce s-au arătat că esti feciorul lui şi l-au făcut împărat în locul lui ‹*este o versiune rezumată a Erotocritului*›.

Pentru descr. gen. a ms-ului v. *Alexandrie*.

Ms. BAR 158

1785 Moldova

128 ff.

‹ *Istoria lui Erotocrit* ›

f.128^{r-v}: Obrazăli cari sînt în istorie lui Erotocrit.

---

f.128^{v}: Aciastă carte s-au scris de mini în zîlele pre luminatului domnul nostru Io Alexandru Ioan Mavrocordat v‹oe›vod, la veletu naşterii 1785, avg‹u›st, 15, iară comandiri Bucovini‹i› Inţănberg gheneral maior. Flore‹?› Tăutul.

Aciastă carte s-au scris de Iancu Scorţeanu ‹*acelaşi Iancu Scorţeanu mai semnează şi pe f.1; semnături ale lui Ioniţă Tăutul, pe ff. 128 şi 129*›.

Ms. a fost dăruit Academiei Române de către D. A. Sturdza, la 1 martie 1882.

CM, I, p. 352; *Copişti* ..., p. 247.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. BAR 3514

1787 Ţara Românească

Ff. 2^{v}—219^{r}

f.3^{r}: Istorie deosăbită.
f.49^{v}: A doua parte a istorii lui Erotocrit.
f.90^{v}: A treia parte a ist‹o›ri‹i› lui Erotocrit.
f.131^{v}: A patra parte a is‹torii› a lui Erotocrit.
f.183^{r}: Parte al cincile.

---

f.218^{v}: Zugrăvit de Petrache log‹ofă›t.
Pisah log‹ofă›t Ioniţ‹ă›. ‹Ff. 163^{r}—166^{v}; 203^{r}—206^{v}: *alt copist*›.
f.219^{v}: S-au scris această carte ce să numeştea Irotocrit în oraşu Bucureşti, în zilile mării sale Necolae Petru Mavrogheni v‹oe›v‹o›d. Le‹a›t 1787, iuli‹e›. ‹v. *Copişti*..., p. 132›.
f.207^{r}: Eu, Mitru copilu... ‹?›.
f.219^{v}: 1792, ghen‹a›r 13, de când s-au făcut pace turcii cu nemţii, d‹o›mnu fiind în Bucureşti mărie sa Mihail Suţul v‹oe›vod, pentru care am însămnat întru această carte să să ştie.
f.1^{r}: *Însemnare ‹gr.› din 1850.*
f.2^{r}: *Însemnare posesie*: Gheorghe .... ‹?›.
Cumpărat de la Dr. Nic. Chrisokefalos la 8 Martie 1910 ‹*v. şi f. 219*^{v}›.

195 × 275. Num. orig. a filelor, cu arabe. Desene în peniţă, color, (Petrache logofăt) pe aproape fiecare pagină (unele au fost reproduse în N. Cartojan, *Cărţile populare*, ... II).

Ms. BAR 1319

1789 Ţara Românească

Ff. 27^{r}—249^{v}

‹*Istoria lui Erotocrit*›

---

f.249^{v}: 1789, mai 30.
Din biblioteca episcopului Dionisie al Buzăului. Dăruit de Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice la 17 sept. 1897.
Ms. are 282 ff. Mai conţine: Istoriia Ţări‹i› Rumâneşti, dă la leat 1769 ‹*fragmentar*›. V. *Rev. ist. arh. fil.*, 1910, p. 17—36.

CM, IV, p. 546—547.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. BCS II 24

Cca. 1794 Moldova

Ff. 124^{r}—147^{v}; 49^{r}—123^{r}

f.124^{r}: *Istorie Aritusăi prefrumoasăi fete lui Irocurie împărat şi cu un fecior a* ‹*u*›*nui sfetnic a împăratului, anume Eretoclit.*
f.100^{v}: Partea a treia istorii lui Eritoclit; f. 117^{r}: ‹Partea a patra›. Istorie lui Eritoclit.
Mai multe inversiuni în text. V. însemnările copistului: f. 75^{r}: De aice ‹tre›ci înainte la 52 şi 53 ‹num. copist›, ce să numeşte roc şi la lei; f.77^{v}: Iar de aice întoarce înapoi la 55 şi 56 ‹num. copist›. *După f.147^{v} textul continuă cu f.49^{r}.*

Incomplet. Des. f. 123^{r}: ... că acest voinic au omorît pre Eretoclet iubitul mieu, sau l-au găsit mort şi i-au luat inelu ...

Pentru descr. gen. a ms-ului v. *Bertoldo.*

Ms. BAR 145

1800 Moldova

94 ff.

f.1^{r}: *Istoria lui Eratocrit* ‹*sic*›.

---

f.93^{v}: Aciastă cartea, foarte iscusită şi frumoasă, s-au scos şi s-au tălmăcit, di pi eliniască pe limba moldoviniască, de Hristodor Ioanu Trapezontu, şi eu am scris-o di pe nişte tetraji ce era iscălit Vasile ‹Vîrnav?› ot Botoşani, cini a fi că nu-l ştiu. Şi am scris-o di la 1800, mart, 22 păn la 1800, iuni, 15, scriind-o pe apucate când n-avém triabă în 85 zile. Alecsandru logofăt al sărării domneşti, ce am fost şi taingiiu.
Obrazile care sănt în istoriia lui Erotocrit.

---

f.94^{r}: Sfîrşitul întîmplărilor acestor de mai sus scrisă istorii. Alexandru Anghelcic.

Versurile de la sfîrşit sînt reproduse în *CM*, I, p. 328—329. V. şi *Copişti...*, p. 7.

Ms. BAR 5498

1802—1803 Transilvania

133 ff.

f.1^{r}: *Viiaţa lui Erotoclit şi a Aretusii, fata împăratului dela Athina cetate.*
1802, dec‹hem›v‹rie› 12.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.1^{v} : Partea dintii alui Erotoclit ; f. 57^{v} : Partea a doa alui Erotoclit ; f. 89^{v} : Partea a treia alui Erotoclit ; f.129^{r} : Partea a patra alui Erotoclit pe scurt.

---

f.128^{v} : 1803, 12 ianuarie, Braşov ‹*numele copistului este şters*›.
f.133^{r} : S-au scris de mine Gheorghe sin Gheorghe ‹*numele de familie al copistului este şters*›. 1803, 14 ianuarie, Braşov.
f.133^{v} : Foarte frumoasă mi s-au părut această istorie, dar ne este în zadar, pentru că trebue să ne dezmerdăm şi noi ca dînşi‹i› ‹?›, numai să găsim dame statornice. Ioan Nec‹o›lau‹?›. 1824, iunie, 10.
f.128^{v} ‹*lat.*› : Ivanszu Roschu, 1841, gebürtig von Kronstadt.
cop. post. int. ‹*lat.*› : Iohan Roshu, 1841.

Unelocuri numele personajelor sînt scrise cu latine.

180 × 220. Num. orig. (cu arabe a paginilor ; cu chirilice şi arabe, a colilor). Leg. orig. în carton şi piele.

Pentru ms. BAR **1133** din 1806, v. *CM*, IV, p. 156—157 şi *Anexa* **13**.

Ms. BAR 2769

Cca. 1811 Moldova

Ff. 110^{r}—115^{v}

f.110^{r} : *Istoriia Aretusii şi a împăratului Iraclie, tatălui său, a lui Ierotocrit şi a lui Pezostrat, tatălui său, vizirului.*
Inc. : În politie lui Ieraclie împăratul să afla acest vizir anume Pezostrat şi nu făcea copii nici viziru, nici împăratul ...
f.115^{v} : *Des.* : Mai pre urmă de toate, luîndu-şi Ierotocrit ertăciune de la toţi, au eşit petrecut cu mare plîngere pînă departe afară den cetate şi aşa au purces ...

---

f.109^{v} : S-au scris la anii 1811, apr‹ilie›, în sfînta Episcopie Huşului, unde mă aflam slujind.

Ms. are 253 ff. Mai conţine :
f.1^{r} : Hronograful sfîntului Dimitrie Rostovschii.
f.13^{r} : Pentru nepotrivitul număr al anilor înştiinţare.
f.14^{r} : Hronologhia sau numărarea anilor.
f.23^{r} : Faptele anilor de la întîia mie a sutei întîi. Cap I.
f.23^{v} : Faptele anilor la întîia mie a sutei a doa. Cap II.
f.24^{r} : ‹Cap› 23.
f.25^{r} : Faptele anilor la întîia mie din suta a triia. Cap 24.
f.28^{v} : La mie întîia, faptele anilor den suta a patra.
f.30^{v} : La întîia mie, faptele anilor den suta a cincia.
f.31^{v} : Neamul păcătoşilor; Neamul drepţilor den care iaste Hs.
f.32^{r} : La întîia mie, faptele anilor den suta a şasa.
f.33^{v} : La mie întîia, faptele anilor den suta a şaptea.
f.37^{r} : La întîia mie, faptele anilor den suta a opta.
f.37^{v} : *Des.* : Cine den ostaşi iasă la războiu fără de arme, cine

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

voiaşte să biruiască nevăzutele polcuri ale Satanii neîntrarmat cu rugăciunea ...

ff.38^{r}—109^{v} : *Iliodor* ‹*v.*-›.

ff.110^{r}—115^{v} : *v. supra.*

ff.116^{r}—252^{r} : *Varlaam şi Ioasaf* ‹*v.*-›.

---

f.110^{r} : Această carte ce să numeşti hronograful sfîntului Dimitrie Rosto‹v›schi este a lui Dimitrachi Popovici şi este dăruită de pisaltul Grigori Cumpănă spre dişchidere mie şi a cui îndemna ... cu cetire şi cu luare aminte spre cele ci scrie întru această carte. ‹1›820, apr‹i›lie 9.

f.115^{v} : Să să ştie de cînd am împrumutat pi moşul Ioan Blănariu Pocreaca cu patr‹u› galbini olandej‹i› la 1825, iuli ‹e› 6.

f.252^{v} : Această carte ce să numeşti honograf este a lui Dimitrie Popovici, dăruită de pisaltul Grigori Cumpănă spre pomeniri ostenelilor sale şi spre dişchidere minţii mele şi pentru ertare păcatelor. Şi cine să va întîmpla să o fure, să nu fie ertat de toţi sfinţii părinţi. Dimitrachi Popovici.
1824, sept‹emvrie› 2.
1825, mart‹ie› 20.

f.1^{r} : Dăruit de dl. Titu Maiorescu, şedinţa 28 maiu 1904. ‹Fost în posesia lui M. Eminescu›. Ştampila : Fraţi Sragăr. Libraria anticvar mărci pentru colecţia, Iassy.

240 × 340. Frontispicii, ornamente : ff. 38^{r}, 46^{v}, 252^{v}. Num. orig. de la 1—79, şi, pentru filele care conţin *Varlaam şi Ioasaf*, 1—137.

Ms. BAR 1524

Cca. 1811 Moldova

Ff. 3^{v}—14^{r}

f.3^{v} : *Stihuri a lui Erotoclit şi a Aretusii*, carele cînd au dat Frosina voe să vorbească Aretusa cu Erotoclit, dar Aretusa n-au îndrăznit să vorbească gură cu gură, ce au vorbit prin răvaşe şi pe urmă gură cu gură. *Inc.* : La răvaş răspunsu aştept / Că te întreb să-m spui drept ...

f.7^{v} : Petrecire lui Erotoclit şi a Aretusii fetii împăratului Iraclie din cetate Athina. *Inc.* : În vreme aceia cînd împărăţié Elinii, iera în tîrgul Athina, un împărat pre carile îl chiema Iracliia .

f.9^{r} : Acum să venim cu cuvîntul la venire lui Erotoclit.

f.10^{r} : Să facem cuvînt pentru sculare lui Erotoclit din boală. Să venim cu cuvîntul pentru adunare feciorilor de împăraţ şi a celor de crai şi altor voinici viteji.

f.10^{v} : Dintîi au venit feciorul craiului din cetate Metelinii.

f.11^{r} : Venire feciorului de crai din cetate Anapliia.
Iar cu acesta au sosit şi domnul din ţara Mothenii.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.11ᵛ: Venire domnului din Machedonie.
Venire domnului din cetate Gripului.
Venire domnului din cetate Coronii.
f.12ʳ: Venire domnului al Calivonilor.
Venire domnului din cetate Asiia.
f.12ᵛ: Venire lui Epithomion, domnu al Caramalăilor.
f.13ʳ: Venire feciorului de împărat de la Vizantiia.
Venire domnului din cetate Patra.
f.13ᵛ: Venire feciorului de crai din Chipru.
f.14ᵛ: Venire lui Erotoclit.
Des.: ... şi acum nu pot ca să fug de dînsa; aşijdere s-au dus şi el la împăratul...

Text fragmentar cu inversiuni. Pentru descr. gen. a ms-ului v. ***Arghir şi Elena***.

Ms. BAR 2606

1818 Moldova

Ff. 1ʳ—86ᵛ

f.3ʳ: *Istorie lui Irotocritu şi a Aritusii, împărăteasa Franghii.*
f.1ʳ: În vremile vechi cînd împărăţiia elenii, era în tîrgul Athinii un împărat pre carile îl chema Eraclii şi pre împărăteasa o chiiama Artemii ...
f.3ʳ: ‹*Versuri*›: A vremilor învîrtijire ci sînt toati cu schimbare ...
f.4ʳ: Acum să vinim şi la cuvîntul lui Erotocritu.
f.4ᵛ: Acum să vinim cu cuvînt la împăratul.
f.5ʳ: Să facim cuvînt pentru sculare lui Erotocrit.
f.5ᵛ: Să vinim pentru adunare ficiorilor di împăraţi şi a celor di crai şi a altor voinici veteji.
f.6ᵛ: Întăieş dată de toţi au venit ficiorul craiului din cetate Metelenii.
f.7ʳ: Venire domnului din cetate Machidoniiai.
f.7ᵛ: Venire domnului din cetate Egripului.
f.8ʳ: Vinire domnului din cetate Iaşăi.
Vinire domnului Spitholion a Caramalăului.
f.9ʳ: Vinire ficiorului împăratului de Vizantiia.
f.9ᵛ: Vinire domnului din cetate Patra.
f.10ʳ: Vinire ficiorului de crai din Chipru.
Vinire lui Irotocrit pre frumosul.
f.11ʳ: Vinire domnului din Crit.
f.24ʳ: A trie parti a istorii lui Erotocrit.
f.41ʳ: A patra parti a istorii lui Erotocrit.
f.41ᵛ: Visul ce au visat Aritusa.
f.63ᵛ: Jurămîntul împăraţilor.
f.67ᵛ: A cince parte a istoriei lui Erotocritu.

---

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.1^{r}: Începutul acestui Irotocrit să faci în zilili preluminatului domnului nostru Scărlat Alecsandru Calimah Voevod. 1818, oct<om>v-<rie> 8.

f.3^{r}: 1818, octo<m>vr<ie> 8.

f.86^{r-v}: Fiişticari unde ci au învăţat acum să cunoască şi întru nevoi să nu să piiarză, ci totdiauna nedejdi să aibă şi cel ci au stăpînit să fii bun stăpînitoriu şi greşala să i să erti cari i să va cunoaşti, acum au venit lemnul de rădăcină îş caută, căci prin multe adîncimi apii au trecut şi de acum nu să mai nevoeşti, că vedi ceriul rîzînd şi pămîntul astîmpărat,/ ş-au aruncat cîrma. Văd munţii şi nădăjduesc să înveţi pi cel ostenitoare de mai scrisă şi eu nimică nu voi să ascunzu şi necunoscut să mă aibă; să mă arăt cu totul ca să mă ştii.
Sfîrşitul istoriei lui Erotocrit cu pre iubita sa Aritusa. S-au isprăvit la noemv<rie>28, 1818; scrisă de mîna Simion Popa. Din poronca dumisali sulger Simion Oprişan, am scris acest Erotocrit, fiind eu slugă în casă la dumnealui. Şi s-au scris la tîrgul Pietrii, ţin<u>t Niamţului. Şi cini s-ar ispiti ca să-l furi, să fii afurisăt şi blăstămat de toţi sfinţii şi de Maica Domnului Nostru Isus Hs. şi de mini păcătosul.
Simion Oprişan sluger.

f.87^{v}: Acist Er<o>tocrid au fost al potropopului şi mi l-au dăruit mie, iar s-a is<pi>ti şi să-l furi să fii plăstăm de Dumnezău cu tot nevu <*sic*> lui di mini păcătosul. 1825, ghenari, 12... Boteanu<?>.

f.1^{r}: 233, Novembre, 1881, 325. Ştampila Muzeului de Antichităţi, Bucureşti.

205 × 320. Num. orig. cu arabe. F. 98^{r-v}: calcule, desene, încercări condei.

Ms. BAR 5967

1827 Ţara Românească

Ff. 146^{r}—278^{r}

f.146^{r}: *Istorie lui Erotocrit cu Aretusa.*
f.182^{v}: A dooa parte a istoriia lui Erotocrit.
f.184^{v}: Au început a trece la orănduială cei chemaţi.
f.208^{r}: A treia parte a istoriia lui Erotocrit.

---

f.278^{r}: Această istoriie a lui Erotocrit, ce să coprinde în dooă sute şaizeci şi şapte de feţe, s-au scris de mine, cănd mă aflam zapciu aici într-această plasă a Topologul<u>i, tovaroş cu dumn<ea>l<u>i coconul Ioniţă Brătiian, în zilile prea înălţatul<u>i domn <al> nostru Grigoriie Ghica vodă, în isprăvniciia dumn<ea>lor boerilor ispravnici, căminar Iancu Ralet i dumn<ea>l<u>i pah<a>rnic Costandin Lazar ot Prezod <?> şi ori care veţ citi mă rog ca ori ce greşală veţ găsi să mi-o pavlepsiţi.
C<osta>c<he> Mantheu 1 827<4?>, apr<ilie> 6.

---

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. are 296 ff. Mai conţine :

ff.1^{v}—3^{v}; 282^{r}—288^{v} : *Copii după articole ale tratatului de la Adrianopol şi de la Akerman şi descrieri ale limitelor judeţelor Mehedinţi, Gorj, Argeş, Muşcel.*

ff.4^{r}—107^{r} : *Filerot şi Anthusa (v.-).*

f.108^{r-v} : *Versuri* (Aşa dar tă dăpărtez, din cel ce te iubeşti ...).

ff.110^{r}—122^{v} : *Istoria Troadei (v.-).*

f.123^{r-v} : Spunerea pentru aducerea moaştele sfîntului părintele noastru arhiepiscopul Nicolae Mirul de Lichiie ...

ff.125^{r}—132^{r} : *Leacuri* (Pentru sfrănţiie, Boala frînturi‹i›; leacuri pentru friguri, lingoare, muşcături de şarpe, cîine, pisică, lup turbat etc.).

ff.132^{r}—133^{r} : *Versuri* (Nimic mai dulce decît amorul ... ; Zeiţă tristă, a ta durere ... ; Asupra credinţei unei amoreze după plecarea amorezului ei ... ; Vesel şi dorind cevaşi ... ; *v. însemnare, 1839*).

ff.146^{r}—278^{r} : *Erotocrit (v.-).*

ff.279^{r}—281^{v} : *Versuri* (Glasul trămbiţi‹i› răsună ... ; Fraţilor simbatrioţi ...).

f.293^{v} : *Versuri* (*acrostih* : Elenco).

f.294^{r} : *Leacuri.*

f.295^{r} : *Versuri* (Oareşcari stihuri ale unui tînăr : Ridică-ţi oichii cu milă ...).

f.295^{v} : Catalogu (*versuri* : Tinerilor ascultaţi ...).

---

f.107^{r} : Iar eu, ticălosul, oropsit fiindu-m de ‹ ? › stepîn‹*sic*› şi aflîndu-mă la Şuici fără treabă în prea luminatele zile preaînălţatului domnul noastru Grigorie Dimitriu Ghica vo‹e›vod, domnul Ţări‹i› Româneşti, am anthigrăpsit după cartea chiar cel adăvărat al dum‹nea›lui cocoanul Costaiche Manteu, fiindu tuvarăş cu dum‹nea›lui cocon Ion‹i›ţă Brăteanu în isprăvnicie dum‹nea›lor caminarul Iancu Ralet i cu dum‹nea›lui pah‹a›rnic Costandin Lăzaru, cănd s-au molipsit satul Sălătruc ‹ ? › de ciumă. 1827, aprilie 23. Nico ... era ‹ ? ›. ‹*v. şi* f.278^{r} : *Bratu Nicolae?* ›.

f.132^{r} : 1839, fevr‹uarie› 17. Dintr-ale l‹u›i Tr‹iandafil› Păn‹escu›.

f.133^{r} : Din ale lui monsiu Triandafil Pănescu, rezileri de la Singurătatea Movrinştenilor.

f.296^{v} : Leat 1834, iulie, 18, miercuri, au îmbrăţoşat boeri‹i› ţării venirea mării sale Alecsandru Dimitriie Ghica vodă la Giurgiu, unde în aceast‹ă› zi i-au fost trecerea, luînd oblăduirea stăpîniri‹i› sale ; acest an s-au întîmplat iarnă făr de zăpadă, numai la mart‹ie›, în 20, au dat puţintică zăpadă; vara au fost fără ploaie, timp foarte neroditor la toate. Unde az‹i›, în 20, să află şi D.Carol Secheli, dohtoru ot Reghi‹men›tul‹ ? › al 4-lea al ace‹stui› judeţ, bolnav din pricina multor altor 5 ‹ ? ›, c-au făcut cu‹păile ? › în aceast‹ă› plas‹ă›. La sat Luminile, tot într-acest an şi lună, s-au ivit boala dalacului şi tot acest dohtor au vindicat ; şi am scris eu, T. A. Furduescu.

La anul 1835, iulie, în treispre‹ze›ce, au nins la munte ca de o palmă, scoborîndu-se pînă la Muntele Negru şi pă la vale au fost foarte frig, încît pă la unile locuri au făcut foc în sobe, căci

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

suflînd să cunoştea aburii ca iarna şi pînă la 19 tot cam frig cu vînt au fost şi aceast‹ea› au pricinuit ca mult să să întristeze lăcuitori ; anul să cunoaşte pînă aici roditor, dar frigu face ca să să întristeze toţi de opşte lăcui‹to›r‹i›.

Cop. ant. int. şi f.1^{r} : *încercări condei, calcule.*

Fost coli sp. msse. 89/ 961.

200 × 280. Num. orig. cu arabe. Ff. albe : 107^{v}, 109^{r-v}, 133^{v}—145^{v}, 278^{v}, 289^{r}—293^{r}, 294^{v}. Leg. orig. în carton şi piele, deteriorată.

Ms. BAR 5647

Sec. XIX (început) Ţara Românească

60 ff.

Erotocrit şi Aretusa

Acefal. Inc. f.1^{r} : ... Aretusa şi s-au săgetat, s-au rănit cu totul de dragostea ei şi au rămas rob acelui chip vrednic de a robi. ‹conform num. orig. cu arabe a filelor lipseşte, de la începutul ms-ului, 1f.›.

f.25^{v} : A doao parte a istoriai lui Erotocrit.

f.40^{v} : A treia parte a istorii lui Erotocrit.

Incomplet. Des. f.60^{v} : Ci rămîi odor / Şi organ de dor ...

Copist—f.25^{r} : Andrei ‹?›.

f.60^{v} ‹lat.› : Tragedie în rumeneşte foarte veche intitulată *Erotocrit.* No. 303.

Fost în Biblioteca Lt. Colonel D.A. Pappasoglu (f.1^{r}, f.60^{v}). Alte cote : CDRCP 1534

185 × 295.

Ms. BAR 2676

Sec. XIX (început) Ţara Românească (?)

Ff. 1^{r}—136^{v}; 138^{r}

f.1^{r} : *Istoriia lui Erotocrit cu Aretusa.*

Des. : ... s-au făcut şi Aretusa mumă şi stăpînă, cerul răsărind, soarele luminînd, astîmpărare au făcut. Telos.

Urmează versuri : Cu mijloace în multe chipuri toţi duşmani‹i› s-au silit ...

Des. : ... că singură moartea numai, aceasta cînd va voi/va fi pricinuitoare putînd a ne depărţi.

f.138^{r} : *Versuri* : E noapte, întuneric şi singură în tăcere, / pierdută sînt desupra de-a lumii furtună ...

Des. : ... al mieu suflet rece, puterea m-au lăsat, / grăbeşte-te, căci mîine mai mult nu voi mai fi ...

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Luat de la Muzeul de Antichităţi. 1903.
Biblioteca Centrale din Bucuresci. Romania.
Fost ms. no 394.

160 × 220. Ff. 137^{r-v}, 138^{v}, 139^{r-v}: albe. Leg. orig. în carton şi piele.

V. *Bibl. gen.*, *Ant. II*, 11.

Bibliografie

1 N. Iorga, *Contribuţii la istoria literaturii române la începutul secolului al XIX-lea*, „An. Acad. Rom.", secţ. lit., s. II, 1906—1907, tom. XXIX, p. 3—9.

Sînt date informaţii inedite despre tipărirea şi răspîndirea *Erotocritului* lui Dionisie Fotino.

2 N. Iorga, *Manuscripte din biblioteca Episcopului de Buzău Dionisie*, „Rev. ist.", IV, 1918, p. 151—162.

Autorul arată, între altele, că se afla în această bibliotecă şi un manuscris cu *Erotocritul* din 1789.

3 V. Grecu, *Erotocritul lui Cornaro în literatura românească*, DR, I, 1920—1921, Cluj, p. 36—47.

În această primă prezentare monografică a *Erotocritului*, căruia abia Cartojan, într-o cercetare de răsunet european, îi va descoperi izvorul, sînt descrise manuscrisele româneşti (care descind din două traduceri diferite ce au dat la un moment dat, prin contaminare, o a treia versiune), prelucrarea în neogreacă a lui Dionisie Fotino (tradusă de Anton Pann) şi prelucrarea românească în proză: *Filerot şi Antusa*.

În *Erotocritul* lui Cornaro se vorbeşte despre vlahii conduşi de Vladistratos. Autorul acestui studiu crede că este vorba despre vlahii din nordul Dunării, care, la sfîrşitul secolului al XVI-lea, începutul secolului al XVII-lea, deveniseră vestiţi în Grecia prin faima de luptător antiotoman ai lui Mihai Viteazul.

Rec.: a S. M[ehedinţi], „Conv. lit.", LIII, 1921, nr. 1, p. 172.

b C. Millian, „Adev. lit. şi art.", III, 1922, nr. 66, p. 5.

c M. R[oques], „Romania", XLVIII, 1922, nr. 192, p. 616—617.

d N. Bănescu, „Byz. Zeit", XXIV, 1923—1924, p. 145.

Completări bibliografice: „Vlahii" din *Erotocritul* sînt cei din sudul, nu cei din nordul Dunării; poemul a fost scris în secolul al XVI-lea, nu în al XVII-lea.

e N. Bănescu, „Byzantion", I, 1924, p. 684.

f * * * „Erdely irodalmi Szemle", 1924, nr. 2, p. 141—142.

g Vezi *Erot.* nr. 7 g.l.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

4 V. Grecu, *Urme nouă de influenţă bizantină în literatura română*, în *Lui N. Iorga. Omagiu. 1871—5/8 iunie 1921*, Craiova, 1921, p. 133—135.

În traducerile româneşti ale *Erotocritului*, ca şi în scrierea românească inspirată din el, *Filerot şi Antuza*, se găsesc ecouri din opera unui alt scriitor cretan : tragedia *Erofilli* de Gheorghe Chortatzis.

Rec.: a N. Georgescu-Tistu, DR, II, 1921—1922, p. 833.

5 V. Grecu, *Erotocritul lui Cornaro în literatura românească*, „Codrul Cosminului", I, 1924, p. 574—576.

Un nou manuscris a fost găsit la BAR.
Vlahii amintiţi în *Erotocrit* sînt cei din stînga Dunării, nu cei din dreapta.

Rec.: a Vezi *Erot.* nr. 7g.l.

6 V. Grecu, *Începutul bătăliei lui Eraclie împărat şi cu craiul ungurilor*, „Calendarul Glasul Bucovinei", I, 1924, p. 37—40.

Cu o foarte scurtă notiţă introductivă, se publică un fragment din *Erotocritul*, prezentat în DR, I.

7 N. Cartojan, *Poema cretană Erotocrit în literatura românească şi izvorul ei necunoscut*, „An. Acad. Rom.", secţ. lit., s. III, t. VII, 1934—1936, p. 83—140, 12 ilustr. Şedinţa de la 8 febr. 1935.

Erotocritul a circulat în Principate în versiunea cretană (tradusă în româneşte de două ori în sec. al XVIII-lea) şi în prelucrarea lui Dionisie Fotino (tipărită la Viena, în 1818, cu listă de prenumeranţi — reprodusă în anexe —, majoritatea din Muntenia şi Moldova, şi tradusă în 1837 de Anton Pann şi Tudorachi Iliad).

Izvorul principal, căutat în basmele greceşti sau în literatura medievală franceză şi italiană, este de fapt romanul francez *Paris et Vienne*, răspîndit în secolul al XV-lea. Printr-un intermediar italian, prelucrarea a fost făcută, cu gust şi cu talent, de poetul cretan Cornaros în secolul al XVII-lea.

Traducerea românească din secolul XVIII, liberă şi cu transformări interesante, s-a făcut nu după tradiţia manuscriselor greceşti, ci după ediţiile populare în limba greacă tipărite la Veneţia. A circulat şi un poem-imitaţie intitulat *Filerot şi Antuza* (p. 86).

Rec.: a Ion Breazu, DR, VIII, 1934—1935, p. 251—252.

b V. Grecu, „Codrul Cosminului", IX, 1935, p. 296—297.

Confirmă asemănarea cu *Paris et Vienne*. Cere să fie comparat *Erotocritul* cu prelucrările italieneşti ale romanului francez.

c H. Grégorie, „Byzantion", X, 1935, p. 392.

d J. P. Hrysanthopulos, Ἀτλαντίς, 27 oct. 1935 (vezi Dan Simonescu, *Istoria literară în recenzii*, p. 19).

e Tr. I[onescu] N[işcov], „Prager Presse", 30 apr. 1935, (vezi „Cercet. lit.", III, 1939, p. 341).

f .....

g Al. I[ordan], „Conv. lit.", LXVIII, 1935, p. 379—381.

Referire la întreaga activitate a lui Cartojan în domeniul cărţilor populare şi la contribuţia lui V. Grecu în problema *Erotocritului*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

h N. Iorga, „Rev. ist.", XX, 1935, p. 295—296.

i M. Lascaris, *Les traductions roumaines de l'Erotokritos et sa source française*, „Les Balkans", V, 1935, vol. VIII, p. 163—166.

j M. Lascaris, *Deux importantes découvertes dans le domaine de la littérature crétoise*. „Le Messager d'Athènes", LVII, 1935, nr. 4 129, p. 1 şi nr. 4 132, p. 1.

k M. Lascaris, „Byzantion", X, 1935, fasc. 2, p. 717—721.

Se fac comparaţii între textul grecesc şi cel italian (prelucrare din 1626) sau cel francez (1478).

l M. Lascaris, *Nouvelles publications sur la littérature crétoise*, „Les Balkans", VII, 1935, p. 162—166 şi X, 1938, p. 238—240.

Sînt rezumate articolele lui N. Cartojan despre izvorul *Erotocritului* şi este amintit studiul lui Vasile Grecu despre *Erotocritul*, în legătură cu răspîndirea şi influenţa în literatura română.

m D. Murăraşu, „Tinerimea română", LIV, 1935, nr. 4, p. 155—156.

n Paul I. Papadopol, „Universul", LII, 1935, nr. 297, p. 4.

o ...

p Cl. Tsurkas, Ἐλεύθερον βῆμα, 23.VII.1935 (vezi Dan Simonescu, *Istoria literară în recenzii*, p. 19).

r R. B[ănescu], „Byz. Zeit.", XXXVI, 1936, p. 194.

s G. B[ertoni], „Arch. Rom.", 1936, nr. 3—4, p. 511.

ş I. Dobridor, V. R., XXVIII, 1936, nr. 2—3, p. 65—66.

t C. D. Fort[unescu], „Arh. Olt.", XV, 1936, p. 502.

t I. Minea, „Cercet. ist.", X—XII, 1934—1936, p. 407—408.

u O. Papadima, „Gîndirea", XV, 1936, p. 156—157.

De origine folclorică, dar ajunse la noi pe cale cultă, cărţile populare au trecut în folclorul românesc. Studierea transformărilor suferite în acest proces poate contribui la descifrarea unor trăsături specific naţionale. Deşi nu este mărturisită, influenţa lor se întinde de la cronicari pînă la scriitori mai recenţi. Descoperirea lui Cartojan, pornind de la modeste manuscrise româneşti, are o importanţă europeană.

v T. Păunescu-Ulmu, „Ramuri", XXVII, 1936, nr. 5—7, p. 152—153.

z Vezi *Erot.* nr. **8c**.

8 A. Camariano, *Influenţa poeziei lirice neogreceşti asupra celei româneşti*, Bucureşti, 1935.

Sînt amintite cîteva interferenţe între *Erotocritul*, *Fiziologul*, folclorul românesc şi grecesc şi literatura română (p. 11—12, 13—21, 30—33).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Rec.: **a** Gh. I. Biriş, DR, VIII, 1934—35, p. 262.

b N. Georgescu-Tistu, „Rev. ist. rom", V—VI, 1935—36, p. 588—589.

c Dan Simonescu, *Istoria literaturii în recenzii*, Bucureşti, 1936, 55 p.

A. Camariano, *Influenţa poeziei lirice neogreceşti asupra celei româneşti*. Este rezumată lucrarea, amintindu-se influenţa exercitată de *Erotocrit* şi izvorul grec al poeziei *Amărită turturică* (p. 6—9).

N. Cartojan, *Poema cretană Erotocrit în literatura românească*, „An. Acad. Rom.", s. lit., S. III, tom. VII. Bibliografie a recenziilor (p. 17—19).

9 N. Cartojan, *Le Modèle Française de l'Érotokritos poème crétois du XVIIe siècle*, RLC, XVI, 1936, nr. 2, p. 265—293.

Poema cretană *Erotocritul* a fost creată în secolul al XVII-lea după modelul romanului cavaleresc francez *Paris et Vienne* (secolul al XV-lea), cunoscut fie direct, fie mai degrabă prin intermediul adaptării italiene a lui Angelo Albani Orvietano (secolul al XVII-lea). Cornaros, presupusul autor cretan, nu a făcut o simplă traducere, ci o localizare care a dat noii opere atîtea trăsături de originalitate, încît izvorul francez a putut rămîne multă vreme necunoscut.

Rec.: **a** M. Klaar, „*Byzantinischeneugriechische Jahrbücher*", XIII, 1937, nr. 1, p. 113

b G. I. Kurmulis, Ἐπετ. Ἑταιρία κρητ. Σπουδῶν I, 1937, p. 558. (vezi „Cercet. lit.", III, 1939, p. 342);

c S. P. Kyriakidis, Λαογραφία, II, 1934—1937, p. 717—718 (vezi „Cercet. lit.", III, 1939, p. 342);

d Paul I. Papadopol, „Neamul românesc", XXXII, 1937, nr. 97, p. 7;

e Vezi *Erot.* nr. 71.

10 N. Cartojan, *Modelul francez al Erotocritului*, Τὸ Νέον κράτος, I, 1937, p. 362—375; II, 1938, p. 92—107.

Este tradus articolul din RLC, XVI, 1936, p. 265—293.

11 E. Kriaras, Μελετήματα περὶ τὰς πηγὰς τοῦ Ἐρωτοκρίτου Atena, 1938.

Studiind raporturile poemei greceşti cu izvorul francez, *Paris et Vienne*, autorul ajunge la aceleaşi concluzii ca N. Cartojan, dar crede că poetul grec n-a cunoscut prelucrarea italiană a lui Orvietano, lucru cu care N. Cartojan nu este de acord (vezi N. Cartojan, „Cercet. lit.", III, 1939, p. 349).

12 M. J. Manoussakas, *La littérature crétoise à l'époque vénitienne*, „L'Hellénisme Contemporain", Atena, IX, 1955, p. 96 — 120.

La p. 119, n. 2, sînt adăugate cîteva contribuţii noi la cercetările lui N. Cartojan în legătură cu izvoarele *Erotocritului* şi cu traducerile sale (vezi RER, 1960, p. 305).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

13 Börje Knös *L'Histoire de la littérature néo-grècque*, Uppsala, 1962.

Este amintită lucrarea lui Cartojan despre sursa *Erotocritului* (p. 266).

14 L. Vranousis "Ενα εἰκονογραφημένο χειρογράφο τοῦ 'Ερωτοκρίτου στὴ βιβλιοθήκη τῆς Ρουμανικῆς 'Ακαδημίας: (Un manuscris ilustrat al *Erotocritului* în BAR), „ΗΩΣ", Atena, VII, 1964, nr. 76—85, p. 449—456.

Se face descrierea ms. rom. nr. 3 514 BAR, care cuprinde un *Erotocrit* (traducere românească) cu ilustrații ce stîrnesc admirația cercetătorului grec (vezi „Studii. Revistă de istorie", XIX, 1966, nr. 6, p. 1 241).

Rec. : a G.C., RESEE, V, 1967, nr. 1—2, p. 376.

V. *Bibl. gen.*, *Stud.*: **14, 16, 23, 24, 27, 28, 31, 32, 39, 44, 47, 53, 61, 63, 74, 75—77, 99, 101, 107, 110, 116, 121, 126, 136.**

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Manuscrise

Ms. BAR 1436

Cca. 1703 Transilvania

Ff. 122^{r}—145^{v}

f.122^{r}: Începui a scrie ***Istoriia lui Esop***.
Des.: ... şi auziră de un proroc că să izbîndeaşte moartea lui Isop şi văzură bine că l-au ucis fără vină.

Ms. are 240 ff. Mai conţine:

ff.1^{r}—11^{v}: Βρωντωλογιων και σεισμολολιων αληθηνων.
Însămnare pentru tunet adeverit şi ispitit. Ce adevereaz<ă> în 12 luni.
f.2^{r}: Începem cu Dumnezău pentru tunet şi fulger şi cutremur de pămînt.

ff.13^{r}—48^{v}: G<вѣ>тѹ Дарованіе. Cartea aleasă, din toate cărţile, dulce învăţătură omului. <*v. Floarea Darurilor* — ff.13^{r}—44^{v}; *Fiziolog*: ff. 44^{v}—48^{v}>.

ff.49^{r}—68^{r}: Poveastea ţărilor şi a împ<ă>răţiilor cîte-s în pămîntul Asiei.

ff.68^{r}—75^{r}: Împărţeala dintîi. Cozmografie ce să zice împărţeala pămîntului pre hotară şi pre alte seamne ce sînt în cercurile ceriului.

ff.75^{r}—76^{v}: Întru adîncul unei cărţi ce s<ă> chiam<ă> Filotera <?>. Îmbată-să filosoful cu firea şi să miră de stihiile omului cum sînt ...

ff.77^{r}—78^{v}: Aici semnează visele că văzu într-o noapt<e> 9 sori <*Mamer*>.

ff.79^{r}—121^{v}: Cuvînt şi pocitaniia filosofului Sintipa. <*v. Sindipa*>

ff.122^{r}—145^{v}: *Esopie* <*v. supra*>.

ff.149^{r}—216^{v}: *Hronograf*. Murind marele Iuostinian împărat, împărăţiia lui Ioustin, nepotul acestuia, Curopalat.

f.157^{r}: Murind Ioustin împărat Couropalatu, împărăţiia lui Tiverie.

f.158^{v}: Murindu Tiverie, împărăţiia lui Mavrichie, ginerele lui Tiverie.

f.164^{v}: Fugindu Mavrichie împărat, împărăţiia Focăi Muncitoriul.

f.172^{v}: Murindu spurcatul muncitor Foca, împărăţiia lu<i> Iracliie.

f.189^{r}: Murind Iraclie împărat, împărăţiia lui Costandin, fiiul lui Iraclie.

f.189^{v}: Gonind pre împăratul Iraclou cu maică-sa Martina, împărăţiia lui Costandin, fiiul lui Costandin, nepotul lui Iraclie.

f.192^{v}: Murind Constantin, împărăţiia lui Costantin, fiiul acestuia, Pogonatul, adecă Bărbosul.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.196^{v}: Murind împăratul Costandin Bărbosul, împărăţiia lui Iuostinian, fiiul acestuia.

f.198^{v}: Gonindu pre împăratul Ioustinian nascră nă <?>, împărăţiia lui Leontie.

f.199^{r}: Gonind pre[pre] împăratul Leontie, împărăţiia lui Apsimir <*sic*> Tiverie.

f.201^{v}: Fugind Apsimare de la împărăţie, împărăţiia lui Ioustinian, al doilea rînd.

f.204^{v}: Murind împăratul Iustinian, împărăţiia lui Vardan Filipic.

f.205^{v}: Orbind şi gonind pre împăratul Vardan, împărăţiia lui Artemie ce s-au chiemat Anastasie.

f.206^{v}: Fugind Artemie împărat, războiul cel tare.

f.207^{r}: Împărăţiia lui Theodosie.

f.208^{r}: Lăsînd împărăţiia acesta Theodosie şi murindu, împărăţiia lui Leun Savrul. <v. la f.216^{r-v}: *Legenda lui Avgar*>.

f.216^{v}: *Des* ... iţ voi trimite un ucenic al mieu, numele lui Tadeu ...

f.217^{r}: <*fragment scurt — colind*>: Veseleşte-te Vefle<e>me, ...

ff.218^{v}—219^{v}: Cazanie la coconi de vîrstă pînă <a>ni 10, <c>înd să pristăvesc dintr-această lume.

ff.220^{r}—240^{v}: *Însemnări, calcule, încercări condei, file albe. (f. 221^{v}: text scurt, gr.).*

---

f.48^{v}: Конец Дарованїѧ. Пис<ах> м<есѧ>ц ав<гоѕ>ст, 17 дн<н>, 1695. <*Însemnarea este a copistului Costea Dascălul*>.

f.121^{v}: Coneţul şi sfîrşitul a filosofului Sintipei cu fiiul împăratului de ţara Persiei. Исписа́х аз, многр<о>грѣшный Костѧ дасакал от с<вѣ>ат ц<ъ>рков<ь> от Шкѣи, м<ѳ>с<ѧ> ца новм<врн> 25 дн<н> в лѣт<о>, 7212 : 1703. <Am copiat eu, multgreşitul Costea dascăl de la sfînta biserică din Şcheai, luna noemvrie, 25 de zile. 7212. 1703>. *Costea Dascălul copiază ff. 1^{r}—145^{v}; 218^{v}—129^{v}*; v. *Copişti* ..., p. 39.

f.12^{r}: 1758, iul<ie> 14. Co ajutoru lui Domnului Hs. care această carte după cum este însămnat este a mea, Rad<u> C<ăta>n<ă>.

ff.57^{r}—69^{r}: Această / Darovanie / carte / iaste / a mea / cumpănită / direpţ / flor<in>ţ<i> doi / cu ban<i> mit<?> / vez<i> numile mieu / Radu C<ăta>n<ă> / Braşov / 1758, iul<ie> 15. / <Acelaşi mai semnează în cuprinsul ms-ului la ff. 117^{r}, 122^{v}—123^{r}, 142^{r} etc.; pe ff. 220^{r}—240^{v} sînt însemnări gospodăreşti şi familiale ale aceluiaşi, dintre anii 1758—1800 (f. 146^{r}: Această Darovani este a lui Neculae Cătan<ă>, 1800, iunie 8. Bucureşti. Coneţ.). La f. 288^{v}, cu lat., semnează : Theodor Bucur>.

cop. ant. int.: Din biblioteca Episcopului Dionisie de la Buzău. Dăruită de Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, seria E, Nr. 56872 din 17 sept. 1897.

145 × 195. Num. orig. a colilor. Leg. orig. în piele se păstrează sub cea actuală. Ff. albe : 12^{v}, 146^{v}—148^{v}, 220^{r}, 221^{r}.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. BAR 2456

Cca. 1700—1705 Țara Românească

Ff. 1r—31v

f.1r : *Isopie* сиѓѣч ‹*adică*› *cartea lui Isop înțăleptul.*
f .23v : Tălcuri ale lui Isop.
Leul, măgariul, vulpea. Glava I.
Glava II. Leul și ursul.
f.24r : Glava III. Vrăj‹i›toriul.
f.24v : Glava IV. Furnica.
Pentru brebul. Glav‹a› V.
f.25r : Cap VI. Cărbunariul și pănzariul.
Glav‹a› VII. Omul hvalnic sau lăuduros.
f.25v : Un om sărac. Glava VIII.
f.26r : Glav‹a› IX. Un păscariu.
Glav‹a› X. Doi broateci.
Pentru un moșneag. Glava XI.
f.26v : O babă și c-un vraciu. Glav‹a› XII.
f.27r : Pentru un plugariu cu feciorii lui. Glav‹a› XIII.
Omul cu cîinii. Glava XIV.
f.27v : Pentru un socaciu cu un dulău. Glav‹a› XV.
Un cîne și cu un lup. Glava XVI.
‹*continuat la f. 28r după un fragment intercalat*›.
f.28r : Cîinel‹e› și cocoș‹ul›. Glava XVII .
f.28v : Leul ‹și› broatecul. XVIII.
Pentru un om bolnav. Glava XIX.
f.29r : Grădinariul ‹și› măgariul. XX.
f.29v : O muiare văduv‹ă› și o găină. Gl‹ava› XX‹*sic*›.
Omul rău. Glav‹a› XXI.
f.30r : Doi coconi tineri și un bucătar. Gl‹ava› XXII.
Glava XXIII. 2 oameni pizmași și vrăjmași.
f.30v : Mița ‹și› șoarecii. XXIV.
f.31r : Vulpea și maimuța. Cap XXV.

Incomplet. Des. f.31v : . . . și apoi în nevoe mare cad și în mare beciznicie.

Ms. are 172 ff. Mai conține :

ff.31v—52r : Посем списахом Хрисовах̃ъ кожни или мелнрани гр‹а›дском влашкое земле. Гл‹ава› а̃. ‹*Copii după hrisoave și întăriturî domnești privitoare la moșii din Țara Românească (Negoești, Tomșani, Potăceani, Gavaoni, Coc‹o›răști, Văltureani, Drămănești, Argeșil, Ialomița, Frăsinet) și după cărți — scrisori — arhierești*›.

f.52v : Lix‹ic›on. Aicea scriem erbile slovenească отвѣтом.

ff.53r—72r : După acesta am scris hrisoavele‹e› : dec ‹vechi?›, ceale de piiale coajnice ale domnilor Țărei Rum‹â›nești precum arată.
‹ *Textul românesc al hrisoavelor de mai sus*›.

f.72v : Ждѣ пишем древеса ‹*v. mai sus — Lexicon*›.

ff.73r—81r : Cazanie la Adormirea prea sfintei născătoarei lui Dumnezeu. Psalm 44. ‹*Text slavon și comentariu românesc*›.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

ff.81^{v}—85^{r} : С⟨вѣ⟩т⟨о⟩гw Гєнадіѧ Патріарѯи Константинополскаго. О вѣрѣ. A sfîntului Ghenadie Patriarhul Ţarigradului. Pentru credinţă. ⟨*text bilingv, slavo-român. 22 capitole. Incomplet*⟩.

ff.87^{r}—121^{v} : Viiaţa şi minunile sfîntului şi preacuviosului părintelui nostru, Сaвва Ос⟨вѧ⟩щнаго.

f.121^{v} : Această viaţă o au scos un călugăr anume Chiril care au fost unul din oile ceale cuvîntătoare ale sfîntului Evthimie.

ff.122^{r}—132^{v} : În luna lui fevruarie, în 8 zile : Muceniia sfîntului slăvitului marelui mucenic Theodor Stratilat, scoasă de curînd de pre limba grecească pre limba slovenească şi de pre slovenie pre rumânie.

ff.133^{r}—172^{r} : Cel dintru sfinţi părintele nostru Ioan Zlatoust, arhiepiscopul Ţ⟨a⟩rigradului. Cuvînt dela Mathei Evanghelistu. Zač. а. Книга рwдства Іс. Хва.

---

ff.1^{r}—5^{r} : Această carte iaste / a părintelui / Serafim eromonah, / eclisiarhul Bistriţii. / Leat 7212, m⟨e⟩s⟨eaţa⟩ iunie, 2 zile. ⟨1704⟩.

f.103^{r} : *Criptografiat.* Serafim ermonah eclisiarhu ot Bistriţă ⟨v. *Copişti*... p. 207⟩.

f.122^{r} : Seraf⟨im⟩ ermonah eclisiarh ot Bistriţă l⟨eat⟩ 7213. ⟨1705⟩.

f.172^{r} : Пис. рѹка Сєрафимова ⟨scris de mîna lui Serafim ; *criptografiat.* v. *Copişti*..., p. 207⟩.

cop. ant. int. : ⟨*lat.*⟩ Ačasta iaste aluy Seraphim Igumenul de la Arnota. 1721.
⟨*chirilice*⟩ Cînd s-au pristăvit părintele Serafim au fost leat 7233 dec⟨hemvrie⟩, 15 ; marţi Simeon (?). ⟨1724⟩.

f.1^{r} : A mă⟨nă⟩stirii Bistriţii. ⟨*sigiliu*⟩.

cop. ant. int. : Luat de la Muzeul de Antichităţi (1903) — *v. ştampila.*

145 × 205. Frontispicii : ff. 87^{r}, 122^{r}. Ff. albe : 85^{r}—86^{v}.

Ms. BAR 1867

1717 Ţara Românească

Ff. 158^{r}—193^{v}

f.158^{r} : *Pildele lui Isop cu toate jiganiile.*
Inc. : Vulturul şi cu vulpea s-au împrietenit şi pentru adeveritura prieteniei ...

f.193^{v} : Sfîrşitul pildelor şi tuturor jigăniilor înţeleptului Isop, care să aseamănă cu pildele.

---

f.193^{v} : Să să ştie că această Isopie o am scris eu, mult păcătosul robul lui Dumnezeu, Reseţe ⟨*Petre — v. Alexandrie*⟩, în zilele lui Ioan Voevod şi a mitropolitului nostru, chir Mitrofan, m⟨e⟩s⟨ea⟩ţa iul⟨ie⟩ 2 dni, l⟨ea⟩t 7225 ⟨1717⟩. ⟨V. *Copişti* ... p. 176—177⟩.

Pentru descr. gen. a ms-ului, v. *Alexandrie.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. 52
Biblioteca Muzeului Oltenia—Craiova

Sec. XVIII (început) Ţara Românească

Ff. 1r—31v

Acefal. Inc. ... Şi dacă să întoarse, să culcă să doarmă pentru osteneala, iar deasupra i să arătă lui Norocul ... ‹*f. det.*; *conf. num. orig. lipsesc 2 ff.*›.
ff.1r—23v: ‹*Viaţa lui Esop*›.
ff.24r—31v: Tîlcuri ‹*lipseşte de la începutul fabulelor o filă; începe cu partea ultimă din pilda a III-a*›.
Incomplet. Des. ... Într-o casă erau şoareci mulţi şi să învăţase o mîţă de întra acolo la ei şi-i vîna în toate zilele.

Ms. mai conţine *Cronograf* ‹Mihail Moxa› şi *Letopiseţul cantacuzinesc* ‹incomplet, pînă la 18 oct. 1693›. A fost în posesia lui „N. R. Pretorianu, absolvent de seminariu, din Cotiofenii-den-facie", care, în 1878, face cîteva consideraţii asupra textelor istorice din miscelaneu. Copistul *Esopiei* şi al *Letopiseţului* este acelaşi.

140 × 190. Fără legătură, nenumerotat. Mai multe file deteriorate.

Ms. BAR 6031

Sec. XVIII (prima jum.) Moldova

Ff. 19v—24v

f.19v: Pentru înţăleptul Isop să povestim ‹?›.
Că învăţătura lui şi înţe‹lep›ciune n-au fost dela dascal învăţat, ce numai del‹a› darul lui Dumnezău şi atăta agiunsesă de întrecusă pre toţi dascălii ce era pe acile vremi şi pre toţi filosofii cu înţălepciune lui, că cuvintele lui ce grăe nu era din născari scripturi vechi mai denainte luat, ce cu minte lui şi cu basnele lui toată fire omului o scote şi o trăge şi nice un dascăl
f.20r depe acile vremi nu putu să ste împotrivă cuvîntului / lui, că cuvintele lui era tot cu pilde spre pasări şi spre alte poveşti, precum să înţălegi la pildele lui care pre mulţi întorce spre folos şi ce-l asculta mulţi scăpa de mari nevoi şi de cumpene de moarte. Pentru că nu numai cu cuvîntul tocmie viiaţa şi petrecire oami‹ni›lor, ce mai vîrtos cu lucrul şi cu îndreptare. Că fiind el din ţara frîncească ... ‹urmează textul *Vieţii lui Esop*›.
Incomplet. Des.: ... Aceasta dacă auzi Zănas să miră foarte de Isop cum grăeşti ...

Ms. are 72 ff. Mai conţine:
ff.1r—8r: Videre muncilor. *Călătoria Precistei la munci.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Acefal. Inc. : ... multe şi lăcrămă de dînşii. Şi zisă. : Ce esti păcatele acestora?

ff.8^{v}—13^{r} : Cazaniia celor 12 Vineri Mari ce sînt într-un an.

f.11^{r} : Tîlcul celor 12 Vineri Mari.

ff.13^{v}—19^{r} : Pentru numărul celor şapte vecuri ale lumii, care să numără dela zidire lumii pîn la zioa judecăţii. Şi pre slăvita mare şi înfricoşata zi a judecăţii, cînd şi la ce vremi şi în ce zi va fi şi unde şi la ce loc va fi scaunul judecăţei.

ff.19^{v}—24^{v} : *Esopie (v. supra).*

f.25^{r} : *Fragment de Sinaxar.*

ff.27^{r}—36^{v} : Pentru dr‹eptul› Iov.

ff.37^{r}—43^{v} : David prorocu cîndu au ucis pre Goleiath cel strein de feli de la întîe împărăţie. Cap 17.

ff.44^{r}—49^{v} : Vedenie ce au văzut sfîntul Ion Bogoslov în muntele Thavorului.

ff.50^{r}—63^{v} : Cuvînt la dumineca 3‹-a› a postului mare.

ff.63^{v}—71^{v} : Epistolie dela însuşi Domnul. *Epistolă pentru ţinerea Duminicii.*

ff.71^{v}—72^{v} : Visul ce au văzut pre sfînta născătoare de Dumnezău mai înainte pînă a nu răstegni pre Domnul Nostru Is. Hs.

f.72^{v} : *Fragment de început din* : Videnie Cozmi‹i› monah‹ul›.
Des. : Unul fiind din cii ce dvoriia la aşternutul lui Alexandru...

Fost col. sp. msse. 2456/63.

150 × 210. Num. orig. a filelor, cu chirilice. Conf. num. orig. lipsesc la începutul ms-ului 6 ff. Ff. albe : 25^{v}—26^{v}. Frontispicii : ff. 8^{r}, 11^{r}, 13^{v} etc.

Ms. 53
Biblioteca Muzeului Oltenia — Craiova

Cca. 1748 Ţara Românească

Ff. 1^{r}—40^{v}

f.1^{r} : *Pildele lui Isop ‹145 de titluri›.*

Manuscrisul este legat împreună cu un *Apostol* grecesc, tipărit la Veneţia, în 1770. Nu este numerotat în întregime. Pentru părţile nenumerotate de copist am folosit cifre romane. Mai conţine la început, pe prima filă: „Slovele pashalii", „Crugu lunii cu slovele lui Damaschin". Urmează I^{v}—II^{r}-albe; II^{v}: „Cheltuiala unui parastas mare. 1834, ianuarie 6". Craiova ‹*Listă de tîrguielile necesare, alcătuită de ierodiaconul Dionisie*; III^{r}: *scrisoare gospodărească;* III^{v}—XIII^{r} — albe; XIII^{v}: *însemnare istorică — v. infra.*

ff.XIV^{r}—LVIII^{r} : *Divanul lui D. Cantemir.*
Acefal. Inc. : 32 .. toate ‹*sic*› şi tîrguri vei dobîndi.
Înţeleptul : O, lume, eu dup‹ă› aceastea toate şi cinste politicească cer şi pohtescu.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Urmează *Esopia* ‹*v. supra*›, apoi ff. 41ʳ—44ᵛ: „St‹i›h‹u›re ale provodului"; ff.45ʳ—46ʳ: „Stihuri la sărutarea pruncilor" ‹*cuvinte la înmormîntarea pruncilor*› și „Molitvă"; ff. 46ᵛ—47ʳ: „Slava la sfîntul apostol Andrei întîiu chiemat"; f.47ᵛ— albă; f.48ʳ⁻ᵛ: „La hvalite lui sveati Nicolae". După două file albe, numerotate, urmează la ff.50ʳ—55ᵛ: „Molitve", apoi, pe două file, *exerciții retorice* dintr-o epocă mai tîrzie ‹circa 1824›: „Frumoasă cuvîntare din ritorică; Lucifer cum să mustrează..." și scurte *previziuni meteorologice* pentru anul 1824. Urmează 9 ff. albe, o filă cu o *însemnare familială* din 1822, două file pe care sînt însemnate diferite *leacuri*, 3 pagini cu: „Rînduiala celor 12 Vineri Mari ce sînt păste an" și încă o filă cu *leacuri* și ciorne, însemnări.

---

f.40ᵛ: S-au scos de pe grecie de Ghenadie ieromonahul.
f.LVIIIᵛ: Începătura lui Isop. 1748. No‹e›m‹vrie› 27. Sibii ‹?›. Să știe că am scris eu, Ștefan Popov de la Craiova. Pentru aceaia am scris și eu ca să pomenească cînd am fost slugă la jup‹în› Zanhir Chiriiac de la Arvan doh‹t?›ori ‹sau Arvandohori?›. 1748. Ștefan Popov.
Textul *Esopiei* este scris de doi copiști (A: ff. 1ʳ—16ᵛ, 25ᵛ—40ᵛ și B: 17ʳ—25ʳ). Copistul A poate fi același cu autorul însemnării de la f.48ᵛ: Să să știe că am eu, Nițu, ciracu dumnealui coconului Din‹u› Brătiian și al dumnealui coconului Iane Brătiian la leat 1754, noemv‹rie›, și cine va citi mă va pomeni, coconi‹?›.
Apostolul grecesc îi aparținea la 1804 lui Iordache Firel ‹?› biv vel căpitan za dorobanți.
f.13ᵛ: Leat 1826, iunie 26, vii‹n›d Silihtari aga cu turci de la București la Drăgășani și eu aflindu-mă acolo cu 3 greci în ordiie; la iulie 20 mergînd cu oastea la Rîmnic și la Coziia au prins pă sărdaru Iamandi și cu mu‹l›ți ‹?› arnăuți au avut cu dînsul și i-au trimis legați la București. Și au făcut turci multe jafuri și eu aflîndu-mă tot în ordiie am găsit aceasta carte la un turc care mergea să o arză în foc și rugîndu-mă am scos-o de la dînsul cu 5 par‹ale› și am scris ca să se știe ori cîte ‹?› spre aducere aminte. 1826, iulie 30. ‹semnătura?›.

155 × 210, Leg. veche în lemn și piele, cu ornamente, deteriorată.

Pentru ms. BAR **1067** din 1779, v, *CM*, IV, p. 23—29 și *Anexa* **14**.

Ms. BAR 830

Cca. 1780 — Țara Românească

Ff. 1ᵛ—9ᵛ; 98ʳ—105ʳ

f.1ᵛ: Spunere pentru Isop filosof.
f.9ᵛ *Des.*: Xantu zise: Fie-ți, jupinească, nu mai rîde dă robul mieu ...
f.98ʳ *Inc.*: Pilda iaste. Că fieștecare omu iubește viiața și măcar că la multe nevoi iș roagă moarte ... ‹*morala fabulei* Bătrînul și moartea. *Urmează 20 de fabule, al căror titlu este reprodus în CM*, III, p. 78—81›.
f.105ʳ *Des.*: ... și la făgăduialele lor muncescu cum ar înșăla pre Dumnezeu ‹*din pilda* Călătoriul›.

---

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. are 124 ff. Mai conţine *Poricologos (v.-)*, *Sindipa (v.-)*, leacuri, oraţie, cîntări de stea, Uciderea lui Grigorie Ghica, hagiografii, minuni, fabule, Întrebări şi răspunsuri, Cele 12 Vineri Mari. Textul *Esopiei* este fragmentar, scris de mai mulţi copişti între care şi Costantin Cîntăreţul (f.4^{r}, f.9^{r}—*v. Copişti ...*, p. 31). Fabulele sînt copiate de Andrei Colţea (f. 72^{r}—*v. Copişti ...*, p. 30).

CM, III, p. 78—81.

Ms. BAR 3372

Cca. 1781

Ff. 114^{v}—221^{v}

f.114^{v} : Începui a scrie *Istoriia lui Esop.*
‹La ff. 129^{r}, 130^{v}, 133^{r}, 136^{v}, 141^{v} etc., iniţiale cu cerneală roşie. Nu marchează capitole›.
ff.169^{v}—221^{v} : Pildele lui Esop că sînt cam de folos cine va vrea să cetească să ia seama ca să înveţe ‹*150 fabule*›.

Pentru descr. gen. ms-ului v. *Alexandrie.*

Ms. BAR 3195

1783 Ţara Românească (?)

Ff. 75^{r}—121^{v}

f.75^{r} : *Istorie cu minunate pilde a minunatului Isop.* 1783, fevruarie 17.
f.108^{v} : De aici începuiu a scrii pildele lui Esop cele ce au spus în viaţa lui, cu pilda gadinilor da învăţătură oamenilor. ‹*37 de fabule*›.
Incomplet. Des. : ... O, ferice de tine că ai zădit o cetate ca aceasta, dar să ştii că puţîn vei găsî într-însa şezînd ...

Ms. are 121 ff. Mai conţine :
f.1^{r-v} : *Rugăciuni.*
ff.2^{r}—54^{v} : Sîmbătă seara, la Doamne strigat-am, stihirile Învieri ‹i›.
ff.55^{r}—63^{v} : Скитилиа.
f.63^{v} : Sfărşitul Svitelnilor.
ff.64^{r}—66^{v} : *Avestiţa.* (*Inc.* Eu, sfîntul Arhanghel Mihail, coborîndu-mă din muntile Elionului ...).
ff.66^{v}—74^{v} : Cînd au umblat Maica Domnului nostru Is. Hs. de au văzut muncile unde să muncesc păcătoşii.

cop. post. int. : ‹*cugetare şi versuri*› 1793.
cop. ant. int. : Cumpărat de la d-l Vasile Dămian din Caransebeş (Bănat) la 9 Iunie (27 Maiu) 1907.

160 × 200. Leg. orig. în carton. Num. orig. cu chirilice.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. BAR 3391

Cca. 1785 Moldova

Ff. 362^{v}–371^{v}

f.362^{v} : *Basnele lui Isop care au grăit el.*
‹Conţine numai fabulele lui Esop (48 de fabule), nu şi *Viaţa*... Prima fabulă este *Vulturul şi vulpea*, ultima *Măgariul şi calul*›.
Des. : Poveste arat‹ă› că nu să cade să rîvnim boerilor şi bogaţilor, ce să socotim nevoia şi pizma care au ei şi noi să ne mulţumim la ticăloşiia.

Pentru descr. gen. a ms-ului v. *Alexandrie.*

Ms. 183 (190)
Bibl. Fil. Acad. Cluj-Napoca

Cca. 1790 Transilvania

Ff. 81^{r}–104^{v}

f.81^{r} : *Pildele lui Isop cîte sînt can de folos*, cine va vrea să cetească va putea mult să folosească.
Vălturul şi vulpea.
‹Sînt circa 78 de fabule. în N. Comşa, *op. cit.*, p. 152–156, apar indicate 70 de fabule›.

f.104^{v} *Des.* : ... Păscariu strîngea mreaja din mare şi fiind ...

Pentru descr. gen. a ms-ului v. *Archirie şi Anadan.*
N. Comşa, *Manuscrisele româneşti ... de la Blaj*, p. 152–156.

Ms. BAR 1214

1793 Transilvania (?)

Ff. 2^{r}–4^{r}

f.2^{r} : *Pildale ‹sic› lui Isop cîte sînt de folos*, cine va vrea să cetească, va putea mult să se folosească *‹6 fabule›*.

Ms. mai conţine : Cîntece de stea, Catehism, Minunile Precistei, hagiografii (Ioan Colibaşul, Macarie Alexandreanul). *CM*, IV, p. 305–307.

---

f.6^{r} : Scrisu-s-au această carte în zile‹le› prea înălţatului împărat Liopold al doilea, a preaosfinţii sale părintelui arhiepiscop Gherasim, la anu 1793.
f.5^{v} : Această carte iaste a lui Ioan Tra‹n›daburu.
f.136^{r} : Scris-am eu, Ion Trandabur. 1797.
Fost ms. Gaster *153.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. BAR 3390

1793 Moldova

Ff. 94r—144v

f.94r : Începuiu a scrie *Istoriia lui Iesop.*
f.146r : Pildele lui Iesop care-s de folos, cine va vré să cetească să iae sama şi să înţeleagă.
f.144v *Des.* : ‹*Pilda castorului*› ... şi să întoarce de-ş rumpe boaşele cu dinţii.
f.93v : ‹*desen cu legenda*› : Isop găsi comoara cu aceste slove de pe stîlpul ce era la mormînt ‹*episodul de la f. 121r*›.

Pentru descr. gen. a ms-ului v. *Alexandrie.*

Ms. BAR 2088

Cca. 1793—1795 Moldova

Ff. 63r—150r

f.63r : *Istoriia lui Esop.*
f.106v : Pildele lui Esop filosoful ‹*sînt 138 de pilde*; *ultima este* : Un ciine să întîlni cu un lup întru o cale›.
f.150r *Des.* : Pilda însămnează : Rînduieşte Dumnezău pre un omu la nevoe, el cade tot în nevoe pînă iş pune şi el însuş capul ...

Pentru descr. gen. a ms-ului v. *Archirie şi Anadan.*

Ms. BAR 1318

1794 Transilvania

Ff. 145r—166v

f.145r : *Pildele lui Esop cîte sînt can de folos*, cini va vrea să cetească, va putea mult să se folosească ‹*74 de fabule*; *titlurile reproduse în CM*, IV, p. 542—544›.

Ms. mai conţine (v. *CM*, IV, p. 540—545) : *Cazanii la oameni morţi* (ff. 168r—175v), Pilde morale şi filosofeşti, Minuni (sf. Nicolae, Maica Domnului), Viaţa sf. Eustatie Plachida (compară cu ms. **183**. Bibl. Fil. Acad. Cluj).

f.166v : Rădăcina pildelor lui Isop celor minunate. G‹heorghe› P‹opovici ‹1›794 ‹v. *Copişti* ..., p. 185›.
Ms. provine din biblioteca episcopului Dionisie al Buzăului. Dăruit de Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice la 17 sept. 1897.

Pentru ms. BAR **1204** din 1794, v. *CM*, IV, p. 288—289 şi *Anexa* **15**.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. BAR 149

1797 Transilvania

Ff. 1r–92v

f.1r : *Viiaţa şi pildele prea înţeleptului Esop.* Acum întîi dată şi tipărită, în zilele prea luminatului şi prea înălţatului împărat Franţiscus şi cu slobozenia înălţatului crăescului Gubernium a tot Ardealului. Datu-s-au în tipografiia Sibiiului dela Petru Bart, întru anii dela Hs. 1795 ;‹*v. ediţii ; BRV*, II, p. 376 ›, iar după scriptură, cu mîna, acum a dooa oară prin Dimitrie Blagovici. Das. Remeté, începînd dela anul ‹1 ›797, 12 noem‹vrie ›, Dum‹itru › Blag‹ovici ›.

f.1v : *Esopiia, adecă viiaţa prea înţeleptului şi minunatului Esop*, carele au fost de neamul lui Frâncu din ţara frâncească. Iar viiaţa şi petreaceria lui de folos iaste ca să o arătăm şi pre limba noastră cea de moşie românească, ca să poată înţeleage toţi pre rînd de-amăruntul precum au fost şi cîte ispite şi nevoi mari au petrecut şi ce fealuri de lucruri minunate au făcut.

f.54v : Pildele lui Esop ce au grăit pentru tot fealiul de dobitoace, pentru hieri sălbatece şi pentru pasări.

f.92v : ‹1 ›798, 1 fev‹ruarie ›, Demeter Remetea.

f.93v : Sfîrşit cu lauda Domnului ...
Această carte este a preotului Gabriel din satul Sălciva-de-Sus. 1798, 2 fevr‹uarie› ‹*text slav*›.
Cuvînt către cititori.
Iară cei ce vă veţi îndemna a citi pre aciastă cărticică mitiutică, ce să chiiamă Esopiia, viiaţa şi pildele înţeleptului Esop i proci, eu, cest mai jos iscălit, bătrînul cel slab, mă rog tuturor dă obşte fraţi întru Hs. Is. Domn, ori ce fealiuri de zminteale sau greşale veţi afla aicea, îndreptaţi cu d‹u ›hul înţelepciuni‹i› şi al blindeaţelor, crezînd bătrîneaţelor, că mi-au fost mîna cam gria, peana încă era rea şi am avut vreame cu nor, dar tot am avut dor, ca după ce am început, să o văz desăvîrşi‹t›. Dimitrie Blagovici, uceţi, Remetea.

Dăruit de I. Bota, învăţător în Sălcioa de Sus (Transilvania), la 25 Mai 1885.

V. *CM*, I, p. 340–341 ; *Copişti* ..., p. 22.

Ms. BAR 65

1799 Moldova

Ff. 1r–72v

f.1r : *Viiaţa lui Isop.*

f.37r : Sfîrşîtul istorii‹i› şi vieţii lui Esop celui urît şi înţăleptu.

f.37v : Începutul pildilor lui Esop, cu tîlcurile pildilor arătînd fiişticărue vinitul şi scădere ‹*113 fabule*›.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.72^{v} : Sfîrşitul Pildelor lui Esop. 1799, iunii 12.

Ms. mai conţine : Mustrare înţăleptului cu lume sau judeţul sufletului cu trupul ‹v. *CM*, I, p. 152—154›. Provine din Biblioteca Şcheiană.

Ms. 6
Bib. Fil. Acad. Cluj-Napoca

Sec. XVIII (sfîrşit) Transilvania

Ff. 101^{v}—118^{v}

f.101^{v} : Viiaţa lui Isop dela Frighiia.
Incomplet. Des. : Şi au zis Isop : Xant filosoful mîne să însoară să-ş ia muiere şi să facă nuntă mare şi ...

Pt. descr. gen. a ms-ului v. *Archirie şi Anadan*.

Ms. 339
Biblioteca Muzeului Judeţean—Alba-Iulia

Sec. XVIII (sfîrşit) Transilvania

32 ff.

f.1^{r} *Inc.* : ... şe apropie unul şi-l întrebă de ce au rîs. Răspunsă Esop : Fugi de ‹pa›rtea mea, oae dă mare ...
f.30^{v} *Des.* : ... şi să o bage în foc să arză, doar să va ruga oaspele să nu facă lucru ca acela. Iar el nu pricepea nica, ci ... ‹Ms. mai conţine două file cu episodul pîrii lui Zinas (ff. 4^{v}—5^{r} în ediţia din 1795) şi episodul transportului pîinii (f.5^{v}, aceeaşi ediţie)›.

Nr. de inventar 20732/1964.

Text incomplet. Ms. nenumerotat, nelegat, deteriorat.

Pentru ms. BAR **1157** (sec. XVIII-sfîrşit), v. *CM*, IV, p. 223—226 şi *Anexa* **16**.

Ms. BAR 3365

Sec. XVIII (sfîrşit) Transilvania

Ff. 74^{r}—97^{v}

Acefal. Inc. : ... este mumă, iar acelor pre carii i-au aflat la bărbat, este maştehă şi pentru aceaia multe osăbire între acestea arată ... ‹*Pilda lui Esop cu buruienile şi legumele*›.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Incomplet. Des. : ... Iară cînd să ducea s-au stîrnit ... ‹*det.*› şi vîntul au turburat aerul şi făcîndu-să întunearec, asinii au rătăcit din cale şi într-o ... ‹*din pilda spusă delfilor despre plugarul care nu văzuse oraşul*›.

Ms. are 97 ff. Sînt legate împreună cu *Esopia* mai multe caiete, de diferite dimensiuni şi din diverse perioade de timp :

I.

ff.3^{r}—5^{v} : *Ertăciuni.*

ff.6^{r}—13^{r} : Verşuri (Di la Adam ; Cîntece de stea).

ff.13^{v}—19^{v} : *Întrebări şi răspunsuri* (Cum numim noi aceste toate ce noi pre pămînt şi împrejurul nostru şi osăbit de noi pe ceriu vedem ?).

f.20^{r} : *Versuri de dragoste (gr.)* : Megalino, psihi mu ...

II.

ff.30^{r}—59^{v} : *Versuri din Alecsandri, Bollĭac, folclor orăşenesc din Principate ; copiate în Transilvania pe la 1860—1870* (Noaptia. No. 31 ; Du-tie, du-tie. No. 32 ; Dorinţa. No. 36 ; Limba Romeaska ‹*sic*› ; Subveniria Poartei. No. 44 ; Lelisoara. No. 52 ; Doaâ suspine ; Kantare Straina ; Fericel de iarba niagra ... ; Adoalia ‹*sic*› Moldova. No. 88 ; Lăkrămiara ‹*sic*› ; Doina Iubiri‹i› ; Bokovina ; Asteptaria ; Amorulu ; Voinikul şi Fata ; Visul Featei ; Frunză de Piperu ; Fru‹n›ză veardie triei Bujori ; Somnul a doi Voinci ‹*sic*› : Voinikul ; Turturika ; Mosu şi fata marie ; Kantaria Fetei ; Junele ‹?› ; Nu voi Lumia ; Toată Noaptia ; Voinikul şi Fata ; Partea 2 ; Mirele Romane ; La 1848. Kantarea Anului ; Hora Uniri‹i› ; Marsul Ostaşilor Romani ; Hora ; Sarakul ; Tunsul ; Haidu‹cu›l ‹?› ; Ovreikuţa .. okesika ; Kopilul ; Dulcie Inger ; Vino, vino ... ; Tiku ; Turturika).

III.

ff.60^{r}—72^{v} : Această cărticică iaste a lui Constantin Grămadă din Cîmpulungu Moldovenesc. S-au scris la anul 1868.

f.61^{r} : ‹*Roata lui Solomon*› : Aceste pilde sînt alcătuite dela împăratul Solomon, după gîndul omului, aruncînd omul cu grăunţi de grîu sau de altă ceva în mijlocul roţii şi căzînd pe un numă‹r› şi acolo i să arată ce are să pătimească, ori bine, ori rău şi iaste tipărită în Moscova la anul 1832.

f.68^{r} : Care zile sînt peste an nenorocoasă.

f.69^{r} : Jelenie fetii cei bătrîne.

f.71^{v} : *Gnome numerice.*

IV.

f.73^{r-v} : *Irmoase, Catavasii.*

ff.74^{r}—97^{v} : *Esopie* ‹*v. supra*›.

---

f.2^{r} : Cumpărat de la d-l Vasilie Dămian din Caransebeş la 4 Decembre 1907.

160 × 210. Ff. albe : 1^{r-v}, 2^{v}, 20^{v}—28^{v}, 29^{v}, 60^{v}.

Pentru ms. BAR **1207** (sec. XVIII-sfîrşit), v. *CM*, IV, p. 291—293 şi *Ancxa* **17**.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Ms. BAR 3355

Cca. 1800—1804 Moldova

Ff. 133^{r}—161^{v}

f.133^{r}: *Istorie lui Isop filosoful* (... pin multe locuri să află, pi unde sănt tipografi greci şi lătineşti, tot să află şi istorie lui Isop tipărită cu viiaţa şi cu pildele lui, că cu adevărat sănt învăţăturile lui di mari folos celor ce iubescu înţălepciune şi să nevoescu a fi învăţat şi priceput, că măcar că era el păgîn ...).

Conţine numai *Viaţa lui Esop*. Pentru descr. gen. a ms-ului v. *Archirie şi Anadan*.

Ediţii

1795 *VIIAŢA / şi pildele prea înţeleptului / ESOP,*/ acum întîiaşi dată typărite, / în zilele prea luminatului şi / prea înălţatului împărat / FRANŢISCUS AL DOILEA / şi cu slobozeniia înălţatului Cră-/ escului Gubernii a tot Ardealului. / În Sibii, la Petru Bart, 1795.

I + 62 ff. nenumerotate. Pe fila I, gravură: Ezop Basnotvoreţ.
p. 2—3: Predoslovie. ‹v. *Anexa* **18**›.
p. 5—56: *Viaţa lui Esop* (p. 5: Arătarea chipului lui); de la p. 58 pînă la sfîrşit: *Pildele lui Esop* ce au grăit pentru tot feliul de dobitoace şi pentru paseri zburătoare. ‹Sînt 111 pilde cu tîlcul (morala) după fiecare dintre ele›.
BRV, II, p. 376; *BRV*, IV, p. 270—271.

1802 *VIIAŢA / şi / pildele / preaînţeleptului / ESOP.*/ Tipărite în zilele prealuminatului / şi preaînălţatului împărat / FRANŢISCUS AL DOILEA. / Sibii. / În Tipografia lui Ioann Bart, 1802.

128 p.
p. 3—49: *Viiaţa lui Esop*.
p. 50—128: *Pildele*.
V. Şt. Gr. Berechet, *O ediţie necunoscută a fabulelor lui Esop*, în „Rev. ist.", nr. 24 (1938), p. 141.

1807 *VIIAŢA /şi PILDELE / preaînţeleptului ESOP.*/ Tipărite în zilele prealuminatului / şi preaînalţatului Împărat FRANŢISCUS AL DOILEA, Sibii. / În Tipografiia a lui Ioann Bart./1807.
136 p.

1812 *VIIAŢA / şi / PILDELE / PREA ÎNŢELEPTULUI / ESOP.* / Prin acest typariu mai / îndreptate. / 1812.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

I + 172 p.
p. 1—78 : *Viiața lui Esop.*
p. 79—172 : *Pildele și învățăturile lui Esop.*

1816 *VIIAȚA / și / PILDELE / prea înțeleptului / ESOP.* / Sibii. / În Typografia lui Ioan Bart. / 1816. /
132 p. (*Viiața lui Esop* : 58 p. ; *Pildele și învățăturile lui Esop* : 74 p.— *105 fabule*).

1834 *VIIAȚA și / PILDELE / prea înțeleptului / ESOP,* / Sibiiu /. În Typografiia lui Gheorghie de Klozius, / 1834.

p. 1—56 : *Viiața lui Esop.*
p. 57—127 : *Pildele și învățăturile lui / Esop.* ‹105 titluri›.
Ex. BAR I 142100 — din „Biblioteca Colegiului Sf. Sava".

1843 *Viața și pildele preaînțeleptului Esop*, Sibiu, G. de Klozius, 1843, 154 p. este menționată de *Bibl. gen. a etnogr. și folcl. rom.*, p. 568, poz. 6673.

1856 ‹alf. tranz.› *Viața / și / PILDELE / preaînțeleptului / ESOP*, / Sibiiu. / În Typografiia lui Gheorghie de Klozius. / 1856.

p. 1—70 : *Viața lui Esop.*
p. 71—146 : *Pildele și învățăturile lui / ESOP* ‹105 titluri›.
Ex. BAR I 142164, fost A 9245 are p. 21—22 legate la începutul volumului.

1857 ‹alf. tranz.› *VIEAȚA / și 183 FABULE ALE LUI / ESOP.*
Precese de cîteva teorii ritoricești asu- / pra scrierilor aligorice,// și urmate și de alte cîteva fabule din- /tr-alți autori Elini. Date acum în tipar, după cererea Prea sfinţitului Episcop al sfintei Episcopii Buzău, / D. D. FILOTEIU, / În Tipografia Sf. Episcopii, / Buzău. /Anul 1857, aprilie 22.

p. I^{v} : Deschide-voiu în pilde (în parabole) gura mea. David Psalm 77, Stih 2.
p. II^{r-v} : *Precuvîntare* semnată N.I.D. / Prelucrătorul și traducătorul cărții (v. *Anexa* **19**).
p. III^{r}—IV^{v} : *Cîteva teorii asupra scrie-/rilor aligorice de la Elini.*/ Pentru aligorie.
p. IV^{r} : *Pentru apolog și fabulă.* Din retorica lui Bardalah.
p. IV^{v} : *Pentru fabulă* (*Aftonie retorul*).
p. V^{r}—VIII^{v} : *Cîteva teorii asupra scrieri- / lor aligorice de la Franci.*
p. V^{r}—VII^{r} : *Aligoriea* (Marmontel. Elem. de Literatură).
p. VII^{r}—VIII^{v} : *Fabulă* (după „*Harp* și *Baili*"), trad. de N.I.D.
IX. *VIEAȚA ȘI FABULELE / LUI ESOP* / Traduse în românește și date mai / întîiu în Transilvania la 1816 / DE xxx/. Iar acum prelucrate și îndeplinite / încă cu alte 50 după originalul / Elinesc / de / N.I.D.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

p. 1—75 : *VIEAŢA LUI ESOP, SCRISĂ DE / MACSIM PLANUDIE.*
p. 76—81 : Scară / de vieaţa lui Esop) ‹cuprinde 38 de paragrafe›.
p. 82 : Icoana fabulelor (Filostrat).
1(83)—159(240) : Fabulele lui Esop, / pă lîngă care s-au adaos şi alte / cîteva fabule dintr-alţi / autori Elini/.
p. 2 (84) : Epigramă asupra fabulelor (din. Sf. Ioan Hrisost‹omul›).
p. 3—111 : 150 de Fabule ale lui Esop (*); ‹*Pentru nota* (*) *v. Anexa* **19**›.
p. 112—131 : Alte 13 fabule ale lui Esop.
p. 132—158 : Cîteva fabule dintr-alţi / autori şi fabulişti ellini.
p. 159—175 : Scara teoriilor ritoriceşti.
Scara fubulilor ‹*sic*› şi erată.

1858 ‹alf. tranz.› VIIAŢA şi PILDELE / prea înţeleptului/ ESOP./ Bucureşti, / Tipografia Naţională a lui I. Romanov şi com p. / 1858.

p. 3—60 : *Viiaţa lui Esop.*
p. 61—141 : *Pildele şi învăţăturile / lui / Esop. ‹105 titluri›.*
Ex. BAR 439 840 este donat de D. Sturdza la 21 octombrie 1880.

I. **1862** ‹alf. tranz.› *VIAŢA / şi / PILDELE / preaînţeleptului / ESOP,* / Sibiiu. / În Typografiia lui Gheorghie de Klozius / 1862.

p. 3—53 : *Viaţa lui Esop.*
p. 54—107 : *Pildele şi Învăţăturile lui / Esop ‹105 titluri›.*

II. **1862** ‹alf. tranz.› *Viaţa / şi / PILDELE / preaînţeleptului / ESOP.*/ Sibiiu. / În Typografiia lui Gorghie‹sic› de Klozius / 1862.

p. 3—40 : *Viaţa lui Esop,*
p. 41—146 : *Pildele şi învăţăturile lui / ESOP ‹105 titluri›.*

1878 ‹alf. tranz.› *VIAŢA ŞI PILDELE / prea înţeleptului / ESOP,*/ Bucureşti / 24, Tip. Naţională, K.N. Rădulescu, 24/1878.

p. 3—62 : *Viaţa lui Esop.*
p. 63—144 : *Pildele / şi / învăţăturile / lui / Esop / ‹105 titluri›.*

I. /**1890**/ *VIAŢA ŞI FABULELE / prea înţeleptului / ESOP.* / Ediţie nouă revăzută. / Editura / Librăriei Nicolae I. Ciurcu, Braşov.

Cop. int. : Tipografia „Alexi", Braşov, 1890.
p. 3—4 : *Precuvîntare* ‹v. *Anexa*›.
p. 5—61 : *Viaţa lui Esop.*
p. 62—128 : *Fabulele şi învăţăturile lui / Esop ‹104 titluri; lipseşte fabula 104* : Boii›.

II. **1890** *Viaţa /|şi / PILDELE / preaînţeleptului/ ESOP,*/Sibiiu./ În Typografia lui Gheorghie de Klozius, / 1890.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

p. 3—53 : *Viața lui Esop.*
p. 54—107 : *Pildele și Învățăturile lui Esop* ‹ *105 titluri* ›.

1909 *VIAȚA și PILDELE / prea înțeleptului / Esop,*/ București, / Editura Librăriei Leon Alcalay, / 37, Calea Victoriei, 37./ „Biblioteca pentru toți"/.

p. 3—5 : *Prefață de Iosif Nădejde* ‹v. *Anexa* **20** ›.
p. 7—60 : *Viața lui Esop.*
p. 61—122 : *Pildele și învățăturile lui Esop,* ‹*104 titluri* ; *v. ediția I 1890* ›.
p. 123—128 : Catalog al cărților din „Biblioteca pentru toți" și reclame. ‹Pentru *Alexandria* (p. 128) *v. Anexa — Alexandria* 1909 ›.

1913 *ESOPIA / sau / Viața și pildele / prea înțeleptului / Esop.* / Ediție revăzută și îngrijită / de / Mihail Sadoveanu,/ București,/ Institutul de arte grafice „C. Sfetea". / Calea Moșilor, nr. 62—64/1913.

p. 3—81 : *Viața lui Esop.*
p. 82—175: *Pildele și învățăturile lui Esop* ‹*105 titluri* ›.
Cop. : Casa Școalelor / Biblioteca pentru popor/ No. 3.

1920 *ESOPIA / sau viața și pildele / prea înțeleptului / Esop.*/ Ediție revăzută și îngrijită / de / Mihail Sadoveanu,/ București / Tipografia „România Nouă". Calea Griviței,/ 41. / Theodor Voinea /1920.

p. 5—51 : *Viața lui Esop.*
p. 51—105 : *Pildele lui Esop* ‹*105 titluri* ›.
p. 3 : ‹*desen reprezentîndu-l pe Esop* ›.
Exemplarul BAR II 343993 a aparținut „Școlii Române din Roma".

1923 *ESOPIA sau viața și pildele / prea înțeleptului ESOP,* / București / Tipografia „România Nouă", Str. General Dona, No. 26 / 1923.

p. 5—56 : *Viața lui Esop.*
p. 56—119 : ‹*Pildele lui Esop* ; *105 titluri* ›.
p. 3 : ‹*desen reprezentîndu-l pe Esop* ›.
Cop. : Casa Școalelor / Biblioteca pentru popor,/ No. 3 ; anul care apare pe copertă : 1924.
‹Este de fapt o reproducere neschimbată în cuprinsul ei față de cea îngrijită de Sadoveanu la 1920 — *v. supra., v. și notele* ›.

[**1933**] *ESOPEIA / Din fabulele lui Esop.* / Ediție îngrijită / de / Ion Pillat, / Editura „Cartea Românească", București, / Pagini alese /Serie nouă/, No. 5/ [1933].

p. 3—8 ; Viața și pildele lui Esop ‹prefață de Ion Pillat ›.
p. 8 : Notiță bibliografică ‹v. *Anexa* **21** ›.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

p. 9—47 : *ESOPEIA* / Din fabulele lui Esop.
Cop. post. : Colecţia Pagini Alese, „Cartea românească".

1943 *ISOPIA*, / Casa Şcoalelor / 1943.

p. 3—43 : *Viaţa lui Esop.*
p. 45—103 : ‹*Pildele*; *105 titluri; 9 ilustraţii în text*›.

1956 *ALEXANDRIA / ESOPIA* /. Ediţie revăzută şi îngrijită de / Mihail Sadoveanu. ‹v. *Alexandrie*, 1956›.

p. 125—249 : *Esopia / sau / Viaţa şi pildele înţeleptului Esop.* /
p. 127—181 : *Viaţa lui Esop.*
p. 182—249 : *Pildele şi învăţăturile lui Esop* ‹*105 fabule*›. V. *Alexandria*, ediţia 1966.

1963 *DIN VIAŢA ŞI PILDELE LUI ESOP*, ‹Bucureşti›, Editura tineretului, 1963.

p. 4 : După ediţia a II-a (E.S.P.L.A., 1960), revăzută şi îngrijită de M. Sadoveanu.
p. 5—23 : *Viaţa.*
p. 25—47 : *Pildele* ‹25 titluri; numeroase ilustraţii color›.

1966 *DIN VIAŢA ŞI PILDELE LUI ESOP*, /Bucureşti,/ ‹Ediţie neschimbată faţă de cea din 1963, *v. supra*›.

V. *Bibl. gen.*, *Ant.* II, 3.

Bibliografie

1 *Bibliografia*, „Trans.", IX, 1876, p. 96.

Între cărţile care se află de vînzare în anumite librării sînt amintite şi *Viaţa şi pildele prea înţeleptului Esop* şi *Istoria lui Alexandru cel Mare.*

2 Vezi *Troia* nr. **1**.

3 Vezi *Cronogr.* nr. **7**.

4 C. Erbiceanu, *Material pentru completarea istoriei bisericeşti naţionale. Documente inedite*, B.O., XV, 1891—1892, p. 493.

În regulamentul şcolii de la Sf. Sava dat la 1707 se prevede, între altele, şi studiul (în greceşte) al „miturilor lui Eşop".

5 Th. D. Speranţia, *Fabula în genere şi fabuliştii români în specie*, „An. Acad. Rom.", seria II, tom. XIV, secţ. lit. Bucureşti, 1891—1892, p. 24—30, şedinţa din 13 martie 1892.

Sînt rezumate opiniile cu privire la Esop şi paternitatea fabulelor atribuite lui, fără a se vorbi de *Esopia* în traducerea românească. Sînt reproduse trei fabule (după ed. E. Sommer, 1886) : *Vulpea, Bătrînul şi moartea* şi *Măgarul şi vulpea*).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

6 Vezi *Troia* nr. **7**.

7 D. D a n, *Mînăstirea Putna*, Bucureşti, 1905, p. 161.

Este amintită în treacăt o traducere din *Esopia*.

8 Vezi *Troia* nr. **9**.

9 Vezi *Cronogr.* nr. **21**.

10 *Documente privitoare la Istoria românilor*, colecţia Hurmuzachi, vol. XIV, p. I, Bucureşti, 1915, p. 392—394.

Din unele documente rezultă că fabulele esopice erau material didactic la Academia grecească din Bucureşti, pe vremea lui Constantin Brîncoveanu.

11 N. I o r g a, *Ceva mai mult despre viaţa noastră culturală şi literară în sec. al XVIII-lea*, „An. Acad. Rom.", secţ. ist., s. II, t. XXXVIII, 1915—1916, p. 812, 813, şedinţa din 29 apr./12 mai 1916.

Sînt reproduse note făcute de cititori din Principatele române pe două exemplare din *Esopia* în greceşte.

12 C. N. M a t e e s c u, *Din lucrările dascălului N. Duma*, „Cuvîntul românesc", II, 1921, p. 43—47, 101—106, 188—194.

Dascălul N. Duma din Braşov a tradus din greceşte, în 1772, *Esopia*, prelucrînd textul (aceasta ar fi cea mai veche şi mai completă traducere) şi, la o dată necunoscută, a tradus tot din greceşte *Fiziologul*. Sînt reproduse din *Esopia* trei pilde, iar din *Fiziolog* 5 descrieri.

Rec.: **a** N. I o r g a, „Rev. ist.", VII, 1921, p. 160.

13 L. M o r a r i u, *Un nou manuscris vechi*: *Isopia voroneţeană*, „Calendarul Glasul Bucovinei", III, 1922, p. 41—47.

Manuscrisul, scris de Ioniin Stolleariu, la anul 1801, în Mănăstirea Voroneţ, cuprinde 111 dintre *Pildele lui Esop* şi *Viaţa* acestuia. Copierea s-a făcut după un original mai vechi, din altă zonă dialectală (probabil după un arhetip comun cu ediţia de la 1795 din Sibiu).

Rec.: **a** N. I o r g a, „Rev. ist.", VIII, 1922, p. 76.

b L. M. M i l e a n u, „Evoluţia", II, 1922, nr. 4, 16; nr. 5, p. 7.

Reproducerea pildelor: 93, 95, 100 şi a două fotocopii.

c N. N. R ă u t u, „Rev. Mold.", I, 1922, nr. 10, 28—29.

14 L. M o r a r i u, *Cum filosoful Xanthos ajunge să şi-l cumpere rob pe Isop Preaînţeleptul*, „Rev. Mold.", II, 1922, nr. 5.

Textul prelucrat din *Esopia* este însoţit de note în care se dovedeşte că traducerea s-a făcut direct din greceşte, nu prin intermediar sîrb.

15 Vezi *Troia* nr. **14**.

16 G. G h i b ă n e s c u, *De prin librăriile Ardealului şi celelalte provincii româneşti*, „Ion Neculce", III, 1923, p. 246.

Semnalează într-o bibliotecă la Blaj cartea alcătuită de Gavril Pop, canonic: *Părţi alese din fabulele lui Esop*, 1914, Blaj.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

17 D. Furtună, *Esopia dascălului Ştefan de la Putna*, „Tudor Pamfile", II, 1924, p. 49—56.

Este descris, pe scurt, manuscrisul lui Şt. Raireţ şi se dau date biografice despre acesta. Sînt reproduse versurile originale din *Predoslovie*, precum şi primele capitole din *Viaţa lui Esop* şi *Pilda a V-a*, în care se fac referiri la pacea de la Kuciuk-Kainargi.

18 L. Morariu, *Isopia braşoveană din 1784 (Un nou manuscris vechi)*, „Glasul Bucovinei", VII, 1924, nr. 1683, p. 2; 1684, p. 2, şi 1686, p. 2, 3.

În Muzeul limbii române din Cluj se păstrează un manuscris ce cuprinde *Viaţa lui Isop* (p. 1—132) şi *Povestea poamelor*. Copierea s-a făcut în anul 1784, la Braşov. Este reprodus textul de la paginile 20—37 ale acestui manuscris.

Rec.: a V. Bogrea, DR, IV, 1924, p. 1059. Cîteva lămuriri lexicale;

b N. I., „Rev. ist.", XI, 1925, p. 128.

19 D. Furtună, *Cronica*, „Tudor Pamfile", III, 1925, nr. 1—4, p. 45.

Sînt prezentate cîteva date în plus despre Ştefan Putneanu, traducătorul *Esopiei*.

20 L. Morariu, *Pentru Isopia Voroneţeană*, „Bibliotecile noastre", II, 1925, nr. 6, p. 9—12.

Publică paginile 113—128 ale manuscrisului scris în 1801 la Voronet, pentru a înlesni compararea cu o ediţie rarisimă: cea din 1795, de la Sibiu, ediţie păstrată doar la Muzeul „Bruckental".

21 N. I/orga/, *Varia*, „Rev. ist.", XII, 1926, p. 295.

Pe un exemplar din Αἰσώπου φρυγὸς βίος καὶ μῦθοι, Veneţia, 1813, există însemnarea: „Aciastă carte este a supt-iscălitului: Gr. Bolotă".

22 L. Morariu, *Dascălul putnean Ştefan Raireţ* ρυγὸς *(O nouă Isopie bucovineană)*, „Bibliotecile noastre", IV, 1927, nr. 4 şi nr. 5—6, p. 7—12.

Articolul este un rezumat cu comentarii ale articolului lui I. Nestor (D. Furtună) din „Tudor Pamfile" (vezi *Esopia* nr. **19**; vezi *Sindipa* nr. **7**). Se reproduc pildele 134—136 din *Esopia*.

22 A V. Brătulescu, *Mînăstirea Valea din Judeţul Muscel*, „Bul. com. mon. ist.", 1931, p. 11 ş.u.

Autorul semnalează prezenţa fabulei *Furnica şi porumbelul* din *Esopia* pe faţada de sud a bisericii Valea. (Radu Creţeanu în articolul *L'influence des livres populaires sur les beaux-arts ...*, *Synthesis*, 1976, nr. 3, n. 48, susţine că scena nu există nicăieri în pictura acestei biserici, deci trebuie căutată în altă parte.)

23 Gh. Cardaş, *Fabula în literatura românească*, Bucureşti, 1934.

Traduceri româneşti după manuscrisele cu *Fabulele lui Esop* au circulat încă la sfîrşitul secolului al XVII-lea. Tipărirea se face abia la sfîrşitul secolului al XVIII-lea (vol. II, p. 140).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

23A. Maria Golescu, *O fabulă a lui Esop în iconografia religioasă*, „Bul. com. mon. ist.", 1934, p. 70—73.

Sînt enumerate mai multe biserici în care apare pictată fabula *Bătrînul şi moartea* din *Esopia*.

24 Vezi *Troia* nr. **24**.

25 Şt. Gr. Berechet, *O ediţie necunoscută a fabulelor lui Esop*, „Rev. ist.", XXIV, 1938, p. 141.

În biblioteca Institutului de istoria vechiului drept românesc din Iaşi se află cartea *Viaţa şi pildele prea înţeleptului Esop. Tipărită în zilele prea luminatului şi prea înţeleptului împărat Franţiscus al doilea*, Sibiu. În tipografia lui Ioan Bart, 1802.

Pe foaia albă dintre sfîrşitul textului şi scoarţa cărţii au mai fost copiate, cu mîna, încă două fabule.

26 G. Zane, *Cîteva ştiri despre M. Eminescu*, RFR, VI, 1939.

Printre manuscrisele cumpărate pentru Biblioteca din Iaşi de M. Eminescu sînt o *Esopie* şi un *Cronograf* (p. 318—320).

27 Vezi *Ist. poam.*, nr. **9**.

28 C. S. Nicolăescu-Plopşor, *Hronograful lui Moxa*, „Oltenia", IV, 1943, nr. 1—12, p. 2.

Într-un manuscris ce cuprindea *Hronograful lui Moxa* se găseau, înaintea acestuia, *Pildele lui Esop*, iar după el *Letopiseţul cantacuzinesc*.

29 Vezi *Fiz.*, nr. **29**.

30 *Esopia*, [Bucureşti], 1956.

I. C. Chiţimia, *Esopia şi problemele textelor esopice* (p. 3—31).

Sînt prezentate originea şi evoluţia textelor esopice şi a povestirilor despre viaţa lui Esop, precum şi legăturile lor cu literatura orală şi scrisă.

În limba română, traducerile s-au făcut din greacă sau rusă, cu elemente de localizare ce oglindesc stări de lucruri din Principatele române în secolul al XVIII-lea. Ediţia din 1795, Sibiu, a lui Petru Bart şi cea a lui Ioan Bart din 1802, tot din Sibiu, folosesc, alături de traducerea românească de filieră bizantină, şi textul rusesc al fabulelor esopice, de tradiţie occidentală. În folclorul românesc există atît fabule răspîndite din *Esopia*, cît şi altele, comune cu ea, dar existente înaintea traducerii.

31 Vezi *Bertoldo* nr. **2**.

32 Vezi *Alex.* nr. **59**.

32A Vezi *Alex.* nr. **70A**.

33 A. Alexianu, *De cînd cunosc românii fabula esopică?*, „Tomis", II, 1967, nr. 4, p. 12.

Deşi încă nu s-au descoperit manuscrise cu fabule şi viaţa lui Esop, traduse în româneşte înaintea primilor ani ai secolului al XVIII-lea, este uşor de înţeles din contextul cultural al epocii că erau cunoscute (cel puţin în greacă, în slavă sau latină, dacă nu chiar în traducere românească) încă de la jumătatea secolului al XVII-lea.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

34 N.-S. Tanaşoca, *Un manuscris românesc necunoscut de la începutul sec. al XVIII-lea*: *Codex Guran*, „Ramuri", VI, 1969, nr. 9, p. 20.

Printre altele, manuscrisul cuprinde şi o *Esopie (Viaţa* şi *Pildele)*, copiată în 1708.

35 Radu Creţeanu, *Zugravii din Teiuş*, „Magazin istoric", IV, 1970, nr. 12.

La începutul secolului al XIX, zugravii din Vilcea au pictat pe pereţii unor biserici scene din *Esopia* şi *Alexandria* (p. 17—18).

V. *Bibl. gen.*, *Stud.*: **2, 4, 6, 7, 12, 14, 16, 23, 24, 25, 27, 29, 32—36, 39, 41A, 44, 53, 54, 61, 63, 77, 80, 95, 96, 107, 108, 110, 112, 116, 121, 122, 131, 136, 139, 142, 144, 145.**

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

FILEROT ŞI ANTHUSA

Manuscrise

Ms. BAR 1843

1813 Transilvania

Ff. 1^{r}–23^{r}

f.1^{r} : *Istoriia lui Filarog (?) cu a Anthusi‹i›.*
Inc. : Acest stîlp cu chip de om / Este al lui Agathon ...
f.3^{r} : Istoriia Antusii.
f.4^{r} : Tînguirea lui Carol.
f.6^{r} : Vedeţi şi cunoaşteţi, cît de multe dragostea poate ...
f.7^{v} : Stih : Ca să poţ pricepe orînduial‹a› .. merciorile (?).
f.9^{r} : Un foc mare cînd tot creşte ...
Răspunsul lui Filarog la răvaşul Anthusi ‹i› ...
f.23^{r} : *Des.* : ... ‹Anthusa› : ... Unele socotesc eu / Altele în urmă es, / Ce este pricina nu ştiu, / Că mă pedepsesc tot des ...

---

f.23^{r} : Această cărticică cu istoriia lui Filarog şi cu a Anthusi‹i› este a mea, mai zmerit tuturor, Nicolae Hagi Gavriil Ciurcul. ‹*lat.*› Anno ‹1›813, noemvrie, 29. Braşov.
f. nenum. I : Acest manuscris este dăruit Onoratei Academii Române din Bucuresci de Ioan I. Ciurcu, librar-editor. Braşov, 11 Iulie 1900.
Textul este publicat în broşură în 8° la Braşov — 1900. Iar‹cu› ‹?›. 30 Iunie 1900 ‹?›.

110 × 170. Num. orig. a filelor cu arabe.

Ms. BAR 2886

1815 Ţara Românească

Ff. 1^{r}–162^{r}

Acefal. Inc. f.1^{r} : ... ‹impă›răteasa o fată atît de frumoasă încît, îndreznesc a zice, mai în toată lumea nu s-au mai născut asemenea ... ‹*conf. num. orig. cu arabe — lipsesc 4 ff.*›.
Des. : f. 161^{v} : ... Apoi rămase tinerii lăcuind împreună şi dezmerdîndu-să ca nişte pătimaşi din copilăriie.

---

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

ff.161^{v}—162^{r}: Iar eu privindu-i de departe la petrecerea vieți‹i› lor, cea de către toți amorezați‹i› vrednică de laudă, m-am îndemnat de am scris istoriia lor.
Voi dar, cu umilință, pă acel cetetor, găsind vreo greșală întru alcătuirea cuvintelor ai aceștii istorii, de va fi pătimaș să o treacă cu vederea și să-m dea ertăciuni, pentru că un pătimaș nu poate cunoaște greșalele unii acest fel de istorii, ca unul ce, întru această grădină desfătîndu-să și printr-însa plimbîndu-să, poate să vază mărăcini ce să va pripăși lîngă flori. Iar de nu va fi pătimaș să nu mă amărască că mă supăr. Sfîrșit.
1815, iulie 2. C . . . nd. ‹Costandin ?›

Ms. are 167 ff. Mai conțin:

ff.164^{r}—165^{v}: ‹*versuri*›: Suflet hain, nu-i păcat / Să mă vezi tot înfocat; ‹*acrostih*› *(Catinca)*: Cît e zioa dă frumoasă / lîngă noapte întunecoasă . . ; ‹*dedicație*› — Zinei, cei mult luminată / Inima și viața toată . . . ; — Ești a doilea Afroditâ între ceilalți . . . ‹*det.*›.

ff.166^{r}—167^{v}: Cazania lui Leftherie filosofu ‹pentru cele 12› Vineri Mari.
Inc.: Despre apus este un loc frumos . . .

f.6^{r}: *Calcule, socoteli gospodărești.*

155 × 205. Desene peniță în culori: ff.17^{v}, 20^{r-v}, 22^{r-v}, 32^{r}, 133^{r}, 135^{r}, 136^{v}, 137^{v}, 139^{r}, 140^{v}. Ff. albe: 162^{v}, 163^{r-v}, 165^{v}. Num. orig. cu arabe.

Ms. BAR 3677

1820 Țara Românească

Ff. 1^{r}—61^{r}

f.1^{r}: Începutul *Istorii lui Filerot cu Anthusa.*

f.3^{r}: Pă vremea elinilor era un împărat la Elada . . .

f.15^{r}: Cartea împăratului către Antipatros v‹oe›v‹o›d.
Cartea împăratului către Filerot . . .

f.61^{r}: *Des.*: . . . Apoi ‹r›ămaseră tinerii lăcuind împreună și dăzmierdîndu-să ca niște pătimași din copilărie.

---

f.61^{r}: Acest Filerot s-au scris dă mine, aflîndu-mă la București, ca să-l am spre cetanie, la cei iubitori dă acest fel dă istorii. Nec‹u›l‹ac› Vlădesc‹u› sluger.

f.2^{r}: ‹*șters*› Am început scrierea aceștii istorii ce să coprinde înainte dă la 19 ghenar, l‹eat› ‹1›820, fiind nostimă pentru ‹cine e fin dă minte ?›.

f.61^{v}: ‹*versuri*› Dar acestui iatac / Spune-m ce oi să-i fac . . . ; *Ciorne, calcule, din anul 1827, iulie, 15.*
‹*lat., creion*›: Olănescu Ioan.

f.2^{r}: ‹*lat.*›: Serghie Ollanescu . . .

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.3^{r} : ‹*ştampilă*› : Biblioteca Muzeului Naţional de Antichităţi. No. 744. Alte numere : IV 598 : Inv. 894 ; 12717.

210 × 320. Num. orig. a filelor cu arabe.

Ms. BAR 197

Sec. XIX (început) Ţara Românească

Ff. 3^{r}—128^{r}

f.5^{r} : *Istoriia lui Filerot cu Antusa.*
ff.3^{r}—4^{v} : ‹*prolog*›.

---

f.130^{r} : *listă cu cheltuieli gospodăreşti, din 1820.*
f.129^{r} : *versuri de dragoste, fragmentar, şi semnătură:* Gligor ‹Plăvian ?›.
f.2^{v} : Acest Filerot se află al d. Plăvăian, luat de la mătuşa noastră Ilinca vistereasa, hălăduitoare în oraşul Bucureştilor, şi cine va citi să zică Dumnezău să-l erte, cum au scrisu cu mîna de ţărînă, iar cine va cugeta ca să-l catadixiască, să fie supt anatima tutulor sfinţilor părinţi. 1837, martie, 25, G. Plăvăian.
f.130^{r} : Ioniţă Sanda.
Ms. a fost dăruit Academiei de P. Ispirescu la 16/28 septembrie 1883.

CM, I, p. 439—441.

Ms. BAR 1718

Sec. XIX (început) Ţara Românească

Ff. 1^{r}—93^{v}

f.7^{r} : *Istoria lui Filerot cu Antusa.*
ff.1^{r}—6^{v} : *Prolog. Inc.* : Şi care altă patimă între neamul omenesc ...
f.93^{v} : *Des.* : ... uită durerile, junghiurile ce le cearcă într-acel ceas al naşterii. Sfîrşitul cărţii întîea. Iar ...

---

f.1^{r} : ‹*lat.*› : Cumpărat la 28 iunie 1901.

165 × 220. Num. orig. cu arabe (greşeli : f. 14^{v}, 46^{r}). F. 94 : albă.

Ms. BAR 1374

Sec. XIX (început) Ţara Românească

200 ff.

‹*Filerot şi Anthusa*›.
ff.2^{r}—5^{r} : Prodoslovie ‹*sic*›. (Cînd de dimineaţă soarele răsare ...).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

ff.6^{r}—7^{v}: Cuvînt înainte.
ff.8^{r}—200^{v}: Istoriia lui Filerot cu a Antusei.
f.200^{v}: Postfaţă a copistului Nicolaus Grid. Acrostih.
Inc.: Niminea din oameni nu să îngreţoşază, / Istorii cetind, nici le depărtează ...
Des. ... Istoriia e mare, după cum se veade, / Dar omul cuminte toate nu le crede.

---

f.1^{v}: ‹*Versuri*› Cîţi din chetră să află cu sînge rece trăind, / Cetească pe Filerot şi-l va sîmţi în grab' fierbînd, / Aci curaj de erou îi va da într-un minut, / Aci în suflet de amor va rămînea mut şi surd,/ Melanholic apoi iar şi de cugetări aprins/ Într-un sfert mii de prefaceri, cînd cu suspin, cînd cu rîs./ Mărirea şi bucuriia au triumfat în sfîrşit,/ Amoru a 2 inimi toate acestea au săvîrşit./ Eu dar, cel supt iscălit, am cetit cu mulţămire,/ Cînd vremea m-au prilejit, toată această povestire. / Şi pent‹ru› ca să cînt vreodată gustu şi plăceri, / Am însămnat acest vers, sîngur cu al meu condei./ Rog pă oricare cetitor,/ Neispitit de amor,/ Vrînd vrodată să cetească / Această istorie, ca să să mulţămească, / Ca mine, de ori ce bun gust, / Găsind şi acest verş scurt, / Rău să nu-l critice / Ca gustu cetiri‹i› să-şi strice.
D. R. Sănătescu, 1847, sep‹temv›rie 1-iu, în cas‹a› mea, la Teleşti.
f.201^{r}: La leat‹1›826, ghen‹a›r 15, în domniia mării sale domnului Io Grigorie Dimitrie Ghica voevod, într-o miercuri, în 13 ale lui ghen‹a›r, am mers la dum‹nea›lui Costache Clinceanu, fiiul dumisale biv vel stolnic Răducanu Clinceanu, unde am găsit această istorie a lui Filerot şi a Anthusi‹i› şi, rugîndu-l foarte, mi-au dat-o şi am cetit-o, din care îndulcindu-mă de ale lor patimi şi răbdare îndelungată, am scris şi eu şi m-am iscălit aceasta, Con‹stan›din Racov‹iţă›.
A aparţinut prof. N. Iorga.

Ff. 5^{v}, 87^{v}: albe. Descris în *CM*, IV, p. 152—154.

Ms. BAR 1367

Sec. XIX (inceput)

79 ff.

‹*Filerot şi Anthusa*›.
Lipsesc începutul predosloviei şi sfîrşitul romanului, iar între ff. 9—10 textul este discontinuu, lipsind o filă.
Inc.: ... pă care, pentru polologhiie nu mai povestesc ...
Des.: ... le-au şi făcut el zapis şi au rămas în stăpînirea perşilor.

---

f.67^{v}: Theodor Erstiogu‹?› cel ce am cetit aceasta istorie şi am văzut lucruri nepovestite de minte omenească, după cum zice apostol

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Pavel, cel ce s-au suit pînă la al treilea ceru. Dar eu, cel mai sus, las cu sufletul meu aşa, ca cel ce va să fie om întreagă firea, să nu să lipească de dragoste, nici să-i dea ascultare.

f.23^{r} : Iordache Constantinescu.

Ms. a aparţinut lui Gr. Creţu.

CM, IV, p. 634—635.

Ms. 62
Biblioteca Muzeului Oltenia—Craiova

Sec. XIX (început) Ţara Românească

II + 149 ff.

f.1^{r} : *Istoria lui Filerot cu Anthusa.*

f.I^{r} : *Predoslovie. Inc.* : ... într-această patimă a dragosti‹i›, au nu s-a pierdut împărăţiia din pricina dragosti‹i›.

f.149^{v} : *Incomplet. Des.* : ... ‹Filerot› au cutezat în cele după urmă dă ne-au făcut iarăşi asemenea cerere ca să-i dăm adică pă fiica...

150 × 205. Num. orig. cu arabe a paginilor. Leg. orig. în carton şi piele, det. Frontispiciu : f.1^{r}.

Ms. BAR 4766

Cca. 1820—1829 Ţara Românească

Ff. 2^{r}—105^{r}

f.2^{r} : *Istoriia lui Filerot.*

ff.2^{r}—3^{v} : Prolog.

f.7^{v} : Cartea împăratului către Anthipatros voivodul.
Cartea împăratului către Filerot.

---

f.105^{r} : Ascultaţi fraţ‹i›lor şi vedeţi ce de săgeţi are dragostea, care sînt mai iuţi de cît toate în lume. Dă aceea vă rog să ‹nu?› vă aju‹n›gă acele săgeţi, că va fi rău de tinereţile dum‹nea›v‹oastră›, că aceia o nomisem moarte, iar nu săgeţi‹Alecsandru Popoc?›.
‹*copist*›. Rog dar cu umilinţă pă cel cetitor, găsind vreo greşală întru alcătuirea cuvintelor aceştii istorii, de va fi pătimaşi, să-m treacă cu vederea şi să-m dea ertăciune, pentru că numai un pătimaş poate cunoaşte greşalele unii acest fel de istoriie, ca unu ce într-această grădină desfătîndu-să, poate să vază mărăcini ce să va fi pripăşit lîngă flori, iar de nu va fi pătimaş, să nu mă ocărască că mă supăr. Matei Piersiceanu biv 3 logofăt. ‹*altă mînă*› Eu ertăciune nu-ţi dau, că nu sînt precum zici pătimaşi ... ‹?›, că n-am citit un cuvînt făr‹ă› cusur, ci poci zice că toate pă dos şi nepotrivite, neputînd înţelege

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.105^{v} amestecături și ... <?> / și greșăli, întărîtîndu-i cheful omului <?> la cetit. Iar începînd, nu poate să să îndestuleze decît, precum zici, numai un pătimași să-ți crează, cel ce nu cunoște <?> noima cuvintelor. Nici eu dar nu mă fac învă ... <?> <*det.*> și-ți cunosc vina că, dacă vrednic nu sînt, nu fac începere, ci petrec întru adiiaforiie, neciștigîndu-m împotrivă auziri în pricina scrisului din <?> toate acestea. Eu am petrecut întru sine tăcerea, ci poate să încapă această cărticică pă alte mîini de oameni și nu te poate suferi, ci împotrivă întărește cu asemine ... <?>. Hurezanu ... 1829, apr<ilie> 12.

f.1^{r} : Cu ajut<o>r mil<o>st<i>vului am săvîrșit a ceti istoriia aceasta; drept aceea m-am iscălit cu mînă de țărînă ... <?> Hurezanu log<ofă>t, 1829, maiu 10.

f. nenum. ant. : Cumpărat de la Marcu Pollac la 19 aprilie 1923.

165 × 220. Leg. veche (imprimat : Sfînta biserică. 1837). Desen peniță color : f.1^{v}. Num. orig. a paginilor. Sigiliu ceară roșie pe f. nenum. post.

Ms. BAR 1679

Cca. 1820—1830 Țara Românească

Ff. 1^{r}—5^{r}; 7^{r}—17^{v}

Acefal. Inc. : ... M-au înstreinat de toate / cîte le aveam cîștigate.

Des. : Iar eu, privind <de> departe și rîvnind <la pe-> trecerea viieții lor, cea de către toți hamorezați<i> vrednică de <laudă>, m-am îndemnat de am scris istoriia lor.

<F.6, legată împreună cu textul lui *Filerot și Anthusa*, cuprinde un fragment de început din *Versul lui Potemkin*, copiat de Ioan ... <?> în Moldova. Ff. 1—2 : text discontinuu>.

---

f.17^{r} : Am cititu și eu Istoriia lui Filerot și am <*det.*> cele ce coprinde într-însa, pentru că mîna va putr<ezi>, iar slova va rămînea.

f.2^{r} : Dat de Ionescu Spiridon, clasa II. <*lat.*>.

f.1^{r} : Însemnare a lui Gr. Crețu : Filerot și Anthusa, proză și versuri de pe la 1820, cum arată manuscr<isul>. București <?>.

f.6^{v} : Însemnare a lui Gr. Crețu privitoare la *Versul lui Potemkin* : „Póte de pre la 1838. Din un manuscris adus de scol (?) Agapi, ce conținea : sinaxaris, judecata lumei, o colocărie ordinară".

Fost ms. BAR 6414.

190 × 235. Num. orig. a colilor.

Ms. BAR 1229

1826

85 ff.

<*Istoria lui Filerot*>

Lipsește prologul; textul este discontinuu între ff.2—3.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

f.85^{v}: M-am învrednicit de am scris istoriia lor. Şi mai vîrtos îmi ceiu ertăciune de la cei ce vor ceti, pentru orice greşală voiu fi făcut. 1826, sept‹em›v‹rie› 32 ‹*sic*›.

f.1^{r}: I. Ioan Anghel, sin popa Radu.
Fost ms.Gaster *181*.

CM, IV, p. 329.

Ms. BAR 3619

1827 Ţara Românească

Ff. 2^{r}—112^{r}

f.2^{r}: *Istorie a lui Filerot cu Anthusa*, scrisă pre cum să vede de Ioann sin Petre, cel în dos iscălit cu mîna sa supt titulaţia sa.

f.2^{r-v}: *Prolog ‹incomplet›*.

f.3^{r}: Istoria lui Filerot cu Anthuza.

f.7^{r}: Cartea împăratului către Antipatros voivod.
Cartea împăratului către Filerot.

f.67^{v}: Aici sînt deosebite vorbe.

f.112^{r}: Rog dar cu umilinţă pă acel cititor, găsind vreo greşală întru alcătuirea cuvintelor acestii istorii, dă va fi pătimaş, să o treacă cu vederea şi să-m dea ertăciune, pentru că un pătimaş nu poate cunoaşte greşalele unii acest fel de istorii, ca unul ce întru această grădină dăsfătîndu-să şi printr-însa plimbîndu-să, poate să vază mărăcini ce să va fi pripăşit pă lîngă flori, iar de nu va fi pătimaş, să nu mă ocărască că mă supăr. Sfîrşit. 1827, mart, 5. Al tuturor ... ‹*det.*› ... frate şi rugător de sănătate. Ioan.

---

f.1^{r}: Această istoriie a lui Filerot cu Anthusa este a mea, scrisă de mine şi cine îndemnîndu-să ‹*şters* :› a o fura, anathem‹a› să fiie şi pietrile să putrezească, iar acela să nu putrezească. 1827, mart, 5 ‹*şters*›: Ioan sin Petre Şile ‹?› mar‹e› staroste. Costache sin popa Ianu.

f.113^{v}: 1836, noiem‹vrie› 25, mercuri, 7 ceasuri din zi, s-au cutremurat pămînt‹ul›.
1837, oct‹omvrie› 1, la trei ceasuri şi jumătate din noapt‹e›, s-au cutremurat pămînt‹ul›, vineri spre sîmbătă. 1838, ghen‹a›r 11, marţi spre mercuri no‹a›ptea, la patr‹u› ceasuri şi un sfert, s-au făcut cutremur groznicu şi în‹s›păimîntător, care nu rămăsese nădejde de viiaţă, nici s-au pomenit în zile‹le› nostre, întru care binale, păreţi (?) şi mănăstiri s-au dărîmat.

f.114^{v}: *Însemnări gospodăreşti*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

cop. post. int. : Monsieur Mons <?> Bilesco, grand secreteuer *<sic>* du Divan Wallache *<sic>* le Malt <?> 12 Febrer *<sic>* 1833. Bucarest, Iosefos.

Fost în Biblioteca Muzeului Național de Antichități — nr. inv. 861. IV 598 ; inv. 945 bis ; 12713.
Oferit Statului de ... G. Nectarie <?>.

155 × 215. Ff. albe : 1[v], 112[v], 113[r], 114[r]. Între filele 1 și 2 lipsește o filă. Leg. orig. în carton și piele.

Ms. BAR 5937

1827 Țara Românească

Ff. 4[r]—107[r]

f.4[r] : *Istoriia lui Filerot cu Anthusa*

Pentru descr. gen. a ms-ului v. *Erotocrit*.

Ms. BAR 582

Sec. XIX (prima jum.) Țara Românească (?)

Ff. 1[r]—21[r]

f.1[r] : *Istoriia lui Filerot*. Partea a doua.Tomul al 2-lea.
f.2[r] : *Inc.* : Iar după ce trecu vreme la mijloc și de Filerot nici o știință nu avea, i să ațiță dorul și mai cumplit ...
f.21[r] *Des.* : Iată îți arăt printr-aceste ponturi cum să urmezi ca să nu greșești : *1 ... <în josul filei este însemnarea>* : pînă la fața 189. *Celelalte file ale ms-ului sînt albe.*

Ms. a fost cumpărat de Academia Română, în 1898, de la Alb. Zwiebel, anticar în București.

CM, II, p. 336.

Ms. BAR 3637

Cca. 1830 Țara Românească

Ff. 1[r]—118[v]

f.4[v] : *Istoria lui Filerot cu Anthusa.*
ff.1[r]—3[v] : Prolog.
f.8[v] : Cartea împăratului către Filerot.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Des. : ... şi porunci împărătesi‹i› ca să o aibă iarăşi ca pă o fiică şi să o gătească ...

---

f. nenum. II : Tóta scrisă pe la 1830 de bătrînul Scorţeanu ... Ghesvor‹?›
f.1^{r} : Oferit Statului de ... Ghesvor ‹?›.
f. nenum. I : Istoria lui Filerot şi Anthusa. Manuscris 1830. 2 exemplare. 1 volum in 4°. Fost în posesia Bibliotecii Muzeului Naţional de Antichităţi. Nr. inv. 863.

150 × 210. Num. orig. a paginilor cu greşeli (f. 23^{v}, f. 39^{r}). Frontispicii şi iniţiale ornate : ff.1^{r}, 4^{v}, 6^{v} etc.

Ediţii

1857 *Doui amantzi / FILEROTU SHI ANTUSA / estragere shi kompunere / de / R. S. Campiniu.* / Editoriu D. Samollada / Brailla / Typografia lui D. Samollada/1857.

p. III—IV : Dedicaţiune / amicului mieu / Pericle Bradescu.

p. V—VI : O precuvîntare în care R. S. Campiniu face cîteva consideraţii asupra „caracterului acestui romanţu" şi motivează modificările pe care le-a operat în textul unui ms. din 1810, în posesia lui Nae Stăncescu.

p. 3—160 : textul, în alfabet de tranziţie.

p. 161—164 : Numele domnilor abonaţi ‹listă de subscriptori›. Ex. BAR I 892 a făcut parte din Biblioteca Colegiului Sf. Sava.

1878 *Filerot şi Antussa*, prelucrare de Ecaterina Jantil, după un ms. necunoscut. Buzău. ‹Nu am văzut exemplare›.

1900 *Infocata şi nenorocita dragoste a lui Filerot şi Antusei. O povestire frumósă în versuri, păstrată din betrâni*, Edit. Ioan I. Ciurcu, Braşov. 24 + 7 p. ‹Cele 24 de pagini ale textului cuprind fragmente dintr-un ms. din 1813 aflat în posesia lui Nicolae Hagi Gavriil Ciurcul din Braşov — v. ms. BAR **1843**, — iar celelalte 7 pagini conţin : *Judecata vulpei*, după P. Ispirescu şi *Negru Vodă*, legendă, după volumul *Albine şi Vespi* de St. Velescu. Ediţia este descrisă de I. M. Gane. V. bibliografia acestui capitol, nr. 4, p. 4›.

V. *Bibl. gen.*, *Ant. II*, 12.

Bibliografie

1 Vezi *Erot.* nr. **3**.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

2 S. Semilian, *O lucrare literară a lui Radu S. Campiniu*, „Dunărea de Jos", Brăila, VII, 1927, nr. 1613, p. 8.

Prezintă prelucrarea lui Radu S. Campiniu *Doui amanti Filerot și Antusa*, rezumînd cele spuse de V. Grecu în DR și adăugînd informații bibliografice despre prelucrător (vezi *Erot.* nr. **3**).

3 Vezi *Erot.* nr. **7**.

4 I. M. Gane, *Romanul popular Filerot și Antusa în redacțiunea lui Radu S. Campiniu*, Brăila, 1936, 19 p.

Sînt semnalate două manuscrise cu *Filerot și Antusa*. Autorul articolului încearcă să stabilească ce manuscris a stat la baza prelucrării publicate de Radu S. Campiniu la Brăila.

Rec.: a N. Iorga „Rev. ist.", XXII, 1936, p. 179.
V. *Bibl. gen.*, *Stud.*: **14, 16, 28, 31, 33, 39, 61, 64, 77, 110, 116, 121.**

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Redactor: CECILIA CÎRLĂNESCU
Tehnoredactor: SILVIA ROTARU

Bun de tipar 9.10.1976. Tiraj 2670. Hîrtie scris I A tratată cu 83% grad alb, format 16/70 × 100/70 g/m². Coli de tipar 15,25.

C.Z. pentru biblioteci mari: {019.941: 398.5(498) / 016: 398.5(498).

C.Z. pentru biblioteci mici: 019.94: 398(498)

I.P. INFORMAȚIA
str. Brezoianu nr. 23—25,
București

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Lei 19

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

Lei 19

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro

BIBLIOGRAFIA ANALITICĂ A CĂRȚILOR POPULARE LAICE este un instrument de lucru original prin concepție și structură, în care pentru prima dată în literatura de specialitate se face, la un loc, descrierea tuturor manuscriselor cunoscute ale fiecărei cărți populare laice, notîndu-se atent conținutul (în care apar legende, teme, motive), diferențele de la un manuscris la altul, notele marginale, miniaturi, desene, însemnările diverșilor proprietari ai textelor copiate ; se indică fondurile și cotele manuscriselor, edițiile și bibliografia de referință a fiecărei cărți ; în felul acesta cercetătorul știe precis unde să meargă, ușurîndu-i-se considerabil procesul investigației pentru diverse probleme în studiu.

În mare măsură, lucrarea devine și un ghid în descoperirea de manuscrise noi privind aceeași carte populară și în definirea rapidă a individualității lor, prin comparație cu manuscrisele descrise în bibliografie, fiind deci la îndemîna bibliografilor și bibliotecarilor în munca de inventariere și în stabilirea exactă a patrimoniului cultural.

Fără îndoială, un asemenea instrument de lucru este indispensabil cercetătorului în domeniul literaturii vechi, filologiei, folcloristicii, literaturii comparate, sociologiei literaturii, istoriei artei, avînd în același timp un rol fundamental în stabilirea textelor viitoarelor ediții de cărți populare.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.inst-calinescu.ro